

Frumvarp til laga

um lagareldi.

Frá atvinnuvegaráðherra.

1. ÞÁTTUR

Gildissvið, stjórnýsla o.fl.

I. KAFLI

Markmið, gildissvið og orðskýringar.

1. gr.

Markmið.

Markmið laga þessara er að skapa skilyrði til sjálfbærrar uppbyggingar lagareldis og efla þannig verðmætasköpun, atvinnulíf og byggð í landinu, stuðla að ábyrgu lagareldi og tryggja verndun villtra nytjastofna. Skal leitast við að tryggja vernd vistkerfa, sjávarbotns og vatnshlota sem og líffræðilega fjölbreytni, varnir gegn mengun, velferð eldisfiska og gæði framleiðslu. Við framkvæmd laganna skal byggt á vistkerfisnálgun og varúðarnálgun.

Leitast skal við að fyrirbyggja hugsanleg spjöll á villtum nytjastofnum og vistkerfi þeirra ásamt því að tryggja hagsmuni þeirra sem nýta villta nytjastofna. Til að ná því markmiði skal tryggt að eldisbúnaður og framkvæmd í lagareldi standist ströngustu staðla og kröfur sem gerðar eru til lagareldis. Skal þess ávallt gætt að sem minnst röskun verði á vistkerfi villtra nytjastofna og að sjálfbærri nýtingu þeirra sé ekki stefnt í hættu.

2. gr.

Gildissvið og lagaskil.

Lög þessi gilda um sjókvíaeldi, landeldi, hafeldi og fjarðabeit. Lögin gilda ekki um ræktun og nýtingu sjávargróðurs, skelfiskrækt eða fiskrækt í ferskvatni samkvæmt lögum um fiskrækt.

3. gr.

Orðskýringar.

Í lögum þessum, reglugerðum og reglum settum á grundvelli þeirra er merking hugtaka sem hér segir:

- Afföll:** Dauði eldisfisks í eldiseiningum eða í sjó. Til affalla telst einnig förgun á fiski vegna sára, sjúkdóma og sníkjudýra.
- Áhættumat erfðablöndunar:** Mat á því magni frjórna eldislaxa sem strýkur úr eldi í sjó og vænta má að komi í ár og valdi erfðablöndun við villta nytjastofna lax.
- Burðarþolsmat:** Mat á þoli vatnshlota eða annarra afmarkaðra hafsvæða til að taka á móti auknu lífrænu álagi af völdum sjókvíaeldis eða hafeldis án þess að það hafi óæskileg áhrif á vistkerfi og þannig að viðkomandi vatnshlot uppfylli umhverfismarkmið sem sett

- eru fyrir það samkvæmt lögum um stjórn vatnamála. Hluti burðarþolsmats er að meta óæskileg staðbundin áhrif af sjókvíaeldi og hafeldi.
4. *Eldisfiskur*: Fiskur sem hefur verið alinn í lengri eða skemmri tíma í sjókvíaeldi, hafeldi eða landeldi.
  5. *Eldiseining*: Eldisker, tankur, tjörn, stöðuvatn eða sambærilegar afmarkaðar einingar á landi. Sjókvíar eru ekki eldiseiningar í skilningi laga þessara.
  6. *Eldislax*: Lax sem hefur verið alinn í lengri eða skemmri tíma í sjókvíaeldi, hafeldi eða í landeldi.
  7. *Eldissvæði*: Svæði innan smitvarnasvæðis þar sem sjókvíaeldi eða hafeldi er leyft og afmarkað með sérstökum hnitum.
  8. *Fiskrækt*: Hvers konar aðgerðir sem ætla má að skapi eða auki fiskigengd í veiðivatni eða sjó.
  9. *Fiskstofn*: Hópur fiska sömu tegundar sem hrygnir á tilteknum stað og tíma en gerir það ekki í neinum mæli með öðrum hópum á öðrum stað eða tíma.
  10. *Fiskur*: Allur fiskur og önnur lagardýr óháð þroskastigi, þ.m.t. seiði, hrogn og svil.
  11. *Fjarðabreit*: Geymsla og gæsla villtra nytjastofna í sjó sem nærast á náttúrulegri fæðu sem er til staðar í umhverfinu.
  12. *Frjór lax*: Lax sem er fær um að framleiða frjóar kynfrumur.
  13. *Göngusilungur*: Silungur sem gengur á milli sjávar og ferskvatns, svo sem sjóbirtingur og sjóbleikja.
  14. *Hafbeit*: Slepping gönguseiða til sjógöngu og föngun þeirra sem fullvaxta fiska á sleppi stað þegar þeir ganga úr sjó í ferskt vatn, annaðhvort til slátrunar eða flutnings í annað veiðivatn til endurveiða.
  15. *Hafeldi*: Sjókvíaeldi á svæðum sem eru hvort tveggja í senn utan svæða skv. 8. gr. laga þessara og viðmiðunarlinu skv. 5. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997.
  16. *Hálflokaður eldisbúnaður*: Búnaður sem er opinn ofan sjávarmáls en með ógegndræpa girðingu utan um nótapoka þannig að fódurleifum og úrgangi er safnað saman en ferskum sjó dælt inn fyrir girðinguna.
  17. *Hámarkslífmassi*: Hámark lífmassa samkvæmt burðarþolsmati eins og lífmassa hefur verið skipt niður á tiltekið vatnshlot, smitvarnasvæði eða annað hafsvæði.
  18. *Heildarlaxamagn*: Heildarmagn frjós lax sem heimilt er að ala í sjó hverju sinni, mælt í lífmassa.
  19. *Kynbætur*: Markvisst val með tilliti til ákveðinna arfgengra eiginleika. Slíkir eiginleikar geta verið mikill vaxtarhraði eða síðbúinn kynþroski. Til undaneldis eru valdir fiskar sem sýna ákjósanlega eiginleika umfram aðra fiska í stofninum. Slíku vali er viðhaldið og það aukið með vali í hverri kynslóð.
  20. *Kynslóð*: Allir þeir fiskar sem settir eru út í sjó á sama almanaksári á sama smitvarnasvæði.
  21. *Lagardýr*: Öll dýr með kalt blóð sem lifa og geta afkvæmi í sjó eða fersku vatni.
  22. *Lagareldi*: Sjókvíaeldi, landeldi og hafeldi á fiski.
  23. *Landeldi*: Geymsla, gæsla, fódur og önnur meðhöndlun fiska í eldiseiningum.
  24. *Landeldisstöð*: Starfsstöð á landi sem nýtt er í þágu landeldis.
  25. *Lax*: Fiskur af tegundinni *Salmo salar*.
  26. *Laxamagn*: Heimild rekstrarleyfishafa til eldis á frjóum laxi í sjó hverju sinni, mælt í lífmassa.
  27. *Laxahlutur*: Hlutdeild rekstrarleyfishafa í heildarlaxamagni.

28. *Laxfiskar*: Fiskar af laxfiskaætt (*Salmonidae*), m.a. tegundirnar lax (*Salmo salar*), urriði (*Salmo trutta*), bleikja (*Salvelinus alpinus*) og regnbogasilungur (*Oncorhynchus mykiss*).
29. *Leyfilegur lífmassi*: Leyfilegt hámark lífmassa fisks sem rekstraraðili má ala hverju sinni að teknu tilliti til breytinga samkvæmt lögum þessum.
30. *Lífmassi*: Lífmassi er margfeldi fjölda og meðalþyngdar fiska.
31. *Lokaður eldisbúnaður*: Eldisbúnaður þar sem fiski er haldið í lokuðu rými í sjó eða söltu vatni, sjó- eða vatnsskiptum er stýrt og mögulegt er að endurnýta úrgang vegna eldisins með því að fjarlægja hann úr eldisbúnaðinum.
32. *Lús*: Sníkjudýr sem finnast á fiskum í sjó og eru ýmist á eldisfiski eða villtum fiskum, þ.m.t. laxalús (*Lepeophtheirus salmonis*) og fiskilús (*Caligus elongatus*).
33. *Myndgreiningarbúnaður*: Samþættur mynda- eða skynjarabúnaður sem vinnur úr rauntímamyndum eða upptökum og dregur ályktanir um stærð, fjölda eða heilsu lífvera með sjálfvirkum hætti.
34. *Ófjór lax*: Lax sem er ófær um að framleiða frjóar kynfrumur.
35. *Sjókví*: Netpoki sem hangir í fljótandi grind eða er festur á grind sem komið er fyrir við yfirborð sjávar auk hvers konar annars búnaðar sem ætlaður er til sjókvíaeldis, þ.m.t. festingar og akkeri.
36. *Sjókvíaeldi*: Geymsla, gæsla, fóðrun og önnur meðhöndlun fiska í sjó, þ.m.t. eldi á fiskum í sjókvíum, hálflokuðum eða lokuðum eldisbúnaði.
37. *Sjókvíaeldisbyggðir*: Sveitarfélög sem hafa nána landfræðilega tengingu við smitvarnasvæði innan tiltekins landshluta.
38. *Sjókvíaeldisstöð*: Starfsstöð á eða við sjó sem nýtt er í þágu sjókvíaeldis. Sjókvíaeldisstöð getur verið sjókví, lokaður eldisbúnaður eða hálflokaður eldisbúnaður, fleki, fóðurlagnir og/eða annar sá búnaður sem er nauðsynlegur til reksturs sjókvíaeldis. Búnaðurinn getur verið sökkvanlegur eða fljótandi.
39. *Smitvarnasvæði*: Afmarkað svæði á sjó þar sem heimilt er að stunda sjókvíaeldi eða hafeldi á nánar tilgreindum eldisvæðum.
40. *Sníkjudýr*: Dýr sem lifir sníkjulífi á eða í fiski og getur valdið honum skaða.
41. *Vatnshlot*: Eining vatns, svo sem allt það vatn sem er að finna í stöðuvatni, á eða strandsjó samkvæmt lögum um stjórn vatnamála.
42. *Veidivatn*: Á eða stöðuvatn sem veiði er í eða sem mætti vera í ef fiskur væri ræktaður þar.
43. *Villtir nytjastofnar*: Fiskstofn villtra fiska, þ.m.t. lax, hvort sem um er að ræða ferskvatnsfiska eða sjávarfiska, sem er nytjaður, eða kann að verða nytjaður, í íslenskri fiskveiðilandhelgi, í ám eða vötnum. Til villtra nytjastofna teljast fiskstofnar þar sem meiri hluti fisks er klakinn í náttúrulegu umhverfi, elst þar upp og er kominn undan villtum foreldrum.

II. KAFLI
Stjórnsýsla.
 4. gr.
Stjórnsýsla.

Ráðherra fer með yfirstjórn mála samkvæmt lögum þessum, en framkvæmd stjórnsýslunnar er að öðru leyti í höndum Matvælastofnunar sem hefur eftirlit með að ákvæðum laganna sé framfylgt.

Ákvarðanir Matvælastofnunar er lúta að skráningarskyldu eða veitingu, breytingu og afturköllun rekstrarleyfis til lagareldis samkvæmt lögum þessum eru kærnanlegar til

Úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála. Um aðild, kærufrest, málsmeðferð og annað er varðar kærur fer samkvæmt lögum um úrskurðarnefndina. Aðrar ákvarðanir sem Matvælastofnun tekur á grundvelli laga þessara sæta kæru til ráðherra og fer um kærur samkvæmt ákvæðum stjórnarsýslulaga.

Hafrannsóknastofnun er til ráðgjafar við framkvæmd laga þessara samkvæmt lögum um Hafrannsóknastofnun, rannsókn- og ráðgjafarstofnun hafs og vatna.

2. ÞÁTTUR

Sjúkvíaeldi.

III. KAFLI

Umhverfisvernd og rannsóknir.

5. gr.

Burðarþolsmat, vöktun og rannsóknir.

Ráðherra ákveður fyrir hvaða vatnshlot eða önnur afmörkuð hafsvæði burðarþolsmat skuli gert og tímasetningu þess. Hafrannsóknastofnun skal framkvæma burðarþolsmat.

Hafrannsóknastofnun skal meta áhrif af völdum lífræns álags frá sjúkvíaeldi með því að framkvæma tímabundnar rannsóknir á umhverfisáhrifum sjúkvíaeldis og vakta ástand vistkerfa innan vatnshlota eða annarra afmarkaðra hafsvæða sem þegar hafa verið metin til burðarþols. Endurskoða skal burðarþolsmat svo oft sem þurfa þykir, til dæmis ef niðurstöður vöktunar eða rannsókna gefa tilefni til, en eigi sjaldnar en á sex ára fresti. Hafrannsóknastofnun skal árlega birta niðurstöður vöktunar á áhrifum af völdum lífræns álags fyrir þau hafsvæði sem vöktuð voru árið áður. Rannsóknir og vöktun Hafrannsóknastofnunar á vatnshlotum eða öðrum afmörkuðum hafsvæðum koma ekki í stað eftirlits Umhverfis- og orkustofnunar og rekstrarleyfishafa með áhrifum af sjúkvíaeldi innan eldissvæða.

Burðarþolsmat skal segja til um þann hámarkslífmassa fisks sem heimilt er að ala í sjúkvíaeldi í vatnshloti eða öðru afmörkuðu hafsvæði. Burðarþolsmat skal sett fram annars vegar sem tiltekið hámark á lífmassa á hverjum tíma en hins vegar sem hámark lífmassa samkvæmt hlaupandi tólf mánaða meðaltali. Rekstrarleyfishafi skal tilkynna Matvælastofnun hvort hámarkið hann muni nota við eldi tiltekinnar kynslóðar en Matvælastofnun getur jafnframt ákveðið að allir rekstrarleyfishafar skuli notast við sama hámarkið í tilteknu vatnshloti eða afmörkuðu hafsvæði. Hafrannsóknastofnun skal setja fram burðarþolsmat með tilliti til sjúkvía annars vegar og hins vegar lokaðs eða hálflokaðs eldisbúnaðar.

Matvælastofnun skal halda skrá um leyfilegan lífmassa smitvarnasvæða auk hámarkslífmassa samkvæmt burðarþolsmati hverju sinni. Skráin skal birt opinberlega á vef Matvælastofnunar.

Skal Matvælastofnun, ef burðarþolsmat lækkar, aðlaga skrá sína fyrir hvert smitvarnasvæði til samræmis við burðarþolsmat, og skal gefa rekstrarleyfishöfum hæfilegan frest til aðlögunar. Um afleiðingar af hækkun burðarþolsmats fer skv. 33. gr. Ekki skal tilgreina hámarkslífmassa í rekstrarleyfum samkvæmt lögum þessum. Að loknum aðlögunarfresti samkvæmt þessari grein, sem ekki skal vera lengri en 24 mánuðir, er óheimilt að ala meiri fisk í vatnshloti eða á öðru afmörkuðu hafsvæði en gildandi burðarþolsmat og skrá Matvælastofnunar segir til um.

Burðarþolsmat og endurskoðun þess telst áætlun í skilningi laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Ráðherra ber ábyrgð á öflun umhverfismats áætlana. Komi ekki til aukningar á hámarkslífmassa við endurskoðun á burðarþolsmati, og séu forsendur fyrir endurskoððu burðarþolsmati í veigamiklum atriðum óbreyttar frá fyrra burðarþolsmati, er

ráðherra heimilt, að fengnu jákvæðu álit Skipulagsstofnunar, að láta hjá líða að gera umhverfismat áætlana vegna viðkomandi endurskoðunar burðarþolsmats.

Heimilt er að setja nánari ákvæði í reglugerð um framkvæmd, efni, meðferð, útgáfu og breytingu burðarþolsmats. Einnig er heimilt að setja nánari ákvæði í reglugerð um skrá Matvælastofnunar samkvæmt þessari grein.

6. gr.

Áhættumat erfðablöndunar.

Hafrannsóknastofnun gerir tillögu til ráðherra um það hámarksmagn frjórna laxa, mælt í lífmassa, sem heimilt er að ala í sjó hverju sinni á tilteknu hafsvæði á grundvelli áhættumats erfðablöndunar. Ráðherra skal að fenginni þeirri tillögu ákveða heildarlaxamagn með reglugerð. Áhættumat erfðablöndunar skal byggjast á vistkerfis- og varúðarnálgun.

Með áhættumatinu er áhætta af erfðablöndun frjórna eldislaxa við villta nytjastofna lax metin með líkani. Áhættumat skal gefið út miðað við þann lífmassa frjórna laxa sem mætti ala í sjó ef hagkvæmustu skiptingu milli smitvarnasvæða væri fylgt. Áhættumat erfðablöndunar skal ekki skipt niður á smitvarnasvæði af Hafrannsóknastofnun en getur tekið mið af skiptingu milli hafsvæða og landshluta ef við á. Áhættumatið skal byggt á þáttum eins og áætlun um fjölda strokufiska og endurkomuhlutfalli þeirra, ágengni, vöktun í ám skv. 7. gr., áhrifum hafstrauma og dreifingu fiska, fjarlægð áa frá eldissvæðum, stofnstærð laxa í ám og öðru sem þýðingu kann að hafa.

Í áhættumati erfðablöndunar er heimilt að taka tillit til mótvægisáðgerða sem draga úr mögulegri erfðablöndun. Einungis skal tekið tillit til mótvægisáðgerða við gerð og notkun áhættumats erfðablöndunar ef fyrir liggur við gerð áhættumats erfðablöndunar að allir rekstrarleyfishafar sem ala frjóan lax á sama hafsvæði hafa samþykkt að rekstrarleyfum verði breytt þannig að skylda til viðkomandi mótvægisáðgerða verði hluti rekstrarleyfa. Ný rekstrarleyfi sem gefin eru út eftir að mótvægisáðgerðir hafa verið samþykktar skulu hafa að geyma skyldu til sömu mótvægisáðgerða.

Hafrannsóknastofnun skal endurskoða áhættumat erfðablöndunar á þriggja ára fresti. Ráðherra getur óskað þess að áhættumat erfðablöndunar sé endurskoðað fyrr ef þurfa þykir.

Matvælastofnun skal, við útgáfu nýrrar reglugerðar um heildarlaxamagn skv. 1. mgr., breyta skráningu á laxamagni rekstrarleyfishafa miðað við laxahlut. Rekstrarleyfishöfum skal vera heimilt að ljúka eldi á þeim kynslóðum sem eru í sjó en við næstu útsetningu fiska eftir útgáfu reglugerðar skv. 1. málsl. skal taka mið af heildarlaxamagni samkvæmt reglugerðinni.

Sé heildarlaxamagn bundið tilteknum skilyrðum, t.d. um mótvægisáðgerðir, skal Matvælastofnun hafa eftirlit með að rekstrarleyfishafar fullnægi þeim skilyrðum. Áhættumat erfðablöndunar og endurskoðun þess telst áætlun í skilningi laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Ráðherra ber ábyrgð á öflun umhverfismats áætlana. Komi ekki til aukningar á heildarlaxamagni við endurskoðun á áhættumati erfðablöndunar, og séu forsendur fyrir endurskoðuðu áhættumati erfðablöndunar í veigamiklum atriðum óbreyttar frá fyrra áhættumati erfðablöndunar, er ráðherra heimilt, að fengnu jákvæðu álit Skipulagsstofnunar, að láta hjá líða að gera umhverfismat áætlana vegna viðkomandi endurskoðunar áhættumats erfðablöndunar.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um meðferð, útgáfu og breytingu rekstrarleyfa og mótvægisáðgerðir, hvaða stofnar teljast til villtra nytjastofna lax, sem og framkvæmd vöktunar á fjölda frjórna laxa og lífmassa þeirra. Þar verða nánari ákvæði um afmörkun landshluta sem og um meðferð, útgáfu og breytingu áhættumats. Reglugerðin skal taka tillit til bestu fæanlegrar tækni.

7. gr.
Vöktun í ám

Hafrannsóknastofnun skal gefa út vöktunaráætlun sem kveður á um kerfisbundna vöktun í ám með það að markmiði að:

- a. leggja mat á stofnstærð laxa af villtum uppruna í viðkomandi veiðiám,
- b. leggja mat á mögulegan fjölda laxa af eldisuppruna,
- c. fjarlægja lax sem kann að vera af eldisuppruna,
- d. greina erfðaeefni laxa af eldisuppruna og rekja uppruna þeirra,
- e. leggja mat á og kortleggja útbreiðslu laxa af eldisuppruna,
- f. viðhafa vöktun á erfðabreytileika seiða til að meta hvort þau séu af eldisuppruna.

Hafrannsóknastofnun ber ábyrgð á að framkvæma aðgerðir samkvæmt vöktunaráætlun. Hafrannsóknastofnun skal hafa samráð við Matvælastofnun og Fiskistofu við framkvæmd vöktunaráætlunar og getur jafnframt falið Matvælastofnun eða Fiskistofu framkvæmd tiltekinna þátta vöktunaráætlunar, s.s. að fjarlægja laxa sem kunna að vera af eldisuppruna. Landeigendum er skylt að veita Hafrannsóknastofnun og þeim sem framkvæma aðgerðir samkvæmt vöktunaráætlun aðgang að ám og veiðistöðum. Takmarkanir samkvæmt III. og IV. kafla laga um lax- og silungsveiði gilda ekki um veiðar samkvæmt þessari grein.

Hafrannsóknastofnun skal árlega birta niðurstöður vöktunar. Vöktunaráætlun skal endurskoða svo oft sem þurfa þykir en þó eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti. Hafrannsóknastofnun ber kostnað sem hlýst af framkvæmd vöktunar samkvæmt grein þessari.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um grein þessa.

8. gr.
Staðbundið bann við starfsemi.

Ráðherra getur með reglugerð, að fenginni umsögn Fiskistofu, Matvælastofnunar, Hafrannsóknastofnunar og viðkomandi sveitarstjórnar, takmarkað eða bannað sjókvíaeldi eða ákveðnar eldisaðferðir í einstaka fjörðum, flóum eða á svæðum sem teljast sérlega viðkvæm gagnvart starfsemi þeirri sem fram fer samkvæmt lögum þessum.

Við ákvörðun ráðherra skv. 1. mgr. skal taka mið af því að markmið laga þessara er m.a. að vernda villta nytjastofna, og hlífa þeim við fisksjúkdómum og öðrum neikvæðum vistfræðilegum áhrifum. Skal í því sambandi m.a. litið til staðsetningar sjókvíaeldisstöðva, stærðar þeirra, fjarlægðar frá veiðiám og veiðiverðmætis á viðkomandi svæði, þ.e. firði eða flóa. Jafnframt skal litið til þess hvort eldisvæði séu á gönguleiðum lax og silungs og hvort straumar geti leitt fisk sem strýkur í ár. Ráðherra skal taka tillit til sjónarmiða um aðra nýtingu hafsvæða en nýtingu vegna sjókvíaeldis við ákvörðun sína skv. 1. mgr.

Þrátt fyrir takmarkanir eða bann skv. 1. mgr. getur ráðherra, að fenginni umsögn Hafrannsóknastofnunar, ákveðið með reglugerð að sjókvíaeldi í lokuðum eða hálflokuðum búnaði sé heimilt á viðkomandi svæði. Með sama hætti getur ráðherra ákveðið að þrátt fyrir takmarkanir eða bann skv. 1. mgr. megi heimila tímabundnar rannsóknir skv. 11. gr. laga þessara á viðkomandi svæði.

Ef rekstrarleyfishafi samkvæmt lögum þessum verður umfram aðra fyrir tjóni vegna þess að tekin er ákvörðun um bann eða takmörkun á starfsemi með heimild í 1. mgr. skal slíkt tjón bætt úr ríkissjóði. Um ákvörðun bóta fer samkvæmt almennum reglum.

9. gr.

Upprunarakning laxa og aðskilnaður í eldi.

Skylt er að halda skrá yfir uppruna eldislaxa, bæði hænga og hrygna, sem byggist á gagnagrunni um erfðaefni hjá framleiðanda frjónvgaðra hrogna. Rekstrarleyfishafa er óheimilt að veita frjónvgaðum hrognum eða seiðum viðtöku frá framleiðanda sem ekki hefur slíkan gagnagrunn. Ráðherra skal setja nánari ákvæði í reglugerð um þær aðferðir sem skylt er að nota til að rekja uppruna eldislaxa til ákveðinna sjókvíaeldisstöðva og um framkvæmd þeirra.

Eldi ófrjórna laxa skal halda aðgreindu frá eldi frjórna laxa.

10. gr.

Sleppingar eldisfisks.

Eldisfisk sem alinn er til notkunar í sjókvíaeldi er óheimilt að nýta í fiskrækt eða hafbeit. Þó getur Hafrannsóknastofnun gert sleppitilraunir í óverulegum mæli, að fenginni umsögn Matvælastofnunar og Fiskistofnu, og eftir atvikum annarra fagaðila, ef ástæða þykir til.

11. gr.

Tímabundin rannsóknarleyfi.

Hafrannsóknastofnun getur, sjálf eða í samvinnu við aðra, stundað tímabundnar rannsóknir í fiskveiðilandhelgi Íslands á eldi fiska, eldisaðferðum, atferli fiska í sjókvíaeldi, mannvirkjum, búnaði og heilbrigði fiska.

Að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar er heimilt að veita einkaaðilum leyfi til að stunda tímabundnar rannsóknir í fiskveiðilandhelgi Íslands á eldi fiska, eldisaðferðum, atferli fiska í sjókvíaeldi, mannvirkjum, búnaði og heilbrigði fiska.

Ráðherra veitir leyfi fyrir rannsóknum skv. 1. og 2. mgr. samkvæmt umsókn þar sem fram koma m.a. upplýsingar um umfang, markmið og framkvæmd rannsóknarinnar.

Við slíkar rannsóknir skal gætt allra varúðarsjónarmiða vegna þeirrar eldisstarfsemi sem þegar er starfrækt á viðkomandi svæði og þess gætt að tilraunastarfsemi raski ekki eða auki rekstrarlega áhættu þeirrar starfsemi. Við veitingu samþykkis til tímabundinna rannsókna er ráðherra heimilt að veita undanþágu frá kröfum um burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar.

Áður en leyfi er gefið út skv. 3. mgr. skal umsækjandi afla staðfestingar frá Skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um tilraunaleyfi. Þegar ákvörðun Skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld, eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir, skal ráðherra taka afstöðu til útgáfu leyfis. Útgáfa tímabundinna rannsóknaleyfa skal samræmast strandsvæðaskipulagi liggi það fyrir á viðkomandi svæði.

Ráðherra skal setja nánari reglur um tímabundin rannsóknarleyfi í reglugerð, m.a. um tímalengd rannsóknarleyfa, eftirlitskröfur, kröfur til búnaðar, skyldur rannsóknarleyfishafa til að fjarlægja búnað að lokinni notkun, fjölda fiska eða lífmassa fisks sem nýta má við rannsóknir, sem og váttryggingu rannsóknarleyfishafa.

IV. KAFLI

Smitvarnasvæði og dýraheilbrigði.

12. gr.

Afmörkun smitvarnasvæða.

Afmarka skal tiltekin smitvarnasvæði þar sem stunda má sjókvíaeldi. Við afmörkun smitvarnasvæða er heimilt að miða við að hvert einstakt vatnshlot sé eitt smitvarnasvæði.

Einnig er heimilt að skipta vatnshloti í fleiri en eitt smitvarnasvæði ef slíkt er mögulegt með tilliti til rekstraröryggis og smitvarna. Með sama hætti má ákveða að smitvarnasvæði nái yfir fleiri en eitt vatnshlot, eða hluta vatnshlota.

Að fenginni umsögn Matvælastofnunar skal ráðherra ákveða með reglugerð hvaða svæði teljast smitvarnasvæði skv. 1. mgr. og hvernig smitvarnasvæði eru afmörkuð. Í þeim tilfellum þegar vatnshlot skiptist í fleiri en eitt smitvarnasvæði skal ráðherra einnig ákveða hvernig hámarkslífmassi viðkomandi vatnshlots skiptist milli smitvarnasvæða að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar.

13. gr.

Almennt um smitvarnasvæði.

Tilgangur með afmörkun smitvarnasvæða er að takmarka útbreiðslu sjúkdóma og sníkjudýra milli einstakra hafsvæða.

Á hverju smitvarnasvæði skal aðeins veita einum rekstraraðila rekstrarleyfi til sjókvíaeldis. Rekstrarleyfishafa er óheimilt að starfrækja sjókvíaeldi á smitvarnasvæði þar sem annar rekstrarleyfishafi starfrækir sjókvíaeldi. Rekstrarleyfishafa er heimilt að starfrækja sjókvíaeldi á fleiri en einu smitvarnasvæði svo fremi að aðrir rekstrarleyfishafar starfræki ekki sjókvíaeldi á sömu svæðum.

Starfræki rekstrarleyfishafi sjókvíaeldi á fleiri en einu smitvarnasvæði skulu engu að síður sömu reglur gilda og endranær um flutning milli svæða á fiski, farartækjum, búnaði og öðru því sem getur borið smit eða sníkjudýr milli smitvarnasvæða, sbr. 15. og 16. gr.

Ráðherra er heimilt að kveða á um lágmarksfjarlægð milli sjókvíaeldisstöðva og einstakra sjókvía í reglugerð.

14. gr.

Hvöld smitvarnasvæða.

Rekstrarleyfishafa er einungis heimilt að ala eina kynslóð fisks í einu á smitvarnasvæði. Rekstrarleyfishafa er skylt að hvíla smitvarnasvæði í tiltekinn tíma eftir að eldi kynslóðar lýkur. Þegar smitvarnasvæði er í hvíld er með öllu óheimilt að stunda þar sjókvíaeldi eða tengda starfsemi.

Ráðherra er heimilt með reglugerð að kveða á um skyldu til sóttþreinsunar tækja og búnaðar meðan á hvíld stendur og tiltekna starfsemi sem undanþegin er banni við starfsemi á hvíldartíma smitvarnasvæðis. Í reglugerð skal kveða á um lengd hvíldartíma, þ.m.t. aukna hvíld ef upp koma sjúkdómar eða vart verður við sníkjudýr á smitvarnasvæði. Þá er heimilt að kveða á um skemmri hvíldartíma ef notast er við lokaðan eða hálflokaðan eldisbúnað

15. gr.

Flutningur farartækja og búnaðar milli smitvarnasvæða.

Flutningur hvers konar farartækja og/eða búnaðar á vegum rekstrarleyfishafa eða annarra milli smitvarnasvæða er óheimill nema samkvæmt leyfi Matvælastofnunar. Leyfi Matvælastofnunar er ávallt bundið skilyrði um sóttþreinsun farartækja og búnaðar nema stofnunin taki annað sérstaklega fram.

Leyfi sem Matvælastofnun veitir skv. 1. mgr. má veita í einstök skipti eða sem ótímabundið leyfi vegna skipulagðra og endurtekinna ferða um eða milli smitvarnasvæða.

Ákvæði þessarar greinar gilda einnig um flutning og ferðir farartækja og/eða búnaðar milli smitvarnasvæða og landeldisstöðva.

16. gr.

Útsetning og flutningur eldisfisks.

Matvælastofnun veitir heimild til útsetningar fiska í sjó með tilliti til fjölda fiska, lífmassa og tímasetningar útsetningar á einstökum eldissvæðum. Rekstrarleyfishafi skal sækja um heimild til útsetningar fisks í sjókvíar til Matvælastofnunar fyrir fram og eigi síðar en tveimur vikum fyrir áætlaða útsetningu. Rekstrarleyfishafi skal afhenda Matvælastofnun heilsufarsyfirlýsingu dýralæknis áður en heimild er veitt fyrir útsetningu. Matvælastofnun getur m.a. synjað um heimild til útsetningar seiða ef sjávarhiti er of lágur að mati Matvælastofnunar eða ef vart hefur orðið við sjúkdóma eða sníkjudýr á viðkomandi smitvarnasvæði.

Flutningur eldistegunda, sem ekki eru tilgreindar í rekstrarleyfi, milli eldissvæða, svo og flutningur á öllum fiski milli smitvarnasvæða eða ótengdra vatnshlota, er óheimill.

Flutningur fiska á milli sjókvía innan smitvarnasvæðis er tilkynningarskyldur til Matvælastofnunar og skal skráður af rekstrarleyfishafa.

Rekstrarleyfishafi skal tryggja rekjanleika kynslóða þannig að hægt sé að auðkenna hrogn- og seiðahópa allt æviskeiðið óháð flutningi á milli sjókvía.

17. gr.

Talning upp úr sjókví.

Rekstrarleyfishafa er skylt að telja allan fisk upp úr sjókví að kröfu Matvælastofnunar sé ríkt tilefni til. Talning skal fara þannig fram að Matvælastofnun geti fylgst með henni með áreiðanlegum hætti. Ráðherra er heimilt með reglugerð að kveða á um skilyrði og aðferðir við talningu upp úr sjókví.

18. gr.

Þéttleiki og fjöldi fiska í sjókvíum.

Rekstrarleyfishafa ber að sjá til þess að fjöldi fiska og þéttleiki fisks í sjókvíum sé ávallt í samræmi við ákvæði rekstrarleyfis og reglugerða settra samkvæmt lögum þessum. Ráðherra skal í reglugerð setja ákvæði um hámarksþéttleika fiska í sjókvíum og útreikning á þéttleika.

19. gr.

Skimun og bólusetning við sjúkdómum.

Rekstrarleyfishafa er skylt að láta fara fram reglulega skimun fyrir tilkynningarskyldum sjúkdómum í fiski í sjókvíum, m.a. fyrir flutning til útsetningar fiska í sjó. Rekstrarleyfishafa er óheimilt að taka við fiskum til útsetningar í sjó nema niðurstaða úr skimun fyrir flutning liggja fyrir og að sú niðurstaða staðfesti að fiskar séu ekki smitaðir af tilkynningarskyldum sjúkdómum.

Ráðherra skal með reglugerð kveða á um fyrir hvaða sjúkdómum skuli bólusetja sem og um framkvæmd skimunar og bólusetningar.

20. gr.

Bann við eldi tiltekinna tegunda.

Að fenginni umsögn Matvælastofnunar, Hafrannsóknastofnunar og Umhverfis- og orkustofnunar getur ráðherra með reglugerð bannað eldi tiltekinna fisktegunda, tiltekinna fiskstofna eða fisks með tiltekna erfðaeiginleika vegna atriða sem varða dýravelferð eða vistkerfi.

21. gr.

Innflutningur á notuðum eldisbúnaði og flutningstækjum.

Innflutningur á notuðum eldisbúnaði til sjókvíaeldis er óheimill. Til slíks búnaðar teljast m.a. sjókvíar, eldisker, tankar, nætur, fóðrarar og fiskidælur. Þó er heimilt að flytja inn notuð vísindatæki og tæknibúnað, m.a. tæki til flutnings sem sannanlega er hægt að sóttgreinsa að mati Matvælastofnunar. Einnig getur Matvælastofnun með sömu skilyrðum heimilað innflutning á öðrum eldisbúnaði enda telji Matvælastofnun ekki líklegt að smitefni sem valda dýrasjúkdómum berist með honum. Sækja skal um leyfi fyrir innflutningi á notuðum vísindatækjum, tæknibúnaði og eldisbúnaði til Matvælastofnunar sem getur heimilað innflutning að fenginni jákvæðri umsögn fisksjúkdómanefndar.

Sækja skal um leyfi til Matvælastofnunar fyrir innflutningi á brunnbátum og öðrum tækjum til flutnings á fiski. Matvælastofnun getur heimilað innflutning að fenginni jákvæðri umsögn fisksjúkdómanefndar. Matvælastofnun getur bannað innflutning á brunnbátum og öðrum tækjum sem kunna að hafa verið notuð í tengslum við tilkynningarskylda sjúkdóma eða sníkjudýr.

22. gr.

Brunnbátar og sóttgreinsun.

Brunnbátar og önnur tæki til flutnings á fiski skulu vera lokuð og yfirbyggð. Brunnbátar skulu hafa búnað sem gerir þeim kleift að sigla með lokaða brunna sem geta lokað fyrir inn-töku og fráveitu á sjó. Jafnframt skulu brunnbátar vera með búnað sem dauðgreinsar fráveitu. Tæmingu brunnbáta skal haga þannig að tryggt sé að smitefni og lúsalirfur berist ekki á smitvarnasvæði.

Öll flutningstæki, farartæki og búnað skal vera hægt að sóttgreinsa með fullnægjandi hætti.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari fyrirmæli um notkun, eiginleika og sóttgreinsun flutningstækja, farartækja og búnaðar sem notaður er í sjókvíaeldi.

23. gr.

Hættusvæði vegna sjúkdóma eða sníkjudýra í sjókvíaeldi.

Komi upp tilkynningarskyldur atburður vegna sjúkdóma eða sníkjudýra samkvæmt lögum þessum, lögum um varnir gegn fisksjúkdómum eða öðrum reglum sem gilda um sjókvíaeldi getur Matvælastofnun ákveðið að viðkomandi smitvarnasvæði sé hættusvæði. Þá er Matvælastofnun einnig heimilt að ákveða að nærliggjandi smitvarnasvæði séu áhættusvæði vegna sama atburðar sem og allt svæði innan tiltekinnar fjarlægðar frá eldisvæði eða sjókvíaeldisstöð.

Sé svæði skilgreint sem hættusvæði skal leita samþykkis Matvælastofnunar fyrir allri umferð á vegum rekstrarleyfishafa um svæðið, slátrun og förgun fisks sem og aðgerðum sem rekstrarleyfishafi hyggst grípa til vegna tilkynningarskylds atburðar.

Heimilt er að setja í reglugerð nánari ákvæði um heimildir Matvælastofnunar til ráðstafana og takmarkana á hættusvæðum og áhættusvæðum.

24. gr.

Tengsl við önnur lög.

Að því marki sem lög um varnir gegn fisksjúkdómum gera ríkari kröfur um varnir og viðbrögð gegn fisksjúkdómum og sníkjudýrum í sjókvíaeldi skulu þau lög ganga framar ákvæðum laga þessara.

Að því marki sem lög um velferð dýra gera ríkari kröfur um velferð fiska í sjókvíaelði skulu þau lög ganga framur ákvæðum laga þessara.

Lög um hollustuhætti og mengunarvarnir gilda um bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar eftir því sem við á.

V. KAFLI

Úthlutun smitvarnasvæða og rekstrarleyfi.

25. gr.

Úthlutun smitvarnasvæða.

Þegar burðarþolsmat hefur verið gert fyrir vatnshlot eða önnur afmörkuð hafsvæði er ráðherra heimilt að úthluta smitvarnasvæðum í viðkomandi vatnshloti eða hafsvæði. Ráðherra ákveður hvenær smitvarnasvæðum er úthlutað og hversu mörgum er úthlutað hverju sinni.

Smitvarnasvæði skal úthlutað til umsækjanda með útboði og skulu umsækjendur tilgreina í tilboði, auk annarra upplýsinga, þá tilboðsfjárhæð sem þeir eru reiðubúnir að greiða fyrir úthlutun viðkomandi smitvarnasvæðis. Heimilt er að gera kröfu um lágmarkstilboðsfjárhæð í útboðinu. Tilboðsfjárhæð rennur í ríkissjóð.

Við mat á tilboðum kemur m.a. til skoðunar fjárhæð tilboðs, reynsla af sjókvíaelðisstarfsemi, fjárhagslegur styrkur, mælikvarðar sem mæla hvernig tilboðsgjafi hefur stundað annan rekstur sinn, svo sem nýtingu þegar útgefinna rekstrarleyfa, og upplýsingar um hvernig tilboðsgjafi hyggst stunda reksturinn, m.a. út frá umhverfissjónarmiðum. Ávallt skal heimilt að víkja frá hæsta boði ef aðrir þættir en tilboðsfjárhæð mæla með því að öðru tilboði sé tekið. Úthlutun smitvarnasvæða skal auglýsa opinberlega.

Komi í ljós að umsækjandi uppfyllir ekki skilmála úthlutunar eða forsendur fyrir henni breyta af öðrum ástæðum er heimilt að úthluta smitvarnasvæðum að nýju samkvæmt þessari grein.

Úthlutun smitvarnasvæða samkvæmt lögum þessum myndar ekki eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir einstökum smitvarnasvæðum eða yfir heimildum til eldis á smitvarnasvæðum. Hafi aðili sem fengið hefur smitvarnasvæði til úthlutunar ekki fengið gefið út rekstrarleyfi til starfsemi á viðkomandi smitvarnasvæði innan fimm ára frá úthlutun skal úthlutun til viðkomandi aðila falla niður og jafnframt er heimilt að úthluta svæðinu að nýju án bóta eða endurgreiðslu. Glati aðili rekstrarleyfi til sjókvíaeldis á tilteknu smitvarnasvæði glatar sami aðili einnig öllum rétti til smitvarnasvæðis og er heimilt að úthluta því að nýju.

Ráðherra setur með reglugerð nánari ákvæði um auglýsingu og úthlutun smitvarnasvæða, skilmála úthlutunar, hvað teljist hagstæðasta tilboð og afturköllun tilboðs.

26. gr.

Rekstrarleyfi fyrir sjókvíaelði.

Til að starfrækja sjókvíaelði þarf rekstrarleyfi sem Matvælastofnun veitir. Rekstrarleyfi er gefið út fyrir hvert og eitt smitvarnasvæði og veitir heimild til sjókvíaeldis á öllum eldissvæðum innan viðkomandi smitvarnasvæðis. Umsækjandi skal uppfylla kröfur sem gerðar eru um vernd vistkerfa og vatnshlota, heilbrigði fiska og afurða þeirra, um forvarnir og varnir gegn tilteknum sjúkdómum í fiskum, um velferð fiska og um varnir gegn stroki.

Sjókvíaelði skal einungis stunda á eldissvæðum og skulu sjókvíar og tengdur búnaður vera að öllu leyti innan marka eldissvæða.

27. gr.

Móttaka og afgreiðsla umsóknar.

Áður en sótt er um rekstrarleyfi til Matvælastofnunar skal umsækjandi afla staðfestingar frá Skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um rekstrarleyfi.

Þegar ákvörðun Skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir skal umsækjandi afhenda Matvælastofnun umsókn um leyfi skv. 26. gr., sbr. þó 11. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021.

Rekstrarleyfi verður ekki gefið út til sjókvíaeldis nema fyrir liggja strandsvæðaskipulag samkvæmt lögum um skipulag haf- og strandsvæða. Heimilt er að sækja um rekstrarleyfi þrátt fyrir að umsókn samræmist ekki gildandi strandsvæðaskipulagi en Matvælastofnun er óheimilt að auglýsa tillögu að rekstrarleyfi nema nauðsynlegar breytingar séu gerðar á strandsvæðaskipulagi.

Matvælastofnun skal afla bindandi umsagnar frá Umhverfis- og orkustofnun þar sem fram koma m.a. upplýsingar um mengunarvarnir og önnur atriði samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, og reglugerðum settum með stöð í þeim, sem Matvælastofnun fer yfir við afgreiðslu rekstrarleyfis fyrir sjókvíaeldi. Umsögn Umhverfis- og orkustofnunar samkvæmt þessari grein kemur í stað sérstaks starfsleyfis samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Tilkynna skal umsækjanda hvort umsókn telst fullnægjandi innan tveggja mánaða frá því að umsókn berst.

28. gr.

Umsókn um rekstrarleyfi.

Umsókn um rekstrarleyfi til sjókvíaeldis skal vera skrifleg. Í henni skulu m.a. koma fram upplýsingar um eignaraðild að sjókvíaeldisstöð, sem og raunverulega eigendur umsækjanda sem eiga meira en 10% í honum ef hann er lögaðili, að umsækjandi hafi fullnægjandi fagþekkingu á viðkomandi sviði, að gæðahandbók og verklag við innra eftirliti sjókvíaeldisstöðvar og eldisbúnaður standist kröfur sem nánar er kveðið á um í lögum þessum eða reglugerðum, um stærð og framleiðslumagn mælt í lífmassa og laxahlut, ef við á, eldistegundir, eldisstofna, hlutfall frjórna laxa og ófrjórna laxa í eldi og eldisaðferðir. Einnig skal fylgja umsókn afrit af ákvörðun Skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Umsókn um rekstrarleyfi skulu jafnframt fylgja gögn sem nauðsynleg eru til þess að Umhverfis- og orkustofnun geti veitt bindandi umsögn skv. 4. mgr. 27. gr.

Umsókn skv. 1. mgr. skulu fylgja gögn um úthlutun smitvarnasvæðis skv. 25. gr. ef við á. Þá skal í umsókn tilgreina hvaða eldissvæði hafa verið afmörkuð á viðkomandi smitvarnasvæði. Umsókn skal einnig fylgja smitvarnaáætlun, eldisáætlun og rekstraráætlun sem sýnir m.a. uppbyggingarferil eldis og öflun hroгна, seiða og fiska, svo og önnur gögn sem Matvælastofnun telur nauðsynleg til að meta hvort skilyrði til útgáfu rekstrarleyfis séu fyrir hendi.

Umsókn um rekstrarleyfi skal fylgja áætlun um fjárfestingar í búnaði ásamt staðfestingu á stöðu eigin fjár og eiginfjárlutfalli umsækjanda þegar umsókn er lögð fram. Eiginfjárlutfall skal vera að lágmarki 30% að teknu tilliti til fjárfestinga í búnaði samkvæmt áætlun.

29. gr.

Afstaða Matvælastofnunar.

Sé fyrirhuguð starfsemi háð mati á umhverfisáhrifum skal Matvælastofnun fyrir útgáfu rekstrarleyfis kynna sér matsskýrslu framkvæmdaraðila og leggja álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum hennar til grundvallar við afgreiðslu rekstrarleyfis. Matvælastofnun skal taka saman greinargerð um afgreiðslu rekstrarleyfis þar sem fjallað er um samræmi milli rekstrarleyfis og niðurstöðu álits Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum. Hafi Skipulagsstofnun sett skilyrði um mótvægisáðgerðir eða vöktun, sbr. 24. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021, skal það koma fram í leyfinu. Matvælastofnun skal í greinargerðinni einnig taka tillit til tengdra leyfisveitinga þegar tilefni er til, ef um það er fjallað í álit Skipulagsstofnunar. Sé framkvæmd ekki háð mati á umhverfisáhrifum samkvæmt ákvörðun Skipulagsstofnunar skal Matvælastofnun fyrir útgáfu rekstrarleyfis kynna sér tilkynningu framkvæmdaraðila og ákvörðun um matsskyldu og kanna hvort framkvæmdin sé í samræmi við tilkynnta framkvæmd.

Matvælastofnun skal taka tillit til áhættumats erfðablöndunar og burðarþolsmats fyrir viðkomandi smitvarnasvæði og taka rökstudda afstöðu til sjúkdómstengdra þátta sem kunna að fylgja starfsemi sjókvíaeldis.

Við afgreiðslu leyfis er Matvælastofnun óheimilt að víkja frá umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 4. mgr. 27. gr.

30. gr.

Auglýsing tillögu að rekstrarleyfi. Birting rekstrarleyfis.

Matvælastofnun skal vinna tillögur að rekstrarleyfum og auglýsa opinberlega hvers efnis þær eru og hvar megi nálgast þær. Heimilt er að gera skriflegar athugasemdir við tillögur Matvælastofnunar innan fjögurra vikna frá auglýsingu.

Matvælastofnun skal innan tveggja mánaða frá því að frestur rann út til að gera athugasemdir við tillögu að rekstrarleyfi taka ákvörðun um útgáfu rekstrarleyfis. Matvælastofnun skal tilkynna Umhverfis- og orkustofnun, umsækjanda um rekstrarleyfi og þeim sem hafa gert athugasemdir við tillöguna um afgreiðslu rekstrarleyfis.

Matvælastofnun skal auglýsa útgáfu rekstrarleyfa á vef sínum. Birting á vef Matvælastofnunar telst vera opinber birting. Matvælastofnun skal birta ákvörðun sína um útgáfu leyfis innan tveggja vikna frá afgreiðslu þess. Í auglýsingunni skal tilgreina hvar greinargerð um afgreiðslu leyfis er aðgengileg og leiðbeina um kærueimild og kærufrest.

31. gr.

Efni og útgáfa rekstrarleyfis.

Telji Matvælastofnun að umsókn um rekstrarleyfi fullnægi skilyrðum laga þessara, og eftir auglýsingu tillögu að rekstrarleyfi skv. 30. gr., skal stofnunin gefa út rekstrarleyfi til 16 ára.

Í rekstrarleyfi skal kveðið á um leyfilegar tegundir í eldi, leyfilega eldisstofna, mótvægisáðgerðir og fjölda og staðsetningu eldissvæða innan viðkomandi smitvarnasvæðis sem skal vera í samræmi við strandsvæðaskipulag. Í rekstrarleyfi skal hvorki tilgreina hámarkslífmassa smitvarnasvæðis né leyfilegan lífmassa hverju sinni sem skal einungis tilgreina í skrá skv. 3. mgr. 5. gr. Með sama hætti skal ekki tilgreina laxahlut í rekstrarleyfi heldur einungis í skrá skv. 1. mgr. 39. gr. Í rekstrarleyfi fyrir laxeldi skal kveðið á um hvort um sé að ræða eldi á frjóum laxi eða ófrjóum laxi.

Rekstrarleyfi skal jafnframt kveða á um atriði sem fram koma í bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 4. mgr. 27. gr.

Skilyrði fyrir útgáfu rekstrarleyfis er að fyrirhuguð starfsemi samræmist skipulagi á svæðinu samkvæmt skipulagslögum eða lögum um skipulag haf- og strandsvæða. Það er

jafnframt skilyrði að framkvæmdir við sjókvíar, sjókvíaeldisstöðvar og önnur mannvirki samræmist lögum um mannvirki eftir því sem við á.

Ráðherra er í reglugerð heimilt að mæla fyrir um nánari skilyrði sem setja má í rekstrarleyfi.

Matvælastofnun skal aðlaga umsókn um rekstrarleyfi til sjókvíaeldis, sem felur í sér meira umfang en viðkomandi smitvarnasvæði þolir samkvæmt burðarþolsmati, að hámarkslífmassa viðkomandi smitvarnasvæðis.

Matvælastofnun skal hafna umsókn ef umsækjandi leggur ekki fram þau gögn sem kveðið er á um í 28. gr., enda hafi umsækjanda verið gefinn hæfilegur frestur til úrbóta.

Rekstrarleyfi skal sæta breytingum samkvæmt lögum og reglum á hverjum tíma sem og afturköllun skv. XII. kafla laga þessara.

32. gr.

Breytingar á rekstrarleyfi.

Matvælastofnun er heimilt, eftir atvikum að undangenginni umsókn, að gera breytingar á rekstrarleyfi, svo sem vegna breytinga á eldistegundum, tilfærslu á staðsetningu eldissvæða eða hvíldartíma í rekstrarleyfi, og í öðrum tilvikum þegar rök mæla ekki sérstaklega gegn því. Ákvæði 27. gr. og 30. gr. gilda um breyting á rekstrarleyfi eftir því sem við á.

33. gr.

Úthlutun aukins burðarþols.

Ef endurskoðun Hafrannsóknastofnunar á burðarþolsmati vatnshlots eða annarra hafsvæða skv. 5. gr. leiðir til hækkunar burðarþolsmats er rekstrarleyfishafa, sem þegar hefur fengið rekstrarleyfi á þeim smitvarnasvæðum sem verða fyrir áhrifum af hækkun burðarþolsmats, heimilt að sækja um hækkun á leyfilegum lífmassa til Matvælastofnunar en slík hækkun getur þó aldrei orðið meiri en hámarkslífmassi. Þetta á einnig við þegar um er að ræða umframlífmassa samkvæmt fyrirliggjandi burðarþolsmati.

Um umsókn skv. 1. mgr. skal að öðru leyti fara eftir ákvæðum þessa kafla. Skal sérstaklega höfð til hliðsjónar fyrri rekstrarsaga og eldissaga rekstraraðila. Ráðherra skal heimilt að setja nánari ákvæði í reglugerð um þau atriði sem tekið skal tillit til við afgreiðslu umsóknar um hækkun á leyfilegum lífmassa.

Þegar umsókn um aukinn leyfilegan lífmassa samkvæmt þessari grein hefur verið afgreidd skal skrá nýjan leyfilegan lífmassa í skrá Matvælastofnunar skv. 5. gr.

34. gr.

Endurnýjun rekstrarleyfis.

Við lok gildistíma rekstrarleyfis er Matvælastofnun heimilt, að framkominni umsókn, að úthluta rekstrarleyfi að nýju til hlutaðeigandi rekstrarleyfishafa. Umsókn um endurnýjun rekstrarleyfis skal berast að minnsta kosti þremur árum fyrir lok gildistíma þess. Sé um endurnýjun að ræða skal Matvælastofnun endurmeta hvort umsækjandi fullnægi skilyrðum laga þessara til útgáfu rekstrarleyfis og er endurnýjun ekki heimil nema að uppfylltum þeim skilyrðum.

Auk mats á grundvelli 1. mgr. skal Matvælastofnun láta fara fram mat á frammistöðu rekstraraðila frá útgáfu gildandi rekstrarleyfis. Ef niðurstaða þess mats er að rekstraraðili hafi á tímabilinu gerst sekur um alvarleg brot á lögum þessum eða lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, reglugerðum settum með stoð í þeim, eða skilyrðum rekstrarleyfis, er Matvælastofnun heimilt að endurútgefa ekki leyfið.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari ákvæði um heimild til endurnýjunar.

VI. KAFLI

Starfræksla sjókvíaeldisstöðva og eftirlit.

35. gr.

Upphaf starfsemi.

Óheimilt er að hefja rekstur samkvæmt rekstrarleyfi fyrir en Matvælastofnun hefur gert úttekt á sjókvíaeldisstöðvum sem starfræktar verða samkvæmt leyfinu og m.a. staðfest að fyrirhuguð framkvæmd og eldisbúnaður standist ströngustu staðla sem gerðir eru fyrir sjókvíaeldismannvirki og settir eru samkvæmt reglugerðum. Markmið úttektar er að staðreyna eftir föngum að rekstrarleyfishafi sé fær um að fullnægja skilyrðum laga þessara og skilmálum rekstrarleyfis.

Óheimilt er að flytja fisk eða seiði í sjókvíaeldisstöð fyrir en rekstrarleyfi er fengið og úttekt hefur farið fram.

Sjókvíaeldisstöðvar skulu hafa stöðvarskírteini útgefið af faggiltri skoðunarstofu og skal skírteinið aðeins gilda fyrir eina sjókvíaeldisstöð á tilteknum stað. Í stöðvarskírteini skulu koma fram upplýsingar um hönnun, ástand og samsetningu búnaðar sjókvíaeldisstöðvar og vottun um að búnaður uppfylli kröfur laga og gildandi staðla samkvæmt reglugerðum.

Ráðherra skal setja nánari reglur um upphaf starfsemi, m.a. um staðarúttekt, matsgreiningar festinga, meginhluti og stöðvarskírteini með reglugerð.

36. gr.

Innra eftirlit.

Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á því að sett sé á fót og starfrækt innra eftirlit með starfsemi, þ.m.t. fiskum og heilbrigði þeirra, mannvirkjum og búnaði. Innra eftirlit skal tryggja að starfsemi sé í samræmi við ákvæði laga og stjórnvaldsfyrirmæla eða rekstrarleyfi sem eru veitt samkvæmt þeim. Rekstrarleyfishafi skal sannprófa að eftirlit og úrbætur séu í samræmi við reglur um innra eftirlit.

Innra eftirlit sjókvíaeldisstöðvar skal m.a. fela í sér vöktun á viðkomu sníkjudýra í eldinu í samræmi við leiðbeiningar sem fram koma í reglugerð sem ráðherra setur. Niðurstöður vöktunar skulu sendar Matvælastofnun sem birta skal þær opinberlega í samræmi við 111. gr. Á grundvelli vöktunar getur rekstrarleyfishafi ákveðið að grípa til aðgerða til að stemma stigu við útbreiðslu sníkjudýra. Ákvörðun um aðgerðir skulu sendar til Matvælastofnunar ásamt rökstuðningi þjónustudýralæknis rekstrarleyfishafa. Matvælastofnun skal innan þriggja virkra daga taka afstöðu til aðgerða og getur innan þess frests synjað um beitingu fyrirhugaðra aðgerða. Matvælastofnun er heimilt að leita umsagnar fisksjúkdómanefndar og Hafrannsóknastofnunar áður en afstaða er tekin til aðgerða rekstrarleyfishafa. Rekstrarleyfishafi sjókvíaeldisstöðvar skal starfrækja gæðakerfi, sem hluta af innra eftirliti, þar sem fram koma verklagsreglur, m.a. um þjálfun starfsmanna og viðbragðsáætlanir. Leyfishafi skal sannprófa að verklagsreglur og viðbragðsáætlanir uppfylli markmið og gera nauðsynlegar úrbætur. Slík sannprófun skal að lágmarki eiga sér stað árlega sem og við strokatburði eða breytingar í rekstri.

Rekstrarleyfishafi skal sjá til þess að dýralæknir eða fisksjúkdómafræðingur komi í reglulegar dýraheilbrigðisheimsóknir á starfsstöðvar. Ráðherra setur í reglugerð lágmarkstíðni og kröfur um dýraheilbrigðisheimsóknir.

Ráðherra setur frekari ákvæði um innra eftirlit í reglugerð, þ.m.t. um viðbragðsáætlanir og skyldu rekstrarleyfishafa til að starfrækja gæðakerfi.

37. gr.

Eftirlit og skýrslugjöf.

Matvælastofnun skal hafa eftirlit með sjókvíaeldi og sjókvíaeldisstöðvum í samræmi við fyrirmæli laga þessara. Eftirlitið skal ná til rekstrar- og fiskeldispátta í starfsemi sjókvíaeldisstöðvanna og þess að skilyrði í rekstrarleyfi séu uppfyllt. Eftirlit með heilbrigði og velferð fiska og heilnæmi eldisafurða skal einnig framkvæmt af Matvælastofnun í samræmi við lög þar að lútandi. Eftirlit Matvælastofnunar skal vera reglubundið en einnig áhættumiðað þannig að eftirlit skuli almennt vera í hlutfalli við áhættu í rekstri rekstrarleyfishafa, þ.m.t. þannig að stærri sjókvíaeldisstöðvar sæti meira eftirliti en minni sjókvíaeldisstöðvar, allt eftir nánari ákvörðun Matvælastofnunar.

Til að Matvælastofnun geti framkvæmt eftirlit skv. 1. mgr. skal rekstrarleyfishafi mánaðarlega gefa Matvælastofnun skýrslu um starfsemi sína en stofnunin hefur jafnframt heimild til að krefjast tímabundið tíðari skýrsluskila ef tilefni er til. Þar skulu m.a. koma fram upplýsingar um framleiðslumagn stöðvar af slátruðum fiski, eldisrými, fóðurnotkun, birgðir af fiski mældar í lífmassa og fjölda, uppruna fisks, sjúkdóma, sníkjudýr og önnur óhöpp í rekstri, svo og önnur þau atriði sem stofnuninni eru nauðsynleg til virks eftirlits samkvæmt lögum þessum. Halda skal atvikaskrá yfir öll frávik í starfsemi sjókvíaeldisstöðvar samkvæmt reglugerð sem ráðherra setur. Matvælastofnun er heimilt að kalla eftir frekari gögnum en hér greinir þegar tilefni er til. Matvælastofnun er heimilt að afla upplýsinga samkvæmt þessari grein rafrænt og skylda rekstrarleyfishafa til að skrá upplýsingarnar í gagnagrunn sem stofnunin leggur til.

Rekstrarleyfishafi skal vinna framleiðsluáætlun til 24 mánaða sem send skal Matvælastofnun til samþykktar eigi síðar en 1. mars ár hvert. Í framleiðsluáætlun skulu m.a. koma fram upplýsingar um útsetningu seiða og fiska á tímabilinu, smitvarnasvæði, eldisvæði og sjókvíaeldisstöðvar sem rekstrarleyfishafi hyggst nota á tímabilinu, fyrirhugað umfang starfsemi í hverri sjókvíaeldisstöð og fyrirhugaða slátrun og vinnslu á fiski á tímabilinu.

Ráðherra skal í reglugerð mæla nánar fyrir um eftirlitshlutverk Matvælastofnunar. Matvælastofnun er heimilt að fela aðilum sem hlotið hafa faggildingu samkvæmt lögum um faggildingu o.fl. að annast framkvæmd eftirlitsins samkvæmt sérstökum samningi. Þeir skulu bundnir þagnarskyldu um það sem þeir fá vitneskju um við framkvæmd eftirlitsins og leynt á að fara. Um þagnarskylduna gilda ákvæði X. kafla stjórnarsýslulaga og skal brot á þeim varða refsingu skv. XIV. kafla almennra hegningarlaga.

Matvælastofnun skal heimill óheftur aðgangur til skoðunar og eftirlits, þar á meðal til töku sýna og myndatöku, að atvikaskrá rekstrarleyfishafa og að öllum þeim gögnum og stöðum sem lög þessi og stjórnvaldsreglur ná yfir og er stofnuninni heimilt að leita aðstoðar lögreglu ef með þarf. Þá skal rekstrarleyfishafi veita Matvælastofnun aðgang að upptökum úr eftirlitsmyndavélum og afrit af myndefni sé þess óskað.

Matvælastofnun getur, með hæfilegum fyrirvara sem ákveða má í reglugerð, gert kröfu um að fá aðgang að myndavélum og öðrum eftirlitakerfum rekstrarleyfishafa til þess að fylgjast með eldi í rauntíma. Rekstrarleyfishafa er skylt að hafa yfir að ráða búnaði til þess að Matvælastofnun geti fengið nauðsynlegan aðgang samkvæmt þessari málsgrein.

Matvælastofnun getur krafist þess að rekstrarleyfishafi komi fyrir myndgreiningarbúnaði í sjókvíum til þess að hægt sé að vakta velferð og fjölda eldisfisks.

Vinnsla Matvælastofnunar á eftirlitsgögnum samkvæmt þessari grein skal vera í samræmi við ákvæði laga um persónuvernd og reglur Persónuverndar um rafræna vöktun.

Matvælastofnun og Umhverfis- og orkustofnun skulu útbúa og birta sameiginlegar almennar starfsreglur varðandi samræmda framkvæmd eftirlits beggja stofnana með starfsemi rekstrarleyfishafa samkvæmt lögum þessum. Sé samræmd framkvæmd eftirlits ekki fýsileg skal gerð grein fyrir þeirri afstöðu og hún birt með sama hætti. Umhverfis- og orkustofnun ber ábyrgð á eftirliti með þeim atriðum sem heyra undir bindandi umsögn stofnunarinnar skv. 4. mgr. 27. gr. Jafnframt skal Umhverfis- og orkustofnun beita viðurlögum og stjórnsýsluúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Umhverfis- og orkustofnun er rétt og skylt að koma gögnum, upplýsingum og ábendingum á framfæri við Matvælastofnun sem kynnu að verða þess valdandi að Matvælastofnun beiti viðurlögum og stjórnsýsluúrræðum samkvæmt lögum þessum.

Rekstrarleyfishafa er skylt að veita aðstoð við framkvæmd eftirlitsins og veita allar upplýsingar sem nauðsynlegar eru vegna eftirlits með framkvæmd laga þessara og ber að afhenda endurgjaldslaust sýni sem talin eru nauðsynleg til eftirlits. Rekstrarleyfishafa er skylt að veita Matvælastofnun endurgjaldslausan aðgang að tækjum og búnaði, þ.m.t. farartækjum til flutnings í sjókvíaeldisstöðvar, án fyrirvara til þess að framkvæma megi eftirlit með sjókvíum.

38. gr.

Búnaður sem ekki er í notkun.

Þegar notkun búnaðar lýkur skal rekstrarleyfishafi fjarlægja allan slíkan búnað af eldisvæði að kröfu Matvælastofnunar. Rekstrarleyfishafi getur óskað eftir að Matvælastofnun veiti undanþágu frá skyldu til að fjarlægja búnað samkvæmt þessari grein enda verði búnaðurinn fyrirsjáanlega notaður til sjókvíaeldis á næstu 20 mánuðum frá þeim tíma talið þegar síðustu notkun lauk eða ef viðkomandi búnaður torveldar augljóslega ekki aðra nýtingu viðkomandi eldisvæðis.

VII. KAFLI

Laxahlutur.

39. gr.

Skráning laxahlutar o.fl.

Matvælastofnun heldur skrá yfir laxahlut einstakra rekstrarleyfishafa sem og laxamagn rekstrarleyfishafa miðað við heildarlaxamagn hverju sinni. Laxamagn skal skráð á tiltekið smitvarnasvæði. Enginn má ala frjóan lax í sjókvíaeldi án skráningar í skrá Matvælastofnunar né ala meira magn frjós lax en þar kemur fram. Skráin skal birt opinberlega á vef Matvælastofnunar.

Úthlutun og skráning laxahlutar samkvæmt lögum þessum myndar ekki eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir heimildum til eldis á frjóum laxi.

Þrátt fyrir ákvæði 6. gr. og 1. mgr. þessarar greinar getur ráðherra, að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar, ákveðið í reglugerð að skertan eða engan laxahlut þurfi til eldis frjós lax í lokuðum eða hálflokuðum búnaði enda dragi eiginleikar slíks búnaðar með verulegum hætti úr hættu á stroki.

40. gr.

Framsäl og flutningur laxamagns milli smitvarnasvæða.

Rekstrarleyfishöfum er heimilt að flytja laxamagn á milli smitvarnasvæða enda sé staðfestingur Matvælastofnunar á flutningnum aflað fyrir fram. Áður en Matvælastofnun

afgreiðir umsókn um flutning laxamagns skal hún afla ráðgjafar hjá Hafrannsóknastofnun um áhrif flutningsins á áhættumat erfðablöndunar. Að teknu tilliti til ráðgjafar Hafrannsóknastofnunar um skiptihlutfall áhættumats erfðablöndunar getur laxamagn viðkomandi rekstrarleyfishafa breyst við flutning milli smitvarnasvæða. Matvælastofnun skal í staðfestingu sinni skv. 1. málsl. tilgreina breytingu á laxamagni við flutning milli smitvarnasvæða. Laxamagn verður þó ekki flutt milli landshluta.

Rekstrarleyfishöfum er heimilt að framselja laxahlut til annarra rekstrarleyfishafa með sömu skilyrðum og breytingum og greinir í 1. mgr. Í tilkynningu til Matvælastofnunar um flutning milli rekstrarleyfishafa skal greint frá kaupverði eða leiguverði laxahlutar. Rekstrarleyfishöfum skal með sama hætti heimilt að leigja laxahlut til annarra rekstrarleyfishafa, þó ekki til eldis meira en tveggja kynslóða í senn, sem leigutaki elur óslitið, að teknu tilliti til hvíldartíma. Að leigu lokinni skal leigusala skylt að selja viðkomandi laxahlut eða nýta hann til eigin eldis.

Hafi rekstrarleyfishafi veðsett rekstrarleyfi sitt ásamt laxahlut skv. 109. gr. skal rekstrarleyfishafi afla samþykkis veðhafa áður en sótt er um framsal eða leigu laxahlutar til Matvælastofnunar. Rekstrarleyfishafi eða veðhafi geta óskað eftir því að veðsetningar rekstrarleyfis sé getið í skrá skv. 39. gr. Rétt skráning veðsetningar er á ábyrgð veðsala og veðhafa en ekki Matvælastofnunar.

41. gr.

Innköllun og útboð laxahlutar.

Sé laxahlutur ekki nýttur að fullu a.m.k. einu sinni á þriggja ára tímabili, annaðhvort með eigin notum réttihafa eða útleigu, skal innkalla þann laxahlut sem ekki var nýttur án endurgjalds og sá laxahlutur færður á nafn Matvælastofnunar í skráningu skv. 1. mgr. 39. gr. Sama gildir ef réttihafi laxahlutar hefur glatað öllum rekstrarleyfum til sjókvíaeldis. Innkallaður laxahlutur skv. 1. og 2. málsl. telst vera óráðstafaður laxahlutur. Þrátt fyrir ákvæði 1. málsl. skal rekstrarleyfishafa, sem keypt hefur laxahlut í útboði Matvælastofnunar skv. 2. mgr., heimilt að fresta nýtingu viðkomandi laxahlutar í fjögur ár í stað þriggja ára og gildir það einungis um fyrsta fjögurra ára tímabil að lokinni úthlutun. Einnig skal heimilt að fresta nýtingu laxahlutar í fjögur ár ef aukning hefur orðið á heildarlaxamagni.

Óráðstöfuðum laxahlut skal Matvælastofnun úthluta til umsækjanda með útboði og skulu bjóðendur tilgreina tilboðsfjárhæð í tilboði sínu. Einungis aðilar sem fengið hafa úthlutað smitvarnasvæði til sjókvíaeldis hafa rétt á að bjóða í laxahlut. Tilboðsfjárhæð rennur í ríkissjóð.

Ráðherra skal setja nánari reglur um innköllun og útboð samkvæmt þessari grein í reglugerð en heimilt er að kveða á um sömu skilyrði og viðmið og gilda við útboð smitvarnasvæða.

42. gr.

Aukning heildarlaxamagns vegna nýrra svæða.

Aukist heildarlaxamagn vegna afmörkunar nýrra smitvarnasvæða skal sú viðbót ekki koma til aukningar á laxamagni þeirra rekstrarleyfishafa sem þegar hafa yfir að ráða laxahlut heldur skal sú viðbót við heildarlaxamagn sem þannig verður til mynda óráðstafaðan laxahlut sem skal boðinn út.

Einungis aðilar sem fengið hafa úthlutað smitvarnasvæði í viðkomandi landshluta eða hafsvæði geta boðið í óráðstafaðan laxahlut skv. 1. mgr.

VIII. KAFLI

Strok.

43. gr.

Bann við stroki.

Skylt er að halda eldisfisk innan sjókvía og skylt að nota búnað sem kemur í veg fyrir strok. Rekstrarleyfishafa er skylt að grípa til allra nauðsynlegra ráðstafana til að koma í veg fyrir strok, sem og viðhafa verkferla sem vakta strok og ástand sjókvía.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari skilyrði um þær kröfur sem gerðar eru til rekstrarleyfishafa samkvæmt þessari grein.

44. gr.

Tilkynning um strok og fyrstu viðbrögð.

Rekstrarleyfishafi sem hefur ástæðu til að ætla að eldisfiskur geti strokið eða hafi strokið skal án tafar tilkynna slíkan atburð til Matvælastofnunar. Matvælastofnun skal birta slíkar tilkynningar opinberlega. Rekstrarleyfishafa ber að tilkynna um öll þau frávik sem leitt geta til stroks, þ.m.t. öll göt á netpokum. Rekstrarleyfishafi skal án tafar hefja leit að orsökum, meta umfang og koma í veg fyrir frekara strok. Þegar tilkynning berst Matvælastofnun, eða fyrir liggur rökstuddur grunur um strok, skal stofnunin að eigin frumkvæði kanna hvort strok hafi átt sér stað. Staðfesti Matvælastofnun strok eldisfisks skal stofnunin tryggja að brugðist sé við í samræmi við 45. gr.

45. gr.

Veidi í veiðiám eða vötnum.

Þegar Matvælastofnun hefur staðfest strok eldisfisks, sbr. 44. gr. laga þessara, skal hún í kjölfarið ákvarða hvort leita skuli að strokufiski í veiðiám eða vötnum og hann fjarlægður. Sé talið nauðsynlegt að Matvælastofnun ráðist í aðgerðir í veiðiám eða vötnum til þess að stöðva för eða fjarlægja strokufisk er henni það heimilt, að höfðu samráði við Fiskistofu. Tilkynna skal viðeigandi veiðifélögum, eða veiðiréttarhöfum þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, um að gripið verði til aðgerða.

Matvælastofnun og Fiskistofa skulu gera sameiginlega viðbragðsáætlun um aðgerðir sem veiðifélögum, eða veiðiréttarhöfum þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, er heimilt að grípa til í kjölfar strokatburðar. Viðbragðsáætlun skal tilgreina þann kostnað sem veiðifélög og veiðiréttarhafar þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað eiga rétt á að fá endurgreiddan. Aðgerðir sem mælt er fyrir um í viðbragðsáætluninni skulu meðal annars taka mið af eðli og umfangi stroks og stærðar fisks við strok. Viðbragðsáætlunina skal birta opinberlega og endurskoða eftir því sem þörf þykir.

Allan kostnað Matvælastofnunar, Fiskistofu og annarra stjórnvalda vegna nauðsynlegra aðgerða samkvæmt þessari grein skal rekstrarleyfishafi greiða. Til slíks kostnaðar telst meðal annars kostnaður stjórnvalda af vinnu verktaka og þriðja aðila. Kostnaður veiðifélaga, eða veiðiréttarhafa þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, vegna aðgerða sem mælt er fyrir um í viðbragðsáætlun skal rekstraraðili einnig greiða, sem og annan nauðsynlegan kostnað sem sanngjarnt og eðlilegt er að rekstrarleyfishafi beri að mati Matvælastofnunar. Skal kröfu um greiðslu beint til Matvælastofnunar sem sér um innheimtu gagnvart rekstraraðila.

Landeigendum er skylt að veita þeim sem framkvæma aðgerðir samkvæmt þessari grein aðgang að ám og veiðistöðum. Takmarkanir samkvæmt III. og IV. kafla laga um lax- og silungsveiði gilda ekki um veiðar samkvæmt þessari grein.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari fyrirmæli um grein þessa, m.a. um hvernig staðið skuli að veiðum í veiðiám og vötnum og gerð viðbragsáætlunar.

46. gr.

Afhending og upprunagreining eldisfiska.

Ef fiskar með eldiseinkenni, eða sem grunur er um að séu af eldisuppruna, veiðast í ám eða veiðivötnum ber stjórn veiðifélags, eða veiðiréttarhafa þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, að tilkynna um slíkt til Matvælastofnunar.

Allur fiskur sem veiðist og er með eldiseinkenni, eða sem grunur er um að sé af eldisuppruna, skal afhentur Hafrannsóknastofnun til greiningar og sýnatöku.

Rekstrarleyfishafi skal greiða allan kostnað Hafrannsóknastofnunar vegna greininga á fiski sem er afhentur vegna aðgerða skv. 45. gr., óháð því hvort slíkir fiskar séu villtir eða af eldisuppruna. Ef fiskur er afhentur Hafrannsóknastofnun án þess að um sé að ræða aðgerðir skv. 45. gr. og niðurstöður sýnatöku leiða í ljós að rekja megi uppruna slíks fisks til ákveðins rekstrarleyfishafa skal viðkomandi rekstrarleyfishafi greiða nauðsynlegan sýnatökukostnað en að öðrum kosti skal ríkissjóður greiða kostnað sýnatökunnar.

47. gr.

Upplýsingar um strok.

Rekstrarleyfishafi skal innan tveggja daga frá tilkynningu, sbr. 44. gr., senda Matvælastofnun skýrslu þar sem að lágmarki skulu koma fram eftirfarandi atriði:

- g. áætluð tímasetning og staðsetning stroks,
- h. líkleg dagsetning stroks,
- i. líklegur fjöldi fiska sem strauk,
- j. líklegt hlutfall kynþroska fisks,
- k. líkleg orsök stroks að mati rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun skal birta skýrslu um árangur af veiðum skv. 44. og 45. gr.

Matvælastofnun skal birta upplýsingar úr skýrslum skv. 1. og 2. mgr. opinberlega.

48. gr.

Aðrar skyldur rekstrarleyfishafa.

Rekstrarleyfishafa er skylt að nota talningarbúnað við útsetningu fiska sem fullnægir lágmarksskilyrðum um nákvæmni samkvæmt reglugerð.

Frávík frá væntri fóðurnotkun skal tilkynna Matvælastofnun. Í reglugerð skal skilgreina hvað telst til frávíka í fóðurnotkun.

IX. KAFLI

Afföll.

49. gr.

Reglulegt eftirlit með afföllum.

Rekstrarleyfishafa er skylt að halda afföllum á hverju smitvarnasvæði í lágmarki og huga að allri velferð fiska í sjókvíeldi. Rekstrarleyfishafa er skylt að fjarlægja dauðan fisk og lífrænar leifar fiska reglulega úr sjókvíum. Sama gildir um fiska sem þarf að farga vegna sára eða sjúkdóma. Rekstrarleyfishafi skal skrá fjölda og þyngd fiska sem og þyngd lífrænna leifa

sem eru fjarlægðar. Lífrænar leifar skulu umreiknaðar í fjölda fiska eftir fyrirmælum Matvælastofnunar.

Ráðherra getur kveðið á um í reglugerð að fjarlægja skuli dauðan, særðan eða sjúkan fisk sem og lífrænar leifar fiska úr sjókvíum daglega eða sjaldnar. Í reglugerð má einnig kveða á um frestun skyldu til að fjarlægja dauðan, særðan eða sjúkan fisk, sem og lífrænar leifar fiska, svo sem vegna veðurskilyrða. Þegar sérstaklega stendur á, eða ef þörf er á auknu eftirliti á tilteknu tímabili, getur Matvælastofnun mælt fyrir um að fjarlægja skuli dauðan, særðan eða sjúkan fisk sem og lífrænar leifar fiska oft en daglega.

50. gr.

Upplýsingar um afföll.

Rekstrarleyfishafi skal senda Matvælastofnun skýrslu um afföll mánaðarlega en stofnunin hefur jafnframt heimild til að krefjast tímabundið tíðari skýrsluskila ef tilefni er til. Fari afföll á tilteknu tímabili, eða við tiltekinn atburð, yfir viðmiðunarmörk skal rekstrarleyfishafi tilkynna slík afföll til Matvælastofnunar. Viðmiðunarmörk skulu skilgreind í reglugerð.

Upplýsingar í skýrslu um afföll skv. 1. mgr. skulu að lágmarki tilgreina eftirfarandi:

- sjókví eða aðra staðsetningu þar sem afföll áttu sér stað,
- dagsetningu þegar dauðir fiskar og lífrænar leifar fiska voru fjarlægðar,
- fjölda fiska sem voru fjarlægðir greint niður á sjókví, auk sundurliðunar á því hvort fiskar voru sjálf dauðir eða þeim fargað,
- þyngd fiska og lífrænna leifa fiska og vigtunaraðferð,
- líklegar ástæður affalla að mati rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun skal birta upplýsingar úr skýrslum skv. 1. mgr. opinberlega.

X. KAFLI

Lús.

51. gr.

Reglulegt eftirlit og viðbrögð við lús.

Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á að halda lús á hverju smitvarnasvæði í lágmarki og fylgjast með lúsasmiti. Rekstrarleyfishafi skal tilkynna niðurstöður lúsatalningar til Matvælastofnunar. Rekstrarleyfishafi skal starfa eftir forvarna- og viðbragðsáætlun vegna lúsasmits sem samþykkt er af Matvælastofnun og skal forvarna- og viðbragðsáætlun fela í sér aðgerðir vegna viðkomu lúsa í sjókvíaelði. Án samþykkrar áætlunar er óheimilt að setja út fisk á smitvarnasvæði.

Matvælastofnun er heimilt að krefjast lúsatalningar og fylgjast með lúsatalningu rekstrarleyfishafa, þ.m.t. við óboðað eftirlit. Þá er Matvælastofnun heimilt, á eigin vegum eða með aðkomu faggilds eftirlitsaðila, að framkvæma lúsatalningu á kostnað rekstrarleyfishafa.

Rekstrarleyfishafi skal ávallt hafa aðgang að búnaði í íslenskri lögsögu til þess að meðhöndla eða fjarlægja lús án lyfjameðhöndlunar á þeim árstíma þegar hitastig í sjó er til þess fallið að lús geti fjölgað sér.

Ráðherra er heimilt með reglugerð að setja ákvæði um tíðni og umfang talninga, hámark á fjölda lyfjameðferða og hámark meðferða með hverju einstöku lyfi. Þá er og heimilt með reglugerð að kveða á um að rekstrarleyfishafar skuli grípa til sérstakra aðgerða ef rannsóknir Hafrannsóknastofnunar gefa tilefni til að ætla megi að mikil hætta sé á lúsasmiti. Í reglugerð er heimilt að kveða á um að undanskilja megi einstök smitvarnasvæði frá vöktun eða skyldu

til að hafa tiltækan búnað skv. 3. mgr. ef málefnalegar ástæður sem snúa að velferð fiska eiga við og ef ekki hefur orðið vart við lúsasmit á tilteknu tímabili.

52. gr.

Upplýsingar um lús.

Rekstrarleyfishafi skal senda Matvælastofnun upplýsingar um lúsatalningu, sbr. 1. mgr. 51. gr., eigi síðar en þremur dögum eftir talningu.

Upplýsingar um lúsasmit skv. 1. mgr. skulu að lágmarki tilgreina eftirfarandi:

- a. talningu lúsa í einstökum sjókvíum,
- b. sjávarhita,
- c. dagsetningu vöktunar,
- d. aðgerðir sem rekstrarleyfishafi hefur ráðist í samkvæmt viðbragðsáætlun,
- e. árangur í aðgerðum gegn lúsasmiti.

Matvælastofnun skal birta upplýsingar úr skýrslum skv. 1. mgr. opinberlega.

53. gr.

Fjarlæging lúsasmitaðs fisks.

Rekstrarleyfishafa er óheimilt að ala eldisfisk í einstökum sjókvíum þegar fjöldi lúsa á fiski helst yfir viðmiðunarmörkum þrátt fyrir að tilraunir til lyfjameðhöndlunar og meðhöndlunar með búnaði hafi verið gerðar. Takist rekstraraðila ekki að halda lúsasmiti niðri með meðhöndlunum getur Matvælastofnun farið fram á að rekstraraðili fjarlægji fisk úr sjókvíum sínum á viðkomandi eldissvæði. Matvælastofnun er jafnframt heimilt að skylda rekstrarleyfishafa til að farga öllum fiski í einstökum sjókvíum þar sem velferð er óviðunandi vegna sára af völdum lúsa eða heilbrigðisstaða fisksins býður ekki upp á meðhöndlun.

Rekstrarleyfishafi skal skila tillögu til Matvælastofnunar um förgun fisks sem er fjarlægður úr sjókvíum samkvæmt þessari grein og skal samþykki Matvælastofnunar á aðferð við förgun liggja fyrir áður en fiskur er fjarlægður úr sjókvíum.

Ráðherra skal setja ákvæði í reglugerð þar sem kveðið er á um hvernig skoðun fisks fer fram og hver viðmiðunarmörk lúsasmits skulu vera sem og um önnur atriði þessa ákvæðis.

XI. KAFLI

Kynþroska lax.

54. gr.

Eldi kynþroska eldislax.

Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á að seinka kynþroska frjós eldislax. Óheimilt er að ala frjóan eldislax þannig að hlutfall kynþroska eldislax í tiltekinni sjókví sé yfir 5% á tímabilinu desember til maí og yfir 3% á tímabilinu júní til nóvember.

Fari hlutfall kynþroska eldislax í sjókví yfir 5% af áætluðum heildarfjölda eldislax í viðkomandi sjókví skulu allir kynþroska eldislaxar fjarlægðir úr þeirri sjókví. Fari hlutfall kynþroska eldislax í sjókví yfir 3% af áætluðum heildarfjölda eldislax í viðkomandi sjókví á tímabilinu júní til nóvember skulu allir kynþroska eldislaxar fjarlægðir úr þeirri sjókví.

Rekstrarleyfishafi skal skila tillögu til Matvælastofnunar um förgun eða slátrun eldislax sem er fjarlægður úr sjókvíum samkvæmt þessari grein og skal samþykki Matvælastofnunar á aðferð við förgun eða slátrun liggja fyrir áður en eldislax er fjarlægður úr sjókvíum. Matvælastofnun er heimilt að gera kröfu um förgun eða slátrun innan ákveðinna tímamarka.

Ráðherra skal setja ákvæði í reglugerð þar sem kveðið er á um hvernig skoðun eldislax fer fram, frest til slátrunar og hvernig heildarfjöldi kynþroska eldislax skal áætlaður. Í reglugerð

má m.a. kveða á um að skoða skuli úrtak eldislaxa og stærð úrtaks. Enn fremur má í reglugerð kveða á um tímabundna eða viðvarandi notkun myndgreiningarbúnaðar til eftirlits með kynþroska.

55. gr.

Sérstakt eftirlit vegna kynþroska eldislax.

Við slátrun skal rekstrarleyfishafi hafa eftirlit með hlutfalli kynþroska eldislax af slátruðum eldislaxi og skal rekstrarleyfishafi ótilkvaddur veita Matvælastofnun allar upplýsingar þar að lútandi. Matvælastofnun er jafnframt heimilt að hafa eftirlit með kynþroska eldislaxa bæði í sjókvíum og í slátruhúsum. Kynþroska eldislax skal tekinn frá við slátrun og talinn sérstaklega.

Sé ástæða til að ætla að hlutfall kynþroska eldislax sé orðið hærra en 0,5% í sjókví skal rekstrarleyfishafi grípa til sérstakra aðgerða til þess að koma í veg fyrir stök, m.a. með aukinni tíðni köfunar eða myndatöku til að kanna ástand sjókvía og eldisbúnaðar. Ráðherra skal í reglugerð kveða á um nánari kröfur sem gerðar eru til sérstakra aðgerða samkvæmt þessari grein.

XII. KAFLI

Afturköllun rekstrarleyfis til sjókvíaeldis.

56. gr.

Forsendubrestur.

Rekstrarleyfishafi skal innan fimm ára frá fyrstu útgáfu rekstrarleyfis nýta a.m.k. einu sinni 20% af hámarkslífmassa viðkomandi smitvarnasvæðis, hvort sem miðað er við hámarkslífmassa á hverjum tíma eða hlaupandi lífmassa á tólf mánaða tímabili. Ef starfsemi rekstrarleyfishafa nær ekki viðmiði skv. 1. másl. skal Matvælastofnun fella rekstrarleyfið úr gildi. Matvælastofnun getur veitt undanþágu frá 1. másl. ef málefnaleg sjónarmið búa að baki töfinni, þó ekki lengur en 12 mánuði.

Að loknu upphafstímabili skv. 1. mgr. skal Matvælastofnun fella úr gildi rekstrarleyfi ef starfsemi á smitvarnasvæði stöðvast í þrjú ár eða ef mesta nýting leyfilegs lífmassa á viðkomandi smitvarnasvæði er undir 35% að meðaltali á sex ára tímabili, hvort sem miðað er við hámarkslífmassa á hverjum tíma eða hlaupandi lífmassa á tólf mánaða tímabili.

Áður en gripð er til afturköllunar leyfis skv. 1. og 2. mgr. skal Matvælastofnun veita rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta.

Fyrirgeri rekstrarleyfishafi rétti sínum til rekstrarleyfis samkvæmt þessari grein telst rekstrarleyfishafi hafa glatað rétti til að starfa á viðkomandi smitvarnasvæði og má bjóða smitvarnasvæðið út að nýju. Skal úthlutun smitvarnasvæðis til viðkomandi aðila falla niður án bóta og endurgreiðslu.

57. gr.

Afturköllun rekstrarleyfis til sjókvíaeldis.

Matvælastofnun getur afturkallað rekstrarleyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta með alvarlegum hætti gegn ákvæðum laga þessara eða stjórnvaldsfyrirmælum sem sett eru á grundvelli þeirra. Einnig er heimilt að afturkalla leyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta með alvarlegum hætti gegn skilyrðum rekstrarleyfis eða skilyrðum þess er að öðru leyti ekki fullnægt. Þá er og heimilt að afturkalla rekstrarleyfi ef leyfishafi verður ófær um að stunda rekstur.

Áður en gripið er til afturköllunar leyfis skv. 1. mgr. skal Matvælastofnun veita rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta, nema um sérstaklega alvarlegt eða ítrekað alvarlegt brot sé að ræða.

Umhverfis- og orkustofnun getur afturkallað bindandi umsögn skv. 4. mgr. 27. gr. ef rekstrarleyfishafi brýtur gegn ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir, reglugerða settum samkvæmt þeim eða skilyrðum sem koma fram í hinni bindandi umsögn. Um málsmeðferð og kærueimildir fer samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Áður en gripið er til afturköllunar bindandi umsagnar skv. 4. mgr. 27. gr. skal veita rekstrarleyfishafa skriflega aðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta. Sinni rekstrarleyfishafi ekki slíkri aðvörðun er Umhverfis- og orkustofnun heimilt að afturkalla hina bindandi umsögn. Hafi Umhverfis- og orkustofnun afturkallað bindandi umsögn sína samkvæmt þessari grein skal Matvælastofnun án sérstakrar tilkynningar afturkalla viðkomandi rekstrarleyfi samkvæmt lögum þessum.

Fyrirgeri rekstrarleyfishafi rétti sínum til rekstrarleyfis samkvæmt þessari grein telst viðkomandi rekstrarleyfishafi hafa glatað rétti til að starfa á viðkomandi smitvarnasvæði, og má þá bjóða smitvarnasvæðið út að nýju.

Ráðherra skal setja í reglugerð nánari ákvæði um afturköllun rekstrarleyfis.

XIII. KAFLI Umhverfisgjald

58. gr.

Umhverfisgjald vegna sjókvíaeldis.

Rekstrarleyfishafi skal greiða árlegt umhverfisgjald sem er samtala gjalda sem reiknuð eru samkvæmt 2. og 3. mgr. þessarar greinar. Gjaldið rennur í ríkissjóð. Gjaldið er innheimt til að standa straum af gerð og vöktun burðarþolsmats skv. 5. gr. og vöktun í ám skv. 7. gr.

Rekstrarleyfishafi skal greiða árlegt umhverfisgjald að upphæð [x] kr. fyrir hvert tonn lífmassa sem hann nýtir. Nýttur lífmassi skal vera mesti lífmassi fisks á hverju smitvarnasvæði á undanfarandi almanaksári. Gjaldið skal taka breytingum miðað við vísitölu neysliverðs og breytast í samræmi við breytingar á henni

Rekstrarleyfishafi skal greiða árlegt umhverfisgjald vegna affalla í sjókvíaeldi. Gjaldstofn er sá fjöldi fiska sem er mismunur á fjölda útsettra seiða í tiltekna sjókví annars vegar og fjölda fiska úr viðkomandi sjókví sem eru færðir til slátrunar til manneldis hins vegar. Frá fjölda útsettra seiða skal þó fyrst draga [x]% af fjölda útsettra seiða vegna væntrar skekkju í talningartækjum og væntra affalla. Rekstrarleyfishafar skulu veita Matvælastofnun allar upplýsingar sem nauðsynlegar eru til að reikna megi gjaldstofn skv. 2. málsl. Gjald samkvæmt þessari grein skal greiddast þótt reiknaðan mismun megi rekja til annars en affalla, sbr. þó ákvæði 59. gr.

Gjaldið er [x] kr. fyrir hvern fisk samkvæmt mismun sem reiknaður er skv. 3. mgr. Gjaldið skal taka breytingum miðað við vísitölu neysliverðs og breytast í samræmi við breytingar á henni.

59. gr.

Óviðráðanleg ytri atvik sem leiða til affalla.

Í undantekningartilfellum er Matvælastofnun heimilt við útreikning umhverfisgjalds samkvæmt þessum kafla að taka tillit til óviðráðanlegra atvika utan stjórnunarsviðs rekstrarleyfishafa enda hafi rekstrarleyfishafi gripið til allra tiltækra ráðstafana og aðgerða til þess að verjast afföllum af völdum slíkra atburða.

Séu skilyrði 1. mgr. uppfyllt skal Matvælastofnun heimilt að lækka eða fella niður þann þátt umhverfisgjalds sem annars hefði verið innheimtur samkvæmt 3. mgr. 58. gr.

60. gr.

Álagning og innheimta umhverfisgjalds.

Matvælastofnun annast álagningu og innheimtu árlegs umhverfisgjalds skv. 58. gr. Ráðherra er þó heimilt að fela innheimtumönnum ríkissjóðs eða öðrum aðilum innheimtu þess.

Eigi síðar en 15. maí ár hvert skal Matvælastofnun hafa lokið álagningu á gjaldendur skv. 58. gr. vegna undanfarandi almanaksárs og skal gjaldendum tilkynnt bréflaga um hana.

Gjöld skv. 58. gr. vegna undanfarandi almanaksárs falla í gjalddaga 1. júlí ár hvert. Ef gjöld eru ekki greidd innan 30 daga frá gjalddaga skal greiða dráttarvexti af þeim skv. III. kafla laga um vexti og verðtryggingu. Álagning gjalds er aðfararhæf ákvörðun. Matvælastofnun getur krafist fullnustu með aðfarargerð þegar liðnir eru 30 dagar frá gjalddaga.

61. gr.

Skattaleg meðferð gjalds.

Gjald skv. XIII. kafla telst rekstrarkostnaður skv. 1. tölul. 31. gr. laga um tekjuskatt, nr. 90/2003.

XIV. KAFLI

Framleiðslugjald og samfélagsframlag.

62. gr.

Gjaldskylda.

Skyldu til greiðslu sérstaks framleiðslugjalds vegna sjókvíaeldis ber rekstrarleyfishafi samkvæmt lögum þessum.

63. gr.

Fjárhæð gjalds.

Rekstrarleyfishafi skal mánaðarlega greiða gjald skv. 62. gr. í ríkissjóð sem greiðist í íslenskum krónum. Matvælastofnun skal ákvarða og birta fjárhæð gjaldsins með auglýsingu eigi síðar en 15. dag hvers mánaðar.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm slátraðs lax skal miðast við nýjasta mánaðarmeðaltal alþjóðlegs markaðsverðs á eldislaxi þarnæstliðins almanaksmánaðar fyrir ákvörðunardag skv. 1. mgr. Mánaðarmeðaltal alþjóðlegs markaðsverðs skv. 1. másl. skal umreiknað í íslenskar krónur á meðaltali miðgengis Seðlabanka Íslands fyrir sama tímabil og skal gjaldið nema því hlutfalli af þeim stofni sem hér segir:

1. 1% þegar verð er lægra en áætlaður framleiðslukostnaður,
2. 2% þegar verð er áætlaður framleiðslukostnaður til 149,9 kr. hærra en áætlaður framleiðslukostnaður,
3. 4% þegar verð er 150 kr. til 299,9 kr. hærra en áætlaður framleiðslukostnaður,
4. 6,5% þegar verð er 300 kr. til 449,9 kr. hærra en áætlaður framleiðslukostnaður,

5. 8% þegar verð er 450 kr. til 599,9 kr. hærra en áætlaður framleiðslukostnaður,
6. 10% þegar verð er 600 kr. til 749,9 kr. hærra en áætlaður framleiðslukostnaður,
7. 11% þegar verð er 750 kr. eða hærra en áætlaður framleiðslukostnaður.

Við gildistöku laga þessara skal áætlaður framleiðslukostnaður vera 1.046 kr. á kílógramm. Áætlaður framleiðslukostnaður skal taka breytingum í upphafi hvers árs í réttu hlutfalli við breytingu á fóðurstofnaði, þ.e. samkvæmt tollskrárnúmeri 23099004 Fiskafóður ót.a. í íslenskum krónum samkvæmt innflutningstölum frá Hagstofunni, auk vísitölu neysluverðs og launavísitölu Hagstofunnar frá upphafi til loka næstliðins 12 mánaða tímabils sem hefst 1. nóvember og lýkur 31. október. Við breytinguna skal fóðurstofnaður vigta 60%, vísitala neysluverðs 20% og launavísitala 20%. Ráðherra skal með auglýsingu birta breytingu á áætlunum framleiðslukostnaði í upphafi hvers árs.

Fjárhæðir í 2. mgr. breytast hverju sinni til samræmis við gengi krónu á móti evru á sama gengi og greinir í 1. og 2. másl. 2. mgr. og skal þá miða við að fjárhæðir sem fram koma í 2. mgr. séu á genginu 150 kr. á móti evru áður en þær fjárhæðir eru reiknaðar að nýju yfir í krónur.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem alinn er í sjó með lokuðum eldisbúnaði skal nema 25% af gjaldi skv. 2. mgr.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem alinn er í sjó með hálflokuðum eldisbúnaði skal nema 40% af gjaldi skv. 2. mgr.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem alinn var skemur en 12 mánuði í sjó skal nema 50% af gjaldi skv. 2. mgr.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem alinn er með búnaði, tækni eða aðferð sem líkleg er til að draga úr umhverfisáhrifum eða auka dýravelferð, samkvæmt skilgreindum viðmiðum í reglugerð, skal nema 50% af gjaldi skv. 2. mgr. eða öðru hlutfalli sem sett er fram í reglugerð.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm af slátruðum laxi sem aðeins er alinn einn vetur í sjó, þannig að slátrun fari fram eigi síðar en 20. október ári eftir útsetningu fisks, skal nema 70% af gjaldi skv. 2. mgr.

Eigi fleiri en ein framleiðsluáferð við skv. 5.–9. mgr. skal lægsta gjaldahlutfall gilda. Fyrsta kynslóð fisks í starfsemi rekstrarleyfishafa sem alin er með þeim aðferðum sem um ræðir í 5.–9. mgr. skal þó vera undanþegin gjaldi.

Fjárhæð gjalds á hvert kílógramm slátraðs regnbogasilungs og ófrjós lax skal nema helmingi af gjaldi samkvæmt þessari grein og kemur sú lækkun til viðbótar við aðra lækkun gjalds skv. 5.–9. mgr.

Með alþjóðlegu markaðsverði í 2. mgr. er átt við verð á slægðum eldislaxi með haus.

64. gr.

Gjaldstofn, framtalskylda og söfnun upplýsinga.

Stofn til álagningar gjalds skv. XIV. kafla er þyngd afurða við slátrun, upp úr sjó, miðað við slægðan fisk með haus.

Rekstrarleyfishafa er skylt að skila sérstakri greinargerð um alla slátrun eldisfisks frá sjókvíaeldisstöð á því formi og með þeim hætti sem Matvælastofnun ákveður. Skila skal greinargerðinni eigi síðar en 10. dag hvers mánaðar vegna slátrunar undanfarandi almanaxsmánaðar. Heimilt er að ákveða að skil á greinargerð skuli vera rafræn og málsmeðferð rafræn eftir því sem við á.

Sé upplýsingum ekki skilað eða ef upplýsingar sem látnar eru í té reynast ófullnægjandi eða ótrúverðugar skal skora á viðkomandi að bæta úr. Verði ekki brugðist við áskorun innan

hæfilegs frests eða skýringar reynast ótrúverðugar skal áætla framleiðslumagn rekstrarleyfishafa og skal miða við að það skuli vera svo ríflegt að ekki sé hætt á því að það sé lægra en það er í raun og veru og ákvarða gjaldstofn í samræmi við þá áætlun.

Í tengslum við eftirlit og athuganir einstakra mála er einstaklingum og lögaðilum skylt að láta Matvælastofnun í té allar upplýsingar og gögn sem talin eru nauðsynleg. Skiptir ekki máli í því sambandi hvort upplýsingarnar varða þann aðila sem beiðninni er beint til eða þau skipti annarra aðila við hann sem hann getur veitt upplýsingar um og varða athuganir og eftirlit Matvælastofnunar. Lagaákvæði um þagnarskyldu takmarka ekki skyldu til þess að veita upplýsingar og gögn sem hér um ræðir.

Ráðherra skal í reglugerð kveða á um slægingarstuðul sem nota skal við útreikning gjaldstofns samkvæmt ákvæði þessu.

65. gr.

Álagning.

Matvælastofnun leggur á gjald samkvæmt lögum þessum. Gjaldið skal lagt á 12 sinnum á ári, þ.e. 25. dag hvers mánaðar vegna slátrunar þarnæstliðins almanaksánaðar. Gjaldtagi skal vera 10 dögum eftir álagningardag.

66. gr.

Innheimta.

Innheimtumenn ríkissjóðs innheimta gjald skv. XIV. kafla og fer ríkisskattstjóri með samræmingar- og eftirlitshlutverk við innheimtu þess, sbr. 1. mgr. 111. gr. laga um tekjuskatt, nr. 90/2003.

Eindagi er 14 dögum frá gjalddaga og skal greiða dráttarvexti af því sem gjaldfallið er frá þeim tíma skv. III. kafla laga um vexti og verðtryggingu.

Kröfum um greiðslu gjalds samkvæmt lögum þessum fylgir lögveð ríkissjóðs í fasteignum og lausafé rekstrarleyfishafa í fjögur ár frá gjalddaga. Lögveðið nær einnig til dráttarvaxta og innheimtukostnaðar.

Matvælastofnun skal birta opinberlega allar upplýsingar um álagðar fjárhæðir gjalds samkvæmt lögum þessum.

67. gr.

Skattaleg meðferð gjalds.

Gjald skv. XIV. kafla telst rekstrarkostnaður skv. 1. tölul. 31. gr. laga um tekjuskatt, nr. 90/2003.

68. gr.

Skipting úthlutunarfjár til sjókvíaeldisbyggða.

Samfélagsframlag sjókvíaeldis er fjárveiting af fjárlögum hverju sinni, fjármagnað með framleiðslugjaldi samkvæmt þessum kafla. Samfélagsframlagið hefur þann tilgang að styrkja sjókvíaeldisbyggðir og þar með samfélög og stoðir atvinnulífs á þeim svæðum. Ráðherra úthlutar samfélagsframlagi sjókvíaeldis í samræmi við ákvæði 2. mgr. og skiptir því milli sjókvíaeldisbyggða. Ráðherra skal úthluta samfélagsframlagi sjókvíaeldis að lágmarki einu sinni á ári.

Úthlutanir samfélagsframlags sjókvíaeldis skulu skiptast annars vegar á milli landshluta og hins vegar sjókvíaeldisbyggða innan viðkomandi landshluta. Einungis sjókvíaeldisbyggðir eiga rétt til úthlutana. Við útreikning á skiptingu úthlutunarfjár milli sjókvíaeldisbyggða skal fyrst reikna hlutdeild sjókvíaeldis innan hvers landshluta í heildargjaldstofni til álagningar

gjalds skv. XIV. kafla, sbr. 64. og 65. gr., og skal miða við kjördæmaskipan þegar landshlutar eru ákvarðaðir. Þegar hlutfall hvers landshluta hefur verið reiknað út skal því næst reikna skiptingu úthlutunarfrjár milli sjókvíaeldisbyggða í viðkomandi landshluta og skal skiptingin taka mið af umfangi sjókvíaeldis í hverri sjókvíaeldisbyggð.

Ráðherra skal með reglugerð setja nánari ákvæði um úthlutun samfélagsframlags sjókvíaeldis, þ.m.t. um málsmeðferð, útreikning úthlutunarfrjár og skiptingu úthlutunarfrjár milli sjókvíaeldisbyggða. Ráðherra skal jafnframt kveða á um með reglugerð hvaða sveitarfélög teljist til sjókvíaeldisbyggða.

3. ÞÁTTUR

Landeldi.

XV. KAFLI

Smitvarnir og dýraheilbrigði.

69. gr.

Flutningur og ferðir farartækja eða búnaðar milli landeldisstöðva.

Flutningur hvers konar farartækja og/eða búnaðar, á vegum rekstrarleyfishafa eða annarra, milli landeldisstöðva er óheimill nema samkvæmt leyfi Matvælastofnunar. Leyfi Matvælastofnunar er ávallt bundið skilyrði um sóttþreinsun farartækja og búnaðar nema stofnunin taki annað sérstaklega fram.

Leyfi sem Matvælastofnun veitir skv. 1. mgr. má veita í einstök skipti eða sem ótímabundið leyfi vegna skipulagðra og endurtekinnna ferða milli landeldisstöðva.

Ákvæði þessarar greinar gilda einungis að því marki sem farartæki eða búnaður hefur verið í beinni snertingu við fisk.

70. gr.

Flutningur eldisfisks til og frá landeldisstöð.

Allur flutningur á fiski til og frá landeldisstöð, hvort heldur sem er á vegum rekstrarleyfishafa eða annarra, er háður leyfi Matvælastofnunar. Matvælastofnun skal að jafnaði krefjast heilsufarsyfirlýsingar dýralæknis áður en heimild er veitt fyrir flutningi. Leyfi sem Matvælastofnun veitir samkvæmt þessari málsgrein má veita í einstök skipti eða sem ótímabundið leyfi vegna skipulagðs og endurtekings flutnings. Komi ekki annað fram í leyfi Matvælastofnunar skal sá sem ber ábyrgð á flutningi tryggja að flutningur til viðtakanda sé heimill og í samræmi við lög.

Landeldisstöð er óheimilt að taka við fiskum, hrognum eða sviljum til fiskræktar án þess að fyrir liggja samþykkt fiskræktaráætlun og uppruni sömu fiska hafi verið staðfestur. Tryggja skal aðskilnað fiska, hrogna eða svilja úr mismunandi vatnakerfum. Greina ber erfðæfni allra fiska sem teknir eru inn í landeldisstöð og ætlaðir eru til nota í undaneldi í fiskrækt. Ef í ljós kemur að fiskar eru af öðrum uppruna en úr viðkomandi vatnakerfi skulu þeir ekki notaðir til fiskræktar. Landeldisstöð er óheimilt að afhenda seiði vegna fiskræktar án þess að fyrir liggja samþykkt fiskræktaráætlun þar sem sleppa á seiðunum. Einnig er óheimilt að afhenda seiði af uppruna af einu vatnasvæði til fiskræktar í öðru vatnakerfi án þess að fyrir liggja undanþága samkvæmt lögum um fiskrækt.

Flutningur eldistegunda, sem ekki eru tilgreindar í rekstrarleyfi eða skráningu viðkomandi landeldisstöðvar, til landeldisstöðvar er óheimill.

Rekstrarleyfishafi eða skráningarskyldur aðili í landeldi sem afhendir fisk sem nýta skal í sjókvíaeldi ber almennt ábyrgð á að öllum lögum og reglum sé fylgt varðandi meðferð fisksins

þar til hann er kominn í brunnbát en þá flyst ábyrgð á rekstrarleyfishafa í sjókvíaldi sem veitt hefur fisknum viðtöku.

Rekstrarleyfishafi skal tryggja rekjanleika kynslóða þannig að hægt sé að auðkenna hrogn- og seiðahópa allt æviskeiðið óháð flutningi á milli stöðva.

71. gr.

Fjarlæging fisks upp úr eldiseiningum.

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að fjarlægja fisk upp úr eldiseiningum að kröfu Matvælastofnunar ef ríkt tilefni er til. Ávallt skal veita rekstrarleyfishafa eða skráningarskyldum aðila skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta áður en gripið er til úrræðis samkvæmt ákvæði þessu. Ráðherra er heimilt að setja ákvæði í reglugerð um skilyrði og aðferðir við fjarlægingu fisks upp úr eldiseiningum.

72. gr.

Þéttleiki og fjöldi fiska í landeldi.

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila ber að sjá til þess að fjöldi fiska og þéttleiki fisks í eldiseiningum sé ávallt í samræmi við ákvæði rekstrarleyfis og reglugerða settra samkvæmt lögum þessum. Ráðherra skal í reglugerð setja ákvæði um hámarksþéttleika fiska í eldiseiningum og útreikning á þéttleika. Við ákvörðun um hámarksþéttleika skal m.a. litið til vatnsgæða, eldistækni, tegundar eldisfisks og þroskastigs.

73. gr.

Skimun og bólusetning við sjúkdómum í landeldi.

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila sem elur fisk í landeldi til áframeldis í sjó er skylt að kröfu Matvælastofnunar að láta fara fram skimun fyrir tilkynningarskyldum sjúkdómum, m.a. fyrir flutningi. Rekstrarleyfishafa er óheimilt að afhenda eða taka við fiskum til eldis nema niðurstaða úr skimun fyrir flutning liggja fyrir og að sú niðurstaða staðfesti að fiskar séu ekki smitaðir af tilkynningarskyldum sjúkdómum.

Ráðherra skal með reglugerð kveða á um fyrir hvaða sjúkdómum skuli bólusetja, sem og um framkvæmd skimunar og bólusetningar.

74. gr.

Meðhöndlun frárennslis frá landeldisstöð.

Rekstrarleyfishafi skal fylgjast með efnainnihaldi í frárennslis landeldisstöðvar. Matvælastofnun getur skyldað rekstrarleyfishafa og skráningarskyldan aðila til þess að sía frárennslis sérstaklega eða beita öðrum viðurkenndum aðferðum við hreinsun frárennslisvatns til þess að takmarka skaðleg efni og smitefni í frárennslis. Áður en til kemur að beita þessu ákvæði skal Matvælastofnun hafa samráð við Umhverfis- og orkustofnun. Í reglugerð skal tilgreina þau efni sem fylgjast skal með í frárennslis og þær aðferðir sem beita skal við síun og aðra hreinsun frárennslisvatns.

75. gr.

Reglulegt eftirlit með afföllum í landeldi.

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að halda afföllum í hverri eldiseiningu í lágmarki og huga að allri velferð fiska í landeldi. Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að fjarlægja dauðan fisk og lífrænar leifar fiska reglulega úr eldiseiningum.

Rekstrarleyfishafi skal skrá fjölda fiska sem og þyngd lífrænna leifa sem eru fjarlægðar. Lífrænar leifar skulu umreiknaðar í fjölda fiska eftir fyrirmælum Matvælastofnunar.

Ráðherra getur kveðið á um í reglugerð að fjarlægja skuli dauðan fisk og lífrænar leifar fiska úr eldiseiningum daglega eða sjaldnar. Þegar sérstaklega stendur á, eða ef þörf er á auknu eftirliti á tilteknu tímabili, getur Matvælastofnun mælt fyrir um að fjarlægja skuli dauðan fisk og lífrænar leifar fiska oftár en daglega.

76. gr.

Upplýsingar um afföll í landeldi.

Rekstrarleyfishafi skal senda Matvælastofnun skýrslu um afföll mánaðarlega en stofnunin hefur jafnframt heimild til að krefjast tímabundið tíðari skýrsluskila ef tilefni er til. Fari afföll á tilteknu tímabili, eða við tiltekinn atburð, yfir viðmiðunarmörk skal rekstrarleyfishafi tilkynna slík afföll til Matvælastofnunar. Viðmiðunarmörk skulu skilgreind í reglugerð.

Upplýsingar í skýrslu um afföll skv. 1. mgr. skulu að lágmarki tilgreina eftirfarandi:

- a. aldur dauðra fiska,
- b. eldiseiningu eða aðra staðsetningu þar sem afföll áttu sér stað,
- c. dagsetningu þegar dauðir fiskar og lífrænar leifar fiska voru fjarlægðar,
- d. fjölda fiska sem voru fjarlægðir, greint niður á eldiseiningu, auk sundurliðunar á því hvort fiskar voru sjálfdauðir eða þeim fargað
- e. þyngd fiska og lífrænna leifa fiska og vigtunaraðferð,
- f. líklegar ástæður affalla að mati rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun skal birta upplýsingar úr skýrslum skv. 1. mgr. opinberlega.

77. gr.

Innflutningur á notuðum eldisbúnaði og flutningstækjum.

Innflutningur á notuðum eldisbúnaði til landeldis er óheimill. Til slíks búnaðar teljast m.a. eldisker, tankar, fóðrarar og fiskidælur. Þó er heimilt að flytja inn notuð vísindatæki og tækni-búnað, m.a. tæki til flutnings sem sannanlega er hægt að sótthreinsa að mati Matvælastofnunar. Einnig getur Matvælastofnun með sömu skilyrðum heimilað innflutning á öðrum eldisbúnaði enda telji Matvælastofnun ekki líklegt að smitefni sem valda dýrasjúkdómum berist með honum. Sækja skal um leyfi fyrir innflutningi á notuðum vísindatækjum, tækni-búnaði og eldisbúnaði til Matvælastofnunar sem getur heimilað innflutning að fenginni jákvæðri umsögn fisksjúkdómanefndar.

Sækja skal um leyfi til Matvælastofnunar fyrir innflutningi tækja til flutnings á fiski. Matvælastofnun getur heimilað innflutning að fenginni jákvæðri umsögn fisksjúkdómanefndar. Matvælastofnun getur bannað innflutning á tækjum sem kunna að hafa verið notuð í tengslum við tilkynningarskylda sjúkdóma eða sníkjudýr.

78. gr.

Flutningstæki og sótthreinsun í landeldi.

Tæki til flutnings á fiski skulu vera lokuð og yfirbyggð. Öll flutningstæki, farartæki og búnað skal vera hægt að sótthreinsa með fullnægjandi hætti.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari fyrirmæli um notkun, eiginleika og sótthreinsun flutningstækja, farartækja og búnaðar sem notaður er í landeldi.

79. gr.

Hættusvæði vegna sjúkdóma eða sníkjudýra í landeldi.

Komi upp tilkynningarskyldur atburður vegna sjúkdóma eða sníkjudýra samkvæmt lögum þessum, lögum um varnir gegn fisksjúkdómum eða öðrum reglum sem gilda um landeldi skal Matvælastofnun heimilt að ákveða að viðkomandi landeldisstöð sé hættusvæði. Þá skal Matvælastofnun einnig heimilt að ákveða að allt svæði innan tiltekinnar fjarlægðar frá landeldisstöð sé áhættusvæði.

Sé svæði skilgreint sem hættusvæði skal leita samþykkis Matvælastofnunar fyrir slátrun og förgun fisks sem og aðgerðum sem rekstrarleyfishafi hyggst grípa til vegna tilkynningarskylds atburðar. Þá skal samráð haft við Matvælastofnun vegna allrar umferðar á vegum rekstrarleyfishafa um svæðið.

Heimilt er að setja í reglugerð nánari ákvæði um heimildir Matvælastofnunar til ráðstafana og takmarkana á hættusvæðum og áhættusvæðum.

80. gr.

Tengsl við önnur lög.

Að öðru leyti en greinir í lögum þessum skulu lög um varnir gegn fisksjúkdómum gilda um varnir og viðbrögð gegn fisksjúkdómum og sníkjudýrum í landeldi.

Að öðru leyti en greinir í lögum þessum skulu lög um velferð dýra gilda um velferð fiska í landeldi.

Lög um hollustuhætti og mengunarvarnir gilda um bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar eftir því sem við á.

XVI. KAFLI

Rekstrarleyfi til landeldis.

81. gr.

Rekstrarleyfi fyrir landeldi.

Til að starfrækja landeldi þarf rekstrarleyfi sem Matvælastofnun veitir.

Umsækjandi skal uppfylla kröfur sem gerðar eru um vernd vistkerfa og vatnshlota, heilbrigði fiska og afurða þeirra, um forvarnir og varnir gegn tilteknum sjúkdómum í fiskum, velferð fiska og varnir gegn stroki.

82. gr.

Skráningarskylda.

Ráðherra er heimilt að kveða á um í reglugerð að starfræksla landeldisstöðva, þar sem hámarkslífmassi er allt að 20 tonnum á hverjum tíma og starfræksla er ekki háð mati á umhverfisáhrifum samkvæmt ákvörðun Skipulagsstofnunar samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana, sé háð skráningarskyldu hjá Matvælastofnun í stað útgáfu rekstrarleyfis. Sama gildir um landeldisstöðvar þar sem seiðafjöldi er allt að 10.000 á hverjum tíma. Geymsla, gæsla, fóðrun og önnur meðhöndlun fiska sem haldnir eða ræktaðir eru sem gæludýr er ekki skráningarskyld starfsemi samkvæmt lögum þessum.

Matvælastofnun skal afla bindandi umsagnar frá Umhverfis- og orkustofnun þar sem fram koma m.a. upplýsingar um mengunarvarnir og önnur atriði samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, og reglugerðum settum með stoð í þeim, sem Matvælastofnun fer yfir við mat á skráningarskyldu. Umsögn Umhverfis- og orkustofnunar samkvæmt þessari grein kemur í stað sérstaks starfsleyfis samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Matvælastofnun er óheimilt að víkja frá umsögn Umhverfis- og orkustofnunar samkvæmt grein þessari.

Ráðherra er heimilt að setja í reglugerð kröfur, skilyrði og skilmála sem gilda fyrir starfsemi og eru forsenda skráningar, þ.m.t. kröfur um strokvarnir, innra eftirlit, úttektir þegar nauðsyn ber til, skýrslugjöf til Matvælastofnunar og að stofnuninni sé heimilt að afla upplýsinga rafrænt og skylda skráningaraðila til að skrá upplýsingar í gagnagrunn sem stofnunin leggur til. Aðili sem er skráningarskyldur skv. 1. mgr. skal skrá starfsemi sína hjá Matvælastofnun. Matvælastofnun skal staðfesta skráningu rekstraraðila og leiðbeina honum um hvaða reglur gilda um starfsemina.

Óheimilt er að flytja fisk í skráningarskylda landeldisstöð áður en staðfesting Matvælastofnunar á skráningu hefur verið gefin út.

83. gr.

Móttaka og afgreiðsla umsókna.

Áður en sótt er um rekstrarleyfi til Matvælastofnunar skal umsækjandi afla staðfestingar frá Skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um rekstrarleyfi.

Þegar ákvörðun Skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir skal umsækjandi afhenda Matvælastofnun umsókn um leyfi skv. 81. gr., sbr. þó 11. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021.

Matvælastofnun skal afla bindandi umsagnar frá Umhverfis- og orkustofnun þar sem fram koma m.a. upplýsingar um mengunarvarnir og önnur atriði samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, og reglugerðum settum með stöð í þeim, sem Matvælastofnun fer yfir við afgreiðslu rekstrarleyfis fyrir landeldi. Umsögn Umhverfis- og orkustofnunar samkvæmt þessari grein kemur í stað sérstaks starfsleyfis samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Tilkynna skal umsækjanda hvort umsókn telst fullnægjandi innan tveggja mánaða frá því að umsókn berst.

84. gr.

Umsókn um rekstrarleyfi fyrir landeldi.

Umsókn um rekstrarleyfi til landeldis skal vera skrifleg. Í henni skulu m.a. koma fram upplýsingar um eignaraðild að landeldisstöð, sem og raunverulega eigendur umsækjanda sem eiga meira en 10% í honum ef hann er lögaðili, að umsækjandi hafi fullnægjandi fagþekkingu á viðkomandi sviði, að gæðahandbók og verklag við innra eftirlit landeldisstöðvar og eldisbúnaður standist kröfur sem nánar er kveðið á um í lögum þessum eða reglugerðum um landeldi, um stærð og framleiðslumagn mælt í lífmassa, eldistegundir, eldisstofna, og eldisaðferðir. Einnig skal fylgja umsókn afrit af ákvörðun Skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Umsókn um rekstrarleyfi skulu jafnframt fylgja gögn sem nauðsynleg eru til þess að Umhverfis- og orkustofnun geti veitt bindandi umsögn skv. 3. mgr. 83. gr

Umsókn skv. 1. mgr. skulu fylgja gögn um heimild til afnota af landi eða vatni. Umsókn skal einnig fylgja smitvarnaáætlun, eldisáætlun og rekstraráætlun sem sýnir m.a. uppbyggingarferil eldis og öflun fiska, svo og önnur gögn sem Matvælastofnun telur nauðsynleg til að meta hvort skilyrði til útgáfu rekstrarleyfis séu fyrir hendi, svo sem

nýtingarleyfi vegna vatns og jarðsjávar. Sé frekara eldi á fiski úr landeldi fyrirhugað í sjókvíaelði, landeldi, hafeldi eða fiskrækt skal enn fremur tilgreina mögulega viðtakendur fisks frá landeldisstöð. Þá skal tilgreina hvernig rekstrarleyfishafi hyggst losa úrgang frá landeldisstöð og hvaða heimilda hefur verið aflað í því skyni.

85. gr.

Afstaða Matvælastofnunar.

Sé fyrirhuguð starfsemi háð mati á umhverfisáhrifum skal Matvælastofnun fyrir útgáfu rekstrarleyfis kynna sér umhverfismatsskýrslu framkvæmdaraðila og leggja álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum hennar til grundvallar við afgreiðslu rekstrarleyfis. Matvælastofnun skal taka saman greinargerð um afgreiðslu rekstrarleyfis þar sem gerð er grein fyrir samræmi milli rekstrarleyfis og niðurstöðu álits Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum. Hafi Skipulagsstofnun sett skilyrði um mótvægisáðgerðir eða vöktun, sbr. 24. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021, skal það koma fram í leyfinu. Matvælastofnun skal í greinargerðinni einnig taka tillit til tengdra leyfisveitinga þegar tilefni er til ef um það er fjallað í álit Skipulagsstofnunar, svo sem til nýtingarleyfa vegna vatns og jarðsjávar. Sé framkvæmd ekki háð mati á umhverfisáhrifum samkvæmt ákvörðun Skipulagsstofnunar skal Matvælastofnun fyrir útgáfu rekstrarleyfis kynna sér tilkynningu framkvæmdaraðila og ákvörðun um matskyldu og kanna hvort framkvæmdin sé í samræmi við tilkynnta framkvæmd.

Matvælastofnun skal taka rökstudda afstöðu til sjúkdómstengdra þátta sem kunna að fylgja starfsemi landeldis.

Við afgreiðslu leyfis er Matvælastofnun óheimilt að víkja frá umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 3. mgr. 83. gr

86. gr.

Auglýsing tillögu að rekstrarleyfi. Birting rekstrarleyfis.

Matvælastofnun skal vinna tillögur að rekstrarleyfum fyrir landeldi og auglýsa opinberlega hvers efnis þær eru og hvar megi nálgast þær. Heimilt er að gera skriflegar athugasemdir við tillögur Matvælastofnunar innan fjögurra vikna frá auglýsingu.

Matvælastofnun skal innan tveggja mánaða frá því að frestur rann út til að gera athugasemdir við tillögur að rekstrarleyfi taka ákvörðun um útgáfu rekstrarleyfis. Matvælastofnun skal tilkynna Umhverfis- og orkustofnun, umsækjanda um rekstrarleyfi og þeim sem hafa gert athugasemdir við tillöguna um afgreiðslu rekstrarleyfis.

Matvælastofnun skal auglýsa á vef sínum útgáfu og gildistöku rekstrarleyfa. Birting á vef Matvælastofnunar telst vera opinber birting. Matvælastofnun skal birta ákvörðun sína um útgáfu leyfis innan tveggja vikna frá afgreiðslu þess. Í auglýsingunni skal tilgreina hvar greinargerð um afgreiðslu leyfis er aðgengileg og tilgreina um kærueimild og kærufrest.

87. gr.

Efni og útgáfa rekstrarleyfis.

Telji Matvælastofnun að umsókn um rekstrarleyfi fullnægi skilyrðum laga þessara, og eftir auglýsingu tillögu að rekstrarleyfi skv. 86. gr., skal stofnunin gefa út rekstrarleyfi til 16 ára.

Í rekstrarleyfi skulu vera ákvæði um umfang landeldis mælt í leyfilegum lífmassa. Þá skal í rekstrarleyfi kveðið á um leyfilegar tegundir í eldi og leyfilega eldisstofna. Ráðherra skal

setja nánari ákvæði í reglugerð um þær aðferðir sem skylt er að nota til að rekja uppruna eldislaxa til ákveðinna landeldisstöðva og um framkvæmd þeirra.

Rekstrarleyfi skal jafnframt kveða á um atriði sem fram koma í bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 3. mgr. 83. gr.

Skilyrði fyrir útgáfu rekstrarleyfis er að fyrirhuguð starfsemi samræmist skipulagi á svæðinu samkvæmt skipulagslögum.

Ráðherra er í reglugerð heimilt að mæla fyrir um nánari skilyrði sem setja má í rekstrarleyfi.

Matvælastofnun skal hafna umsókn ef umsækjandi leggur ekki fram þau gögn sem kveðið er á um í 84. gr., enda hafi umsækjanda verið gefinn hæfilegur frestur til að leggja fram þau gögn sem vantar.

Rekstrarleyfi skal sæta breytingum samkvæmt lögum og reglum á hverjum tíma sem og afturköllun skv. XVIII kafla.

88. gr.

Breytingar á rekstrarleyfi.

Matvælastofnun er heimilt, eftir atvikum að undangenginni umsókn, að gera breytingar á rekstrarleyfi, svo sem vegna breytinga á eldistegundum og í öðrum tilvikum þegar rök mæla ekki sérstaklega gegn því. Ákvæði 83. gr. og 86. gr. gilda um um breytingu á rekstrarleyfi eftir því sem við á.

89. gr.

Endurnýjun rekstrarleyfis.

Við lok gildistíma rekstrarleyfis er Matvælastofnun heimilt, að framkominni umsókn, að úthluta rekstrarleyfi að nýju til hlutaðeigandi rekstrarleyfishafa. Umsókn um endurnýjun rekstrarleyfis skal berast að minnsta kosti þremur árum fyrir lok gildistíma þess. Sé um endurnýjun að ræða skal Matvælastofnun endurmeta hvort umsækjandi fullnægi skilyrðum laga þessara, sbr. 1. mgr. 87. gr. og er endurnýjun ekki heimil nema að uppfylltum þeim skilyrðum.

Auk mats á grundvelli 1. mgr. skal Matvælastofnun láta fara fram mat á frammistöðu rekstraraðila frá útgáfu gildandi rekstrarleyfis. Ef niðurstaða þess mats er að rekstraraðili hafi á tímabilinu gerst sekur um alvarleg brot á reglum laga þessara eða skilyrðum rekstrarleyfis, er Matvælastofnun heimilt að endurútgefa ekki leyfið.

Ráðherra skal í reglugerð nánari ákvæði um heimild til endurnýjunar.

XVII. KAFLI

Starfræksla landeldisstöðva og eftirlit.

90. gr.

Upphaf starfsemi.

Óheimilt er að hefja rekstur landeldis samkvæmt rekstrarleyfi fyrr en Matvælastofnun hefur gert úttekt á landeldisstöð sem starfrækt verður samkvæmt leyfinu og m.a. staðfest að fyrirhuguð framkvæmd og eldisbúnaður standist ströngustu staðla sem settir eru samkvæmt reglugerðum. Markmið úttektar er að staðreyna eftir föngum að rekstrarleyfishafi eða skráningarskyldur aðili sé fær um að fullnægja skilyrðum laga þessara og skilmálum rekstrarleyfis.

Óheimilt er að flytja fisk eða seiði í landeldisstöð fyrr en rekstrarleyfi er fengið og úttekt hefur farið fram.

Landeldisstöðvar skulu hafa stöðvarskírteini útgefið af faggiltri skoðunarstofu og skal skírteinið aðeins gilda fyrir eina landeldisstöð á tilteknum stað. Í stöðvarskírteini skulu koma fram upplýsingar um hönnun, ástand og samsetningu búnaðar landeldisstöðvar og vottun um að búnaður uppfylli kröfur laga og gildandi staðla samkvæmt reglugerðum.

Ráðherra skal setja nánari reglur um upphaf starfsemi, m.a. um staðarúttekt, meginhluti og stöðvarskírteini með reglugerð. Kveða má í reglugerð um undanþágu smærri landeldisstöðva frá kröfu um stöðvarskírteini.

91. gr.

Bann við stroki úr landeldi.

Skylt er að halda eldisfisk innan eldiseininga og skylt er að nota búnað sem kemur í veg fyrir stök. Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að viðhafa verkferla sem vakta stök og ástand eldiseininga sem og lagna sem liggja að og frá eldiseiningum.

Ráðherra er í reglugerð heimilt að setja nánari skilyrði um þær kröfur sem gerðar eru til rekstraraðila og skráningarskyldra aðila samkvæmt þessari grein.

92. gr.

Innra eftirlit með landeldi.

Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á því að sett sé á fót og starfrækt innra eftirlit með starfsemi, þ.m.t. fiskum og heilbrigði þeirra, mannvirkjum og búnaði. Innra eftirlit skal tryggja að starfsemi sé í samræmi við ákvæði laga og stjórnvaldsfyrirmæla eða rekstrarleyfi sem eru veitt samkvæmt þeim. Rekstrarleyfishafi skal sannprófa að eftirlit og úrbætur séu í samræmi við reglur um innra eftirlit.

Rekstrarleyfishafi landeldisstöðvar skal starfrækja gæðakerfi, sem hluta af innra eftirliti, þar sem fram koma verklagsreglur, m.a. um þjálfun starfsmanna og viðbragðsáætlanir. Leyfishafi skal sannreyna að verklagsreglur og viðbragðsáætlanir uppfylli markmið og gera nauðsynlegar úrbætur. Slík sannprófun skal að lágmarki eiga sér stað árlega sem og við strokatburði eða breytingar í rekstri.

Ráðherra setur frekari ákvæði um innra eftirlit í reglugerð, þ.m.t. um viðbragðsáætlanir og skyldu rekstrarleyfishafa til að starfrækja gæðakerfi.

93. gr.

Eftirlit og skýrslugjöf í landeldi.

Matvælastofnun skal hafa eftirlit með landeldi og landeldisstöðvum í samræmi við fyrirmæli laga þessara. Eftirlitið skal ná til rekstrar- og fiskeldisþátta í starfsemi landeldisstöðvanna og þess að skilyrði í rekstrarleyfi séu uppfyllt. Eftirlit með heilbrigði og velferð fiska og heilnæmi eldisafurða skal einnig framkvæmt af Matvælastofnun í samræmi við lög þar að lútandi. Eftirlit Matvælastofnunar skal vera reglubundið en einnig áhættumiðað þannig að eftirlit skuli almennt vera í hlutfalli við áhættu í rekstri rekstrarleyfishafa, þ.m.t. þannig að stærri landeldisstöðvar sæti meira eftirliti en minni landeldisstöðvar, allt eftir nánari ákvörðun Matvælastofnunar.

Til að Matvælastofnun geti framkvæmt eftirlit skv. 1. mgr. skal rekstrarleyfishafi mánaðarlega gefa Matvælastofnun skýrslu um starfsemi sína en stofnunin hefur jafnframt heimild til að krefjast tímabundið tíðari skýrsluskila ef tilefni er til. Þar skulu m.a. koma fram upplýsingar um framleiðslumagn stöðvar af slátruðum fiski, eldisrými, fóðurnotkun, birgðir af fiski mældar í lífmassa og fjölda, uppruna fisks, sjúkdóma, óhöpp í rekstri, sníkjudýr og önnur óhöpp svo og önnur þau atriði sem stofnuninni eru nauðsynleg til virks eftirlits samkvæmt lögum

Þessum. Þá skal færð dagbók um starfsemina í landeldisstöðvum samkvæmt reglugerð sem ráðherra setur. Matvælastofnun er heimilt að kalla eftir frekari gögnum en hér greinir þegar tilefni er til. Matvælastofnun er heimilt að afla upplýsinga rafrænt og skylda rekstrarleyfishafa til að skrá upplýsingarnar í gagnagrunn sem stofnunin leggur til. Matvælastofnun er heimilt að draga úr tíðni og umfangi upplýsingagjafar hjá rekstrarleyfishöfum sem framleiða minna en 100 tonn á ári.

Ráðherra skal í reglugerð mæla nánar fyrir um eftirlitshlutverk Matvælastofnunar. Matvælastofnun er heimilt að fela aðilum sem hlotið hafa faggildingu samkvæmt lögum um faggildingu o.fl. að annast framkvæmd eftirlitsins samkvæmt sérstökum samningi. Þeir skulu bundnir þagnarskyldu um það sem þeir fá vitneskju um við framkvæmd eftirlitsins og leynt á að fara. Um þagnarskylduna gilda ákvæði X. kafla stjórnsýslulaga og skal brot á þeim varða refsingu skv. XIV. kafla almennra hegningarlaga.

Matvælastofnun skal heimill óheftur aðgangur til skoðunar og eftirlits, þar á meðal til töku sýna og myndatöku, að dagbók rekstrarleyfishafa og að öllum þeim gögnum og stöðum sem lög þessi og stjórnvaldsreglur ná yfir og er stofnuninni heimilt að leita aðstoðar lögreglu ef með þarf. Þá skal rekstrarleyfishafi veita Matvælastofnun aðgang að upptökum úr eftirlitsmyndavélum og afrit af myndefni sé þess óskað.

Matvælastofnun getur, með hæfilegum fyrirvara sem ákveða má í reglugerð, gert kröfu um að fá aðgang að myndavélum og öðrum eftirlitakerfum rekstrarleyfishafa til þess að fylgjast með eldi í rauntíma. Rekstrarleyfishafa er skylt að hafa yfir að ráða búnaði til þess að Matvælastofnun geti fengið nauðsynlegan aðgang samkvæmt þessari málsgrein.

Matvælastofnun getur krafist þess að rekstrarleyfishafi komi fyrir myndgreiningarbúnaði í eldiseiningum til þess að hægt sé að vakta velferð og fjölda eldisfisks.

Vinnsla Matvælastofnunar á eftirlitsgögnum samkvæmt þessari grein skal vera í samræmi við ákvæði laga um persónuvernd og reglur Persónuverndar um rafræna vöktun.

Matvælastofnun og Umhverfis- og orkustofnun skulu útbúa og birta sameiginlegar almennar starfsreglur varðandi samræmda framkvæmd eftirlits beggja stofnana með starfsemi rekstrarleyfishafa samkvæmt lögum þessum. Sé samræmd framkvæmd eftirlits ekki fýsileg skal gerð grein fyrir þeirri afstöðu og hún birt með sama hætti. Umhverfis- og orkustofnun ber ábyrgð á eftirliti með þeim atriðum sem heyra undir bindandi umsögn stofnunarinnar skv. 2. mgr. 82. gr. og 3. mgr. 83. gr. Jafnframt skal Umhverfis- og orkustofnun beita viðurlögum og stjórnsýsluúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Umhverfis- og orkustofnun er rétt og skylt að koma gögnum, upplýsingum og ábendingum á framfæri við Matvælastofnun sem kynnu að verða þess valdandi að Matvælastofnun beiti viðurlögum og stjórnsýsluúrræðum samkvæmt lögum þessum

Rekstrarleyfishafa og skráningarskyldum aðila er skylt að veita aðstoð við framkvæmd eftirlitsins og veita allar upplýsingar sem nauðsynlegar eru vegna eftirlits með framkvæmd laga þessara og ber að afhenda endurgjaldslaust sýni sem talin eru nauðsynleg til eftirlits. Rekstrarleyfishafa er skylt að veita Matvælastofnun endurgjaldslausan aðgang að tækjum og búnaði án fyrirvara til þess að framkvæma megi eftirlit.

XVIII. KAFLI

Afturköllun rekstrarleyfis til landeldis.

94. gr.

Afturköllun rekstrarleyfis til landeldis.

Matvælastofnun getur afturkallað rekstrarleyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta með alvarlegum hætti gegn ákvæðum laga þessara, laga um hollustuhætti og mengunarvarnir eða

stjórnvaldsfyrirmælum sem sett eru á grundvelli þeirra. Einnig er heimilt að afturkalla leyfi ef leyfishafi eða starfsmenn hans brjóta með alvarlegum hætti gegn skilyrðum rekstrarleyfis eða skilyrðum þess er að öðru leyti ekki fullnægt. Þá er og heimilt að afturkalla rekstrarleyfi ef leyfishafi verður ófær um að stunda rekstur.

Áður en gripið er til afturköllunar leyfis skv. 1. mgr. skal Matvælastofnun veita rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta nema um sérstaklega alvarlegt eða ítrekað alvarlegt brot sé að ræða.

Umhverfis- og orkustofnun getur afturkallað bindandi umsögn skv. 3. mgr. 83. gr. ef rekstrarleyfishafi brýtur gegn ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir, reglugerða settum samkvæmt þeim eða skilyrðum sem koma fram í hinni bindandi umsögn. Um málsmeðferð og kærueimildir fer samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Áður en gripið er til afturköllunar bindandi umsagnar skv. 3. mgr. 83. gr. skal veita rekstrarleyfishafa skriflega aðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta. Sinni rekstrarleyfishafi ekki slíkri aðvörðun er Umhverfis- og orkustofnun heimilt að afturkalla hina bindandi umsögn. Hafi Umhverfis- og orkustofnun afturkallað bindandi umsögn sína samkvæmt þessari grein skal Matvælastofnun án sérstakrar tilkynningar afturkalla viðkomandi rekstrarleyfi samkvæmt lögum þessum.

Ráðherra skal setja í reglugerð nánari ákvæði um afturköllun rekstrarleyfis.

95. gr.

Afskráning landeldisstöðva.

Matvælastofnun er heimilt að afskrá skráða starfsemi verði aðili uppvís að því að vanrækja þær kröfur sem gilda um skráningu skráðra aðila eða brjóta að öðru leyti gegn skilyrðum og skilmálum skráningarinnar. Matvælastofnun ber að senda skráningaraðila tilkynningu um tilefni afskráningar.

4. ÞÁTTUR

Hafeldi.

XIX. KAFLI

Almennt um hafeldi.

96. gr.

Upphaf hafeldis.

Ákvæði 2. þáttar um sjókvíaeldi, sem og sameiginleg ákvæði 6. þáttar sem vísa til sjókvíaeldis, skulu gilda um hafeldi með þeim breytingum sem leiðir af ákvæðum 4. þáttar.

Engin rekstrarleyfi eða tilraunaleyfi til hafeldis skulu gefin út fyrr en að loknum grunnrannsóknum samkvæmt XX. kafla. Engin rekstrarleyfi til hafeldis með frjóan lax má gefa út fyrr en burðarþolsmat skv. 97. gr. og áhættumat skv. 98. gr. liggur fyrir. Tilraunaleyfi má gefa út án þess að burðarþolsmat skv. 97. gr. og áhættumat erfðablöndunar skv. 98. gr. liggi fyrir. Með umsókn um rekstrarleyfi eða tilraunaleyfi til hafeldis skal fylgja staðfesting á grunnrannsóknum fyrir viðkomandi smitvarnasvæði skv. XX. kafla.

97. gr.

Burðarþolsmat og afmörkun smitvarnasvæða.

Um burðarþolsmat vatnshlota og annarra afmarkaðra hafsvæða vegna hafeldis fer skv. 5. gr. Heimilt er að burðarþolsmeta smitvarnasvæði til hafeldis utan skilgreindra vatnshlota.

Afmarka skal tiltekin smitvarnasvæði þar sem stunda má hafeldi og um slíka afmörkun fer að öðru leyti skv. 12. gr. Heimilt er að skipta vatnshloti í fleiri en eitt smitvarnasvæði.

98. gr.

Áhættumat erfðablöndunar.

Eftir að grunnrannsóknnum skv. XX. kafla er lokið fyrir eitt eða fleiri smitvarnasvæði í hafeldi skal Hafrannsóknastofnun endurskoða áhættumat erfðablöndunar skv. 6. gr. og, ef við á, gefa út nýtt áhættumat erfðablöndunar sem tekur tillit til mögulegs hafeldis á viðkomandi smitvarnasvæðum.

Aukist heildarlaxamagn vegna endurskoðunar skv. 1. mgr. skal sú viðbót ekki koma til aukningar á laxamagni þeirra rekstrarleyfishafa sem þegar hafa yfir að ráða laxahlut heldur skal sú viðbót við heildarlaxamagn mynda óráðstafaðan laxahlut sem skal boðinn út.

Óráðstafaður laxahlutur skv. 2. mgr. verður aðeins nýttur til hafeldis. Ráðherra getur kveðið á um nánari skilyrði fyrir þátttöku í útboði laxahlutar sem nýtast á við hafeldi.

99. gr.

Tilraunaleyfi í hafeldi.

Eftir að grunnrannsóknnum skv. XX. kafla er lokið, og óháð því hvort burðarþolsmat eða áhættumat erfðablöndunar hafi farið fram skv. 97. gr. og 98. gr., er Matvælastofnun heimilt að veita tilraunaleyfi vegna afturkræfra tilrauna með búnað sem ætlaður er til hafeldis. Áður en tilraunaleyfi er gefið út skal Matvælastofnun leita umsagna Hafrannsóknastofnunar og Umhverfis- og orkustofnunar og er Matvælastofnun óheimilt að gefa út tilraunaleyfi ef einhver umsagnaraðila leggst gegn því. Matvælastofnun skal þó heimilt að gefa út tilraunaleyfi með breytingum og skilyrðum sem taka tillit til athugasemda umsagnaraðila.

Áður en tilraunaleyfi er gefið út skv. 1. mgr. skal umsækjandi afla staðfestingar frá Skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um tilraunaleyfi. Þegar ákvörðun Skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld, eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir, skal Matvælastofnun taka afstöðu til útgáfu tilraunaleyfis.

Við tilraunir á notkun búnaðar skv. 1. mgr. er heimilt að nýta fisk, m.a. frjóan lax, enda sé í öllum tilfellum um takmarkaðan fjölda fiska að ræða.

Skilyrði fyrir tilraunaleyfi er að umsækjandi hafi keypt váttryggingu með þeim skilmálum sem koma fram í 116. gr.

Að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar skal ráðherra setja nánari reglur um tilraunaleyfi í reglugerð, m.a. um tímalengd tilraunaleyfa, kröfur til búnaðar, skyldur tilraunaleyfishafa til að fjarlægja búnað að lokinni notkun, fjölda fiska sem nýta má við tilraunir á búnaði og váttryggingu tilraunaleyfishafa.

100. gr.

Tímabundin undanþága frá greiðslu gjalda.

Ákvæði XIII. kafla um greiðslu gjalds til ríkissjóðs vegna umhverfisgjalds og ákvæði XIV. kafla um greiðslu gjalds til ríkissjóðs vegna framleiðslugjalds gilda einnig um hafeldi, þó þannig að greiðsluskylda rekstrarleyfishafa í hafeldi hefst fyrst að loknu eldi þriggja kynslóða fisks en í síðasta lagi sex árum frá fyrstu útsetningu fisks í hafeldi hjá viðkomandi rekstrarleyfishafa.

XX. KAFLI

Rannsóknir vegna hafeldis.

101. gr.

Rannsóknir á mögulegum svæðum til hafeldis.

Hafrannsóknastofnun getur, sjálf eða í samvinnu við aðra, stundað grunnrannsóknir í fiskveiðilandhelgi Íslands á mögulegum svæðum til hafeldis og áhrifum hafeldis á vistkerfi og villta stofna auk rannsókna á öðrum atriðum sem varða hafeldi. Til þess að rannsóknir geti talist grunnrannsóknir sem skila má sem fylgigögnum með umsókn til rekstrarleyfis í hafeldi þurfa slíkar rannsóknir að hafa verið unnar af Hafrannsóknastofnun eða í samvinnu við Hafrannsóknastofnun.

Ráðherra veitir leyfi til rannsókna skv. 1. mgr. samkvæmt umsókn þar sem fram koma m.a. upplýsingar um markmið og framkvæmd rannsóknarinnar.

Ráðherra getur beint því til Hafrannsóknastofnunar að stofnunin hefji rannsóknir sem miði að því að finna hentug svæði til hafeldis í íslenskri efnahagslögsögu með ákvörðun þar að lútandi.

102. gr.

Markmið rannsókna.

Markmið með rannsóknum skv. 1. mgr. 101. gr. er að mögulegum svæðum til hafeldis sé valin staðsetning þar sem ræktunarskilyrði fisks eru sem best og þar sem minnst áhrif verða af hafeldi á vistkerfi, villta stofna og sjávarbotn. Jafnframt skulu umhverfisþættir sem lúta að rekstraröryggi, svo sem straumar og ölduhæð, rannsakaðir sem og atriði sem lúta að velferð fiska, svo sem álag vegna sníkjudýra og sjúkdóma.

Ráðherra getur í reglugerð kveðið á um aðra þætti sem skulu rannsakaðir í grunnrannsókn-um skv. 1. mgr.

103. gr.

Afmörkun og lok rannsókna.

Hafrannsóknastofnun skal afmarka rannsókn hverju sinni, bæði með tilliti til landfræðilegrar afmörkunar rannsókna, tímasetningar og tímalengdar rannsókna sem og annarra atriða sem máli skipta við rannsókn á svæðum til hafeldis.

Hafrannsóknastofnun metur hvenær rannsóknum er lokið og hvenær þær hafa náð markmiðum sínum, sbr. 102. gr.

104. gr.

Samvinna við Hafrannsóknastofnun, meðferð kostnaðar og forgangsréttur.

Einkaaðili eða opinber aðili sem óskar eftir samvinnu við Hafrannsóknastofnun við gerð grunnrannsókna samkvæmt þessum kafla skal sækja um heimild til slíkrar samvinnu til ráðherra. Með umsókn skv. 1. másl. skulu fylgja gögn um reynslu umsækjanda, fjármögnun rannsókna, búnað sem ætlaður er til rannsókna, markmið með rannsóknunum og annað sem máli skiptir.

Ráðherra aflar bindandi umsagnar Hafrannsóknastofnunar um umsókn um samvinnu áður en ákvörðun er tekin um hvort af samvinnu verður.

Ákveði ráðherra að skilyrði séu fyrir samvinnu Hafrannsóknastofnunar við einkaaðila skal ráðherra tilkynna umsækjanda og Hafrannsóknastofnun um þá niðurstöðu. Skulu umsækjandi og Hafrannsóknastofnun gera með sér samning um samvinnu við þær rannsóknir sem um ræðir, m.a. um greiðslu umsækjanda á kostnaði við rannsóknir og tryggingu fyrir greiðslu slíks kostnaðar. Samningur milli einkaaðila og Hafrannsóknastofnunar getur m.a. tekið til þess að aðrir rannsóknaraðilar verði ráðnir til þess að framkvæma rannsóknir í samvinnu við viðkomandi einkaaðila og Hafrannsóknastofnun.

Kostnaður sem umsækjandi hefur lagt út með greiðslum til Hafrannsóknastofnunar samkvæmt þessari grein skal koma til frádráttar tilboðsfjárhæð ef umsækjandi býður í smitvarnasvæði við úthlutun þeirra skv. 25. gr. Frádráttur skv. 1. málsl. miðast enn fremur við að kostnaður umsækjanda sé fimmfaldaður þegar frádráttur er reiknaður, þó að hámarki jafnhár tilboðsfjárhæð hverju sinni. Kostnað samkvæmt þessari grein má aðeins nýta einu sinni til tilboðs í smitvarnasvæði en kostnað sem ekki nýtist til frádráttar við fyrsta tilboð má nýta við síðari tilboð. Umsækjandi getur sótt um það til ráðherra að til viðbótar við greiðslur til Hafrannsóknastofnunar geti annar sannanlegur kostnaður umsækjanda við grunnrannsóknir nýst til frádráttar samkvæmt þessari grein. Sækja má um slíkan frádrátt við upphaf grunnrannsókna vegna kostnaðar sem enn hefur ekki fallið til. Ráðherra skal setja reglugerð um hvaða annar kostnaður umsækjanda getur komið til frádráttar samkvæmt þessari grein og hvernig umsækjandi skal færa sönnur á greiðslu slíks kostnaðar.

Sé smitvarnasvæði, sem umsækjandi hefur stundað grunnrannsóknir á í samvinnu við Hafrannsóknastofnun, úthlutað skv. 25. gr. skal umsækjanda heimilt með forgangsrétti að ganga inn í hæsta tilboð við slíka úthlutun enda séu önnur skilyrði um úthlutun til umsækjanda uppfyllt. Það er skilyrði fyrir nýtingu slíks forgangsréttar að ekki séu meira en fimm ár liðin frá því að viðkomandi grunnrannsóknnum hafi lokið. Við inngöngu í hæsta tilboð má umsækjandi nýta kostnað með sama hætti og greinir í 4. mgr. Hafi fleiri en einn umsækjandi stundað grunnrannsóknir á viðkomandi smitvarnasvæði skulu báðir hafa forgangsrétt til þess að ganga inn í hæsta tilboð, þó fyrst sá sem síðast stundaði grunnrannsóknir á viðkomandi smitvarnasvæði.

5. ÞÁTTUR
Fjarðabeit.
XXI. KAFLI
Almennt um fjarðabeit.

105. gr.

Tilraunaleyfi til fjarðabeitar.

Matvælastofnun veitir tilraunaleyfi til fjarðabeitar. Ef velja þarf milli umsókna á tilteknum svæðum skal við afgreiðslu umsókna litið til reynslu umsækjanda og hvort þeir hafi framkvæmt rannsóknir á fjarðabeit.

Áður en tilraunaleyfi er gefið út skv. 1. mgr. skal umsækjandi afla staðfestingar frá Skipulagsstofnun um hvort gera þurfi umhverfismat vegna framkvæmda og starfsemi sem gert er ráð fyrir samkvæmt umsókn um tilraunaleyfi. Þegar ákvörðun Skipulagsstofnunar um að framkvæmd sé ekki matsskyld, eða álit stofnunarinnar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir, skal Matvælastofnun taka afstöðu til útgáfu tilraunaleyfis. Fjarðabeit skal samræmast strandsvæðaskipulagi liggi það fyrir á viðkomandi svæði.

Skilyrði fyrir tilraunaleyfi er að umsækjandi hafi keypt váttryggingu með þeim skilmálum sem koma fram í 116. gr.

Tilraunaleyfishafi skal eftir atvikum afla annarra nauðsynlegra leyfa og heimilda samkvæmt lögum um stjórn fiskveiða nr. 116/2006 og lögum um veiðar í fiskveiðilögsögu Íslands nr. 79/1997 ef um veiðar eða áframeldi á villtum fiski er að ræða í tengslum við fjarðabeit.

Heimilt er að afturkalla tilraunaleyfi til fjarðabeitar skv. 57. gr. að breyttu breytanda.

Að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar skal ráðherra setja nánari reglur um tilraunaleyfi í reglugerð, m.a. um tímalengd tilraunaleyfa, eftirlitskröfur, kröfur til búnaðar,

skyldur tilraunaleyfishafa til að fjarlægja búnað að lokinni notkun, fjölda fiska eða lífmassa fisks sem nýta má við tilraunir á búnaði, sem og váttryggingu tilraunaleyfishafa.

6. ÞÁTTUR
Sameiginleg ákvæði.
XXII. KAFLI
Ýmis sameiginleg ákvæði.

106. gr.

Engin bótaskylda vegna aðgerða í þágu dýravelferðar og vistkerfis.

Ákvarðanir Matvælastofnunar á grundvelli laga þessara um förgun, slátrun eða aðra meðferð fiska sem miða að því að tryggja dýravelferð eða vernda vistkerfi skapa að jafnaði hvorki Matvælastofnun, íslenska ríkinu né öðrum stjórnvöldum bótaskyldu og verða rekstrarleyfishafar og aðrir að þola slíkar aðgerðir bótaalaust.

107. gr.

Myndupptökur og persónuupplýsingar.

Eftirlitsmönnum Matvælastofnunar er heimilt að nota fjarstýrð loftför í eftirlitsstörfum sínum sem eru búin myndavélum til upptöku eða annan fjarstýrðan búnað sem getur safnað upplýsingum. Matvælastofnun er heimilt að vinna upplýsingar sem þannig er aflað í eftirlitstillgangi eða til söfnunar, úrvinnslu og útgáfu upplýsinga í samræmi við hlutverk stofnunarinnar samkvæmt lögum þessum. Skal gæta þess að einungis séu gerðar upptökur á þeim stöðum sem nauðsynlegt er talið vegna almannahagsmuna og til þess að eftirlitsmenn Matvælastofnunar geti uppfyllt eftirlitsskyldu sína. Matvælastofnun skal tilkynna með almennum og opinberum hætti um fyrirhugað eftirlit með fjarstýrðum loftförum.

Persónuupplýsingum sem safnast við upptökur skal eytt þegar ekki er lengur málefnaleg ástæða til að varðveita þær en í síðasta lagi þegar heimild til að beita viðurlögum við háttsemi fellur niður. Verði eftirlitsmenn Matvælastofnunar varir við ætlað brot gegn lögum þessum í upplýsingum sem verða til samkvæmt framangreindu er stofnuninni heimilt að varðveita upplýsingarnar þar til máli telst lokið. Hafi máli lokið með beitingu stjórnsluviðurlaga telst því lokið þegar frestur til að höfða dómsmál er runninn út eða endanlegur dómur hefur fallið um það.

Matvælastofnun er ekki heimilt að láta í té upplýsingar sem verða til við upptökur nema til lögreglu vegna rannsóknar á ætluðu broti.

108. gr.

Þjónustuaðilar.

Rekstrarleyfishafa er aðeins heimilt að skipta við verktaka eða þjónustuaðila sem uppfylla kröfur sem gerðar eru til slíkra aðila varðandi öryggi, hreinlæti, hollustuhætti, mengunarvarnir, strokvarnir, smitvarnir og dýravelferð samkvæmt þeim stöðlum, lögum og reglum sem gilda um starfsemi viðkomandi verktaka eða þjónustuaðila. Áður en rekstrarleyfishafi þiggur þjónustu verktaka eða þjónustuaðila skal rekstrarleyfishafi afla skriflegrar staðfestingar frá slíkum verktaka eða þjónustuaðila um að viðeigandi kröfur séu uppfylltar. Slíkar staðfestingar skulu endurnýjaðar eigi sjaldnar en á 12 mánaða fresti.

Rekstrarleyfishafa er óheimilt að skipta við þjónustuaðila eða verktaka nema viðkomandi uppfylli að lágmarki sömu kröfur og gerðar væru til rekstrarleyfishafa ef hann annaðist sömu

þjónustu eða verk sjálfur. Rekstrarleyfishafi ber beina ábyrgð á vinnu og háttsemi þjónustuaðila og verktaka. Rekstrarleyfishafi ber ábyrgð á að þjónustuaðilar og verktakar fari eftir ákvæðum laga þessara með sama hætti og rekstrarleyfishafi sjálfur. Allar athafnir slíkra aðila í þágu rekstrarleyfishafa skulu skoðast sem athafnir rekstrarleyfishafa sjálfs. Brjótí þjónustuaðilar eða verktakar gegn ákvæðum laga þessara hefur það sömu afleiðingar fyrir rekstrarleyfishafa og ef rekstrarleyfishafi sjálfur hefði gerst brotlegur.

Ráðherra er í reglugerð heimilt að setja nánari skilyrði um þær kröfur sem gerðar eru til þjónustuaðila samkvæmt þessari grein. Í reglugerð má kveða á um skyldu þjónustuaðila og verktaka til þess að fá fyrirframskráningu hjá Matvælastofnun áður en viðkomandi aðilar taka að sér þjónustu í þágu rekstrarleyfishafa.

109. gr.

Framsal og veðsetning rekstrarleyfis.

Framsal og leiga á rekstrarleyfi, án skriflegs samþykkis Matvælastofnunar, er óheimil. Veiti Matvælastofnun skriflegt samþykki skv. 1. málsl. skal framsalshafi eða leigutaki uppfylla sömu skilyrði og framseljandi eða leigusali gera samkvæmt gildandi rekstrarleyfi. Veðsetning á rekstrarleyfi er heimil án samþykkis Matvælastofnunar. Sama gildir um veðsetningu laxahlutar. Við fullnustu veðréttar skal veðhafi, eða annar framsalshafi eftir því sem við á ef fullnusta fer fram með framsali, uppfylla skilyrði sem gerð eru til rekstrarleyfishafa samkvæmt gildandi rekstrarleyfi. Veðhafi sem gengur að rekstrarleyfi eða laxahlut, eða framsalshafi ef fullnusta fer fram með sölu, skal innan þriggja mánaða frá fullnustu uppfylla kröfur til rekstrarleyfishafa samkvæmt lögum þessum. Matvælastofnun getur veitt allt að 12 mánaða viðbótarfrest í þessu tilliti ef tilefni er til. Uppfylli veðhafi eða framsalshafi ekki kröfur til rekstrarleyfishafa að þeim fresti liðnum skal Matvælastofnun afturkalla viðkomandi rekstrarleyfi og innkalla viðkomandi laxahlut eftir því sem við á.

Matvælastofnun er heimilt að birta opinberlega upplýsingar um framsöl, leigu og veðsetningar rekstrarleyfa.

XXIII. KAFLI

Skil og birting upplýsinga.

110. gr.

Skil á gögnum og upplýsingum.

Matvælastofnun skal starfrækja miðlægt gagnakerfi sem móttækur öll gögn og upplýsingar frá rekstrarleyfishöfum vegna skráningar samkvæmt lögum þessum, þ.m.t. gögn vegna umsókna, eftirlits, skýrsluskila og annarra tilkynninga.

Aðgang að miðlægu gagnakerfi hafa Hafrannsóknastofnun, Skipulagsstofnun, Umhverfis- og orkustofnun, Fiskistofa, Húsnæðis- og Mannvirkjastofnun og önnur þau stjórnvöld og stofnanir sem rekstrarleyfishafa er skylt að skila gögnum til lögum samkvæmt.

111. gr.

Birting upplýsinga úr eftirliti og um framleiðslu.

Heimilt er að birta opinberlega upplýsingar úr eftirliti Matvælastofnunar og upplýsingar úr rekstrarleyfum og framleiðsluskýrslum einstakra rekstrarleyfishafa og skráningarskyldra aðila skv. 2. mgr. 37. gr.

Upplýsingar um strok, tilkynningarskylda sjúkdóma og sníkjudýr, svo sem um lús, mikil afföll eldisfiska eða slæma meðferð á eldisfiski, skal Matvælastofnun birta opinberlega ef slíks verður vart.

Matvælastofnun skal á vef sínum birta með samandregnum hætti tölfræði og aðrar upplýsingar sem byggjast á upplýsingum og skýrsluskilum rekstrarleyfishafa. Skulu slíkar upplýsingar uppfærðar reglulega á vef Matvælastofnunar.

Ráðherra skal setja ákvæði í reglugerð um opinbera birtingu upplýsinga samkvæmt þessari grein. Slíkar reglur skulu kveða nánar á um framsetningu og inntak birtingarinnar, m.a. að birtingin sé rafræn og innan hvaða tímamarka skuli birta slíkar upplýsingar.

112. gr.

Önnur birting upplýsinga.

Matvælastofnun er heimilt, m.a. með fréttatilkynningu, að greina opinberlega frá niðurstöðum eftirlits og ákvörðunum sem fela í sér:

- a. afturköllun, breytingu eða niðurfellingu rekstrarleyfis sem og ákvörðun Matvælastofnunar um afskráningu,
- b. ákvörðun um úrbætur sem unnar eru á kostnað rekstrarleyfishafa eða skráningarskylds aðila,
- c. álagningu dagsekta,
- d. ákvörðun um álagningu stjórnvaldssekta.

XXIV. KAFLI

Gjaldtaka og váttrygging.

113. gr.

Gjaldtaka vegna umsókna og úttektar og eftirlits með skráningarskyldri starfsemi.

Umsækjendur um rekstrarleyfi, tilraunaleyfi og rekstrarleyfi til bráðabirgða skulu greiða Matvælastofnun þjónustugjald vegna þess kostnaðar sem fellur til við afgreiðslu umsóknar samkvæmt gjaldskrá stofnunarinnar. Skráningarskyldur aðili skal greiða Matvælastofnun þjónustugjald vegna þess kostnaðar sem fellur til við afgreiðslu skráningar samkvæmt gjaldskrá stofnunarinnar. Fyrir úttekt Matvælastofnunar á starfsemi skráningarskylds aðila og framkvæmd eftirlits skal greitt þjónustugjald samkvæmt gjaldskrá stofnunarinnar. Umsóknir um leyfi samkvæmt grein þessari skulu ekki afgreiddar fyrr en þjónustugjald hefur verið greitt.

Ráðherra staðfestir, að fengnum tillögum Matvælastofnunar, gjaldskrá fyrir veitta þjónustu samkvæmt grein þessari.

114. gr.

Gjaldtaka vegna eftirlits og þjónustuverkefna samkvæmt lögum þessum.

Fyrir eftirlit, umsýslu og skjalaskoðun Matvælastofnunar eða faggiltra eftirlitsaðila á hennar vegum skal greiða gjald sem ekki er hærra en raunkostnaður til að standa straum af eftirtöldum kostnaðarþáttum:

- a. launum starfsfólks sem sinnir störfum vegna eftirlits, umsýslu og skjalaskoðunar,
- b. öðrum kostnaði vegna starfsfólks, þ.m.t. kostnaði af aðstöðu, áhöldum, búnaði, þjálfun og ferðalögum, svo og tengdum kostnaði,
- c. kostnaði vegna sýnatöku opinberra eftirlitsaðila og kostnaði sem opinberar rannsóknastofur innheimta vegna sýnatöku, greiningar, prófunar og sjúkdómsgreininga sem framkvæmdar eru á opinberum rannsóknastofum.

Ráðherra er heimilt að setja reglugerð um eftirlit, umsýslu og skjalaskoðun Matvælastofnunar og skal hann gefa út gjaldskrá fyrir eftirlit Matvælastofnunar að fengnum tillögum stofnunarinnar.

Við gerð reglugerðar og gjaldskrár opinberra eftirlitsaðila er heimilt að taka tillit til eftirfarandi atriða:

- a. hvers konar fyrirtæki um er að ræða og viðkomandi áhættuþátta,
- b. hagsmuna fyrirtækja með litla framleiðslu,
- c. hefðbundinna aðferða við framleiðslu, vinnslu og dreifingu,
- d. þarfa fyrirtækja með aðsetur á svæðum sem líða fyrir landfræðilegar takmarkanir.

Matvælastofnun skal afla umsagnar hlutaðeigandi hagsmunasamtaka og kynna þeim efni og forsendur reglugerðar og/eða gjaldskrár stofnunarinnar með a.m.k. eins mánaðar fyrirvara. Hafi umsagnir þeirra ekki borist Matvælastofnun að mánuði liðnum er ráðherra þó heimilt að setja reglugerð og gjaldskrá án umsagna þeirra.

Eftirlitsgjald skal greiða samkvæmt framlögðum reikningi opinbers eftirlitsaðila.

Innheimta má eftirlitsgjaldið með fjárnámi án undangengins dóms eða sáttar. Opinberum eftirlitsaðilum er heimilt að krefjast dráttarvaxta af ógreiddri fjárkröfu vegna eftirlits frá og með gjalddaga fram að greiðsludegi.

115. gr.

Kostnaður vegna þvingunarúrræða.

Opinber eftirlitsaðili getur ákveðið að rekstrarleyfishafi eða skráningarskyldur aðili skuli greiða allan kostnað vegna þvingunarúrræða sem framkvæmd eru samkvæmt lögum þessum. Opinberum eftirlitsaðilum er heimilt að krefjast dráttarvaxta af kostnaði vegna þvingunarúrræða frá og með þeim degi þegar kostnaður féll til og fram að greiðsludegi. Innheimta má slíkan kostnað með fjárnámi án dóms eða sáttar.

116. gr.

Vátrygging.

Fyrir útgáfu rekstrarleyfis til sjókvíaldis skal umsækjandi leggja fram sönnun þess að hann hafi keypt ábyrgðartryggingu hjá vátryggingafélagi. Ábyrgðartrygging takmarkast við að greiða þann kostnað sem til fellur við að fjarlægja búnað rekstrarleyfishafa sem hætt hefur starfsemi, búnað sem ekki er lengur í notkun, sbr. 38. gr., viðgerð á búnaði, hreinsun eldis-svæðis og nauðsynlegar ráðstafanir vegna sjúkdómahættu. Ábyrgðartrygging skal vera í gildi á gildistíma rekstrarleyfis og í tvö ár eftir að rekstrarleyfi er afturkallað eða fellur niður af öðrum orsökum. Rekstrarleyfishafi skal árlega senda Matvælastofnun staðfestingu um að til staðar sé gild ábyrgðartrygging samkvæmt þessari grein. Ráðherra getur sett nánari ákvæði um trygginguna í reglugerð.

XXV. KAFLI

Reglugerðarheimild, refsíákvæði o.fl.

117. gr.

Reglugerðarheimild o.fl.

Ráðherra setur nánari reglur um framkvæmd laga þessara með reglugerð. Þar skal m.a. kveðið á um útgáfu rekstrarleyfa, merkingar á fiskum, fóðurnotkun, endurnýjun eldisbúnaðar, úttekt á sjókvíaldisstöðvum og landeldisstöðvum, eftirlit með starfsemi sjókvíaldisstöðva og landeldisstöðva, flutning eldistegunda milli sjókvíaldisstöðva og landeldisstöðva o.fl.

Matvælastofnun er, eftir því sem þörf krefur, heimilt að setja svæðis- eða tímabundnar reglur á grundvelli slíkra reglugerða.

Ráðherra er heimilt að kveða í reglugerð á um skyldu til notkunar ófrjós fisks í sjókvíaldi, þ.m.t. ófrjós lax.

118. gr.

Skaðabætur til veiðiréttarhafa.

Ef sannað þykir að missir eldisfisks úr sjókvíaeldisstöð eða landeldisstöð valdi tjóni á hagsmunum veiðiréttarhafa, sem verndar njóta samkvæmt lax- og silungsveiðilögum, skal viðkomandi rekstrarleyfishafi eða skráningarskyldur aðili bæta tjónið á grundvelli mats skv. VII. kafla laga um lax- og silungsveiði. Hið sama á við um tjón annarra þeirra sem hafbeit, fiskeldi eða fiskrækt stunda.

Ef sannað þykir að starfsemi samkvæmt lögum þessum valdi tjóni í veiðivatni samkvæmt lögum um lax- og silungsveiði í öðrum tilvikum en þeim sem greinir í 1. mgr. skal það tjón bætt eftir mati skv. VII. kafla þeirra laga ef ekki semst.

119. gr.

Dagsektir.

Fari rekstrarleyfishafi eða skráningarskyldur aðili ekki að fyrirmælum Matvælastofnunar samkvæmt lögum þessum, reglugerðum settum samkvæmt þeim eða skilyrðum í rekstrarleyfi innan tiltekins frests getur stofnunin ákveðið að viðkomandi greiði dagsektir þar til úr verður bætt. Ákvörðun um dagsektir skal tilkynnt viðkomandi aðila.

Dagsektir mega nema allt að 1.000.000 kr. á sólarhring. Við ákvörðun um fjárhæð dagsekta skal m.a. taka tillit til þess hve aðkallandi úrbæturnar eru og hversu stór og umsvifamikill viðkomandi atvinnurekstur er með tilliti til veltu.

Dagsektir skulu renna í ríkissjóð að frádregnum kostnaði við álagningu og innheimtu.

Aðila er heimilt að kæra ákvörðun Matvælastofnunar um beitingu dagsekta til ráðuneytisins innan fjórtán daga frá því að honum er tilkynnt ákvörðunin. Ráðuneytið skal kveða upp úrskurð eins fljótt og unnt er og að jafnaði innan mánaðar frá því að kæra berst.

Ákvarðanir Matvælastofnunar um dagsektir eru aðfararhæfar. Málskot til ráðuneytisins frestar aðför.

120. gr.

Úrbætur á kostnað rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun er heimilt á kostnað rekstrarleyfishafa að láta fjarlægja búnað sjókvíaeldisstöðvar eða fjarðabeitar sem hætt hefur starfsemi, gera við búnað og hreinsa eldissvæði og gera aðrar nauðsynlegar ráðstafanir vegna sjúkdómahættu fari hann ekki að fyrirmælum Matvælastofnunar samkvæmt lögum þessum, reglugerðum settum samkvæmt þeim eða skilyrðum í rekstrarleyfi. Með sama hætti getur Matvælastofnun látið slátra eldisfiski og hreinsað eldissvæði á kostnað rekstrarleyfishafa þegar hann hefur ekki farið að ákvæðum laga og reglugerða um leyfilegan fjölda frjórna laxa eða lífmassa fisks samkvæmt rekstrarleyfi. Ráðherra skal setja nánari reglur um framkvæmdina með reglugerð. Skal kostnaður þá greiddur til bráðabirgða af Matvælastofnun en innheimtast síðar hjá rekstrarleyfishafa eða úr ábyrgðartryggingu hans. Kostnað má innheimta með fjárnámi.

121. gr.

Starfsemi án rekstrarleyfis eða staðfestrar skráningar.

Ef lagareldi er stundað eða landeldisstöð eða sjókvíaeldisstöð er rekin án þess að rekstrarleyfi eða skráning sé í gildi skal Matvælastofnun stöðva starfsemina. Eftir þörfum ber lögreglu að veita Matvælastofnun liðsinni í því skyni. Matvælastofnun er heimilt að slátra eða

farga fiski, fjarlægja búnað sem notaður hefur verið til starfseminnar og gera aðrar nauðsynlegar ráðstafanir á kostnað þess aðila sem rekið hefur rekstrarleyfisskylda eða skráningar-skylda starfsemi án leyfis eða skráningar. Fiskar sem hæfir eru til manneldis skulu seldir og andvirðið, að frádregnum kostnaði Matvælastofnunar við söluna og kostnaði við aðrar ráðstafanir við stöðvun rekstursins, skal renna í ríkissjóð hafi aðili hafið starfsemi án rekstrarleyfis eða skráningar en ella til fyrrverandi rekstrarleyfishafa.

Sé rekstrarleyfi fellt úr gildi getur Matvælastofnun í sérstökum undantekningartilvikum, enda mæli ríkar ástæður með því, gefið út rekstrarleyfi til bráðabirgða til allt að eins árs berist umsókn þess efnis frá handhafa þess leyfis sem var fellt úr gildi innan þriggja vikna frá því að leyfi var fellt úr gildi. Umsókn um rekstrarleyfi til bráðabirgða skal afgreidd eins fljótt og mögulegt er og eigi síðar en fjórum vikum eftir að umsókn berst. Í umsókn skal tilgreina með skýrum hætti tilgang rekstrarleyfis til bráðabirgða, ástæður þess og fyrirhugaðar aðgerðir á gildistíma bráðabirgðaleyfisins. Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. skal Matvælastofnun ekki stöðva rekstur fyrr en fyrir liggur hvort sótt verði um rekstrarleyfi til bráðabirgða. Berist umsókn um rekstrarleyfi til bráðabirgða skal ekki stöðva rekstur meðan umsókn er til meðferðar.

Rekstrarleyfi til bráðabirgða skal vera efnislega innan marka þess leyfis sem áður var í gildi. Ákvörðun um rekstrarleyfi til bráðabirgða skal byggjast á gögnum sem aflað hefur verið við undirbúning þess rekstrarleyfis sem fellt var úr gildi. Þá getur Matvælastofnun sett rekstrarleyfi til bráðabirgða þau skilyrði sem þörf er á svo að tilgangur leyfisins náist, svo sem um samdrátt þeirrar starfsemi sem þegar er fyrir hendi, um fresti vegna úrbóta eða um tímamörk málishöfðunar eða annarra athafna fyrir dómi sem eru á forræði aðila. Sé rekstrarleyfi fellt úr gildi vegna annmarka á umhverfismati samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana skal Matvælastofnun auk framangreindra skilyrða tryggja að rekstrarleyfi til bráðabirgða sé bundið þeim skilyrðum sem kveðið er á um í 2. mgr. 25. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021. Rekstrarleyfi til bráðabirgða samkvæmt þessari grein er heimilt að endurútgefa einu sinni.

Matvælastofnun skal vinna tillögur að rekstrarleyfum til bráðabirgða og auglýsa opinberlega hvers efnis þær eru og hvar megi nálgast þær. Heimilt er að gera skriflegar athugasemdir við tillögur Matvælastofnunar innan viku frá auglýsingu. Matvælastofnun skal tilkynna Umhverfis- og orkustofnun, umsækjanda um rekstrarleyfi til bráðabirgða og þeim sem hafa gert athugasemdir við tillögu um afgreiðslu rekstrarleyfis til bráðabirgða. Matvælastofnun skal auglýsa á vef sínum útgáfu og gildistöku rekstrarleyfis til bráðabirgða. Birting á vef Matvælastofnunar telst vera opinber birting. Í auglýsingunni skal tilgreina hvar greinargerð um afgreiðslu leyfis er aðgengileg og tilgreina um kærueimild og kærufrest.

Ákvörðun Matvælastofnunar um veitingu rekstrarleyfis til bráðabirgða er kæránleg til úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála innan mánaðar frá því að ákvörðun var birt opinberlega. Ráðherra er heimilt að kveða í reglugerð nánar á um umsókn, málsmeðferð og skilyrði sem þurfa að vera fyrir hendi fyrir veitingu rekstrarleyfis til bráðabirgða samkvæmt þessari grein.

122. gr.

Stjórnvaldssektir.

Matvælastofnun getur lagt stjórnvaldssektir á aðila sem brýtur gegn einhverju eftirtalinna ákvæða laga þessara um:

1. Bann við rekstri sjókvíaeldis eða landeldis án rekstrarleyfis eða skráningar, sbr. 1. mgr. 25. gr., 1. mgr. 81. gr. og 1. mgr. 95. gr.
2. lífmassa í eldi á hverjum tíma skv. 3. mgr. 5. gr. og 2. mgr. 87. gr.,

3. lífmassa fiska í eldi á hverjum tíma skv. 5. mgr. 6. gr. og 39. gr.,
4. eldi í sjókvíum á friðunarsvæðum skv. 8. gr.,
5. bann við sleppingum kynbættis eldisfisks í fiskrækt eða hafbeit skv. 10. gr.,
6. bann við sjókvíaeldi fleiri en eins aðila á smitvarnasvæði skv. 2. mgr. 13. gr.,
7. hvíld smitvarnasvæða skv. 1. mgr. 14. gr.,
8. bann við eldi fleiri en einnar kynslóðar í senn á smitvarnasvæði skv. 1. mgr. 14. gr.,
9. bann við flutningi farartækja og/eða búnaðar milli svæða skv. 15. gr. og 69. gr.,
10. bann við flutningi og sleppingum fisks skv. 2. og 3. mgr. 16. gr. og 1. og 2. mgr. 70. gr.,
11. bann við móttöku eða afhendingu fiska án skimunar með niðurstöðu um smitleysi skv. 1. mgr. 19. gr. og 1. mgr. 73. gr.,
12. bann við innflutningi á notuðum eldisbúnaði án leyfis Matvælastofnunar skv. 1. mgr. 21. gr. og 1. mgr. 90. gr.,
13. bann við eldi fisks ef lúsasmit er yfir viðmiðunarmörkum skv. 1. mgr. 53. gr.,
14. bann við eldi kynþroska fisks skv. 1. mgr. 54. gr.,
15. bann við flutningi fisks í sjókvíaeldisstöð eða landeldisstöð án rekstrarleyfis skv. 2. mgr. 35. gr. og 2. mgr. 90. gr.,
16. skyldu til að tilkynna um strok á fiski og beita sér fyrir veiðum á strokufiski skv. 1. mgr. 44. gr.,
17. bann við framsali og leigu á rekstrarleyfi án skriflegs samþykkis Matvælastofnunar skv. 1. mgr. 109. gr.,
18. skyldu til að viðhafa búnað og verkferla í landeldi sem vakta strok og ástand eldiseininga sem og lagna sem liggja að og frá eldiseiningum skv. 91. gr.,
19. bann við viðskiptum við þjónustuaðila eða verktaka sem ekki uppfylla sömu kröfur og rekstrarleyfishafi skv. 2. mgr. 108. gr.

Sektir samkvæmt grein þessari geta numið frá 100.000 kr. til 500.000.000 kr. Við ákvörðun sekta skal m.a. taka tillit til eðlis, umfangs og alvarleika brots, hvað það hefur staðið lengi, samstarfsvilja hins brotlega aðila og hvort um ítrekað brot er að ræða. Jafnframt skal líta til þess hvort ætla megi að brotið hafi verið framið í þágu hagsmuna fyrirtækisins. Matvælastofnun er heimilt að ákveða hærri sektir hafi aðili hagnast á broti.

Sekt fyrir hvern kynþroska fisk úr sjókvíaeldi sem finnst við slátrun, og sem ekki hefur verið fargað eða slátrað að tilmælum Matvælastofnunar, skal nema 50 kr. á hvern kynþroska fisk. Frá sektarfjárhæð sem reiknuð er skv. 1. málsl. skal draga frá fjölda fiska sem nemur 5% af heildarfjölda fiska í viðkomandi slátrun.

Ráðherra er heimilt með reglugerð að ákveða viðmið um fjárhæð stjórnvaldssekta vegna brota á einstökum ákvæðum laga þessara og reglugerðum settra samkvæmt þeim innan þess ramma sem ákveðinn er í 2. mgr.

Unnt er að lækka sektir ef einstaklingur eða lögaðili hefur haft frumkvæði að því að láta Matvælastofnun í té upplýsingar eða gögn sem að mati stofnunarinnar eru mikilvæg til að upplýsa brotið og að uppfylltum nánari skilyrðum sem Matvælastofnun mælir fyrir um í reglum.

Gjalddagi stjórnvaldssektar er 30 dögum eftir að ákvörðun um sektina var tekin. Hafi stjórnvaldssekt ekki verið greidd innan 15 daga frá gjalddaga skal greiða dráttarvexti af fjárhæð sektarinnar frá gjalddaga. Ákvörðun Matvælastofnunar um stjórnvaldssekt er aðfararhæf og renna sektir í ríkissjóð að frádregnum kostnaði við álagningu og innheimtu. Um ákvörðun og útreikning dráttarvaxta fer eftir lögum um vexti og verðtryggingu.

Stjórnvaldssektum skal beitt óháð því hvort lögbrot eru framin af ásetningi eða gáleysi.

Ákvörðun Matvælastofnunar er endanleg á stjórnáslustigi. Aðili máls getur skotið ákvörðun um stjórnvaldssekt til dómstóla og er málshöfðunarfrestur þrjú mánuðir frá því að tilkynnt var um ákvörðun. Málskot frestar aðför.

123. gr.

Sátt.

Hafi aðili brotið gegn ákvæðum laga þessara eða ákvörðunum Matvælastofnunar á grundvelli þeirra er Matvælastofnun heimilt að ljúka málinu með sátt gangist hinn brotlegi aðili við broti og óski eftir því að ljúka málinu með þeim hætti, enda sé ekki um að ræða meiri háttar brot. Slík sátt getur eftir atvikum falið í sér að hinn brotlegi greiði stjórnvaldssekt. Sátt er bindandi fyrir málsaðila þegar hann hefur samþykkt og staðfest efni hennar með undirskrift sinni. Matvælastofnun er heimilt að setja reglur um framkvæmd þessa ákvæðis.

124. gr.

Réttur einstaklinga til að fella ekki á sig sök.

Í máli sem beinist að einstaklingi og lokið getur með álagningu stjórnvaldssektar eða kæru til lögreglu hefur maður sem rökstuddur grunur leikur á að hafi gerst sekur um lögbrot rétt til að neita að svara spurningum eða afhenda gögn eða muni nema hægt sé að útiloka að það geti haft þýðingu fyrir ákvörðun um brot hans. Matvælastofnun skal leiðbeina hinum grunaða um þennan rétt.

125. gr.

Um refsingar.

Það varðar stjórnarmenn og framkvæmdastjóra rekstrarleyfishafa eða skráningarskyldan aðila sektum eða fangelsi allt að tveimur árum, ef sakir eru miklar:

- a. ef eldisfiskur sleppur úr sjókvíaeldisstöð þar sem umbúnaði við sjókvíaeldið hefur verið áfátt vegna athafna eða athafnaleysis þeirra sem framið hefur verið af ásetningi eða gáleysi,
- b. ef þeir brjóta gegn ákvæðum 1. mgr. 44. gr. af ásetningi eða gáleysi,
- c. ef sjókvíaeldisstöðvar gefa ekki lögboðnar skýrslur um starfsemi sína eða veita eftirlitsmönnum rangar upplýsingar.

126. gr.

Valdmörk stofnana.

Umhverfis- og orkustofnun hefur ekki heimild til að beita þvingunar- og refsíúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir vegna sömu atvika og kynnu að varða þvingunar- og refsíúrræðum af hálfu Matvælastofnunar samkvæmt lögum þessum. Umhverfis- og orkustofnun er þó rétt og skylt að koma gögnum, upplýsingum og ábendingum á framfæri við Matvælastofnun sem kynnu að verða þess valdandi að Matvælastofnun beiti þvingunar- og refsíúrræðum.

127. gr.

Gildistaka.

Lög þessi öðlast gildi 1. september 2026.

Jafnframt falla úr gildi frá sama tíma lög um fiskeldi, nr. 71/2008, og lög um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019.

Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. skulu eftirfarandi ákvæði taka gildi 1. janúar 2027:

1. Viðmiðunartímabil vegna innköllunar laxahlutar skv. 1. másl. 1. mgr. 41. gr.,
2. 56. gr. um forsendubrest.

128. gr.

Breytingar á öðrum lögum.

Við gildistöku laga þessara verða eftirfarandi breytingar á öðrum lögum:

1. *Lög um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006:*
  - a. 2. mgr. 4. gr. laganna orðast svo:

Matvælastofnun til ráðgjafar við framkvæmd laga þessara er fisksjúkdómanefnd. Ráðherra skipar þriggja manna fisksjúkdómanefnd: einn samkvæmt tilnefningu Tilraunastöðvar Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum, sem jafnframt skal vera formaður nefndarinnar, einn samkvæmt tilnefningu Hafrannsóknastofnunar og einn samkvæmt tilnefningu Fiskistofu. Varamenn skulu skipaðir með sama hætti. Matvælastofnun skal hafa forgöngu um að stundaðar séu fisksjúkdómarannsóknir og gera tillögur til ráðherra um aðferðir til varnar gegn útbreiðslu fisksjúkdóma, sem getur um í lögum þessum, og annað er að fisksjúkdómum lýtur.
  - b. 10. gr. laganna, ásamt fyrirsögn, orðast svo:

Viðbrögð vegna sjúkdóma í veiðivatni eða fiskeldisstöð.

Ef upp kemur smitandi sjúkdómur í veiðivatni eða fiskeldisstöð er Matvælastofnun heimilt, að höfðu samráði við fisksjúkdómanefnd og með hliðsjón af lögum um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim, að grípa til nauðsynlegra ráðstafana til að hefta útbreiðslu sjúkdómsins. Við framkvæmd slíkra ráðstafana skal þar að auki og eftir fönngum haft samráð við viðkomandi veiðifélag, veiðiréttarhafa, hafi veiðifélag ekki verið stofnað, eða rekstrarleyfishafa fiskeldis- eða hafbeitarstöðvar. Sé um að ræða ráðstafanir vegna sjúkdóma í sjókvíaldi skal leita samráðs um ráðstafanir við Hafrannsóknastofnun og Tilraunastöð Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum.
  - c. Við 2. mgr. 11. gr. laganna bætist nýr málslíður, svohljóðandi: Þá skal í reglugerð mælt fyrir um heimild Matvælastofnunar til útgáfu heilbrigðisvottorðs vegna útflutnings á lagardýrum.
2. *Lög um Rannsóknadeild fisksjúkdóma, nr. 50/1986:*
  - a. Orðin „útgáfu heilbrigðisvottorða“ í 1. mgr. 2. gr. laganna falla brott.
  - b. 2. mgr. 2. gr. laganna fellur brott.
  - c. 5. tölul. 5. gr. laganna fellur brott.
  - d. 10. gr. laganna fellur brott.
  - e. 3. másl. 1. mgr. 11. gr. laganna fellur brott.
  - f. 14. gr. laganna fellur brott.
  - g. 3. másl. 1. mgr. 16. gr. laganna fellur brott.
  - h. 2. mgr. 16. gr. laganna fellur brott.
3. *Lög um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri, nr. 34/1991:*
  - a. Við 2. gr. laganna bætist ný orðskýring, svohljóðandi:

Heimiluð lögsaga: Ísland, aðildarríki samningsins um Evrópska efnahagssvæðið, aðildarríki stofnsamnings Fríverslunarsamtaka Evrópu og Færeyjar.
  - b. 3. tölul. 1. mgr. 4. gr. laganna orðast svo: Matvælastofnun er einungis heimilt að gefa út rekstrarleyfi og tilraunaleyfi til lagareldis til eftirtalinna aðila:
    - a. Ríkisborgara í heimilaðri lögsögu og annarra aðila í heimilaðri lögsögu.

- b. Lögaðila í heimilaðri lögsögu sem að öllu leyti eru í eigu aðila í heimilaðri lögsögu eða lögaðila í heimilaðri lögsögu sem uppfylla eftirfarandi skilyrði:
  - i. Eru undir yferráðum aðila í heimilaðri lögsögu.
  - ii. Eru ekki í eigu aðila utan heimilaðrar lögsögu að meira leyti en 25% sé miðað við hlutafé eða stofnfé.
  - iii. Eru að öðru leyti í eigu ríkisborgara í heimilaðri lögsögu eða lögaðila í heimilaðri lögsögu sem eru undir yferráðum aðila í heimilaðri lögsögu.

Með aðila í heimilaðri lögsögu er í þessari grein átt við:

- a. Ríkissjóð og sveitarfélög, svo og stofnanir, fyrirtæki og sjóði í heimilaðri lögsögu í fullri eigu þeirra.
- b. Ríkisborgara í heimilaðri lögsögu sem eiga lögheimili í heimilaðri lögsögu.
- c. Lögaðila sem eiga heimili í heimilaðri lögsögu og eru að öllu leyti í eigu:
  - i. Opinberra aðila í heimilaðri lögsögu.
  - ii. Ríkisborgara í heimilaðri lögsögu sem eiga lögheimili í heimilaðri lögsögu.
  - iii. Annarra lögaðila sem eiga heimili í heimilaðri lögsögu og eru að öllu leyti í eigu ríkisborgara í heimilaðri lögsögu sem eiga lögheimili í heimilaðri lögsögu.

Lúti rekstrarleyfishafi yferráðum annarra aðila en sem greinir í þessari grein skal Matvælastofnun fella rekstrarleyfi eða tilraunaleyfi úr gildi að gefnum 12 mánaða fresti til úrbóta.

Ákvæði til bráðabirgða.

I.

Þrátt fyrir ákvæði 13. gr. skal tveimur eða fleiri rekstrarleyfishöfum sem hafa í gildi rekstrarleyfi við gildistöku laga þessara vera heimilt að starfrækja sjókvíaeldi á sama smitvarnasvæði. Slíkt er háð því skilyrði að rekstrarleyfishafar viðhafi samræmda útsetningu fiska og seiða og hvíld eldissvæða innan smitvarnasvæðis. Jafnframt er það skilyrði að rekstrarleyfishafar vinni sameiginlega að smitvörnum, viðbrögðum við sjúkdómum og vöktun laxalúsar, allt í samræmi við ákvæði laga þessara.

Heimilt er að endurnýja rekstrarleyfi á smitvarnasvæðum þar sem tveir eða fleiri starfrækja sjókvíaeldi.

II.

Tilkynni rekstrarleyfishafi Matvælastofnun fyrir 1. júlí 2031 að hann hafi komist að samkomulagi við aðra rekstrarleyfishafa um að einn eða fleiri samkomulagsaðili hætti sjókvíaeldi á tilteknu smitvarnasvæði gegn því að fá að hefja sjókvíaeldi á öðru smitvarnasvæði skal Matvælastofnun gefa út nýtt rekstrarleyfi til samkomulagsaðila sem endurspeglar samkomulag þeirra, enda sé samkomulagið og það fyrirkomulag rekstrarleyfa og sjókvíaeldis sem þar er gert ráð fyrir í samræmi við þau lög og reglur sem um starfsemina gilda. Við útgáfu nýs rekstrarleyfis skal gæta ákvæða 4. mgr. 27. gr. og eldra starfsleyfi skal jafnframt fellt úr gildi. Nýtt rekstrarleyfi sem gefið er út samkvæmt þessu ákvæði skal auglýst með hefðbundum hætti en úthlutun smitvarnasvæða er engu að síður undanþegin útboðsskyldu skv. 25. gr. Nýtt rekstrarleyfi sem gefið er út samkvæmt þessari grein skal ekki háð umhverfismati framkvæmda enda rúmist framleiðsla og önnur starfsemi samkvæmt nýju rekstrarleyfi innan eldri rekstrar- og starfsleyfa á viðkomandi smitvarnasvæðum auk þess að vera í samræmi við

viðkomandi framkvæmdir sem hlutu málsmeðferð samkvæmt lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Þá skal nýtt leyfi einnig vera í samræmi við strandsvæðaskipulag.

Þrátt fyrir ákvæði laga þessara getur ráðherra, án aðkomu eða umsagna Hafrannsóknastofnunar eða Matvælastofnunar, ákveðið skiptingu hafsvæða í smitvarnasvæði með reglugerð og gildir sú heimild til 1. júní 2031.

III.

Ef aðeins einn rekstrarleyfishafi er með starfsemi á tilteknu smitvarnasvæði við gildistöku laga þessara skal miða við að lífmassi samkvæmt rekstrarleyfi sem þá er í gildi sé leyfilegur lífmassi samkvæmt lögum þessum en að rekstrarleyfishafa sé heimilt að sækja um hækkun á leyfilegum lífmassa skv. 33. gr.

Ef fleiri en einn aðili starfa á smitvarnasvæði við gildistöku laga þessara skal miða við að lífmassi samkvæmt rekstrarleyfi sem þá er í gildi sé leyfilegur lífmassi samkvæmt lögum þessum. Ekki er heimilt að hækka leyfilegan lífmassa rekstrarleyfishafa þegar fleiri en einn rekstrarleyfishafi starfa á smitvarnasvæði.

Ef aðeins einn rekstrarleyfishafi er með starfsemi á tilteknu smitvarnasvæði við gildistöku laga þessara ber viðkomandi rekstrarleyfishafa eigi að síður að fara að ákvæðum laga þessara varðandi afmörkun eldissvæða og samræmi við strandsvæðaskipulag og umhverfismat eftir því sem við á.

IV.

Við gildistöku laga þessara skal Matvælastofnun breyta og aðlaga gildandi rekstrarleyfi til samræmis við ákvæði laga þessara um smitvarnasvæði, m.a. þannig að tilgreint sé í rekstrarleyfum fyrir hvaða smitvarnasvæði þau gildi.

Við gildistöku laga þessara skal Umhverfis- og orkustofnun breyta og aðlaga gildandi starfsleyfi til samræmis við ákvæði laga þessara um smitvarnasvæði, m.a. þannig að tilgreint sé í starfsleyfum fyrir hvaða smitvarnasvæði þau gildi.

Í þeim tilfellum þegar gildistími þeirra rekstrarleyfa og starfsleyfa, sem eru í gildi við gildistöku laga þessara, er ekki sá sami skal rekstrarleyfishafi sækja um endurnýjun leyfis þremur árum fyrir lok gildistíma þess leyfis sem hefur skemmri gildisíma. Sé fallist á umsókn rekstrarleyfishafa skal gefið út nýtt rekstrarleyfi en ekki sérstakt starfsleyfi, sbr. 4. mgr. 27. gr.

Um meðferð og afgreiðslu umsókna um rekstrarleyfi eða breytingar á rekstrarleyfi fyrir sjókvíaeldi, sem borist hafa Matvælastofnun fyrir 1. júlí 2025 og sem ekki hafa verið endanlega afgreiddar fyrir gildistöku laga þessara, skal fara samkvæmt eldri lögum sem halda gildi sínu að því marki sem nauðsynlegt er til að leysa megi úr umsókn. Um meðferð og afgreiðslu umsókna um rekstrarleyfi eða breytingar á rekstrarleyfi fyrir sjókvíaeldi, sem borist hafa Matvælastofnun 1. júlí 2025 og síðar og sem ekki hafa verið endanlega afgreiddar fyrir gildistöku laga þessara, skal fara samkvæmt lögum þessum.

V.

Þegar fyrsta reglugerð um heildarlaxamagn liggur fyrir samkvæmt lögum þessum skal laxahlutur einstakra rekstrarleyfishafa reiknaður á grundvelli lífmassa frjós lax samkvæmt rekstrarleyfi sem hlutfall af heildarlífmassa áhættumats erfðablöndunar.

VI.

Frá og með gildistöku laga þessara skal allt eldi í sjókvíum verða kynslóðaskipt með hvíldartíma milli kynslóða án þess að slíks sé sérstaklega getið í rekstrarleyfi.

VII.

Þrátt fyrir ákvæði 2. mgr. 63. gr. skal fjárhæð gjalds fyrir hvert kílógramm slátraðs lax og regnbogasilungs nema því hlutfalli reiknistofnsins sem hér segir: $\frac{4}{5}$ árið 2026, $\frac{5}{5}$ árið 2027 og $\frac{6}{5}$ árið 2028.

VIII.

Lög þessi skal endurskoða eigi síðar en 1. júní 2030. Við endurskoðun laganna skal m.a. endurmeta löginn með tilliti til sjókvíaeldis, landeldis, hafeldis og fjarðabeitar að fenginni reynslu af rannsóknum, útgáfu tilraunaleyfa, framkvæmd og rekstri, eftir því sem við á. Þá skal einnig endurmeta reynslu af starfsemi tveggja eða fleiri aðila á sama smitvarnasvæði. Einnig skal endurskoða þrepaskiptingu gjalds skv. 2. mgr. 63. gr. og skal þá m.a. litið til þróunar heimsmarkaðsverðs á eldislaxi og rekstrarafkomu rekstrarleyfishafa.

IX.

Fjármunir umhverfissjóðs sjókvíaeldis samkvæmt lögum um fiskeldi, nr. 71/2008 skulu við gildistöku laga þessara renna í ríkissjóð. Þrátt fyrir 1. másl. og önnur ákvæði laga þessara skal stjórn sjóðsins heimilt að starfa áfram samkvæmt ákvæðum laga um fiskeldi nr. 71/2008 í allt að sex mánuði frá gildistöku laga þessara til þess að ljúka greiðslum vegna umsókna um styrki sem hafa verið samþykktar fyrir gildistöku laga þessara.

Fjármunir fiskeldissjóðs samkvæmt lögum um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð nr. 89/2019 skulu við gildistöku laga þessara renna í ríkissjóð. Þrátt fyrir 1. másl. og önnur ákvæði laga þessara skal stjórn sjóðsins heimilt að starfa áfram samkvæmt ákvæðum laga 89/2019 í allt að sex mánuði frá gildistöku laga þessara til þess að ljúka greiðslum vegna umsókna um styrki sem hafa verið samþykktar fyrir gildistöku laga þessara.

Greinargerð.**Efnisskipan.**

1. Inngangur.
2. Tilfni og nauðsyn lagasetningar.
  - 2.1. Sjókvíaeldi.
  - 2.2. Landeldi, hafeldi og fjarðabeit.
3. Meginefni frumvarpsins.
  - 3.1. Sjókvíaeldi
    - 3.1.1. Breytt fyrirkomulag á útfærslu og framkvæmd áhættumats erfðablöndunar.
    - 3.1.2. Vöktun í ám.
    - 3.1.3. Skýrara hlutverk Hafrannsóknastofnunar.
    - 3.1.4. Hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax.
    - 3.1.5. Skilvirk stjórnsýsla.
    - 3.1.6. Áhættustýrt skipulag með innleiðingu smitvarnasvæða.
    - 3.1.7. Breytt fyrirkomulag úthlutunar.
    - 3.1.8. Aukið eftirlit Matvælastofnunar.

- 3.1.9. Viðbrögð vegna stroks.
  - 3.1.10. Aðhald og viðbrögð vegna lúsasmits og affalla.
  - 3.1.11. Hertar reglur um kynþroska fisks.
  - 3.1.12. Umhverfisgjald.
  - 3.1.13. Breytt álagning framleiðslugjalds.
  - 3.1.14. Breytt fyrirkomulag á úthlutun til sveitarfélaga.
  - 3.1.15. Skýrara hlutverk fisksjúkdómanefndar.
  - 3.1.16. Samræmd hugtakanotkun.
  - 3.2. Landeldi.
  - 3.3. Hafeldi.
  - 4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.
    - 4.1. Almenn.
    - 4.2. Ákvæði VII. kafla um laxahlut.
    - 4.3. Ákvæði X. kafla um lúsasmit.
    - 4.4. Ákvæði XI. kafla um kynþroska lax.
  - 5. Samráð.
  - 6. Mat á áhrifum.
    - 6.1. Áhrif á almannhagsmuni.
    - 6.2. Áhrif á helstu hagsmunaaðila.
    - 6.3. Áhrif á stjórnsýslu ríkis.
    - 6.4. Mat á fjárhagsáhrifum.
      - 6.4.1. Útgjaldabreytingar.
      - 6.4.2. Tekjubreytingar.
      - 6.4.3. Áhrif á fjárhag sveitarfélaga.
    - 6.5. Mat á jafnréttisáhrifum.
    - 6.6. Mat á áhrifum á persónuvernd.
- Skýringar við einstakar greinar frumvarpsins.

1. Inngangur.

Frumvarp þetta er samið í atvinnuvegaráðuneytinu. Með því er lagt til að sett verði ný heildarlög um lagareldi, sem ná til sjókvíaeldis, landeldis, hafeldis og fjarðabeitar. Markmið frumvarpsins er að styrkja lagaramma greinarinnar, sporna gegn neikvæðum umhverfisáhrifum með því að innleiða hvata og þannig skapa traustari grundvöll fyrir sjálfbæra verðmætasköpun í takt við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Samfylkingar, Viðreisnar og Flokks fólksins frá desember 2024.

Á undanförunum árum hefur lagareldi vaxið hratt og fest sig í sessi sem ein af öflugustu útflutningsgreinum þjóðarinnar. Vöxturinn hefur að mestu byggst á uppgangi sjókvíaeldis þar sem ársframleiðsla hefur farið úr tæpum 4 þúsund tonnum í um 50 þúsund tonn. Þessi vöxtur hefur haft verulega mikil og jákvæð áhrif á byggðapróun og eflt atvinnulíf, þá sérstaklega á Vestfjörðum og Austfjörðum þar sem greinin hefur orðið ein af meginburðarstöðum í atvinnulífinu. Úttekt Ríkisendurskoðunar á sjókvíaeldi frá árinu 2023 leiddi þó í ljós að stjórnsýsla og eftirlitsaðilar hafa ekki náð að fylgja eftir auknum umsvifum greinarinnar nægjanlega vel. Það er því eitt af meginmarkmiðum þessa frumvarps að ná betur um vöxt greinarinnar, svo sem með bættri stjórnsýslu og eftirliti líkt og úttekt Ríkisendurskoðunar benti á.

Landeldi er svo grein sem hefur alla burði til að styrkja enn frekar útflutningsstöðir íslensks efnahagskerfis enda eru stór áform uppi um aukið landeldi hér á landi, utan þeirra svæða þar

sem hefðbundið sjókvíaeldi er stundað. Á Íslandi hefur landeldi verið stundað um árabíl en þau áform sem nú er uppi eru stór í sniðum og fjárfestingar nema tugum milljarða og gæti framleiðsla eldis hér á landi margfaldast ná þau fram að ganga. Miðað við þann árangur sem þegar hefur nást er hægt að halda því fram að tækifærin séu mikil. Það er því afar mikilvægt að búa landeldi viðeigandi lagaumgjörð frá upphafi. Samleið landeldis og sjókvíaeldis er einnig mikil þar sem tækifæri geta skapast til þess að ala fiskinn í lengri tíma á landi áður en eldisferillinn er kláraður í sjó. Þannig væri dregið úr umhverfisáhrifum sjókvíaeldis en um leið verið að nýta ýmsa kosti sjókvíaeldis umfram landeldi.

Hafeldi grein lagareldis sem hefur vakið vaxandi áhuga síðastliðin ár en með hafeldi er átt við lagareldi á hafsvæðum utan fjarða þar sem hefðbundið sjókvíaeldi er stundað. Þróun greinarinnar er þó tiltölulega skammt á veg komin í samanburði við sjókvíaeldi og landeldi. Til þess að framþróun greinarinnar geti átt sér stað er nauðsynlegt að setja skýran lagaramma um greinina sem felur meðal annars í sér auknar rannsóknir og útgáfu tilraunaleyfa.

Loks er að finna nýmæli í þessum lögum sem er fjarðabeit. Tæknilega séð er ekki um að ræða fiskeldi enda er fiskurinn ekki fóðraður með beinum hætti. Í fjarðabeit er komið fyrir ljósum í neðansjávarbúrum og ljósáta löðuð að búrinu. Sú fjarðabeit sem hér er höfð til hliðsjónar er tilraunastarfsemi í Steingrímsfirði sem byggir á tilraunaleyfi sem veitt í desember 2024 með lagastoð í 13. gr. laga nr. 79/1997, um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands. Hér er þó ekki ætlunin að skapa heildarramma en verið að veita tilraunum með fjarðabeit lagastoð, enda er þessi grein enn á algjöru frumstigi. Sú reynsla sem fæst með slíkum tilraunum kann seinna meir að verða tilefni til setningu ítarlegri reglna um slíkan rekstur en lagt er til í þessu frumvarpi.

Með frumvarpinu er ætlunin, að fjarðabeit undanskilinni, að skapa heildstæðan lagaramma fyrir framangreindar greinar lagareldis, þannig að unnt verði að bregðast við þeim áskorunum sem greinunum fylgja og um leið skapa skilyrði til að nýta þau fjölmörgu tækifæri sem greinin býður upp á.

2. Tilefni og nauðsyn lagasetningar.

Samkvæmt bráðabirgðaákvæði við núgildandi lög um fiskeldi skulu þau endurskoðuð fyrir 1. maí 2024. Samkvæmt nefndaráliti meirihluta atvinnuveganefndar var ástæða endurskoðunarákvæðisins m.a. sú að „mikilvægt [sé] við uppbyggingu atvinnugreinarinnar hér á landi verði ætíð stuðst við bestu fánlegu tækni, með hagsmuni náttúrunnar í huga“ og að lögin séu því endurskoðuð út frá því sjónarmiði auk annarra. Er frumvarp þetta m.a. afleiðing þeirrar endurskoðunar og markmið þess að skapa lagareldi á Íslandi skilyrði til aukinnar verðmætasköpunar með sjálfbæra nýtingu og vistkerfisnálgun að leiðarljósi.

Í frumvarpi þessu er fjallað um sjókvíaeldi, landeldi, hafeldi og fjarðabeit en nauðsyn fyrir lagasetningu er afar mismunandi milli greinanna líkt og fjallað er um í köflum 2.1. og 2.2.

Samhliða þessu frumvarpi er verða lagðar til breytingar á lögum um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006, lögum um Rannsóknadeild fisksjúkdóma, nr. 50/1986, og lögum um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri, nr. 34/1991.

2.1. Sjókvíaeldi.

Af þeim greinum lagareldis sem frumvarp þetta nær til er sjókvíaeldi sú grein sem komin er lengst á veg með tilliti til framleiðslu og verðmætasköpunar. Greinin á sér meira en fimm áratuga sögu, en segja má að fyrir rúmlega áratug hafi fyrst orðið verulegur vöxtur í sjókvíaeldi. Nú hafa verið gefin út leyfi fyrir eldi á samtals 116 þúsund tonnum í sjó, þar af fyrir um 90 þúsund tonna eldi á frjóum laxi. Gefin hafa verið út leyfi á Vestfjörðum og Austfjörðum

en miklar takmarkanir eru á staðsetningu sjókvíaeldis utan þeirra svæða vegna mögulegra umhverfisáhrifa, einkum vegna hættu á blöndun við villta laxastofna og útbreiðslu sjúkdóma og sníkjudýra.

Vöxtur sjókvíaeldis síðastliðin ár hefur leitt til þess að atvinnugreinin er orðin mikilvæg stöð í efnahag landsins en í dag eru útflutningsverðmæti hennar um 55 milljarðar árlega og starfa um 900 manns í greininni. Ársframleiðsla í sjókvíaeldi hefur farið vaxandi, var á bilinu 3-5 þúsund tonn á árabílinu 2011-2015 en hefur verið um 50 þúsund tonn á síðustu árum.

Árið 2008 samþykkti Alþingi lög um fiskeldi, nr. 71/2008, sem sameinuðu í einn lagabálg ákvæði laga um eldi vatnafiska og eldi nytjastofna sjávar. Um var að ræða fyrstu heildarlöggjöf um fiskeldi og var markmið hennar að skapa skilyrði til uppbyggingar fiskeldis og efla þannig atvinnulíf og byggð í landinu. Lögin endurspegluðu jafnframt það markmið að vöxtur atvinnugreinarinnar mætti ekki eiga sér stað á kostnað viðgangs og nýtingar villtra fiskistofna.

Tvær viðamiklar breytingar hafa verið gerðar á lögnum, annars vegar með lögum nr. 49/2014 og hins vegar með lögum nr. 101/2019 en með þeim voru innleiddar ýmsar mikilvægar breytingar á lagamma sjókvíaeldis, svo sem burðarþol fjarða og áhættumat erfðablöndunar. Tilgangur breytinganna frá árinu 2019 var að styrkja lagaumgjörð og stjórnýslu sjókvíaeldis og ýta undir að sjókvíaeldi yrði sterk og öflug atvinnugrein þar sem sjálfbær þróun og vernd lífríkis yrði höfð að leiðarljósi. Með breytingunum var leitast við að ná aukinni sátt um uppbyggingu greinarinnar til framtíðar. Með breytingalögnum frá 2019 var enn fremur innleitt bráðabirgðaákvæði þess efnis að lög um fiskeldi skyldu endurskoðuð eigi síðar en 1. maí 2024.

Þrátt fyrir að framangreind löggjöf hafi verið til bóta hefur tíminn leitt í ljós að lögin hafa ekki að fullu náð markmiðum sínum. Þessa sér stað í stjórnýsluúttekt Ríkisendurskoðunar þar sem segir:

„Stjórnýsla og eftirlit með sjókvíaeldi hafa reynst veikburða og brotakennd og vart í stakk búin til að takast á við aukin umsvif greinarinnar á síðustu árum. Breytingum á lögum um fiskeldi sem var ætlað að stuðla að vexti og viðgangi greinarinnar í sátt við bæði samfélag og umhverfi var ekki fylgt eftir með því að styrkja stjórnýslu og eftirlit þeirra stofnana sem mæðir mest á. Þær breytingar sem gerðar voru á lögum um fiskeldi árin 2014 og 2019 hafa að takmörkuðu leyti náð markmiðum sínum. Hvorki hefur skapast aukin sátt um greinina né hafa eldissvæði eða heimildir til að nýta þann lífmassa sem talið er óhætt að ala á tilteknum hafsvæðum verið úthlutað með útboði af hálfu matvælaráðherra. Við úttekt Ríkisendurskoðunar kom raunar í ljós að hvorki hagsmunaaðilar, viðkomandi ráðuneyti né þær stofnanir sem koma að stjórnýslu sjókvíaeldis eru fyllilega sátt við stöðu mála og þann ramma sem stjórnýsla og skipulagi sjókvíaeldis hefur verið markaður.“

Stjórnýsluúttekt Ríkisendurskoðunar var viðamikil og komu fram 23 ábendingar sem beindust að þeim stofnunum sem hafa aðkomu að sjókvíaeldi, þ.e. atvinnuvegaráðuneytinu (þá matvælaráðuneytinu), umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytinu, Matvælastofnun, Hafrannsóknastofnun, Umhverfis- og orkustofnun (þá Umhverfisstofnun), Fiskistofu og Skipulagsstofnun.

Til þess að bregðast við mörgum ábendingum Ríkisendurskoðunar er nauðsynlegt að breyta gildandi lögum um fiskeldi.

2.2. Landeldi, hafeldi og fjarðabeit.

Eðli máls samkvæmt er nauðsyn og tilefni frumvarpsins talsvert annars eðlis þegar kemur að greinum landeldis, hafeldis og fjarðabeitar. Landeldi er grein þar sem stór áform eru uppi en greinin er enn smá í sniðum samanborið við sjókvíaeldi. Regluverk greinarinnar byggist í

dag að mestu leyti á lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, sem og samnefndri reglugerð nr. 540/2020. Gildandi lagaákvæði um fiskeldi eru hins vegar einkum skrifuð með þarfir sjókvíaeldis í huga og ná illa utan um sérstöðu landeldis, svo sem varðandi leyfisveitingar, eftirlit og dýravelferð.

Hafeldi er grein sem enn er á hugmyndastigi hér á landi en aukinn áhugi hefur verið á slíkri starfsemi síðastliðin ár. Til að komast að því hvort og hvar hafeldi sé vænlegt í íslenskri lögsögu þarf að ráðast í fjölmargar og ítarlegar rannsóknir. Sníða þarf ramma utan um þær rannsóknir og utan um leyfisveitingaferlið en miklu máli skiptir að fyrirsjáanleiki og skýr löggjöf sé fyrir hendi til að styðja við fyrstu skref greinarinnar.

Að endingu er um að ræða svonefnda fjarðabeit. Í hnotskurn felst í fjarðabeit í að rækta fisk sem er haldið í lokuðu búri á talsverðu dýpi og nærast fiskurinn eingöngu á náttúrulegu dýrasvifi sem er laðað að búrinu með ljóstækni. Eitt fyrirtæki í samstarfi við Hafrannsóknastofnun hefur hafið slíka ræktun í Steingrímsfirði. Líkt og á við um greinarlandeldis og hafeldis þá nær núgildandi löggjöf um fiskeldi illa utan um starfsemina og er við því brugðist með frumvarpi þessu.

3. Meginefni frumvarpsins.

Með frumvarpinu eru lögð til ný heildarlög um greinarlagareldis á Íslandi. Frumvarpið skiptist í sex þætti:

1. Gildissvið, stjórnýsla o.fl.
2. Sjókvíaeldi.
3. Landeldi.
4. Hafeldi.
5. Fjarðabeit.
6. Sameiginleg ákvæði.

3.1. Sjókvíaeldi.

Með frumvarpi þessu eru lagðar til ýmsar breytingar frá gildandi lögum um fiskeldi. Í samræmi við stefnu stjórnvalda er ætlunin að styrkja lagaramma greinarinnar, sporna gegn neikvæðum umhverfisáhrifum og skapa traustari grundvöll fyrir sjálfbæra verðmætasköpun.

Meginefnisbreytingar eða nýmæli frumvarpsins frá gildandi lögum um fiskeldi varða eftirfarandi:

- Breytt fyrirkomulag á útfærslu og framkvæmd áhættumats erfðablöndunar
- Vöktun í ám.
- Skýrara hlutverk Hafrannsóknastofnunar.
- Hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax
- Skilvirk stjórnýsla
- Áhættustýrt skipulag með innleiðingu smitvarnasvæða.
- Breytt fyrirkomulag úthlutunar.
- Aukið eftirlit Matvælastofnunar
- Viðbrögð vegna stroks
- Aðhald og viðbrögð vegna lúsasmits og affalla
- Hertar reglur um kynþroska fisks.
- Umhverfisgjald
- Breytt fyrirkomulag Fiskeldissjóðs.

- Skýrara hlutverk fisksjúkdómanefndar.
- Samræmd hugtakanotkun.

Ýmsum ákvæðum úr gildandi lögum er haldið óbreyttum eða breytt lítillega. Ákvæði í gildandi lögum sem ekki eru talin þjóna tilgangi sínum lengur, ýmist vegna breyttra áherslna eða breytts fyrirkomulag, eru ekki tekin upp í frumvarp þetta. Sé breyting eða niðurfelling ákvæðis þess eðlis að nauðsynlegt þykir að gera grein fyrir því er slíkt gert í skýringum við einstakar greinar frumvarpsins.

3.1.1. Breytt fyrirkomulag á útfærslu og framkvæmd áhættumats erfðablöndunar

Samkvæmt gildandi lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, er áhættumat erfðablöndunar gefið út í magni frjórra laxa, mælt í lífmassa. Áhættumatið byggist á líkani sem hefur það að markmiði að geta spáð fyrir um dreifingu eldislaxa sem strjúka frá hverjum stökum eldisstað og áætlað hve mikið af þeim fiski mun ganga í hverja á. Í frumvarpinu er lagt til að áfram verði byggt á áhættumati erfðablöndunar frá Hafrannsóknastofnun við stjórn eldis á frjóum laxi en með nokkrum breytingum

Í fyrsta lagi er lögð til sú breyting sem felur í sér að í stað auglýsingar um staðfestingu ráðherra á áhættumati erfðablöndunar þá setji ráðherra reglugerð um heildarlaxamagn. Ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar, sem ekki yrði bindandi, myndi verða sett fram í áhættumati erfðablöndunar en ráðherra myndi síðan setja heildarlaxamagn í reglugerð.

Í öðru lagi er lagt til að Hafrannsóknastofnun leggi ekki til skiptingu á heildarlaxamagni milli einstakra fjarða eins og nú er gert, sbr. auglýsingu nr. 268/2022. Í þriðja lagi er rétt að hafa í huga að tímasetningar og frestir geta leitt til þess að lífmassi laxa í sjó getur tímabundið farið yfir heildarlaxamagn hverju sinni. Gerist það einkum vegna þess að rekstrarleyfishafar fengju að ljúka eldi á tiltekinni kynslóð laxa áður en lækking á laxamagni kæmi til framkvæmda vegna lækkunar á heildarlaxamagni samkvæmt reglugerð ráðherra. Samkvæmt gildandi lögum skyldi „gefinn hæfilegur frestur til aðlögunar“ þegar áhættumati erfðablöndunar var breytt svo segja má að efnislega sé ekki um breytingu að ræða þótt orðalagi sé breytt.

Í fjórða lagi eru með breytingum frumvarpsins skapaðar forsendur til skilvirkari nýtingar á eldisheimildum en nú er samkvæmt gildandi lögum. Einkum gerist það með því að rekstrarleyfishafa er nú gert kleift að flytja heimildir sínar til eldis á laxi milli smitvarnasvæða og eldissvæða sem hann hefur yfir að ráða. Við flutning á laxamagni milli smitvarnasvæða skal Matvælastofnun afla ráðgjafar hjá Hafrannsóknastofnun. Ein breytan í útreikningum Hafrannsóknastofnunar við áhættumat erfðablöndunar er fjarlægð frá veiðiám líkt og fram kemur í fylgiskjali með auglýsingu nr. 268/2022. Af því leiðir að fleiri laxa má ala í fjörðum sem fjær eru laxveiðiám heldur en fjörðum sem eru nær laxveiðiám. Með öðrum orðum væri hámark lífmassa sem leyfilegt er að ala í sjókvíaldi, hærra eftir því sem eldi er fjær ám þar sem villta nytjastofna er að finna. Af þessu leiðir jafnframt að lífmassi fiska er ekki föst stærð heldur breytileg tala sem tekur mið af staðsetningu eldis hverju sinni. Því er lagt til í frumvarpinu að þegar óskað er flutnings á laxamagni þá skuli Matvælastofnun leita ráðgjafar Hafrannsóknastofnunar um skiptihlutfall sem felur í sér umreikningstuðul milli smitvarnasvæða. Þannig mætti hugsa sér t.d. að hámarksmagn laxa samkvæmt ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar væri 100.000 tonn. Tiltekinn rekstrarleyfishafi hefði heimild til þess að ala 10% af þeirri tölu, eða 10.000 tonn. Ef viðkomandi rekstrarleyfishafi myndi setja allan þann fisk út í sjó í t.d. Patreksfirði, þá væri stuðullinn 1, þ.e. hann fengi að setja öll 10.000 tonninn þar út. Ef sami rekstrarleyfishafi ætlaði þess í stað að setja 10.000 tonn út í sjó í Ísafjarðardjúpi,

þá yrði stuðullinn að öllum líkindum lægri en 1 og því mætti setja minna en 10.000 tonn út. Ástæðan væri sú að Ísafjarðardjúp er nær ám með villtum nytjastofnum heldur en Patreksfjörður.

Þá er jafnframt búinn til grundvöllur fyrir framsali og leigu laxahlutar milli rekstrarleyfishafa. Þannig gætu rekstrarleyfishafar t.d. samið um að flytja laxahlut tímabundið milli smitvarnasvæða með leigu ef einstakir rekstrarleyfishafar búa tímabundið við takmarkanir, svo sem vegna hvíldar smitvarnasvæða, skorts á seiðum eða því um líkt. Þá er hægt að semja um varanlegt framsal á laxahlut ef rekstrarleyfishafi hyggur t.d. á breytingar á sínum rekstri til frambúðar. Í öllu falli þurfa rekstrarleyfishafar að hafa í gildi rekstrarleyfi sem heimilar eldi á laxi á viðkomandi svæðum og þurfa að fara að ákvæðum laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Í fimmta lagi, og í framhaldi af því sem segir hér að framan um skilvirka nýtingu laxahlutar, er gert ráð fyrir að ráðherra geti með reglugerð skilgreint tiltekna landshluta og að flutningur heimilda frá þeim landshluta sé óheimill þó að flutningur laxamagns innan landshlutans sé frjáls. Með vísan til ákvæðis 40. gr. frumvarpsins er flutningur laxamagns t.d. bannaður milli Austfjarða og Vestfjarða.

Í sjötta lagi er gert ráð fyrir að ónýttur laxahlutur verði innkallaður ef laxahlutur er ekki nýttur af viðkomandi rekstrarleyfishafa eða leigutaka eða ef rekstrarleyfishafi hefur misst öll rekstrarleyfi sín til sjókvíaeldis. Er því nauðsynlegt að rekstrarleyfishafar skipuleggi rekstur sinn vel, bæði með tímanlegri eigin nýtingu og skipulagningu leigu vel fram í tímann. Hér verður að hafa í huga að frumvarpið gerir ráð fyrir að rekstrarleyfishafar útbúi tveggja ára framleiðsluáætlanir og er nýting laxahlutar án efa eitt af þeim atriðum sem rekstrarleyfishafar þurfa að hafa í huga. Þá er lagt til að Matvælastofnun bjóði út óráðstafaðan laxahlut samkvæmt nánari fyrirætlunum í reglugerð.

Í sjöunda lagi er lagt til að skapist meira svigrúm til eldis á frjóum laxi, með afmörkun nýrra smitvarnasvæða utan þeirra svæða sem þegar hefur verið úthlutað laxahlut, verði slíkur aukning í laxahlut boðin út í stað þess að hún renni til þeirra rekstrarleyfishafa sem fyrir eru. Almenna reglan verði að sú aukning í laxahlut sem verður til við afmörkun nýrra svæða verði einungis nýtt á þeim svæðum.

3.1.2 Vöktun í ám

Vorið 2023 skilaði starfshópur sem falið var að rýna gildandi regluverk um stök og veiði á eldislaxi skýrslu sinni til ráðherra. Í skýrslu hópsins voru alls 24 tillögur sem flestar lutu að auknu eftirliti og hertari kröfum en einnig var mælt fyrir aukinni vöktun í ám. Hópurinn rýndi sérstaklega regluverk í Noregi en þar hefur frá árinu 2016 verið starfræktur sérstakur sjóður sem kostar aðgerðir við að fjarlægja eldisfiska úr ám sem ekki er hægt að rekja til einstakra strokatburða. Sjóðurinn, sem er fjármagnaður af eldisfyrirtækjum, greiðir kostnað við að fjarlægja eldisfiska úr ám þar sem að hlutfall er hærra en 10%. Sé hlutfall eldisfiska 4% eða hærra ber sjóðnum að meta hvort aðgerða sé þörf. Eldisfiskarnir eru fjarlægðir af fagaðila, sem í samvinnu við veiðiréttarhafa, koma sér saman um aðgerðir. Starfshópurinn taldi mjög mikilvægt að fylgst sé með hvort og í hvaða magni strokulaxar ganga í ár. Því þótti brýnt að löggjöfin myndi útfæra með nánari hætti hvernig slíkri vöktun væri háttáð, s.s. um hver skuli hafa umsjón með verkefninu, hvað ráði því hvaða ár skuli vaktaðar og hvernig fjármögnun verkefnisins yrði tryggð.

Áhættumat erfðablöndunar skal endurskoða að lágmarki á þriggja ára fresti. Í aðdraganda endurskoðunar á áhættumati erfðablöndunar árið 2025 var þess farið á leit við Alþjóðlega hafrannsóknaráðið í Kaupmannahöfn (ICES) að ráðið myndi framkvæma rýni á

aðferðafræðina á bak við áhættumat Hafrannsóknastofnunar. ICES skilaði niðurstöðum sínum í mars 2025 og þar var bent á að núverandi gagnaöflun í kjölfar stroatburða væri ekki talin fullnægjandi og var ráðlagt að sett yrði á laggirnar kerfisbundin vöktun og eftirlit með ám, óháða stroatburðum, sem myndi leiða til bættrar gagnasöfnunar áhættumatslíkansins.

Í samræmi við framangreint er í frumvarpinu lagt til að Hafrannsóknastofnun gefi út vöktunaráætlun sem kveður á um kerfisbundna vöktun ákveðinna áa með rekköfun skv. norsksri fyrirmynd sem felur í sér að stærð hrygningarstofna laxfiska verði metin, fjöldi eldislaxa metinn og þeir fjarlægðir eins og kostur er. Vöktunaráætlun Hafrannsóknastofnunar mun byggja á reynslu sem fengist hefur af þjálfunarverkefni Hafrannsóknastofnunar og NORCE í rekköfun á Vestfjörðum haustin 2024 og 2025. Einnig mun áætlunin byggja á fyrirliggjandi upplýsingum um veiðar á strokulöxum, seiðarannsóknnum í litlum ám, rannsóknnum á erfðablöndun og landfræðilegri dreifingu. Umrædd vöktunaráætlun verður afar mikilvægt innlegg í gerð áhættumats erfðablöndunar og mun gagnasöfnunin koma til móts við þær ábendingar sem ICES hefur sett fram vegna núverandi gerðar þess.

Þá munu með vöktunaráætluninni fást mikilvægar upplýsingar um vatnsföll sem nýtast við flokkun og forgangsröðun stjórnunar og hægt verður að greina á kerfisbundinn hátt á milli vatnsfalla sem hýsa sjálfbæra laxastofna og þeirra þar sem lax finnst aðeins í takmörkuðu magni. Viðmið fyrir slíka flokkun byggjast á vatnsrennsli, tilvist stöðuvatna, flatarmáli fiskgengra svæða og framleiðni og hægt að sameina líffræðileg, vistfræðileg og hagnýt sjónarmið í því sambandi.

3.1.3. Skýrara hlutverk Hafrannsóknastofnunar.

Í frumvarpinu er lögð áhersla á að verkefni Hafrannsóknastofnunar er lúta að sjókvíaldri séu í ríkara mæli í formi rannsókna og ráðgjafar í samræmi við lög um Hafrannsóknastofnun, rannsókn- og ráðgjafarstofnun hafs og vatna, nr. 112/2015.

Hlutverk Hafrannsóknastofnunar samkvæmt gildandi lögum hefur verið gagnrýnt nokkuð þar sem hlutverki stofnunarinnar er í mörgum tilvikum talið svipa til stjórnsýsluhlutverks en mikilvægt er að ekki leiki vafi á stjórnsýslulegri stöðu stofnunarinnar. Þessi gagnrýni kom til að mynda fram í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar sem benti á að úthlutun og skipting á hámarkslífmassa á milli fjarða sé ákvörðun um skiptingu verðmæta milli svæða og í sumum tilfellum fyrirtækja sem hljóti að teljast stjórnvaldsákvörðun. Það sama eigi einnig við um skiptingu eldissvæða.

Til að bregðast við framangreindu er í frumvarpi þessu lagt til að verkefni Hafrannsóknastofnunar er lúta t.a.m. að áhættumati erfðablöndunar og burðarþolsmati séu í formi ráðgjafar. Hin endanlega stjórnvaldsákvörðun mun eftir atvikum verða í höndum stjórnvalda eða ráðherra. Þá er gert ráð fyrir að Hafrannsóknastofnun komi á laggirnar vöktunaráætlun í ám sem hafi það að meginhlutverki að afla rannsóknargagna um erfðablöndun villtra nytjastofna og stöðu þeirra.

3.1.4. Hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax

Í samræmi við stefnuýfirlýsingu Samfylkingar, Viðreisnar og Flokks fólksins frá árinu 2024 eru í frumvarpinu innleiddir margvíslegir hvatar til eldis á ófrjóum laxi og til eldis í lokuðum kvíum til að sporna gegn neikvæðum áhrifum á lífríki. Sama hugsun kemur fram í bráðabirgðaákvæði laga um fiskeldi nr. 71/2008, þar sem mælt var fyrir um að endurskoða skyldi lögin eigi síðar en 1. maí 2024. Í nefndarátliti atvinnuveganefndar var bent á að fiskeldi væri í hraðri og stöðugri þróun og því þörf á að endurskoða lagaumhverfið í takti við framfarir í eldisbúnaði, þ.m.t. á lokuðum og hálflokuðum búnaði.

Með frumvarpinu eru *í fyrsta lagi* innleiddar frekari heimildir fyrir einkaaðila til að stunda tímabundnar rannsóknir á eldisbúnaði og eldistegundum að fengnu leyfi ráðherra, sbr. 11. gr. frumvarpsins. Má hugsa sér að slíkar rannsóknir muni t.a.m. fela í sér tilraunir með lokaðan og hálflokaðan eldisbúnað sem og ófrjóan lax. Mikilvægur þáttur ákvæðisins er að slíkar rannsóknir geta að fengnu samþykki ráðherra verið undanþegnar burðarþolsmati og áhættumati erfðablöndunar og þannig skapað frekari hvata til tilrauna og þar með framþróunar greinarinnar. Er með ákvæðinu þannig að nokkru leyti litið til framkvæmdar laga um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, þar sem afli sem veiddur er í rannsóknarskyni á vegum Hafrannsóknastofnunar reiknast ekki til heildarafla.

Í öðru lagi er í frumvarpinu kveðið á um heimild ráðherra, að fenginni umsögn Hafrannsóknastofnunar, til að leyfa sjókvíaelði í lokuðum eða hálflokuðum búnaði innan svæða þar sem eldi hefur verið takmarkað eða bannað. Sem endranær þyrfti þó að fullnægja öðrum skilyrðum frumvarpsins, svo sem um úthlutun smitvarnasvæða, burðarþolsmat o.fl.

Í þriðja lagi er með frumvarpinu innleiddur sá hvati fyrir eldi í lokuðum eða hálflokuðum búnaði að skertan eða engan laxahlut þurfi til eldis á frjóum laxi í slíkum búnaði, sé kveðið á um slíkt í reglugerð. Skilyrði fyrir slíku er þó að eldisbúnaðurinn dragi sannanlega úr hættu á stroki og uppfylli þau tæknilegu viðmið sem sett eru í reglugerð. Með þessu móti er leitast við að tryggja að hvatinn nái aðeins til búnaðar sem telst raunhæfur kostur til að minnka áhættu við villta nytjastofna en tryggja um leið sjábæra þróun lagareldis.

Í fjórða lagi er í 14. gr. frumvarpsins kveðið á um reglugerðarheimild til handa ráðherra til að heimila skemmri hvíldartíma á eldissvæði ef notast er við lokaðan eða hálflokaðan eldisbúnað. Hvíldartími er sá tími sem svæði þarf að standa tómt eftir að eldi lýkur, m.a. til að minnka uppsöfnun lífræns álags og til að tryggja að sníkjudýr nái ekki fótfestu. Með notkun lokaðs eða hálflokaðs búnaðar má ætla að þörf fyrir hvíldartíma svæða geti styst umtalsvert.

Í fimmta lagi er í frumvarpinu að finna verulega fjárhagslega hvata til þess að stunda eldi í lokuðum eða hálflokuðum búnaði eða með ófrjóum laxi. Samkvæmt ákvæðum frumvarpsins er fyrsta kynslóð fískis, sem alin er með þessum aðferðum, undanþegin framleiðslugjaldi. Að þeim tíma loknum er veittur fastur afsláttur af gjaldinu, sem ræðst af þeirri aðferð sem beitt er.

3.1.5. Skilvirk stjórnsýsla

Eitt af meginmarkmiðum frumvarps þessa er að einfalda stjórnsýslu lagareldis eins og kostur er og er í þessum kafla teknar saman helstu breytingar frumvarpsins sem að því lúta.

Leyfisútgáfa

Innan atvinnuvegaráðuneytis í samvinnu við umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið og tengdar stofnanir hefur farið fram undirbúningsvinna um það hvernig megi einfalda regluverk enn frekar er varðar leyfisveitingar og eftirlit fyrir fiskeldi. Er þá m.a. verið að bregðast við athugasemdum í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar frá janúar 2023 um lagaframkvæmd, stjórnsýslu og eftirlit í sjókvíaelði.

Í núverandi lögum um fiskeldi hefur frá árinu 2019 verið gert ráð fyrir að rekstrarleyfi Matvælastofnunar og starfsleyfi Umhverfisstofnunar (nú Umhverfis- og orkustofnun) séu unnin samhliða og að þau séu auglýst og gefin út á sama tíma. Það fyrirkomulag var til bóta en hefur haft sína annmarka. Segir m.a. í úttekt Ríkisendurskoðunar að þrátt fyrir samstarf stofnananna við leyfisútgáfu hefur framkvæmdin ekki verið algjörlega samhent og snurðulaus, einkum varðandi breytingar, en útgáfa leyfanna hvílir á tveimur ólíkum lagabálkum á ábyrgðarsviði tveggja ráðuneyta. Þá eru valdmörk stofnanna ólík. Í úrskurði úrskurðarnefndar

umhverfis- og auðlindamála nr. 36/2022 kemur fram að Umhverfis- og orkustofnun sé t.a.m. óheimilt að útfæra efni starfsleyfa með hliðsjón af skilyrðum sem sett eru í lögum um fiskeldi eða reglugerðum settum með stoð í þeim, að undanskildum ákvæðum um burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar. Því hafði stofnunin ekki heimild til að hafna leyfi til sjókvíaeldis á grundvelli ákvæða um fjarlægðarmörk frá ám með villta laxastofna sem eingöngu var að finna í reglugerð um fiskeldi.

Þessi niðurstaða leiðir til þess að rekstraraðilar geta fengið útgefið starfsleyfi (sem er ónothæft eitt og sér) án þess að fá útgefið rekstrarleyfi. Í frumvarpi þessu er því leitast við að gera afgreiðslu leyfisveitinga fyrir fiskeldi enn skilvirkara en þó með sömu markmið um starfsemi sjálfa, umhverfi hennar, sjálfbærni og aðkomu almennings.

Þannig er gert ráð fyrir að Matvælastofnun geti gefið út rekstrarleyfi fyrir fiskeldi sem nái til þeirra þátta sem nú er fjallað um í rekstrarleyfi en einnig í starfsleyfi Umhverfis- og orkustofnunnar. Með frumvarpinu er lagt til að þeir þættir rekstrarleyfis sem falla undir starfsleyfi muni byggja á bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunnar, og er því afgreiðslan sameinuð í eitt leyfi. Markmiðið er að vinna að hugmyndafræði um einn afgreiðslustað (e. one stop shop), þ.e. einn afgreiðslustað stjórnsýslu gagnvart umsækjanda eða leyfishafa. Það mun ekki einungis geta samræmt leyfisveitingar, heldur einnig stýtt heildartíma afgreiðsluferla, kæruleiða og tengdra ákvarðana og því betur tryggt vandaða, skilvirka, aðgengilega og gagnsæja stjórnsýslu. Þá mun þetta fyrirkomulag fyrirbyggja að gildistími leyfa fyrir sömu starfsemi skarist sem hefur eins og áður sagði valdið nokkrum vandkvæðum í framkvæmd.

Eftirlit

Með frumvarpinu er sömuleiðis lagt upp með að gera eftirlit með sjókvíaeldi skilvirkara en áður. Þannig er kveðið á um að Matvælastofnun og Umhverfisstofnun skuli útbúa og birta sameiginlegar starfsreglur varðandi samræmda framkvæmd eftirlits. Er með þessu reynt að koma til móts við athugasemdir rekstrarleyfishafa um að stofnanirnar séu oft á tíðum að sinna sama eftirlitinu og óska eftir sömu upplýsingunum. Með þetta að leiðarljósi er í frumvarpinu jafnframt kveðið á um að starfrækt skuli miðlægt gagnakerfi sem móttekur öll gögn frá rekstrarleyfishöfum, s.s. vegna eftirlits en ljóst er að óskilvirkt er að hinir ýmsu leyfisveitendur séu að safna sömu upplýsingum ítrekað frá rekstrarleyfishöfum.

Einfaldara fyrirkomulag á fjárveitingum til sveitarfélaga og Hafrannsóknastofnunar

Frumvarpið gerir ráð fyrir verulegri einföldun frá núgildandi lögum þegar að kemur að fjárveitingu til sveitarfélaga og Hafrannsóknastofnunar. Þannig er lagt til að Umhverfissjóður sjókvíaeldis verði lagður niður en stór hluti af fjárveitingum þess sjóðs hefur oft á tíðum runnið til Hafrannsóknastofnunar. Áfram verður þó innheimt umhverfisgjald sem ætlað er að standa straum af tilteknum verkefnum Hafrannsóknastofnunar en að stofnunin þurfi ekki að sækja um það fjármagn í samkeppnissjóð. Þá verður Fiskeldissjóður sömuleiðis lagður niður með það að markmiði að gera úthlutanir til sveitarfélaga skilvirkari. Með breytingunni munu sveitarfélög ekki þurfa að sækja sérstaklega um styrki til sérstaks sjóðs heldur mun úthlutun ráðast af fyrirframskilgreindum viðmiðum. Um þessi tvö atriði er nánar fjallað í köflum 3.1.12 og 3.1.14 hér að neðan.

3.1.6. Áhættustýrt skipulag með innleiðingu smitvarnasvæða.

Reynsla annarra þjóða af sjókvíældi hefur sýnt að skipulag rekstrarleyfa getur ráðið miklu um rekstraröryggi, smitvarnir, dýravelferð og framleiðslugæði afurða. Að öllum líkindum er faraldur blóðþorra í Færeyjum, sem kom fyrst upp árið 2000, skýrasta dæmið um hvaða áhrif skipulag rekstrarleyfa getur haft. Á þeim tíma störfuðu margir rekstraraðilar innan sama svæðis en fáum árum eftir að faraldurinn kom upp dróst framleiðsla Færeyja á eldislaxi saman um 90%. Eftir þessa miklu röskun á rekstri sjókvíældis, með tilheyrandi neikvæðum áhrifum á dýravelferð og samfélag, voru rekstrarleyfi í Færeyjum endurskipulögð svo nú starfar aðeins einn aðili á hverju skilgreindu svæði. Hefur þetta skilað þeim árangri að blóðþorri hefur ekki komið upp í verulegum mæli eftir þá endurskipulagningu. Með sama hætti eru sterkar vísendingar frá Noregi um að dýraheilbrigði og framleiðslugæði séu lakari þar sem fleiri aðilar starfa á sama svæði líkt og kemur fram í skýrslu frá Ríkisendurskoðun Noregs (Myndighetenes arbeid med fiskehelse og fiskevelferd i havbruksnæringen, dags. 8. júní 2023). Á þeim svæðum eru til að mynda meiri afföll, meiri útbreiðsla sjúkdóma og meiri lús.

Blóðþorri var í fyrsta sinn staðfestur í laxeldi á Íslandi í nóvember 2021 en fram að því hafði almenn staða heilbrigðis verið góð. Þetta var í fyrsta sinn sem alvarlegur veirusjúkdómur kom upp og þurfti að tæma öll smituð svæði í Reyðarfirði og Berufirði og setja í hvíld. Faraldsfræðilegar rannsóknir leiddu í ljós að veiran hafði tekið sér far með eldisbúnaði sem hafði farið á milli fjarða vikunnar áður en veirusmitið uppgötvaðist. Í kjölfar smitsins skipaði þáverandi matvælaráðherra starfshóp sem falið var að rýna gildandi regluverk um smitvarnir í sjókvíældi og vega og meta hvort þörf væri á breyttri nálgun á Íslandi. Í höpnum voru fulltrúar frá Matvælastofnun, Hafrannsóknastofnun, Tilraunastöð Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum og Samtökum fyrirtækja í sjávarútvegi ásamt tveimur fulltrúum frá matvælaráðuneytinu. Hópurinn skilaði tillögum sínum til matvælaráðherra í janúar 2023 í formi minnisblaðs en þær sneru að breytingum á regluverki, viðbragðsáætlunum, eftirliti, vöktun og skipulagningu á starfsemi sjókvíældis.

Meðal mikilvægustu tillagna hópsins er innleiðing smitvarnasvæða. Í gildandi lögum er að finna hugtakið „sjókvíældissvæði“ sem er skilgreint sem fjörður eða afmarkað hafsvæði fyrir sjókvíældi þar sem aðeins er gert ráð fyrir einum árgangi eldisfisks hverju sinni. Samkvæmt skilgreiningu á hugtakinu er jafnframt gert ráð fyrir þeim möguleika að fleiri en einn rekstrarleyfishafi geti starfrækt sjókvíældi á sama sjókvíældissvæði með skilyrtri samræmingu í útsetningu seiða og hvíld svæðisins.

Áðurnefndur starfshópur taldi brýnt að breyta hugtakinu „sjókvíældissvæði“ í „smitvarnasvæði“ til þess að leggja áherslu á tilgang þess og bæta við skilgreininguna að fjarlægð milli sjókvíældisstöðva á mismunandi smitvarnasvæðum verði að lágmarki 5 km. Starfshópurinn lagði til skiptingu fjarða í ákveðinn fjölda smitvarnasvæða en í ljósi flókans samspils leyfisveitinga og fjölda umsókna um rekstrarleyfi í Ísafjarðardjúpi náðist ekki samstaða innan hópsins um að leggja fram þá tillögu að aðeins einn rekstraraðili fái að starfa innan hvers smitvarnasvæðis. Því ályktaði starfshópurinn í þá veru að mögulega geti fleiri en einn aðili starfað innan smitvarnasvæðis með því skilyrði að leyfishafar viðhafi samræmda útsetningu seiða og hvíld eldissvæða innan smitvarnasvæðis. Jafnframt að skilyrt sé að leyfishafar vinni sameiginlega að smitvörnum, viðbrögðum við sjúkdómum og vöktun laxalúsar.

Eftir að niðurstöður smitvarnahópsins komu út kom upp lúsafaraldur í Tálknafirði og Patreksfirði haustið 2023. Alls drápust 1.350.313 fiskar og 317.541 fiskur var að auki aflífaður og fargað. Ef þessum fjölda hefði verið slátrað með eðlilegum hætti sem 5 kg fiski, þá má áætla sláturþyngdina um 8.000 tonn, sem samsvarar um 20% af ársframleiðslu síðastliðinna ára. Ljóst er að um mikið tap er að ræða fyrir rekstraraðila en ekki síður fyrir nærsamfélögin og þjóðarþúið í heild. Lengi vel var talið að lús yrði ekki vandamál í íslensku laxeldi en með

vaxandi umfangi sjókvíaeldis hefur viðvera laxalúsar aukist. Fyrst var meðhöndlað með lyfjum á árinu 2017 og á árabílinu 2017–2022 var lyfjum beitt í 32 skipti. Þetta gildir fyrir Vestfirði en lúsar hefur varla orðið vart á Austfjörðum. Það kann að skýrast af lægri sjávarhita en mögulega líka af þeirri einföldu ástæðu að ekki hefur enn náðst upp þéttleiki í laxeldi á Austfjörðum. Matvælastofnun hefur sett fram skýrslu þar sem atburðarás lúsafaraldursins á Vestfjörðum var greind. Þar kemur m.a. fram að stofnunin telur að rekstraraðilar hefðu mátt bregðast við af meiri fyrirhyggju, að lyfjaval hafi verið rangt, meðhöndlun hafi dregist og verið takmörkuð og slátrun fisks hafi dregist vegna tafa við byggingu slátruhúss. Matvælastofnun telur að hægt hefði verið að koma í veg fyrir þessa atburði ef viðbrögð rekstraraðila hefðu verið samræmd og ítarleg. Stofnunin telur nauðsynlegt að breyta lagaumhverfi á þann hátt að settur verði heildstæður rammi fyrir varnir gegn sjúkdómum og sníkjudýrum í fiskeldi, með það að leiðarljósi að áhersla verði sett á fyrirbyggjandi aðgerðir og skjót viðbrögð, sem stuðla að sjálfbærni og ábyrgu fiskeldi.

Í ljósi framangreindra atburða, þ.e. blóðþorrafaraldursins og lúsafaraldursins, er talið nauðsynlegt að bregðast við með afgerandi hætti og innleiða smitvarnasvæði þar sem einungis einn aðili starfar. Í frumvarpi þessu er því gengið lengra en tillögur starfshópsins um smitvarnir gerðu ráð fyrir með því að aðeins einum rekstrarleyfishafa verði heimilt að starfrækja sjókvíaeldi á hverju smitvarnasvæði. Þetta fyrirkomulag minnkar áhættu og frávik eins rekstraraðila hafa ekki endilega áhrif á aðra rekstraraðila. Í bráðabirgðaákvæði I er þó gert ráð fyrir því að tveimur eða fleiri rekstraraðilum, sem hafa gild rekstrarleyfi til sjókvíaeldis við gildistöku laga þessara, verði áfram heimilt að starfrækja sjókvíaeldi á sama smitvarnasvæði með þeim skilyrðum að allt skipulag og framkvæmd reksturs, smitvarna og vöktun lúsar sé samræmd. Við endurskoðun laganna samkvæmt bráðabirgðaákvæði þar að lútandi verður reynsla af starfsemi tveggja eða fleiri aðila á sama smitvarnasvæði þó endurmetin. Ef í ljós kemur að frávik á slíkum svæðum séu með verulega lakari hætti en á smitvarnasvæðum þar sem einn aðili starfrækir eldi, gæti það orðið tilefni til að banna alfarið að fleiri en einn rekstraraðili starfi á sama smitvarnasvæði.

Ef aðeins einn aðili er á hverju smitvarnasvæði er auðveldara að finna upptök frávika í rekstri. Þannig er auðveldara að ákvarða nauðsynlegar úrbætur og viðurlög vegna slíkra frávika. Einnig má halda því fram að það sé aukin hvatning fyrir rekstraraðila til að stunda starfsemi sína á ábyrgan hátt þar sem lífrænt álag er undir hverjum og einum rekstraraðila komið. Áætlanir um að aðeins einn rekstraraðili sé á hverju smitvarnasvæði ríma vel við þær ábendingar og tillögur sem komu fram í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar og skýrslu Boston Consulting Group. Þannig sagði í úttekt Ríkisendurskoðunar að marka þyrfti skýra stefnu um mögulega endurskipulagningu fyrirbyggjandi eldissvæða og endurskoðun þeirra rekstrarleyfa sem þeim fylgja með tilliti til þess að ná fram bestu heildarnýtingu auðlindarinnar.

3.1.7. Breytt fyrirkomulag úthlutunar.

Með frumvarpinu er lagt til nýtt fyrirkomulag úthlutunar. Samkvæmt gildandi lögum getur ráðherra úthlutað eldissvæðum þegar burðarþolsmat, áhættumat um erfðablöndun og svæðaskipting Hafrannsóknastofnunar liggur fyrir. Til að ná fram markmiðum frumvarps þessa, m.a. um að aðeins einn rekstrarleyfishafi sé á hverju smitvarnasvæði, er nauðsynlegt að heimild ráðherra til úthlutunar nái til smitvarnasvæðis en ekki eldissvæðis.

Ef fyrirætlun þess aðila sem fær smitvarnasvæðinu úthlutað er að ala frjóan lax er honum nauðsynlegt að hafa yfir að ráða laxahlut. Í frumvarpinu er kveðið á um að ef heildarlaxamagn eykst vegna afmörkunar nýrra smitvarnasvæða þá skuli sú viðbót ekki koma til aukningar á

laxamagni þeirra rekstrarleyfishafa sem þegar hafa yfir að ráða laxahlut heldur skuli sú viðbót mynda óráðstafaðan laxahlut sem boðinn skal út. Einungis aðilar sem hafa fengið úthlutað smitvarnasvæði í hinum nýja landshluta eða smitvarnasvæði geta boðið í óráðstafaðan laxahlut. Með þessu móti er hinum nýja eða tilvonandi rekstrarleyfishafa smitvarnasvæðisins gert kleift að kaupa laxahlut sem þarf til að ala firjóan lax á smitvarnasvæði.

Um fyrirkomulag úthlutunar vísast að öðru leyti til skýringa við V. kafla sem og skýringa við einstaka ákvæði þess kafla.

3.1.8. Aukið eftirlit Matvælastofnunar.

Í frumvarpinu er að finna fjölmörg ákvæði sem miða að því að efla eftirlit Matvælastofnunar og er stofnuninni ætlað stórt hlutverk. Í 15. gr. eru settar takmarkanir á flutning farartækja og búnaðar á milli smitvarnasvæða sem er óheimill án leyfis Matvælastofnunar. Í 16. gr. er tiltekið að Matvælastofnun verði að heimila útsetningu fiska í eldiskvíar og að allur flutningur á fiski á milli sjókvíaeldisstöðva innan smitvarnasvæðis sé háður leyfi Matvælastofnunar. Í 17. gr. er gert ráð fyrir heimild Matvælastofnunar til að krefjast talningar fisks upp úr sjókví í tilviki stroks. Í 21. gr. er heimild Matvælastofnunar að banna innflutning á bátum og búnaði sem hefur verið notaður í tengslum við tilkynningarskylda sjúkdóma eða sníkjudýr. Í 23. gr. er kveðið á um hættusvæði í kringum sjókvíar, komi upp tilkynningarskyldur atburður, og að öll umferð og aðgerðir rekstraraðila á svæðinu séu háðar samþykki frá Matvælastofnun. Í 37. gr. er kveðið á um eftirlit og skýrslugjöf til Matvælastofnunar. Þar er áskilið að rekstraraðili sendi árlega inn framleiðsluáætlun sína sem nær til 24 mánaða en þetta gefur Matvælastofnun yfirsýn varðandi fyrirhugaða starfsemi hans og tækifæri til að skipuleggja eftirlit. Í greininni er einnig talað um skýrslugjöf rekstraraðila sem lýsir starfsemi hans og að Matvælastofnun sé heimilað að kalla eftir frekari gögnum ef ástæða þykir til. Greinin veitir Matvælastofnun óheftan aðgang til skoðunar, eftirlits, sýnatöku og myndatöku og aðgang að atvikaskrá ásamt aðgangi að upptökum úr eftirlitsmyndavélum. Greinin skyldar jafnframt rekstraraðila til að veita fyrirvaralausn og endurgjaldslausn aðgang að farartækjum til flutnings í sjókvíaeldisstöðvar svo hafa megi eftirlit með sjókvíum. Þá er það nýmæli að finna í greininni að Matvælastofnun geti krafist þess að rekstrarleyfishafi komi fyrir myndgreiningarbúnaði í sjókvíum til að hægt sé að vakta velferð og fjölda eldisfiska. Í 44.-45. gr. er ábyrgð og umsjón með stroki færð frá Fiskistofu til Matvælastofnunar og rekstrarleyfishafar tilkynna nú grunsemdir um strok til Matvælastofnunar sem stýrir aðgerðum vegna tilrauna til endurveiði í sjó. Í 45. gr. er kveðið á um samráð Matvælastofnunar og Fiskistofu, veiðifélaga og veiðiréttarhafa um hvort leit að strokufiski færist upp í ár og vatnasvæði á landi. Í 51. gr. er að finna auknar heimildir Matvælastofnunar hvað varðar eftirlit með lús og lúsatalningum, þ.m.t. óboðað eftirlit. Í 53. gr. er að finna heimildir Matvælastofnunar til að fyrirskipa frekari meðhöndlun vegna lúsar en jafnframt slátrun og förgun, reynist árangur af meðhöndlun ekki fullnægjandi. Í 54.-55. gr. er fjallað um kynþroska lax í eldi og er Matvælastofnun ætlað að hafa eftirlit með áætlun rekstrarleyfishafa og framgangi hennar í þeirri viðleitni að koma í veg fyrir og seinka kynþroska. Í reglugerð verður kveðið á um þetta eftirlit þar sem hægt verður að fyrirskipa slátrun á kynþroska fiski en Matvælastofnun fær heimildir til eftirlits með hlutfalli kynþroska fiska í eldiskvíum og í sláturhúsum.

3.1.9. Viðbrögð vegna stroks

Frumvarpið leggur áherslu á að koma í veg fyrir að alvarlegir strokatburðir verði, m.a. með því að efla eftirlit og innleiða frekari fyrirbyggjandi aðgerðir, þ.m.t. vöktun í ám. Eftir sem áður þykir nauðsynlegt að til séu skýrir og samræmdir ferlar um hvernig bregðast skuli við ef

strokaturburður verður. Skiptir þar mestu að komið sé í veg fyrir verulegt vistfræðilegt tjón með því að lágmarka líkur á erfðablöndun.

Lagt er til að stjórn aðgerða færast frá Fiskistofu til Matvælastofnunar en vegna þeirrar sérþekkingar sem Fiskistofa býr yfir er þó áfram gert ráð fyrir aðkomu hennar að aðgerðum. Gert er ráð fyrir því að um leið og upplýsingar liggi fyrir um umfang og eðli stroks taki Matvælastofnun ákvörðun um hvort nauðsynlegt sé að hún, eða verktakar á hennar vegum, ráðist í aðgerðir í veiðiám eða vötnum. Þá er lagt til að Matvælastofnun og Fiskistofa geri sameiginlega fyrirframákveðnar viðbragðsáætlanir sem veiðifélög eða veiðiréttarhafar geta stuðst við þegar strokatburður verður, sbr. nánari umfjöllun í athugasemd með 45. gr. frumvarpsins.

3.1.10. Aðhald og viðbrögð vegna lúsasmits og affalla

Hér á landi, sem og í öðrum löndum þar sem sjókvíaelði er stundað, hafa afföll og sjávarlýs verið með stærri áskorunum greinarinnar. Eftir því sem sjókvíaelði hefur vaxið hér á landi hafa hækkandi afföll og lúsatölur sýnt að nauðsynlegt er að gripið sé til ráðstafana til að tryggja aukna dýravelferð svo að greinin geti vaxið á sjálfbæran hátt.

Lúsasmit.

Lúsasmit hefur ágerst hér á landi eftir því sem framleiðslan hefur vaxið. Laxa- og fiski-lúsasmit, líkt og aðrir sjúkdómsvaldar, veikir ónæmiskerfi fiska og gerir þá móttækilega fyrir hvers kyns smitsjúkdómum, svo sem veirusjúkdómum en einnig tækifærissýklum á borð við bakteríur sem berast í sár fiska og auka verulega umfang þeirra. Álag vegna lúsasmits getur enn fremur valdið lysterleysi hjá fiskum, sem hefur áhrif á vöxt og almennt heilsufar þeirra.

Hér á landi var fyrst meðhöndlað gegn lúsasmiti árið 2017 en síðan þá hefur það verið gert nokkuð reglulega, þótt umtalsverður munur sé milli ára. Nokkrar aðferðir eru til að meðhöndla lús. Hægt er að nýta tæknilegar aðferðir til að fjarlægja lús en það eru aðferðir eins og t.d. ferskvatnsmeðhöndlun og hitameðferð. Einnig er hægt að beita lyfjameðferð gegn lús, bæði með lyfjafóðri og lyfjaböðun. Lyfjameðhöndlun er minna streituvaldandi fyrir fiskinn en tæknilegar aðferðir en hætta er á að lúsinn myndi ónæmi gegn lyfjum. Þá getur lyfjameðhöndlun haft í för með sér neikvæð umhverfisáhrif. Tæknilegum aðferðum er eingöngu hægt að beita þegar sjávarhiti er hagstæður. Til lengri tíma litið er mikilvægt að halda lyfjameðhöndlun í lágmarki svo að ekki komi upp sú staða að ónæmi gegn lúsalyfjum verði það mikið að ekki verði hægt að beita lyfjum, líkt og reynsla annarra landa hefur sýnt.

Um lúsasmit og viðbrögð gegn því er einkum fjallað í reglugerð nr. 540/2020 um fiskeldi. Frumvarpið gerir áfram ráð fyrir að ábyrgð á lúsasmiti og vörnum gegn því sé fyrst og fremst á ábyrgð rekstrarleyfishafa. Þannig á rekstrarleyfishafi að halda lús í lágmarki og fylgjast með lúsasmiti auk þess að starfa eftir forvarna- og viðbragðsáætlun. Þá er gengið út frá þeirri meginreglu að eldi lúsasmitaðs fisks sé óheimilt ef lúsasmit fer yfir viðmiðunarmörk þrátt fyrir tilraunir til meðhöndlunar. Frumvarpið skilgreinir ekki þessi viðmiðunarmörk heldur er gert ráð fyrir að þau séu sett fram í reglugerð.

Afföll.

Eðli máls samkvæmt gefa afföll í sjókvíaelði sterka vísbendingu um dýravelferð. Afföll á eldisfiski í sjókvíum á Íslandi hafa hingað til aðallega stafað frá ólífvænlegum seiðum sem sett eru út í kvíar, t.d. þegar sigling frá seiðaeldisstöð að eldissvæði er löng eða aðlögun seiða að lífi í sjó er ábótavant, en einnig geta sjúkdómar, laxalúsameðferðir og lök umhverfisskilyrði leitt af sér afföll.

Með frumvarpinu er lögð sú skylda á rekstrarleyfishafa að halda afföllum í lágmarki sem og að veita Matvælastofnun nánar tilgreindar upplýsingar um afföll. Þá gerir frumvarpið ráð fyrir ákveðnum hvata til þess að halda afföllum í lágmarki þar sem afföll eru hluti af reiknistofni umhverfisgjalds.

3.1.11. Hertar reglur um kynþroska fisks.

Í ágúst 2023 uppgötvaðist að mikill fjöldi laxa hafði strokið úr sjókvíum Arctic Fish í Kvígindisdal í Patreksfirði og er talið að yfir þrjú þúsund laxar í sláturstærð hafi strokið. Fljótlega fór að bera á eldislaxi í ám og hefur eldislax fundist á stóru svæði frá Kálfá í suðri að Fnjóská í norðri. Í gang fóru umfangsmiklar aðgerðir, reynt var að veiða strokufiska og þeir síðan færðir Hafrannsóknastofnun til erfðagreiningar sem gerir kleift að rekja einstaka fiska til kvía rekstraraðila. Í ljós kom að stór hluti þessara strokufiska reyndist vera kynþroska sem þótti skýra víðtæka útbreiðslu þeirra. Hátt hlutfall kynþroska fiska þótti vera vísbending um að ljósastýringu, sem er mótvægisáðgerð sem miðar að því að halda kynþroska í lágmarki og hefur verið bundin í rekstrarleyfi fyrirtækja, hafi verið ábótavant. Nánari skoðun á laxi hjá mismunandi rekstraraðilum, bæði í kvíum á svæðinu og í sláturhúsum, þykir styðja við þessa kenningu. Í gildandi lögum er ekkert fjallað um kynþroska en þar sem lágt kynþroskastig er enn fremur mikilvæg breyta við útreikninga Hafrannsóknastofnunar á áhættumati erfðablöndunar, hefur nú verið settur fram sérstakur kafli um kynþroska lax (XI. kafli) með þremur greinum, 54–55. gr. Í þeim er tiltekið að rekstrarleyfishafa verði skylt að viðhafa áætlun til að koma í veg fyrir og seinka kynþroska eldislax en fari hlutfall hans yfir ákveðin mörk skuli allir kynþroska fiskar fjarlægðir úr eldiskvíum. Þá er lagt til að Matvælastofnun hafi heimild til að hafa eftirlit með hlutfalli kynþroska fiska við slátrun þar sem hlutfallssýni verður tekið úr slátruðum fisk á eldissvæði og hlutfall kynþroska fisks athugað. Í frumvarpinu er jafnframt að finna sektarákvæði í 3. mgr. 122. gr. þar sem heimilt verður að sekta fyrir hvern kynþroska fisk sem finnst í sláturhúsum.

3.1.12. Umhverfisgjald.

Ein af ábendingum Ríkisendurskoðunar í stjórnsýsluúttekt á sjókvíaeldi var að taka þyrfti til skoðunar starfsemi Umhverfissjóðs sjókvíaeldis og fjármögnun lögbundinna verkefna. Ríkisendurskoðun taldi að skýra þyrfti hvaða verkefni Umhverfissjóður sjókvíaeldis ætti að fjármagna, með tilliti til vöktunar og rannsókna á lífrænu álagi vegna sjókvíaeldis. Í athugasemdum Ríkisendurskoðunar kom fram að eðlilegt væri að greinarmunur væri gerður á lögbundnum verkefnum Hafrannsóknastofnunar og öðrum verkefnum. Í því tilliti þyrfti að taka til skoðunar hvort fjármögnun lögbundinna verkefna Hafrannsóknastofnunar þurfi að vera tryggari en nú er en mat Ríkisendurskoðunar var að nauðsynlegt væri að Hafrannsóknastofnun fengi fasta fjármögnun vegna burðarþolsrannsókna og vöktunar.

Með frumvarpi þessu er lagt til að Umhverfissjóður sjókvíaeldis verði lagður niður. Byggir sú breyting m.a. á sjónarmiðum um aukna skilvirkni og gagnsæi í stjórnsýslu ríkisins. Umhverfisgjald verður eftir sem áður innheimt til þess að standa straum af verkefnum Hafrannsóknastofnunar samkvæmt lögunum en þeir fjármunir sem ríkið veitir til verkefna Hafrannsóknastofnunar myndu renna beint til stofnunarinnar í stað þess að eiga viðkomu í Umhverfissjóði sjókvíaeldis.

Gert er ráð fyrir að gjaldstofn eða reiknistofn umhverfisgjalds sem lagt er á sjókvíaeldi sé tvíþættur. Í fyrsta lagi er lögð til sú breyting að rekstrarleyfishafi skuli aðeins greiða gjald fyrir hvert tonn leyfilegs lífmassa sem hann hefur rekstrarleyfi fyrir og nýtir í reynd. Fjárhæð gjalds-

ins verður því óháð eldistegundum og eldisaðferðum líkt og í gildandi lögum þar sem gjaldtakan er mismunandi eftir því hvort um sé að ræða eldi á ófrjóum eða frjóum laxi, regnbogasilungi eða hvort eldið fari fram í lokuðum búnaði. Er þessi breyting nauðsynleg þar sem í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að rekstrarleyfishafi geti t.d. alið regnbogasilung og frjóan lax á sama smitvarnasvæði, svo lengi sem það er innan marka leyfilegs lífmassa og að öðrum skilyrðum uppfylltum. Í öðru lagi er gert ráð fyrir að lagt sé gjald á þann fjölda fiska sem ekki skilar sér úr sjó miðað við tiltekna reiknireglu. Í reynd skilar sú reikniregla sér í því að því færri fiskar sem strjúka og því minni sem afföll eru, þeim mun lægra gjald greiðir rekstrarleyfishafi.

Þau verkefni Hafrannsóknastofnunar sem umhverfisgjaldinu er meðal annars ætlað að fjármagna er burðarþolsmat og ný verkefni á sviði vöktunar í ám sem styðja við áhættumat erfðablöndunar. Með fyrirkomulagi gjaldsins er þannig hugmyndin að gjaldið endurspegli að einhverju leyti þá umhverfisáhættu sem fylgir rekstri sjókvíaeldis. Nýting á burðarþoli getur þannig kallað á aukna vöktun á lífrænu álagi en einnig horfir gjaldið til þess að mögulegur mismunur á fjölda fiska sem settir eru í kví og sem slátrað er geti bent til þess að stök hafi átt sér stað, sem aftur gerir það að verkum að fylgjast þarf betur með ám.

Af þessu má sjá að verkefni Hafrannsóknastofnunar sem umhverfisgjaldinu er ætlað að standa straum af eru afar mikilvæg. Er því brýnt að sem stærstur hluti hins innheimta gjalds skili sér til umræddra verkefna Hafrannsóknastofnunar.

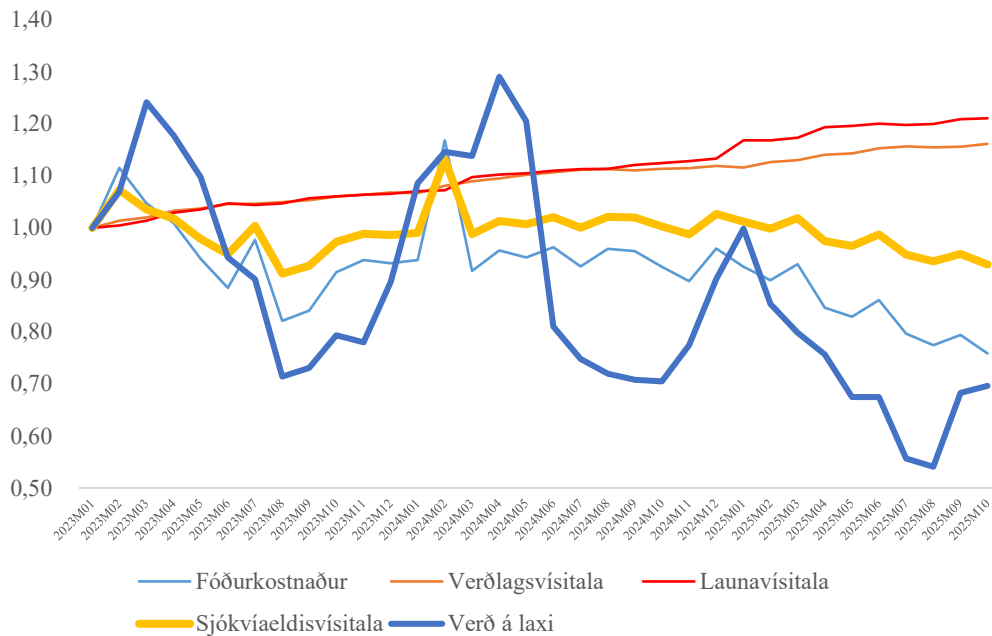
3.1.13. Breytt álagning framleiðslugjalds.

Í þessu frumvarpi er áfram lagt til að framleiðslugjaldið verði þrepaskipt verðmætagjald á hvert framleitt kg. eins og núgildandi löggjöf gerir ráð fyrir. Þrjár meginbreytingar eru þó gerðar á gjaldinu.

Í fyrsta lagi verði þrepum og þar með gjaldaflokkum fjölgað úr þremur í sjö. Í öðru lagi taki þrepin breytingum árlega miðað við breytingar á áætluðum framleiðslukostnaði í sjókvíaeldi. Í frumvarpinu er þannig sett fram hver áætlaður framleiðslukostnaður ársins 2024 er og tekur lægsta þrep gjaldtökkunnar mið af honum. Áætlaður kostnaður skal síðan taka breytingum á grunni viðmiða um helstu kostnaðarliði í sjókvíaeldi. Lagt er til að gjaldtakan sem er nú sett fram í lögum um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóðs, nr. 89/2019, falli úr gildi. Aðferðafræðin á bak við hana byggist á því að innheimt er stigvaxandi og magnbundið verðmætagjald og að gjaldið verði greitt fyrir hvert framleitt kíló af slægðum laxi miðað við heimsmarkaðsverð.

Miða skal við að framleiðslukostnaður fyrir árið 2026 sé 1.046 kr. (slægður fiskur með haus, HOG), en þar er tekið mið af framleiðslukostnaði í Noregi fyrir árið 2024 sem birtur er af Fiskistofu Noregs að viðbættu álagi þar sem breyttar rekstraraðstæður eru í Noregi. Er þannig gert ráð fyrir að gjaldtakan sé í lágmarki ef heimsmarkaðsverð er lægra en áætlaður framleiðslukostnaður. Lægsta þrepið mun síðan taka árlegum breytingum á grundvelli útreiknings áætlaðs framleiðslukostnaðar og önnur þrep taka breytingum sem miða við breytingu á lægsta þrepinu, hvert þrep er um 150 krónur. Áætlaður framleiðslukostnaður skal breytast í samræmi við þróun á fóðarkostnaði samkvæmt tollskrárnúmeri 23099004-Fiskafóður ót.a. samkvæmt innflutningstölum frá Hagstofunni auk vísitölu neysluverðs án húsnæðis og launavísitölu Hagstofunnar. Vigta skal verðbreytingar á fóðri 60%, vísitölu neysluverðs 20% og launavísitölu 20%. Hér er um að ræða vísitölur og hlutföll sem endurspeglar meginbreytingar á sjókvíaeldi. Með því er verið að nálgast kostnaðarbreytingar á milli ára (kostnaðarvísitala sjókvíaeldis). Mynd 1 sýnir þróun á undirvísitölum og

sjókvíaeldisvísitölu eins og hún er sett fram í þessu frumvarpi sem og verðþróun á laxi frá janúar 2023 til október 2025 þar sem janúar 2023 er sett sem viðmið.

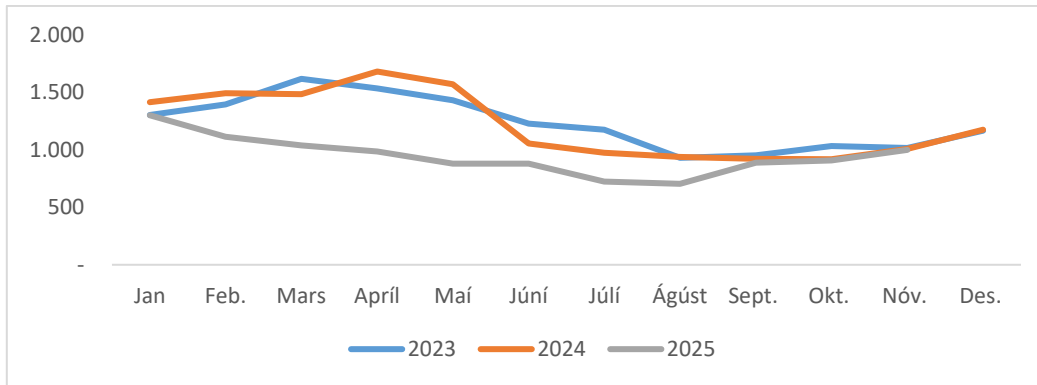

Mynd 1 Þróun á sjókvíaeldisvísitölu (janúar 2023 = 1) Heimild: Hagstofa Íslands og Sitagri Samlmon Index

Miða skal við meðalverð á kg á fòðri á síðasta 12 mánaða tímabili. Innflutningstölur Hagstofunnar eru með tveggja mánaða töf og er því miðað við tímabilið frá nóvember til október þannig að mögulegt sé að birta þrepin fyrir 31. desember ár hvert. Eins skal miða við breytingar á 12 mánaða tímabili á vísitölu neysluverðs og launavísitölu frá október ár hvert.

Miðað við áætlaðan framleiðslukostnað ársins 2026 eins og hann er settur fram í frumvarpinu þá er gjaldhlutfallið 1% þegar heimsmarkaðsverð er lægra en 1.046 kr. á kg og fer stighækkandi gjaldhlutfall eftir því eftir því sem meiri munur er á milli heimsmarkaðsverðs og nálgæðs kostnaðar. Í þessu samhengi er rétt að nefna að í Noregi er fast framleiðslugjald. Það styður við markmið gjaldtökunnar héraðs að hluta af gjaldinu sé ætlað að standa straum af kostnaði við stjórnslu, rannsóknir og vöktun sem tengjast sjókvíaeldi auk þess að styrkja uppbyggingu sveitarfélaga þar sem sjókvíaeldi er stundað.

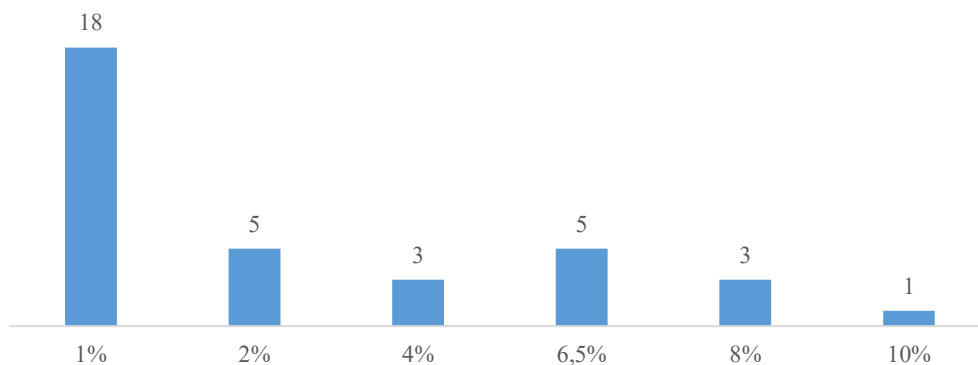
Í þriðja lagi verður notast við mánaðarlegt verð frá Sitagri salmon vísitölnni í stað meðaltals fyrra árs eins og er í núgildandi löggjöf. Miklar verðsveiflur eru á laxi milli mánaða og því er eðlilegt að greitt sé gjald miðað við verðþróun á þeim tíma sem laxi er slátrað. Mynd 2 sýnir meðalalverð hvers mánaðar frá jan 2023 – nóv 2025.

Mynd 2 Verðþróun á laxi á hvert kílógramm í íslenskum krónum mv. Sitagri salmon vísitalan

Fyrirgreindar breytingar leiða til þess að rekstraraðilar munu ávallt greiða fast gjald sem tryggir ríkissjóði stöðugar tekjur. Ef munur á milli framleiðslukostnaðar og heimsmarkaðsverðs er lítill, verður gjaldhlutfallið lægra en í núverandi fyrirkomulagi, en þegar munur á framleiðslukostnaði og heimsmarkaðsverði er mikill, verður gjaldtakan meiri í samanburði við núverandi fyrirkomulag.

Til að sjá hvernig gjaldið og gjaldhlutfallið taka breytingum er framleiðslukostnaði til einföldunar haldið föstum í 1.046 kr/kg eins og frumvarpið gerir ráð fyrir og verðþróun og framleiðsla skoðuð á 35 mánaða tímabili frá janúar 2023 til október 2025.

Mynd 3 Fjöldi mánaða í gjaldhlutföllum samkvæmt forsendum þessa frumvarps mv. janúar 2023 til október 2025

Mynd 3 sýnir að á þessu tímabili hefði gjaldið verið í 18 mánuði í 1% gjaldahlutfalli, fimm mánuði í 2% gjaldhlutfalli, þrjú mánuði í 4% gjaldhlutfalli, fimm mánuði í 6,5% gjaldhlutfalli, þrjú mánuði í 8% gjaldhlutfalli og einn mánuð í hæsta þrepinu. Gjaldið hefði samkvæmt sömu forsendum verið um 1,6 milljarður árið 2023, 1,9 milljarður árið 2024 og fyrstu 10 mánuði ársins 2025 um 536 milljónir. Myndin sýnir jafnframt að verð hafa lækkað verulega á árinu 2025 í samanburði við árin tvö þar á undan.

Markmiðið með framangreindum breytingum er taka meira tillit til verðsveiflna og breytinga á kostnaðarliðum þannig að gjaldtakan endurspegli betur afkomu greinarinnar á hverjum tíma.

Samkvæmt gildandi löggjöf er markmið gjaldtökunnar einkum tvíþætt. Í fyrsta lagi að tryggja ríkissjóði beint endurgjald vegna nýtingar hafsvæða í íslenskri lögsögu sem geti jafnframt komið til móts við kostnað ríkisins við stjórnsýslu og í öðru lagi að styrkja innviðauppbyggingu sveitarfélaga þar sem fiskeldi í sjókvíum er stundað. Með frumvarpi þessu er lagt til að markmið gjaldtökunnar felist jafnframt í því að lágmarka umhverfisáhrif og auka dýravelferð enda feli gjaldtakan í sér ríka fjárhagslega hvata þess efnis.

Með frumvarpinu er því lagt til að framleiðslugjald innifeli hvata til taka upp framleiðslu-aðferðir sem draga úr þeirri kerfislegu áhættu sem fólgin er í að ala fisk í opnum sjókvíum. Í því sambandi má m.a. benda á hvata til að innleiða lokaðan eldisbúnað, eldi á ófrjóum laxi, útsetningu stærri seiða, hvata til að stytta eldistíma í sjókvíum og hvata til nýtingar annarra tæknilausna sem ekki eru sérstaklega útlistaðar í frumvarpinu en hafa sama tilgang. Með þessu móti er tekið tillit til nýjunga sem ekki eru endilega augljósar en kunna að skila bættri umgengni og aukinni dýravelferð.

Umhverfishvatarnir fela í sér hagræna hvata til fjárfestinga í búnaði, þekkingu og þróun lausna sem flýta fyrir notkun á framleiðslu-aðferðum sem stuðla að bættri umgengni um umhverfi og aukinni dýravelferð. Þar má nefna minna lífrænt álag og minni hættu á stroki ásamt minni afföllum. Markmiðið er þannig að veita rekstraraðilum fjárhagslegt svigrúm til að standa undir fjárfestingum og þróunarkostnaði sem þarf til að hafa jákvæð áhrif á umhverfi og dýravelferð.

Þeir umhverfishvatar sem lagðir eru til með frumvarpinu krefjast viðbótarfjárfestingar af hálfu rekstraraðila auk þess sem þeim getur fylgt rekstrarleg áhætta. Sumar þeirra leiða sem nefndar eru hafa ekki verið fullreynðar sem skapar óvissu um fjárfestinguna sem slíka. Þá er líklegt að rekstraraðilar hafi minni þekkingu á notkun nýrra eldisaðferða sem mögulega orsakar tímabundið verri rekstrarniðurstöðu. Því er ákveðin áhætta fyrir rekstraraðila að fara út í aðrar eldisaðferðir sem eru minna útbreiddar, svo sem lokaðan búnað, hálf-lokaðan búnað eða ófrjóan lax. Fjárhagslegir hvatar auka hins vegar líkur á að rekstraraðilar nýti eldisaðferðir sem draga úr mögulegum umhverfisáhrifum og auka dýravelferð. Er því lagt upp með að rekstraraðilar séu undanþegnir gjaldinu við eldi fyrstu kynslóðar fíks þar sem notaður er sá búnaður eða rekstraraðferðir sem hafa verið nefndar. Að sama skapi er lagt upp með að rekstraraðilar sem nota tiltekna eldisaðferðir eða tiltekinn búnað séu, við eldi fyrstu kynslóðar, undanþegnir skerðingu á lífmassa vegna affalla.

Sjókvíaeldi er fjármagnsfræk atvinnugrein, mikill stofnkostnaður er í seiðaframleiðslu, búnaði á sjó og fyrir slátrun og vinnslu. Miklar fjárfestingar hafa verið í atvinnugreininni hingað til, en samkvæmt ársreikningum sjókvíaeldisfyrirtækja hér á landi má áætla að fjárfestingar hafi numið um 35–40 milljörðum kr. á tímabilinu 2018–2022. Samkvæmt áætlunum rekstraraðila er gert ráð fyrir að fjárfestingar í atvinnugreininni á árunum 2025–2030 verði um 137 milljarðar kr. Áætlanirnar gera ráð fyrir fjárfestingum í sem tengjast rekstri sjókvía og starfsemi á fjörðum úti, (kvíar, kvíafestingar, akkeri, þjónustubátar, fóðurkerfi, myndavélakerfi og ýmis annar tækjabúnaður), í uppbyggingu á landi með seiðaframleiðslu og slátru- og vinnsluhúsum en einnig er gert ráð fyrir fóðurframleiðslu síðar á tímabilinu. Ljóst er því að enn er fyrir hendi mikil fjárfestingarþörf til frekari uppbyggingar.

Við gerð þessa frumvarps var sérstaklega horft til þess hvernig skatta- og gjaldaumhverfið er í Færeyjum og Noregi. Í Færeyjum hefur verið tekið upp sambærilegt fyrirkomulag og lagt upp með í frumvarpinu en þar í landi eru fimm gjaldahlutföll sem miðast við áætlaðan framleiðslukostnað og verð samkvæmt Sitagri salmon index. Á árinu 2025 var áætlaður framleiðslukostnaður tæplega 900 kr/kg í Færeyjum en þessu til viðbótar er lagður á sérstakur 12% tekjuskattur á hagnað af starfseminni. Í Noregi eru framleiðsluheimildir seldar á uppboði

en einnig lagður á sérstakur skattur á hagnað sem verður til af starfseminni. Í ljósi þess að sjókvíaeldi er komið mun skemur á veg hér á landi en í Færeyjum og í Noregi, að afkoma greinarinnar var neikvæð á árinu 2024 samkvæmt nýbirtum upplýsingum frá endurskoðunarfyrtækinu Deloitte, og þeirri staðreynd að reikna má með sambærilegum niðurstöðum fyrir árið 2025, er í þessu frumvarpi lagt til að gjaldið verði innleitt í þremur skrefum og nemi . 5/7 á árinu 2026 og 6/7 á árinu 2027 en komi svo að fullu til framkvæmda á árinu 2028.

3.1.14. Breytt fyrirkomulag á úthlutun til sveitarfélaga.

Með frumvarpinu er lagt til að Fiskeldissjóður verði lagður niður í núverandi mynd. Markmið sjóðsins samkvæmt gildandi lögum er að styrkja uppbyggingu innviða þar sem fiskeldi í sjókvíum er stundað og þar með styrkja samfélög og stoðir atvinnulífs á þeim svæðum. Sveitarfélög þar sem sjókvíaeldi er stundað hafa gagnrýnt fyrirkomulag úthlutunar úr sjóðnum og hefur gagnrýnin að meginefninu til varðað eftirfarandi:

1. Sveitarfélög þurfa að sækja um í samkeppnissjóð, þ.e. sveitarfélög þurfa að keppa um takmarkaða fjármuni. Tími og fjármunir fara í gerð umsókna um fjárfestingarverkefni en sveitarfélög eru misjöfn að stærð og hafa því mismunandi burði fyrir slíkt ferli.
2. Sveitarfélög hafa lítinn fyrirsjáanleika varðandi úthlutun, t.d. þegar kemur að umsóknum um styrki til stórra fjárfestingarverkefna. Slíki verkefni eru oftast unnin yfir lengra tímabil, þ.e.a.s. taka meira en ár, en fjármunum sjóðsins er úthlutað árlega og engin trygging er fyrir því að verkefni fái aftur úthlutun að ári. Við framkvæmd slíkra fjárfestingarverkefna getur fjöldi atriða, sem ekki eru á valdi sveitarfélaga, orðið þess valdandi að töf verði á styrktum verkefnum, svo sem veður, vinnuafllsskortur, töf í skipulagsmálum og fleiri atriði.
3. Sveitarfélög telja mörg hver að núverandi fyrirkomulag sé of miðstýrt að því leyti að það sé ekki endilega heppilegasta fyrirkomulagið að stjórn þriggja aðila meti innviða- og fjárfestingarþörf einstakra sveitarfélaga.

Framangreind gagnrýni rímar einnig við ábendingar sem fram komu í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar á málefnum sjókvíaeldis sem og skýrslu Boston Consulting Group um stöðu og framtíð lagareldis á Ísland. Atvinnuvegaráðuneytið tekur undir þær ábendingar en benda má á að skil á lokaskýrslum hafa oft dregist verulega og þar af leiðandi er fjöldi verkefna sem enn hefur ekki fengið að fullu greitt úr sjóðnum, t.d. vegna tafa á verkefnum. Yfirsýn og umsýsla er jafnframt óljós í þessum efnun, t.d. ákvarðanir um það hvenær verkefni er formlega lokið. Eins er töluverður kostnaður við að starfrækja sjóðinn.

Með hliðsjón af framangreindu þykir því rétt að hverfa frá núverandi úthlutunarfyrirkomulagi. Með nýju fyrirkomulagi verður ekki starfræktur sérstakur sjóður heldur mun úthlutun ráðast af fyrirframskilgreindum mælikvörðum og sveitarfélögum síðan í sjálfsvald sett hvernig þau verja fjármunum sem þau fá úthlutað. Við útreikning á skiptingunni verði í fyrsta lagi litið til hlutdeildar sjókvíaeldis innan hvers landshluta í heildargjaldstofni til álagningar gjalds. Þegar hlutfall hvers landshluta hefur verið reiknað út skal því næst reikna skiptingu úthlutunarfjár milli sjókvíaeldisbyggða samkvæmt nánari fyrirmælum sem sett verða í reglugerð. Gengið verður út frá því við setningu fyrstu reglugerðar að skiptingin milli sjókvíaeldisbyggða muni grundvallast á fjölda starfsmanna sem vinna með beinum hætti við sjókvíaeldi í hverri sjókvíaeldisbyggð.

Áfram er gert ráð fyrir að úthlutun til sjókvíaeldisbyggja muni njóta framlaga af fjárlögum sem svari til þriðjungs tekna af framleiðslugjaldi því sem ráðgert er að heimtist í ríkissjóð.

3.1.15. Skýrara hlutverk fisksjúkdómanefndar.

Í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar er ábending þess efnis að skýra þurfi betur hlutverk og stöðu fisksjúkdómanefndar gagnvart Matvælastofnun svo hún geti sem best þjónað tilgangi sínum og haldi sjálfstæði sínu gagnvart stofnuninni. Í úttektinni er bent á að samskipti nefndarinnar við Matvælastofnun séu mikil og að ráðgjöfin sé að hluta til byggð á upplýsingum frá stofnuninni sjálfri. Með frumvarpi þessu er því lagt til að skipun í nefndina verði breytt svo aukin fjarlægð sé milli Matvælastofnunar og nefndarinnar. Með frumvarpinu er lagt til að ráðherra skipi þriggja manna nefnd, einn samkvæmt tilnefningu Tilraunastöðvar Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum, sem jafnframt skal vera formaður nefndarinnar, einn samkvæmt tilnefningu Hafrannsóknastofnunar og einn samkvæmt tilnefningu Fiskistofu.

Enn fremur gerir frumvarpið ráð fyrir að hlutverki nefndarinnar verði breytt þegar kemur að ráðstöfunum rekstraraðila gagnvart sníkjudýrum. Samkvæmt gildandi lögum um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006, er Matvælastofnun heimilt, að höfðu samráði við fisksjúkdómanefnd og með hliðsjón af lögum um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim, að grípa til nauðsynlegra ráðstafana til að hefta útbreiðslu sníkjudýra. Í dag er framkvæmdin sú að það er á herðum rekstraraðila að viðhafa innra eftirlit sem felur m.a. í sér vöktun á viðkomu sníkjudýra. Í þessari skyldu felst m.a. að rekstrarleyfishafa ber að hafa í gildi viðbragðsáætlun sem feli m.a. í sér aðgerðir vegna viðkomu sníkjudýra í eldinu. Fari fjöldi lúsa yfir ákveðið viðmið skal viðbragðsáætlunin virkjuð og tillögur að aðgerðum sendar Matvælastofnun. Geta viðbrögð rekstrarleyfishafa til að mynda falist í ósk um lyfjameðhöndlun.

Þegar tekin er afstaða til tillagna rekstrarleyfishafa skal Matvælastofnun samkvæmt gildandi lögum um varnir gegn fisksjúkdómum hafa samráð við fisksjúkdómanefnd. Tekur fisksjúkdómanefnd málið fyrir og veitir Matvælastofnun ráðgjöf, með tilliti til aðstæðna hverju sinni, um hvort veita beri heimild til lyfjameðhöndlunar. Sömuleiðis skal Matvælastofnun samkvæmt gildandi lögum um fiskeldi leita umsagnar Hafrannsóknastofnunar áður en ákvörðun er tekin.

Til þess að tryggja velferð eldisfiska og lágmarka áhrif á göngufiska er nauðsynlegt þegar upp kemur sníkjudýrafaraldur að hægt sé að grípa tímanlega inn í ferlið svo lágmarka megi útbreiðslu. Það ferli sem lýst var hér að framan getur tekið langan tíma. Með frumvarpi þessu er því lögð til sú breyting að Matvælastofnun hafi þrjá daga til að taka afstöðu til þeirra aðgerða sem rekstrarleyfishafi leggur til og getur innan þess frests synjað um beitingu fyrirhugaðra aðgerða. Enn fremur er sú breyting lögð til að Matvælastofnun sé heimilt en ekki skylt að leita umsagnar fisksjúkdómanefndar og Hafrannsóknastofnunar áður en afstaða er tekin.

3.1.16. Samræmd hugtakanotkun.

Í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar er bent á að brýnt sé að samræma notkun á hugtökunum „burðarþolsmat“ og „sjókvíaeldissvæði“. Samkvæmt gildandi lögum er hugtakið burðarþolsmat skilgreint sem mat á þoli fjarða eða afmarkaðra hafsvæða til að taka á móti auknu lífrænu álagi án þess að það hafi óæskileg áhrif á lífríkið og viðkomandi vatnshlot. Í tilteknum ákvæðum laga nr. 49/2014, sem breyttu lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, er aftur á móti gjarnan vísað til burðarþolsmats fyrir viðkomandi sjókvíaeldissvæði. Vísa til að mynda bæði 10. og 15. gr. gildandi laga nr. 71/2008 til burðarþols sjókvíaeldissvæða.

Með frumvarpi þessu er lagt til að burðarþolsmat Hafrannsóknastofnunar nái til vatnshlota eða annarra afmarkaðra hafsvæða. Hugtakið vatnshlot er í frumvarpi þessu skilgreint með sama hætti og hugtakið er skilgreint í lögum um stjórn vatnamála, nr. 36/2011, þ.e. eining vatns, svo sem allt það vatn sem er finna í stöðuvatni, á eða strandsjó. Með því að vísa til

annarra afmarkaðra hafsvæða er tryggt að burðarþolsmat geti farið fram fyrir svæði sem ekki hafa verið skilgreind sem vatnshlot. Þá er lagt til að hugtakið sjókvíaldissvæði verði fellt úr lögnum og þess í stað notað hugtakið smitvarnasvæði þar sem það þykir ná betur fram tilgangi ákvæðisins. Ekki er þó einungis um breytt heiti að ræða heldur er með frumvarpinu jafnframt lögð til sú breyting að meginreglan sé sú að einum rekstrarleyfishafa verður heimilt að starfrækja sjókvíaldi á hverju smitvarnasvæði en hugtakið sjókvíaldissvæði heimilar fleiri en einum rekstrarleyfishafa að starfa á svæðinu sé útsetning og hvíld svæðisins samræmd.

Líkt og kemur fram í 12. gr. frumvarpsins skal miða við að hvert einstakt vatnshlot sé eitt smitvarnasvæði en þó er heimilt að skipta vatnshloti í fleiri en eitt smitvarnasvæði ef slíkt er mögulegt með tilliti til rekstraröryggis og smitvarna. Með sama hætti má ákveða að smitvarnasvæði nái yfir fleiri en eitt vatnshlot, eða hluta vatnshlota.

3.2. Landeldi.

Með þessu frumvarpi er í fyrsta sinn fjallað sérstaklega um landeldi og er það gert í þriðja þætti frumvarpsins sem skiptist í fjóra kafla. Viðamesti hluti umfjöllunarinnar varðar smitvarnir og dýraheilbrigði og er að finna í XV. kafla eða alls tíu greinar en að öðru leyti gilda áfram ákvæði laga um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006, og ákvæði laga um velferð dýra, nr. 50/2013. Um starfrækslu og eftirlit landeldisstöðva er fjallað í XVII. kafla. Um útgáfu rekstrarleyfis til landeldis og afturköllun þess er fjallað í köflum XVI. og XVIII. Hér er reynt að draga fram þau sérkenni sem skilja landeldi frá sjókvíaldi sem helgast af ólíku eldisumhverfi og ólíkum áskorunum, jafnt fyrir rekstraraðila og Matvælastofnun sem annast eftirlit með framkvæmd laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum.

3.3. Hafeldi.

Í fjórða þætti frumvarpsins er fjallað um hafeldi sem skiptist í tvo kafla; XIX. kafla (Almennt um hafeldi) og XX. kafla (Rannsóknir vegna hafeldis).

Í fyrrnefnda kaflanum er almennt fjallað um skilyrði þess að hafeldi geti hafist hér á landi. Grunnforsendur hafeldis, líkt og sjókvíaldis, eru að fyrir hendi sé burðarþolsmetið vatnshlot eða annað afmarkað hafsvæði, afmarkað smitvarnasvæði og áhættumat erfðablöndunar. Í kaflanum er jafnframt tekið fram að ákvæði annars þáttar frumvarpsins, sem lýtur að sjókvíaldi, skuli gilda um hafeldi. Þannig lýtur til að mynda úthlutun smitvarnasvæðis og umsókn um rekstrarleyfi til hafeldis sömu skilyrðum og fjallað er um þar. Þá er í kaflanum kveðið á um tilraunaleyfi í hafeldi.

Í XIX. kafla er einnig að finna ákvæði um hvernig gjaldtöku fyrir hafeldi skuli háttáð. Ljóst er að hafeldi krefst verulegra fjárfestinga og því mikilvægt að fyrirsjáanleiki sé fyrir hendi um mögulega gjaldtöku í greininni. Í ákvæðinu er kveðið á um að greiða skuli annars vegar gjald til ríkissjóðs samkvæmt ákvæðum XIII. kafla sem fjallar um umhverfisgjald sem og samkvæmt ákvæðum XIV. kafla sem fjallar um samfélagsframlag. Greiðsluskylda rekstrarleyfishafa hafeldis hefst þó ekki fyrr en að loknu eldi þriggja kynslóða fisks en í síðasta lagi sex árum frá fyrstu útsetningu.

Í XX. kafla er fjallað um rannsóknir vegna hafeldis. Til að komast að því hvort og hvar hafeldi sé vænlegt í íslenskri lögsögu þarf að ráðast í fjölmargar og ítarlegar rannsóknir. Í kaflanum er kveðið á um að Hafrannsóknastofnun geti sjálf, eða í samvinnu við aðra, stundað grunnrannsóknir á mögulegum svæðum til hafeldis. Óski einkaaðili eða opinber aðili eftir samvinnu við Hafrannsóknastofnun við gerð slíkra rannsókna skal hann sækja um heimild til

slíkrar samvinnu til ráðherra. Sé það mat ráðherra að skilyrði séu fyrir samvinnu skulu umsækjandi og Hafrannsóknastofnun gera með sér samning um samvinnuna þar sem m.a. er fjallað um greiðslu umsækjanda á kostnaði.

Sem hvati fyrir aðila til að leggja í slíkan kostnað er í kaflanum kveðið á um að kostnaður af grunnrannsóknum skuli koma til frádráttar tilboðsfjárhæð aðilans ef hann býður í smitvarnasvæðið við úthlutun. Miðað verður við að kostnaður umsækjanda verði fimmfaldaður þegar frádráttur er reiknaður.

3.4. Fjarðabeit.

Í fimmta þætti frumvarpsins er fjallað um fjarðabeit. Fjarðabeit byggir á tækni þar sem fiskur er alinn í lokuðum búrum á talsverðu dýpi. Fiskurinn nærast á dýrasvifi sem er laðað að búrinu með ljóstækni og er því ekki um hefðbundið sjókvíaeldi að ræða í skilningi núgildandi laga um fiskeldi, þar sem fiskurinn er ekki fóðraður. Fjarðabeit fellur því ekki undir núgildandi lög en um þessar mundir er eldisaðferðin enn á tilraunastigi.

Til þess að stuðla að frekari þróun tækninnar er lagt til að fimmti þáttur frumvarpsins fjalli um sérstöðu fjarðabeitar. Frumvarpinu er þó ekki ætlað að skapa heildarramma um fjarðabeit til langrar framtíðar heldur einungis að veita tilraunum með fjarðabeit lagastoð.

4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

4.1. Almenn.

Við samningu frumvarpsins hefur þess verið gætt að efni þess samrýmist stjórnarskrá og alþjóðlegum skuldbindingum íslenska ríkisins.

Með frumvarpinu er lögð til heildarumgjörð um lagareldi. Frumvarpið hefur að geyma reglur m.a. um þau skilyrði sem þarf að uppfylla til að stunda atvinnurekstur á þessu sviði og reglur sem leyfishafar í greininni þurfa að fylgja í starfsemi sinni. Slíkar reglur fela eðli máls samkvæmt í sér takmarkanir á atvinnufrelsi og þurfa sem slíkar að uppfylla þær kröfur sem gerðar eru til takmarkana á atvinnufrelsi skv. 75. gr. stjórnarskrárinnar. Eftir atvikum verða atvinnuréttindi jafnframt metin til fjárhagslegra gæða og geta þá einnig notið verndar eignarréttarákvæðis 72. gr. stjórnarskrárinnar þótt almennt sé talið að vernd atvinnuréttinda sé takmarkaðri en vernd hefðbundinna eignarréttinda. Undir slíka vernd kunna m.a. að geta fallið réttmætar væntingar leyfishafa til að hann haldi áfram leyfi til atvinnustarfseminnar meðan hann uppfyllir þau skilyrði sem því eru sett.

Efni frumvarpsins tekur mið af framangreindum reglum stjórnarskrárinnar og er í samræmi við þær. Í frumvarpinu er skýrt kveðið á um þau skilyrði sem þarf að uppfylla til að geta hlotið leyfi til að stunda lagareldi. Efni þessara skilyrða tekur mið af þeim almannahagsmunum sem búa þeim að baki. Þessir hagsmunir tengjast einkum dýravelferð, umhverfisvernd og sjálfbærni og því eftirliti sem nauðsynlegt er að viðhafa til að tryggja þá. Hið sama gildir um þær reglur sem gilda um starfsemi leyfishafa eftir að leyfi er gefið út, þ.m.t. um breytingar leyfa og afturköllun þeirra.

Þótt atvinnuréttindi falli undir vernd 72. gr. stjórnarskrárinnar að því marki sem þau verða metin til fjárhagslegra gæða er mikilvægt að taka fram að hvorki í gildandi lögum né í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að leyfi útgefin á grundvelli þeirra myndi eign umfram það sem leiðir af þessari almennu vernd. Sérstaklega ber að taka fram að frumvarpinu er ekki ætlað að stofna til nýrra eignarréttinda fyrir þá aðila sem hafa eða öðlast leyfi til að stunda atvinnustarfsemi sem fellur undir þau. Réttindi aðila á grundvelli frumvarpsins ráðast af efni þeirra leyfa sem útgefin eru hverju sinni og þeim reglum sem um þau gilda á hverjum tíma. Leyfi samkvæmt frumvarpinu fela í sér rétt til að stunda þá atvinnustarfsemi sem frumvarpið tekur til í

samræmi við reglur þess en fela ekki í sér sjálfstæðan framleiðslu- eða nýtingarrétt sem aðskilinn verður frá þeirri starfsemi sem leyfishafi stundar. Sem dæmi má nefna að leyfi á grundvelli frumvarpsins felur í sér rétt til að stunda starfsemi en ekki rétt til tiltekins ávinnings af henni. Það ræðst af árangri starfseminnar hvort og að hvaða marki leyfishafi hefur af henni ávinning og engin afstaða er tekin til þess með útgáfu leyfis. Það er leyfishafa að meta áður en sótt er um leyfi eða starfsemi hafin hvort hann telur sig hafa hag af því að stunda leyfisskylda starfsemi að uppfylltum þeim skilyrðum og reglum sem mælt er fyrir um í frumvarpinu.

Við setningu reglna af því tagi sem hér eru lagðar til er verkefni löggjafans að tryggja að þær séu skýrar og fyrirsjáanlegar og að með þeim sé ekki gengið lengra en nauðsynlegt er til að tryggja þá almannahagsmuni sem reglunum er ætlað að þjóna. Í samræmi við það eru með frumvarpinu settar skýrar og fyrirsjáanlegar reglur um þau skilyrði sem uppfylla þarf í lagareldi til þess að það fái samrýmst undirliggjandi markmiðum frumvarpsins um dýravelferð, umhverfisvernd og sjálfbærni.

4.2. Ákvæði VII. kafla um laxahlut.

Nokkur álitæfni vakna varðandi samspil ákvæða VII. kafla við 72. og 75. gr. stjórnarskrárinnar.

Í fyrsta lagi er um framleiðsluheimild, eða framleiðslutakmörkun, að ræða. Jafnvel mætti líta á laxahlut sem nokkurs konar mengunarheimild, þ.e. samanlögð mengunaráhætta vegna eldis á frjóum laxi í formi erfðablöndunar við villta nytjastofna má ekki fara yfir þau viðmið sem sett eru með áhættumati erfðablöndunar. Hvernig sem lítið er á þær heimildir sem felast í laxahlut, þá er ljóst að um takmörkuð verðmæt gæði er að ræða. Þegar takmörkuðum verðmætum gæðum er úthlutað felst í því skerðing atvinnuréttinda þeirra sem ekki fá slíkum gæðum úthlutað. Frumvarpið byggist m.a. á þeirri forsendu að nauðsynlegt sé að takmarka erfðablöndun við villta nytjastofna, sbr. einkum 6. gr. frumvarpsins. Fjöldi villtra laxa við Ísland verður mögulega ekki talinn nema í tugum þúsunda á meðan fjöldi eldislaxa er talinn í mörgum milljónum á hverju svæði og jafnvel tugum milljóna í heild, allt eftir árstíma. Vega verður hættuna á því að eldislaxar sleppi og valdi tjóni með erfðablöndun við villta nytjastofna á móti þeirri almennu takmörkun sem felst í úthlutun laxahlutar til tiltekinna rekstrarleyfishafa. Hér verður talið, þegar á heildina er lítið, að sú almenna skerðing atvinnuréttinda, sem felst í úthlutun laxahlutar til tiltekinna og jafnvel fárra rekstrarleyfishafa, réttlætist af þeim umhverfishagsmunum sem frumvarpið leitast við að vernda.

Í öðru lagi vaknar sú spurning hvort úthlutun laxahlutar feli í sér eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir heimildum til eldis á frjóum laxi. Í 2. mgr. 39. gr. er tekinn af allur vafi um að svo sé ekki. Líkt og greinir að ofan, þá er allt eins hægt að líta á laxahlut sem framleiðslutakmörkun eða mengunarheimild og er illmögulegt að líta á slíkt sem eignarréttindi.

Í þriðja lagi er það álitæfni hvort úthlutun laxahlutar njóti, þrátt fyrir það sem ofan segir um eignarrétt og óafturkallanlegt forræði, svo ríkrar verndar 75. gr. stjórnarskrárinnar að 72. gr. stjórnarskrárinnar virkist með sama hætti, einkum ef um umfangsmiklar fjárfestingar rekstrarleyfishafa er að ræða sem miða að nýtingu laxahlutar og kynnu að glatast við innköllun laxahlutar eða aðrar meiri háttar breytingar. Ímynda má sér dæmi, sem þó eiga sér ekki stöð í þessu frumvarpi, þar sem stjórnvöld eða löggjafinn gætu sett reglur sem skertu svo heimildir til eldis á frjóum laxi að slíkt teldist ólöglegt samkvæmt ákvæðum stjórnarskrár eða gæti varðað bótaskyldu. Hér verður talið að þær skerðingar sem mögulegar eru samkvæmt t.d. 41. gr. frumvarpsins geti traudla valdið bótaskyldu ríkisins. Skiptir þar miklu máli að gefinn er rúmur frestur til nýtingar og að ríki, sveitarfélög og samfélög á sjókvíaeldissvæðum hafa

hagsmuni af því að laxahlutur sé nýttur. Leið rekstrarleyfishafa til þess að halda á laxahlut er einfaldlega að nýta hann.

Að teknu tilliti til ofangreindrar umfjöllunar er talið að úthlutun og möguleg innköllun laxahlutar miði að málefnalegum markmiðum á grundvelli almennra og fyrirsjáanlegra reglna.

4.3. Ákvæði X. kafla um lúsasmit.

Hér skal einnig vikið að íþyngjandi ákvæðum 53. gr. frumvarpsins sem fjallar um fjarlæggingu á lúsasmituðum fiski. Í því tilliti verður að líta til þess að atvinnustarfsemi, sem ber með sér hættu á smitsjúkdómum og sníkjudýrum í eldisdýrum, verður að þola aðgerðir sem miða að því að binda enda á þjáningar sýktra og smitaðra dýra. Hér verður talið að 75. gr. og 72. gr. stjórnarskrárinnar sæti málefnalegum takmörkunum þegar kemur að dýravelferð og að ákvæði frumvarpsins hvað varðar lúsasmit séu vel innan þeirra almennu takmarkana sem rekstrarleyfishafar verða að þola bótalaust.

4.4. Ákvæði XI. kafla um kynþroska lax.

Kynþroski eldislax er a.m.k. tvíþætt vandamál. Annars vegar mun kynþroski lax draga úr verðmæti afurða og hins vegar er meiri hættu á því að kynþroska lax blandist við villta laxastofna ef kynþroska lax á annað borð sleppur. Það er því allra hagur að fylgjast með og koma í veg fyrir kynþroska.

Í ljósi þeirrar áhættu sem felst í stroki kynþroska laxa er lögð skylda á rekstrarleyfishafa að fjarlægja kynþroska lax úr sjókví. Oft myndi slík skylda leiða til þess að öllum fiski úr kví yrði slátrað. Hér er þó til þess að líta að stærð eða þyngd lax annars vegar og kynþroski hins vegar eru nátengd atriði enda eru stærri laxar almennt líklegri til að vera kynþroska. Hér er talið að í ljósi þeirra umhverfishagsmuna sem felast í því að koma í veg fyrir stök kynþroska eldislaxa, þá séu ákvæði 54. gr. frumvarpsins málefnaleg og rúmist innan meðalhófsreglu og þeirra almennu takmarkana sem rekstrarleyfishafar verða að þola bótalaust.

5. Samráð.

Áform um lagasetningu ásamt frummati á áhrifum voru birt 1. desember 2025 í samráðsgátt stjórnvalda (mál nr. S-235/2025). Helstu hagsmunaaðilum var gert viðvart um áformin og var gefinn frestur til 15. desember til athugasemda. Ráðuneytið átti jafnframt samtal við helstu hagaðila greinarinnar áður en frumvarpsdrögin voru birt.

Við vinnslu frumvarpsins var jafnframt haft innra samráð við önnur ráðuneyti, þar á meðal umhverfis- orku og loftslagsráðuneytið, félags- og húsnæðismálaráðuneytið og innviðaráðuneytið. Þá hefur ráðuneytið við vinnslu frumvarpsins einnig átt samskipti við undirstofnanir sínar Hafrannsóknastofnun, Matvælastofnun og Fiskistofu um einstaka þætti frumvarpsins. Enn fremur var haft samráð við starfshóp atvinnuvegaráðherra um fyrirkomulag og framkvæmd á vöktun með laxveiðiám, sérstaklega hvað varðar 7. gr. frumvarpsins.

6. Mat á áhrifum.

6.1. Áhrif á almannahagsmuni

Lagareldi er ört vaxandi atvinnugrein og má segja að hún sé orðin ein af mikilvægustu burðarstoðum íslensks efnahagslífs. Með lagafrumvarpi þessu er stefnt að því að skapa greininni frekari skilyrði til verðmæta- og atvinnusköpunar en á sama tíma lágmarka neikvæð áhrif hennar á umhverfið.

Jákvæð áhrif lagareldis á efnahagslífið eru umtalsverð. Árið 2024 voru útflutningsverðmæti greinarinnar, þar sem lax er meginuppistaðan, tæplega 55 milljarðar. Samhliða aukinni framleiðslu hefur fjöldi starfsmanna í greininni einnig aukist. Þannig störfuðu um það bil 900 einstaklingar við lagareldi árið 2024. Í ljósi þessa er brýnt að tryggja áframhaldandi vöxt í greininni. Almennigur og samfélög þar sem lagareldi er fyrirhugað, eða nú þegar stundað, hafa enda verulega hagsmuni af því að greinin byggist upp. Sú uppbygging þarf að eiga sér stað með sjálfbærum hætti, þar sem varúðar- og vistkerfisnálgun er höfð að leiðarljósi. Heildarlög þau er frumvarpið leggur til hafa þetta að markmiði. Þannig er m.a. leitast við að tryggja skilvirkt eftirlit, öflugar rannsóknir og fyrirsjáanleika í regluverki.

Lagareldi, líkt og önnur matvælaframleiðsla, hefur áhrif á umhverfið. Hagsmunir almennings krefjast þess að skýr lagaumgjörð sé fyrir hendi um lagareldi, sem hefur það að markmiði að lágmarka neikvæð áhrif hennar á umhverfið. Með þetta í huga er í frumvarpi þessu lagðar til ýmsar breytingar frá núverandi framkvæmd. Þær eru raktar ítarlega í þriðja kafla hér að ofan en nefna má sérstaklega aukið eftirlit Matvælastofnunar og kerfisbundna vöktun í ám. Áhrif á umhverfið má jafnframt milda með því að hvetja fyrirtæki til þess að nýta sér aðrar og umhverfisvænni aðferðir við eldi fisks og er því í frumvarpi þessu lagt til að innleiddir verði hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax. Allar þessar breytingar miða að því að tryggja vernd vistkerfisins og villtra nytjastofna.

6.2. Helstu hagsmunaaðilar

Rekstraraðilar í lagareldi hafa verulegra hagsmuna að gæta af því að um starfsemina sé settur skýr lagarammi. Hefur frumvarpið það að markmiði að tryggja fyrirsjáanleika í rekstri en slíkt er m.a. forsenda þess að hægt sé að taka upplýsta ákvörðun um fjárfestingu í greininni til lengri tíma. Jafnframt eru í frumvarpi þessu lagðar til ýmsar breytingar sem hafa það að markmiði að gera leyfisveitingarferlið skilvirkara. Með því að samræma framkvæmd leyfisveitinga er þannig brugðist við þeim athugasemdum sem fram hafa komið um flókið regluverk og endurtekna málsmeðferð hjá fleiri en einu stjórnvaldi. Að lokum hafa rekstraraðilar að miklu leyti hag af þeim breytingum sem frumvarpið leggur til í tengslum við neikvæð áhrif atvinnugreinarinnar á umhverfið, enda er það sem fyrr segir í þágu allra hlutaðeigandi að um hana skapist samfélagsleg sátt.

Lagareldi er atvinnugrein sem er að miklu leyti stunduð á landsbyggðinni. Hefur sjókvíaeldi þegar haft mikil og jákvæð áhrif á sveitarfélög á Vestfjörðum og Austfjörðum sem sum hver hafa búið við einhæft og ótryggt atvinnulíf. Það er samfélagslega mikilvægt að greinin byggist upp með sjálfbærum hætti og efla um leið efnahagslegan og samfélagslegan viðnámsþrótt byggðanna. Hefur frumvarpið verið ritað með þetta í huga en telja verður að sá sjálfbæri vöxtur í lagareldi sem frumvarpið leitast við að tryggja muni án efa efla enn frekar samfélög á landsbyggðinni, m.a. með fjölgun starfa og uppbyggingu innviða. Um áhrif frumvarpsins á fjárhag sveitarfélaga vísast til kafla 6.4.3.

Veiðifélög hafa lengi haft áhyggjur af áhrifum sjókvíaeldis á villta laxastofninn. Hafa þau m.a. gagnrýnt eldi í opnum sjókvíum og notkun á frjóum laxi, sem og brotalamir í eftirliti með greininni. Þær breytingar frá núverandi framkvæmd sem lagðar eru til í frumvarpi þessu lúta að miklu leyti að þessum atriðum og hefur áhersla verið lögð á að skapa þannig lagaramma um atvinnugrein lagareldis að neikvæð áhrif hennar á villta laxastofninn verði sem minnst. Þannig er sem fyrr segir lagt til að eftirlit Matvælastofnunar verði eflt verulega og að innleiddir verði hvatar til nýtingar lokaðs búnaðar og ófrjós lax. Jafnframt eru lagðar til hertar reglur um kynþroska fisks, sem og kerfisbundin vöktun í ám. Þá skal þess getið að frumvarpið leggur til

að Matvælastofnun og Fiskistofa skuli í sameiningu gera fyrirframákveðna viðbragðsáætlun um hvaða aðgerðir veiðifélögum eða öðrum veiðiréttarhöfum sé heimilt að ráðast í vegna strokatburðar á kostnað þess rekstraraðila sem ber ábyrgð á honum. Tryggir það aukinn fyrirsjáanleika fyrir viðkomandi veiðifélög eða veiðiréttarhafa og styrkir réttarstöðu þeirra við endurheimt kostnaðar vegna aðgerðanna.

Samkvæmt framangreindu miðar frumvarpið að því að tryggja jafnvægi milli ólíkra hagsmuna. Á þeim grundvelli einum getur sátt skapast um atvinnugreinina, sem getur, ef rétt er staðið að málum, lagt enn frekar af mörkum í þágu íslensks samfélags og efnahagslífs.

6.3. Áhrif á stjórnýslu ríkis.

Verði frumvarpið að lögum má gera ráð fyrir að verkefni stjórnýslunnar muni aukast talsvert. Að sama skapi munu eftirlitsheimildir þeirra stofnana sem einkum hafa með stjórnýslu lagareldis að gera aukast. Gerðar verða ríkari kröfur um tíðni endurskoðunar burðarþolsmats af hálfu Hafrannsóknastofnunar. Samkvæmt gildandi lögum ber stofnuninni að endurskoða matið eins oft og þurfa þykir en verði frumvarpið samþykkt skal það gert eigi sjaldnar en á sex ára fresti. Þá eru Hafrannsóknastofnunin falin ýmis ný vöktunar- og rannsóknaverkefni og aukið ráðgjafahlutverk með frumvarpinu, svo sem um skiptingu hámarkslífmassa vatnshlots sé því skipt upp í fleiri en eitt smitvarnasvæði, kortlagningu á dreifingu sjávarlúsa, vöktun í ám og grunnrannsóknir vegna hafeldis. Eftirlitsverkefni Matvælastofnunar munu sömuleiðis aukast umtalsvert frá því sem er í dag líkt og fjallað er um í kafla 3.1.8. Verkefni annarra stjórnýslustofnana sem koma að lagareldi munu að mestu haldast óbreytt frá gildandi lögum.

6.4. Mat á fjárhagsáhrifum.

6.4.1. Útgjaldabreytingar.

Í fjárlögum 2024 var samtals 252 m.kr. framlag veitt til að efla stjórnýslu í kringum fiskeldi hjá Hafrannsóknastofnun, Matvælastofnun og aðalskrifstofu ráðuneytisins. Framlagið hækkaði í 352 m.kr. á árinu 2025 og frá og með árinu 2026 er gert ráð fyrir 452 m.kr. viðbótarframlagi til þessara verkefna. Hjá Hafrannsóknastofnun nemur aukningin þar af um 226 m.kr. á árinu 2026 sem ætlað er til verkefna á sviði burðarþolsmats fjarðakerfa, þ.m.t. eldissvæðaskiptingu, mat á umhverfisáhrifum sjókvíaeldis, áhættumat erfðablöndunar og rannsóknir á dreifingu laxa- og fiskilúsa. Hjá Matvælastofnun er gert ráð fyrir 226 m.kr. framlagi á árinu 2026 til að auka eftirlit með sjókvíaeldi og tryggja fullnægjandi eftirlit með skráningum og innra eftirliti sjókvíaeldisfyrirtækja. Að lokum hefur 18 m.kr. framlag verið varið til aðalskrifstofu ráðuneytisins til að efla stjórnýslu fiskeldis er snýr að stefnumörkun, reglusetningu og yfirumsjón með málefnum fiskeldis. Verði frumvarpið óbreytt að lögum er ekki gert ráð fyrir að lögfesting þess muni leiða til aukinna útgjalda umfram það sem hér hefur verið rakið og fjármagnað er nú þegar innan núgildandi útgjaldaramma viðkomandi málefnasviðs í fjárlögum og fjármálaáætlun. Jafnvel má gera ráð fyrir að lögfesting frumvarpsins geti leitt til þess útgjöld vegna umsýslukostnaðar geti dregist saman með niðurlagningu umhverfissjóðs sjókvíaeldis og fiskeldissjóðs sem geti numið í kringum 10 m.kr.

6.4.2. Tekjubreytingar.

Mikil óvissa er í spám um framleitt magn, þróun á heimsmarkaðsverði og breytingar á kostnaði sjókvíaeldis. Í þessu frumvarpi er gert ráð fyrir að tekjur af framleiðslugjaldinu verði 1 milljarður árið 2026, tæplega 1,5 milljarðar 2027, 2 milljarðar 2028 og 2,8 milljarðar 2029. Er það um 500 milljónum lægra en því sem gert væri ráð fyrir miðað við núgildandi lög. Er

þá gert ráð fyrir að framleiðslan verði um 48 þúsund (hausað og slægt) 2026 og hækki um 10 þúsund á ári til ársins 2029.

6.4.3. Áhrif á fjárhag sveitarfélaga.

Stærstur hluti lagareldisstarfsemi fer fram utan höfuðborgarsvæðisins og ljóst er að vöxtur og uppgangur lagareldis, sérstaklega sjókvíaeldis hefur jákvæð áhrif á afkomu sveitarfélaga með tilliti til íbúáþróunar og þar með útsvarstekna. Eins fylgir atvinnugreinunum ýmiss konar hafnsækin starfsemi. Með örrí íbúáþróun fylgir þó óhjákvæmilega ýmiss konar aukinn þrýstingur á innviði sveitarfélaga.

Með frumvarpinu er mælt fyrir um að samfélagsframlag sjókvíaeldis nemi þriðjung af innheimtu framleiðslugjalda skv. XIV. kafla frumvarpsins. Er þetta óbreytt fyrirkomulag frá gildandi lögum. Þá er gert ráð fyrir að fyrirsjáanlegra verði hvernig úthlutun til sveitarfélaga verði háttáð. Með þessu móti geta sveitarfélögin því gert betri tekjuáætlanir. Að sama skapi er með frumvarpinu lagt til að sveitarfélög fái meira frelsi til að ráðstafa þeim fjármunum sem þeim er úthlutað hverju sinni en þau hafa haft í gegnum Fiskeldissjóð. Sveitarfélög eru betur til þess fallin að meta hvernig fjármunum er varið en miðlæg sjóðsstjórn í Reykjavík. Því er þessi breyting jákvæð fyrir fjárhag sveitarfélaga.

6.5. Mat á jafnréttisáhrifum.

Meirihluti þeirra sem starfa við fiskeldi eru karlar en sé horft til stjórnunarstarfa er kynjaskipting hins vegar nokkuð jöfn. Þetta kemur fram í könnun sem Sjávarútvegsmiðstöð Háskólans á Akureyri gerði fyrir matvælaráðuneytið árið 2024 en hún var lögð fyrir átta fyrirtæki í lagareldi. Í einu fyrirtæki voru karlar í öllum störfum, í öðru 10% konur á móti 90% karla, í því þriðja var skiptingin 28% konur á móti 72% karla, í því fjórða 34% konur á móti 66% karla og í því fimmta 40% konur á móti 60% karla.

Á heildina litið verður ekki talið að frumvarpið muni hafa teljandi áhrif á stöðu kynja í greininni umfram það sem kann að leiða af frekari uppbyggingu greinarinnar en ætla má að þannig skapist fjölbreyttari atvinnutækifæri fyrir öll kyn.

6.6. Mat á áhrifum á persónuvernd.

Í frumvarpinu er lagt til að Matvælastofnun fái heimild til þess að notast við fjarstýrð loftför með myndavélabúnaði við eftirlit með eldi. Við samningu frumvarpsins var litið til laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga en í 14. gr. þeirra laga er fjallað um rafrænt eftirlit og skilyrði þess. Um rafrænt eftirlit gilda reglur nr. 50/2023, um rafræna vöktun. Þær heimildir sem kveðið er á um í frumvarpinu leiða af sér jákvæð áhrif, svo sem aukið eftirlit með dýravelferð og umhverfi. Verður því að telja að jákvæð áhrif lagabreytinganna sem lagðar eru til vegi mun þyngra en neikvæð. Við ákvörðun um hvort viðhafa skuli rafræna vöktun skal þó ávallt gengið úr skugga um hvort markmiðinu með slíkri vöktun sé unnt að ná með öðrum og vægari raunhæfum úrræðum. Við eftirlitið þarf ávallt að hafa í huga lög um persónuvernd og gæta þess að eftirlit sé í samræmi við tilgang heimildarinnar. Að öðru leyti eru þær heimildir til rafrænnar vöktunar sem frumvarpið leggur til takmarkaðar við svæði neðansjávar. Í einhverjum tilvikum kunna kafarar að fara þar um og þarf í þeim tilvikum jafnframt að gæta að ákvæðum persónuverndarlaga, líkt og áréttáð er í frumvarpinu.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. þátt.

Í fyrsta þætti laganna er að finna tvo kafla sem taka til allra þeirra greina lagareldis sem frumvarpið tekur til. Fjallar þátturinn m.a. um sameiginlegar reglur um markmið, gildissvið, orðskýringar og stjórnsýslu lagareldis.

Um I. kafla.

Í I. kafla er að finna ákvæði um markmið og gildissvið frumvarpsins, sbr. 1. og 2. gr. Þá eru í 3. gr. ítarlegar orðskýringar.

Um 1. gr.

Markmið frumvarpsins eru sett fram í 1. gr. og byggjast þau að mestu leyti á markmiðum sem sett eru fram í 1. gr. gildandi laga. Í ákvæðinu er leitast við að telja upp þá þætti sem máli skipta við beitingu og túlkun laganna verði frumvarpið óbreytt að lögum. Þannig er allt í senn lögð áhersla á markmið um uppbyggingu atvinnulífs og byggðar sem og að leitast skuli við að tryggja gæði framleiðslu, líffræðilega fjölbreytni og velferð dýra auk verndunar vistkerfa og villtra nytjastofna. Enda þótt þessi markmið kunni að skarast í ýmsum tilfellum til skemmri tíma, þá er ljóst að til lengri tíma hljóta öll þessi atriði að haldast í hendur, enda verður langvarandi og traustur iðnaður ekki byggður upp nema á forsendum sjálfbærni, samfélagi og náttúru til heilla.

Hugtakið vistkerfisnálgun vísar til þess að umfang atvinnugreinarinnar skal takmarkast af þeim áhrifum sem hún kann að hafa á vistkerfið. Þær skorður sem burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar setja varðandi framleiðslu rekstrarleyfishafa eru dæmi um vistkerfisnálgun. Vistkerfisnálgun er alþjóðlegt áherslumál og Ísland er aðili að mörgum alþjóðasamningum þar sem aðferðafræði og innleiðing vistkerfisnálgunar er lykilmál. Vistkerfisnálgun er aðferð til að ná fram samþættri stjórn á nýtingu náttúruauðlinda sem miðar að vernd og sjálfbærri nýtingu með sanngirni að leiðarljósi. Aðferðin grundvallast á vísindalegri þekkingu á hinum ólíku vistkerfum og starfsemi þeirra og tekur tillit til ólíkra hagsmuna við nýtingu náttúruauðlinda. Hún gerir kröfu til þess að fylgst sé með lykilþáttum vistkerfisins og að brugðist sé án tafar við breytingum á þeim. Þetta felur í sér að leggja þarf rækt við rannsóknir, sem og skráningu og flokkun lífríkisins, gera áætlanir um skipulega vernd þess, t.d. með neti verndarsvæða, og koma á árangursríkri vöktun lykilþátta lífríkisins. Vistkerfisnálgun felur jafnframt í sér að víðtækt samráð sé haft við alla hagsmunaaðila og almenning á öllum stigum ferilsins og við ákvarðanatöku um nýtingu og stjórnun auðlindanýtingar.

Með varúðarnálgun, sem hér er byggt á, er átt við að þegar vafi er uppi um áhrif starfsemi á umhverfi, þá verði hagsmunir rekstrarleyfishafa að víkja fyrir hagsmunum vistkerfis og náttúru. Varúðarregla var sett fram sem 15. meginregla Ríó-yfirlýsingarinnar. Vísað er til hennar í inngangsorðum sammingsins um líffræðilega fjölbreytni og í aðfaraorðum EES-sammingsins og hún hefur verið útfærð t.d. í 2. mgr. 2. gr. OSPAR-sammingsins. Hún kemur fyrst og fremst til skoðunar þegar óvissa er til staðar eða þekkingarskortur um afleiðingar ákvarðana sem áhrif kunna að hafa á náttúruna. Varúðarregla er skilgreind í 9. gr. laga um náttúruvernd. Hún felur í sér að þegar tekin er ákvörðun á grundvelli þeirra laga, án þess að fyrir liggi með nægilegri vissu hvaða áhrif hún hefur á náttúruna, skuli leitast við að koma í veg fyrir mögulegt og verulegt tjón á náttúruverðmætum. Ef hætta er á alvarlegum eða óafturkræfum náttúruspjöllum skal skorti á vísindalegri þekkingu ekki beitt sem rökum til að fresta eða láta hjá líða að grípa til skilvirkra aðgerða sem geta komið í veg fyrir spjöllin eða dregið úr þeim.

Í 2. mgr. frumvarpsgreinarinnar er lögð sérstök áhersla á verndun villtra nytjastofna. Í framkvæmd er hér einkum átt við villta nytjastofna lax sem helst er talin stafa ógn af stroki fisks

úr eldi. Endurspeglast þetta ákvæði m.a. í sérstökum kafla frumvarpsins um strok sem og ákvæðum frumvarpsins um áhættumat erfðablöndunar og þeim takmörkunum sem af því leiða.

Um 2. gr.

Gildissvið frumvarpsins tekur skv. 1. mgr. greinarinnar til sjókvíaeldis, landeldis, hafeldis og fjarðabeitar á fiski, sbr. einnig 3. gr. varðandi orðskýringar. Frumvarpið tekur ekki til ræktunar og nýtingar sjávargróðurs, skelfiskræktar eða fiskræktar samkvæmt lögum um fiskrækt, nr. 58/2006. Við samningu frumvarpsins vógust á tvö sjónarmið, annars vegar sjónarmið um að frumvarpið yrði grundvöllur nýrra heildarlaga um alla ræktun og eldi lagardýra og annarra vatnalífvera og hins vegar sjónarmið um að slík almenn heildarlög yrðu of þung í vöfum og myndu illa ná til sérstakra aðstæðna í einstökum undirgreinum lagareldis. Hefur reynsla af gildandi lögum sýnt að mikil þörf hefur verið á að aðlaga almennar reglur þeirra laga að einstökum atvinnugreinum, einkum hvað varðar sjókvíaeldi. Lög um fiskrækt eru sérlög sem lúta einkum að fiskrækt í veiðivötnum og eiga ákvæði þeirra laga um margt meiri samleið með lögum um lax- og silungsveiði heldur en lögum um lagareldi. Ekki eru lagðar til neinar breytingar á lögum um skeldýrarækt, nr. 90/2011.

Hvað varðar þörungarækt þá er reglur um ræktun smáþörungna og stórþörungna ekki að finna í frumvarpinu. Ástæðan fyrir því að frumvarpið tekur ekki til þörungaræktar er einkum tvíþætt. Í fyrsta lagi hefðu ný lög um lagareldi orðið þyngri í vöfum en æskilegt væri ef þau hefðu einnig tekið til þörungaræktar. Í öðru lagi virðast vaxtarmöguleikar í þörungarækt til framtíðar svo miklir að rétt sé að sérstök lög gildi um atvinnugreinina. Í öllu falli stóð aldrei til að settar yrðu sérstakar reglur um smáþörungarækt enda umhverfisáhrif smáþörungaræktar, eins og hún er nú stunduð, hverfandi samanborið við ýmsar aðrar greinar lagareldis. Þá eru einnig rök sem mæla með því að reglur um ræktun stórþörungna fari saman með vinnslu villtra stórþörungna.

Um 3. gr.

Orðskýringar byggjast að miklu leyti á eldri lögum. Nýjar orðskýringar og breytingar á einstökum orðskýringum skýra sig sjálfar og miða aðallega að því að ná fram aðgreiningu milli einstakra greina lagareldis sem frumvarpið tekur til.

Um II. kafla.

Í II. kafla er að finna sameiginlegar reglur um stjórnsýslu samkvæmt frumvarpinu.

Um 4. gr.

Ákvæði 4. gr. er að mestu leyti óbreytt frá gildandi lögum um fiskeldi, nr. 71/2008, með einni meginbreytingu þó. Sú breyting lýtur að því að lagt er til að samráðsnefnd um fiskeldi verði lögð niður. Ástæða þessa er sú að samráðsnefndin hefur ekki verið talin skila tilætluðum árangri sem raunverulegur og skilvirkur vettvangur til ráðgjafar í málefnum fiskeldis. Nefndina skipa til að mynda aðilar sem að jafnaði eru á öndverðum meiði um hvaðeina sem lýtur að sjókvíaeldi en málefni sjókvíaeldis hafa verið það sem helst hefur verið fjallað um í nefndinni. Hafa allir þeir aðilar sem tilnefna fulltrúa í nefndina tækifæri á að koma skoðunum sínum á framfæri á öðrum vettvangi, m.a. með samskiptum við viðeigandi stjórnvöld.

Þá er gerð sú breyting að tekið er fram að Hafrannsóknastofnun skuli vera til ráðgjafar um framkvæmd laganna.

Um 2. þátt.

Annar þáttur frumvarpsins tekur til sjókvíaeldis. Sjókvíaeldi er sú grein lagareldis sem, eins og sakir standa, er hvað mest umdeild en greinin er einnig umfangsmesta undirgrein lagareldis. Í umræðu um sjókvíaeldi vegast annars vegar á sjónarmið um umhverfisáhrif greinarinnar en hins vegar samfélagsleg áhrif hennar. Í ljósi þess að atvinnugreinin er í senn mikilvæg og umdeild er nauðsynlegt að skýrar og framkvæmanlegar reglur gildi um hana. Ákvæði fyrsta og sjötta þáttar laganna gilda einnig um sjókvíaeldi.

Um III. kafla.

Í III. kafla er að finna ákvæði um umhverfisvernd og rannsóknir. Kaflinn byggist að miklu leyti á ákvæðum gildandi laga um burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar.

Um 5. gr.

Í 5. gr. er fjallað um burðarþolsmat. Ákvæðið byggir á 6. gr. b í gildandi lögum nr. 71/2008, með nokkrum breytingum þó.

Líkt og í gildandi lögum er lagt til að ráðherra eigi frumkvæði að upphaflegu burðarþolsmati en burðarþolsmatið sé framkvæmt af Hafrannsóknastofnun. Samkvæmt gildandi lögum skal burðarþolsmeta „firði eða hafsvæði“ en samkvæmt frumvarpinu er lagt til að horft verði til vatnshlota við burðarþolsmat eða annarra hafsvæða ef hafsvæði hefur ekki verið skilgreint sem vatnshlot. Vatnshlot er skilgreint í 3. gr. með sama hætti og hugtakið er skilgreint í lögum um stjórn vatnamála, nr. 36/2011, en ákvæði þeirra laga innleiða hina svokölluðu vatnatilskipun, þ.e. tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2000/60/EB um aðgerðaramma Bandalagsins um stefnu í vatnamálum.

Samkvæmt tillögu frumvarpsins skal endurskoða burðarþolsmat á a.m.k. sex ára fresti. Þó er heimilt að endurskoða matið oftár ef niðurstöður vöktunar gefa tilefni til. Samkvæmt gildandi lögum skyldi einungis endurskoða burðarþol „svo oft sem þurfa þykir“ og var það m.a. eitt af þeim atriðum sem Ríkisendurskoðun gerði athugasemdir við í skýrslu sinni.

Í lokamálslið 2. mgr. er nýmæli sem lýtur að því að taka af allan vafa um það að Hafrannsóknastofnun er ekki eftirlitsaðili með staðbundinni mengun frá sjókvíaeldisstöðvum. Burðarþolsmat og annað mat Hafrannsóknastofnunar á vistfræðilegu ástandi vatnshlota er heildstætt mat sem skapar Hafrannsóknastofnun ekki eftirlitshlutverk með tilteknum rekstraræiningum. Eftirlit með nærumhverfi er á verksviði Umhverfis- og orkustofnunar og ekki síst á ábyrgð rekstrarleyfishafa sjálfs.

Samkvæmt 3. mgr. er gert ráð fyrir að burðarþolsmat sé sett fram með tvennum hætti. Önnur nálgunin er að sett er fram tiltekið hámark lífmassa sem rekstrarleyfishafi má aldrei fara fram úr á viðkomandi svæði á hverjum tíma. Er þetta sá háttur sem hafður er á í gildandi lögum sem leiðir til þess að lítið hlutfall hámarkslífmassa er nýtt framan af líftíma hverrar kynslóðar eldisfisks. Nýting kemst næst hámarkslífmassa undir lok eldis, þegar eldisfiskarnir hafa náð hvað mestri stærð. Hin aðferðin við framsetningu burðarþolsmats sem lögð er til með frumvarpinu er nýmæli og byggir á því að hámark lífmassa skuli sett fram með tólf mánaða hlaupandi meðaltali. Nánar tiltekið yrði lítið til þess að heildarlífmassi fari að meðaltali aldrei fram úr hámarkinu á undanfarandi 12 mánuðum. Búast má við að hámark lífmassa samkvæmt hlaupandi meðaltali yrði eitthvað lægra en algilt hámark lífmassa á hverjum tíma enda yrði uppsafnaður lífmassi yfir tiltekið tímabil að jafnaði meiri ef notast er við hlaupandi meðaltal. Rekstrarleyfishafi skal velja hvort hámarkið hann muni notast við og þykir rétt að binda það val við eldi tiltekinnar kynslóðar. Séu fleiri en einn rekstrarleyfishafi með eldi á svæðum sem eitt og sama burðarþolsmatið tekur til getur Matvælastofnun hins vegar ákveðið að viðkomandi rekstraraðilar noti allir sama hámarkið enda illgerlegt að framfylgja hámarki

samkvæmt burðarþolsmati nema allir sem starfa á sama svæði vinni eftir sömu viðmiðum. Lokamálsliður ákvæðisins segir efnislega að Hafrannsóknastofnun skuli einnig setja fram burðarþolsmat miðað við þá forsendu að rekstrarleyfishafi nýti lokaðan eða hálflokaðan búnað í stað hefðbundinna opinna sjókvía. Eitt af markmiðum með nýtingu lokaðs og hálflokaðs búnaðar er að draga úr botnfalli úrgangs og fôðurleyfa frá sjókvíum. Með því að nýta lokaðan eða hálflokaðan búnað til draga úr áhrifum sjókvíaeldis á vistkerfi, eins og slík áhrif eru mæld með burðarþolsmati, skapast svigrúm til þess að auka eldi á viðkomandi smitvarnasvæði. Ef staðfest væri að nýr búnaður myndi minnka áhrif sjókvíaeldis um helming mætti ætla að hægt væri að tvöfalda eldi í lífmassa talið án þess að vistkerfisleg áhrif ykjast umfram þau áhrif sem búast mátti við með notkun opinna sjókvía. Fleiri atriði kunna þó að koma til skoðunar og getur ráðherra skýrt nánar í reglugerð þau atriði sem Hafrannsóknastofnun yrði að hafa til hliðsjónar við umreikning burðarþolsmats vegna nýtingar lokaðs eða hálflokaðs búnaðar.

Í 4. mgr. er að finna nýmæli sem lúta að því að Matvælastofnun haldi skrá um leyfilegan lífmassa sem og hámarkslífmassa smitvarnasvæða eins og hámarkslífmassa burðarþolsmats hefur verið skipt niður á smitvarnasvæði. Það er því ekki nauðsynlegt að breyta rekstrarleyfi vegna breytinga á hámarkslífmassa eða leyfilegum lífmassa tiltekins smitvarnasvæðis.

Í 5. mgr. er fjallað um breytingar á burðarþolsmati. Hámarkslífmassi samkvæmt burðarþolsmati setur skorður því magni fisks, mælt í lífmassa, sem rekstrarleyfishafi getur alið í sjó á hverjum tíma. Burðarþolsmat getur hins vegar breyst við endurskoðun Hafrannsóknastofnunar og verður rekstrarleyfishafi að sæta því að Matvælastofnun endurskoði heimildir rekstrarleyfishafa. Ólíkar reglur gilda hins vegar um afleiðingar annars vegar lækkunar burðarþolsmats og hins vegar hækkunar burðarþolsmats, sbr. nánar umfjöllun um 33. gr.

Í 6. mgr. er tekinn af vafi um að burðarþolsmat og endurskoðun þess teljist áætlun í skilningi laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, sbr. m.a. úrskurð úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála í máli nr. 119/2020. Ákvæðið gerir ráð fyrir að ráðherra sé leystur undan skyldu til gerðar umhverfismats ef jákvætt álit Skipulagsstofnunar fæst um að líta megi á endurskoðun burðarþolsmats sem óbreytta áætlun í öllum veigamiklum atriðum.

Í 7. mgr. eru sett fram í dæmaskyni þau atriði sem ráðherra getur sett nánari fyrirsmáli um í reglugerð en þau eru ekki tæmandi talin frekar en í öðrum reglugerðarheimildum frumvarpsins.

Með hugtakinu hafsvæði í skilningi ákvæða 5. gr. er gert ráð fyrir þeim möguleika að burðarþolsmat verði gert á svæðum þar sem einstök vatnshlot hafa ekki verið skilgreind eða þá að mörk burðarþolsmetinna svæða séu ekki endilega þau sömu og mörk vatnshlota. Hugtakið hafsvæði er notað í sama skilningi í 5., 25., 33. og 97. gr. en í öðrum skilningi í 6. gr.

Um 6. gr.

Í 6. gr. er fjallað um áhættumat erfðablöndunar. Samkvæmt ákvæðinu tekur áhættumat erfðablöndunar aðeins til frjós lax. Er ástæðan fyrir því tvíþætt, annars vegar er lax fyrirferðarmestur eldistegunda í núverandi sjókvíaeldi og hins vegar eru aðrar núverandi eldistegundir ólíklegri en lax til þess að hafa áhrif til erfðablöndunar við villta nytjastofna. Áhættumat erfðablöndunar felur í sér aðferðafræði sem miðar að því að finna það hámark frjós lax sem óhætt er að ala í sjó án þess að líkur séu á óásættanlegri erfðablöndun. Með hugtakinu hafsvæði í skilningi ákvæða 6. gr. er átt við stærri hafsvæði, svo sem Austfirði, Vestfirði eða tiltekin hafeldissvæði.

Greinin byggist m.a. á orðskýringu á villtum nytjastofni, sbr. 43. tölul. 3. gr. frumvarpsins. Með orðskýringunni, eins og henni er beitt varðandi laxastofna, er leitast við að samþætta þau

skilyrði sem laxastofn þarf að uppfylla til þess að verða hluti af áhættumati erfðablöndunar, þ.e. að stofninn þurfi að vera villtur og stofninn þurfi að vera nytjaður eða kunni að vera nytjaður. Orðskýringin útilokar þó ekki að minni hluti viðkomandi stofns hafi verið ræktaður en í framkvæmd væri gengið út frá að slík ræktun stofnsins þurfi að vera í samræmi við samþykkt fiskræktaráætlun ef veiðifélög eða veiðiréttarhafar á annað borð stunda ræktun á viðkomandi laxastofni. Sé ræktun, þ.m.t. seiðasleppingar, stunduð án samþykkrar fiskræktaráætlunar er ekki hægt að réttlæta að laxastofn sé hluti af áhættumati erfðablöndunar enda þá ótryggt að seiði sem notuð eru til ræktunar séu í reynd af þeim stofni sem til stendur að rækta eða varðveita.

Ákvæðið er nokkuð breytt frá gildandi lögum nr. 71/2008. Í fyrsta lagi er lagt til að lífmassi frjórna laxa sem leiðir af áhættumati erfðablöndunar skuli nefnast „heildarlaxamagn“. Sú tala verður um leið grunnur að skipulagi framleiðsluheimilda í eldi á frjóum laxi. Í öðru lagi er lagt til að breytingar á heimildum til eldis á frjóum laxi, þ.e. breyting á laxamagni, skuli taka gildi með þeim hætti að rekstrarleyfishöfum verði leyft að ljúka eldi á þeim kynslóðum eldisfisks sem þegar eru í sjó en við næstu útsetningu fiska skuli taka mið af heildarlaxamagni samkvæmt reglugerð. Samkvæmt gildandi lögum skyldi „gefinn hæfilegur frestur til aðlögunar“ þegar áhættumati erfðablöndunar var breytt svo segja má að efnislega sé ekki um breytingu að ræða þótt orðalagi sé breytt. Í þriðja lagi er það nýmæli að tillaga Hafrannsóknastofnunar um hámarks magn frjórna laxa sem ala má samkvæmt áhættumati erfðablöndunar er ekki bindandi fyrir ráðherra, ólíkt því sem nú kemur fram í 4. mgr. 6. gr. gildandi laga. Ástæðan fyrir þessari breytingu er fyrst og fremst sú að eðlilegt er að ráðherra hafi svigrúm til þess að taka til fleiri þátta en Hafrannsóknastofnun horfir til, s.s. samfélagslegra og fjárhagslegra þátta eða ef ráðherra vill jafna sveiflur í áhættumati yfir lengri tíma. Þótt slíkt komi ekki fram berum orðum, þá miðar frumvarpið við að hluti ráðgjafar Hafrannsóknastofnunar til ráðherra sé að reikna mismunandi sviðsmyndir fyrir áhættumat erfðablöndunar með tilliti til þess vægis sem ráðherra vill veita tilteknum forsendum og áhættuþáttum en ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar bindur í öllu falli ekki hendur ráðherra. Undirliggjandi þáttum áhættumats erfðablöndunar er lýst í 2. mgr. og byggist ákvæðið á 3. másl. 2. mgr. 6. gr. a gildandi laga.

Í 3. mgr. er fjallað um mótvægisáðgerðir og byggist ákvæðið á 1. másl. 2. mgr. 6. gr. a gildandi laga nr. 71/2008. Í núverandi framkvæmd hefur þótt óljóst hvernig mótvægisáðgerðir eigi að hafa áhrif á áhættumat erfðablöndunar, þ.e. í þeim tilfellum þegar einungis sumir rekstrarleyfishafar grípa til mótvægisáðgerða. Í frumvarpinu er reynt að bæta úr þessu með því að gera mótvægisáðgerðir að skyldu hjá öllum rekstrarleyfishöfum á sama hafsvæði, t.d. Austfjörðum, svo að taka megillit til þeirra í áhættumati erfðablöndunar. Þannig gæti Hafrannsóknastofnun t.d. gert tillögu til ráðherra um tvær tölur fyrir heildarlaxamagn, þ.e. annars vegar tölu sem miðar við óbreytt ástand og svo hins vegar tölu sem byggist á því að allir rekstrarleyfishafar hafi gripið til mótvægisáðgerða. Oft kynni það að vera rekstrarleyfishöfum í hag að grípa til mótvægisáðgerða ef slíkt þýddi hækkun á heildarlaxamagni sem ráðherra ákvæði með reglugerð.

Í 7. mgr. er tekinn af vafi um að áhættumat erfðablöndunar og endurskoðun þess teljist áætlun í skilningi laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, sbr. m.a. úrskurð úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála í máli nr. 119/2020. Ákvæðið gerir ráð fyrir ráðherra sé leystur undan skyldu til að gera umhverfismat ef jákvætt álit Skipulagsstofnunar fæst um að líta megillit á endurskoðun áhættumats erfðablöndunar sem óbreytta áætlun í öllum veigamiklum atriðum.

Um 7. gr.

Ákvæðið fjallar um vöktunaráætlanir Hafrannsóknastofnunar sem getur verið einn af mikilvægustu þáttum áhættumats erfðablöndunar. Vöktun samkvæmt áhættumatinu er ætlað að vera kerfisbundin, þ.e. endurtekin vöktun til lengri tíma. Vöktun verður m.a. gerð með rekköfun samkvæmt norsksri fyrirmynd sem felur í sér að stærð hrygningarstofna laxfiska verði metin, fjöldi eldislaxa metinn og þeir fjarlægðir eins og kostur er. Enn fremur munu fást mikilvægar upplýsingar um vatnsföllin sjálf og þessar upplýsingar munu nýtast við flokkun þeirra og hjálpa Hafrannsóknastofnun að greina á milli vatnsfalla sem hýsa sjálfbæra laxastofna og þeirra þar sem lax finnst aðeins í takmörkuðu magni. Hafrannsóknastofnun vinnur að gerð flokkunarkerfis en sambærilegt kerfi er í innleiðingarferli í Noregi. Með slíku kerfi má sameina líffræðileg, vistfræðileg og hagnýt sjónarmið og setja fram viðmið og skilyrði fyrir flokkun og m.a. taka tillit til þátta eins og vatnsrennslis, flatarmáls fiskgengra svæða og framleiðni þeirra.

Hafrannsóknastofnun ber ábyrgð á að framkvæma aðgerðir samkvæmt vöktunaráætlun. Hafrannsóknastofnun skal hafa samráð við Matvælastofnun og Fiskistofu við framkvæmd vöktunaráætlunar og getur jafnframt falið Matvælastofnun eða Fiskistofu framkvæmd tiltekinna þátta vöktunaráætlunar, s.s. að fjarlægja laxa sem kunna að vera af eldisuppruna.

Landeigendum verður skylt að veita Hafrannsóknastofnun og þeim sem framkvæma aðgerðir samkvæmt vöktunaráætlun aðgang að ám og veiðistöðum. Þótt hér sé um takmörkun á lögvörðum eignarréttindum að ræða, þá verður að horfa til þess að um mjög lítilvægt inngrip er að ræða auk þess sem um almenna takmörkun eignarréttinda er að ræða sem aðilar verða almennt að þola bótalaust. Er gert ráð fyrir því að breið samstaða verði um vöktun Hafrannsóknastofnunar og að í langflestum tilfellum verði hægt að haga málum þannig að Hafrannsóknastofnun geti unnið vöktun í góðu samstarfi við hagaðila, þ.m.t. landeigendur, enda um mikilvægt rannsóknarstarf að ræða.

Takmarkanir samkvæmt III. og IV. kafla laga um lax- og silungsveiði, sem lúta m.a. að takmörkunum á veiðiaðferðum, veiðitækjum og veiðitíma, gilda ekki um veiðar samkvæmt þessari grein.

Um 8. gr.

Ákvæðið er að mestu samhljóða 6. gr. og 1. mgr. 18. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Í greinargerð með frumvarpi því sem varð að núgildandi lögum segir í umfjöllun með 6. gr. að „[með] neikvæðum vistfræðiáhrifum í skilningi 2. mgr. frumvarpsgreinarinnar og annars staðar þar sem hugtakið kemur fyrir í frumvarpi þessu er m.a. átt við erfðablöndun. Ákvæðið gildir um villta nytjastofna, hvort sem um er að ræða ferskvatnsfiska eða sjávarfiska“. Það nýmæli er að finna í 3. mgr. ákvæðisins að þrátt fyrir takmarkanir eða bann skv. 1. mgr. geti ráðherra, að fenginni umsögn Hafrannsóknastofnunar, jafnframt ákveðið með reglugerð að sjókvíaeldi í lokuðum eða hálflokuðum búnaði sé heimilt á viðkomandi svæði. Þessu nýmæli er ætlað að gera sjókvíaeldi mögulegt í þeim fjörðum og svæðum sem hingað til hafa verið lokuð fyrir fiskeldi enda sé nýttur búnaður sem dregur verulega úr umhverfisáhrifum, ekki síst hættu á stroki frjós lax. Þá er það einnig nýmæli að ráðherra geti ákveðið að þrátt fyrir takmarkanir eða bann skv. 1. mgr. megi heimila tímabundnar rannsóknir skv. 11. gr. laga þessara á viðkomandi svæði. Er markmiðið með þessu að liðka fyrir rannsóknum, ekki síst þeim sem ekki er hentugt að framkvæma á þeim svæðum þar sem eldi er fyrir eða þá rannsóknir sem lúta sérstaklega að eldi á viðkvæmum svæðum.

Um 9. gr.

Í 9. gr. er að finna ákvæði sem byggist á ákvæði 2. mgr. 10. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ákvæðið ekki sérstakra skýringa. Það nýmæli er þó að finna í ákvæðinu að lögð er sú skylda á rekstrarleyfishafa að taka einungis á móti hrognum og seiðum frá framleiðanda sem hefur gagnagrunn um erfðæfni sem hann nýtir í framleiðslu sinni. Er þessi breyting gerð til þess að leggja áherslu á að það sé á ábyrgð rekstrarleyfishafa að geta rakið uppruna þeirra hroгна og seiða sem hann notar í sínu eldi.

Um 10. gr.

Í 10. gr. kemur fram bann við sleppingum eldisfisks í fiskrækt eða hafbeit. Ákvæðið er efnislega sambærilegt við 1. mgr. 19. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Þá á ákvæðið sér einnig vissa samsvörun í ákvæðum 8., 9. og 10. gr. laga um fiskrækt nr. 58/2006. Tilgangur ákvæðisins er að taka af allan vafa um að eldisfisk sem ætlaður er til nota í sjókvíaldri eigi ekki að nota í fiskrækt eða hafbeit.

Um 11. gr.

Ákvæði 11. gr. byggja á 19. gr. a gildandi laga. Sú breyting hefur þó verið gerð að lagt er til að einkaaðilar geti, án beinnar samvinnu við Hafrannsóknastofnun, einnig fengið leyfi til tímabundinna rannsókna. Aðkoma Hafrannsóknastofnunar í þeim tilfellum er í formi ráðgjafar til ráðherra. Þá er einnig gerð sú mikilvæga breyting að ráðherra er heimilt að veita undanþágu frá kröfum um burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar vegna slíkra rannsókna.

Um IV. kafla.

Í IV. kafla eru reglur um smitvarnir og dýravelferð. Kaflinn sameinar ýmis ákvæði eldri laga í einn kafla auk þess að innihalda ýmis nýmæli.

Um 12. gr.

12. gr. er nýmæli sem byggist þó að vissu leyti á 4. gr. a í gildandi lögum nr. 71/2008. Í greininni kemur fram að ráðherra ákveði afmörkun smitvarnasvæða með reglugerð að fenginni tillögu Matvælastofnunar. Ef vatnshlot skiptist í fleiri en eitt smitvarnasvæði þarf einnig ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar. Með sama hætti má ákveða að smitvarnasvæði nái yfir fleiri en eitt vatnshlot, eða hluta vatnshlota. Telja má líklegt að stærri firðir, svo sem Ísafjarðardjúp, skiptist í fleiri en eitt smitvarnasvæði.

Eitt af markmiðum frumvarpsins er að koma á skýrri ábyrgð viðkomandi rekstrarleyfishafa. Þannig er tilgangur ákvæðisins að einn rekstrarleyfishafi muni starfa á hverju smitvarnasvæði og bera þannig ábyrgð á vörnum og viðbrögðum gegn sníkjudýrum og sjúkdómum á því svæði. Sama myndi einnig gilda um ábyrgð á ástandi vistkerfa, en ólíkt sjúkdómum og sníkjudýrum þá er ástand vistkerfa metið á grundvelli vatnshlota eða annarra afmarkaðra hafsvæða en ekki smitvarnasvæða. Smitvarnasvæði er ein helsta grunneining í stjórnslu sjókvíaldis samkvæmt frumvarpinu, sbr. ákvæði IV. og V. kafla. Sé litið til núverandi skipulags rekstrarleyfa, sem og fjölda rekstrarleyfishafa, er ekki talið raunhæft að koma á einstaklingsbundinni ábyrgð á ástandi vistkerfa í öllum einstökum vatnshlotum. Með öðrum orðum má búast við því að í einhverjum fjörðum verði fleiri en einn aðili með starfsemi og beri þeir þannig í reynd sameiginlega ábyrgð á ástandi vistkerfa viðkomandi fjarðar eða vatnshlots með tilliti til áhrifa af sjókvíaldri enda þótt viðkomandi rekstrarleyfishafar stundi starfsemi á ólíkum smitvarnasvæðum.

Um 13. gr.

13. gr. er nýmæli. Í ákvæðinu er gerð grein fyrir tilgangi smitvarnasvæða og þeim reglum sem um þau gilda. Með hugtakinu hafsvæði í ákvæðinu er einkum átt við einstaka firði eða svæði innan einstakra fjarða. Líkt og rakið er að ofan í umfjöllun um 12. gr. þá er eitt af markmiðum frumvarpsins að aðgreina ábyrgð einstakra rekstrarleyfishafa með því að heimila aðeins einum aðila að starfa á hverju smitvarnasvæði. Með því er gengið lengra en kveðið var á um í skilgreiningu á „sjókvíaeldissvæðum“ samkvæmt gildandi lögum og einnig gengið lengra en starfshópur um varnir gegn sjúkdómum lagði til í minnisblaði í janúar 2023 en hvort tveggja gerði ráð fyrir að fleiri en einn aðili gæti starfað á „sjókvíaeldissvæðum“. Við gerð frumvarps þessa þótti réttlætanlegt að ganga lengra en áður í að koma á einstaklingsbundinni ábyrgð á smitvarnasvæðum, áður sjókvíaeldissvæðum, þar sem einstaklingsábyrgð styður við dýravelferð og vernd vistkerfa með því að gera eftirlit og eftirfylgni skilvirkari.

Í 3. mgr. er tekið fram að sömu reglur og gilda um flutning fiska og tækja milli smitvarnasvæða sem eru í rekstri hjá ólíkum rekstrarleyfishöfum skuli einnig gilda í þeim tilfellum þegar einn og sami rekstrarleyfishafi er með rekstur á fleiri en einu smitvarnasvæði. Tilgangur smitvarnasvæða næst ekki nema sambærilegar skorður væru settar við starfsemi rekstrarleyfishafa í þeim tilfellum.

Í 4. mgr. er ráðherra veitt heimild til að kveða á um lágmarksfjarlægð milli sjókvíaeldisstöðva og einstakra sjókvía í reglugerð. Slík reglusetning myndi einkum vera sett til að takmarka útbreiðslu sjúkdóma.

Um 14. gr.

Í 14. gr. er nýmæli en ákvæði um hvíld sjókvíaeldissvæða er að finna í 46. gr. gildandi reglugerðar um fiskeldi, nr. 540/2020. Í 2. mgr. 46. gr. reglugerðarinnar segir að „þegar eldi og slátrun hveirar kynslóðar lýkur skal sjókvíaeldissvæði vera í hvíld í a.m.k. 90 daga“. Lagt er til í frumvarpinu að hvíldartími skuli áfram vera ákveðinn í reglugerð en gert er ráð fyrir að reglugerð kunni að kveða á um aukinn hvíldartíma við tilteknar aðstæður eða þá skemmri hvíldartíma ef notast er við lokaðan- eða hálflokaðan búnað.

Þrátt fyrir að hvíldartími sé í frumvarpinu einkum skilgreindur út frá vörnum gegn sjúkdómum og sníkjudýrum, þá mun hvíldartími einnig nýtast til að gera hlé á álagi frá sjókvíum og er því líka til þess fallinn að viðhalda góðu ástandi vistkerfa sjávarbotns.

Um 15. gr.

Ákvæði 15. gr. tekur til flutnings farartækja og búnaðar á milli smitvarnasvæða. Eins og hugtakið ber með sér þá er hlutverk smitvarnasvæða að takmarka smit sjúkdóma og sníkjudýra á milli tiltekinna svæða. Ein möguleg smitleið er smit með búnaði og farartækjum. Sem nærtækt dæmi má nefna kenningu fisksjúkdómanefndar, sem vísað er til í fundargerð nefndarinnar frá 13. júní 2022, um að blóðþorrasmit á Austfjörðum árið 2021 hefði dreifst á milli svæða með tækjabúnaði. Greinin er í samræmi við tillögur starfshóps um smitvarnir í sjókvíaeldi sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023.

Í greininni er lagt til að leyfi Matvælastofnunar þurfi til flutnings búnaðar og farartækja milli smitvarnasvæða en að slíkt leyfi megi veita ótímabundið ef Matvælastofnun telur skilyrði til slíks.

Um 16. gr.

Í 16. gr. er fjallað um útsetningu fisks í sjó og flutning fisks milli smitvarnasvæða.

1. mgr. er efnislega samhljóða 1. mgr. 46. gr. reglugerðar um fiskeldi nr. 540/2020 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

2. mgr. er efnislega samhljóða 2. mgr. 19. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Efni 3. mgr. er nýmæli sem byggist á tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíaeldi sem settar voru fram í minnisblaði til matvælaráðuneytisins í janúar 2023 og byggist á nauðsyn þess að Matvælastofnun hafi yfirsýn yfir flutning á fiski milli sjókvía.

Í 4. mgr. er gerð sú krafa að rekstraraðili tryggi fullan rekjanleika kynslóða. Í reynd myndi þetta þýða að þegar hrognahópur er tekinn inn í landeldisstöð á að gefa honum kenninafn eða tölu sem fylgir honum allt æviskeiðið óháð flutningi á milli stöðva. Rekstraraðila í sjókvíaeldi sem tæki við seiðum frá landeldisstöð væri í framhaldinu skylt að halda með sama hætti utan um viðkomandi seiðahóp.

Um 17. gr.

Lagt er til að veita Matvælastofnun heimild til að krefjast talningar upp úr sjókví. Ákvæðið er nýmæli. Tekið er fram að ríkt tilefni þurfi til enda getur rask við talningu haft neikvæð áhrif á velferð fiska. Meðal þess sem réttlætt gæti talningu væri rökstuddur grunur um verulegt strok, alvarlegir sjúkdómar eða fjöldadauði.

Um 18. gr.

Ákvæðið er nýmæli og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 19. gr.

Ákvæðið er nýmæli. Skimun fyrir sjúkdómum er ein leið til þess að greina smitleiðir og koma í veg fyrir smit. Smitvarnir eru mikilvægar bæði til að tryggja dýravelferð og rekstraröryggi.

Heimild til bólusetningar með samþykki Matvælastofnunar er nú að finna í reglugerð nr. 540/2020 um fiskeldi. Talin var þörf á að í lögum væri heimild til þess að krefjast bólusetningar. Frumvarpsgreinin byggist enn fremur á tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíaeldi sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023. Starfshópurinn var skipaður í kjölfar blóðþorrafaraldurs á Austfjörðum árið 2021 en bólusetning er ein þeirra aðferða sem kunna að nýtast í baráttu við blóðþorra og aðra tilkynningarskylda sjúkdóma.

Um 20. gr.

Ákvæðið er nýmæli. Tilgangur þess er að veita lagagrundvöll fyrir mögulegu banni á eldi tiltekinnna fisktegunda eða eldi fisks með tiltekna eiginleika. Þessu ákvæði yrði að öllum líkindum aðeins beitt í undantekningartilfellum og að fenginni ráðgjöf eða reynslu, innanlands eða utan. Ekki er gert ráð fyrir að ráðherra nýti þessa heimild til þess að banna eldi þeirra tegunda sem nú eru aldar við Ísland, t.d. frjós lax eða regnbogasilungs, heldur að heimildinni yrði beitt til þess að banna, ef ástæða væri til, eldi á framandi tegundum eða ef til stæði að ala erfðabreyttan eða kynbættan fisk með eiginleika sem væru viðsjárverðir vegna dýravelferðar eða umhverfissjónarmiða.

Um 21. gr.

Greinin byggist á 21. gr. gildandi laga nr. 71/2008 sem og tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíaeldi sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023.

Um 22. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og byggist á tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíældi sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023. Ákvæðið felur í sér tilteknar kröfur til brunnbáta og sóttthreinsunar, allt í þeim tilgangi að fækka smitleiðum.

Um 23. gr.

Greinin byggist á tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíældi sem settar voru fram í minnisblaði í janúar 2023. Ákvæðið gerir ráð fyrir að Matvælastofnun geti ákveðið að tiltekið smitvarnasvæði sé hættusvæði ef upp kemur tilkynningarskyldur sjúkdómur á svæðinu eða atburður tengdur sníkjudýrum. Þá er einnig gert ráð fyrir að ákveða megi að nærliggjandi smitvarnasvæði sé áhættusvæði eða jafnvel að svæði í tiltekinni fjarlægð frá hættusvæði sé áhættusvæði. Með sama hætti gilda meiri takmarkanir á flutningum og umferð á hættusvæðum og áhættusvæðum en myndu almennt gilda. Aðrar reglur sem kynnu að verða settar í reglugerð lúta t.d. að sóttvörnum.

Um 24. gr.

Í greininni kemur fram að þrátt fyrir ýmis ákvæði um smitvarnir og dýravelferð í frumvarpinu, gildi almenn lög eftir sem áður um sama efni og að þau skuli ganga framar hinum sértæku ákvæðum frumvarpsins ef almennu löggin gera ríkari kröfur til smitvarna og dýravelferðar. Sama myndi gilda um reglugerðir og stjórnvaldsfyrirmæli sem sett eru með stoð í hinum almennu lögum.

Þá er í 3. mgr. greinarinnar kveðið á um að lög um hollustuhætti og mengunarvarnir gildi um bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar. Er ákvæðið til áréttingar um að bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnun skv. 4. mgr. 27. gr. skuli byggja á lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Sömuleiðis er ákvæðið til áréttingar um að Umhverfis- og orkustofnun beri ábyrgð á eftirliti með þeim atriðum sem heyra undir bindandi umsögn stofnunarinnar og að stofnunin beiti viðurlögum og stjórnsluáráðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Um V. kafla.

Í V. kafla hefst umfjöllun um skipulag og lagalegt ferli í leyfisveitingum sjókvíældis. Eins og nánar er rakið í skýringum við einstök ákvæði þá byggist stjórnsluáráð í sjókvíældi mikið á hugtökunum vatnshlot, lífmassi, smitvarnasvæði og eldissvæði. Samantekið má lýsa skipulagi sjókvíældis sem hér segir samkvæmt frumvarpinu:

1. Fyrst gerir Hafrannsóknastofnun burðarþolsmat fyrir tiltekið vatnshlot, t.d. fjörð, sem ákvarðar hámarkslífmassa fisks sem þar má ala.
2. Næst skiptir ráðherra vatnshloti í smitvarnasvæði sem setur ramma utan um starfsemi rekstrarleyfishafa með tilliti til sjúkdóma- og sníkjudýrahættu.
3. Því næst úthlutar ráðherra smitvarnasvæðum með útboði til mögulegra rekstrarleyfishafa.
4. Næst óskar rekstrarleyfishafi eftir afstöðu Skipulagsstofnunar til þess hvort fyrirhugaður rekstur sé umhverfismatsskyldur og, eftir atvikum, ræðst í umhverfismat.
5. Eftir að ákvörðun Skipulagsstofnunar um umhverfismatsskyldu liggur fyrir, og eftir atvikum álit Skipulagsstofnunar á umhverfismatsskýrslu, getur rekstrarleyfishafi sótt um rekstrarleyfi til Matvælastofnunar fyrir rekstri á eldissvæðum.
6. Heimilt er að sækja um rekstrarleyfi þrátt fyrir að umsókn samræmist ekki gildandi strandsvæðaskipulagi en Matvælastofnun er óheimilt að auglýsa tillögu að rekstrarleyfi fyrr en nauðsynlegar breytingar hafa verið gerðar á strandsvæðaskipulagi.

7. Að lokinni umfjöllun Matvælastofnunar auk tillögu- og auglýsingaferlis, er gefið út rekstrarleyfi .

Um 25. gr.

Greinin fjallar um úthlutun smitvarnasvæða. Ákvæðið byggist m.a. á 2.–5. mgr. 4. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 en er þó mikið breytt. 1. mgr. frumvarpsgreinarinnar þarfnast ekki sérstakra skýringa og má vísa til 5. og 12. gr. frumvarpsins um burðarþol og smitvarnasvæði.

Í 2. mgr. er kveðið á um útboð smitvarnasvæða. Í reynd hefur flestum svæðum, sem skilgreind yrðu sem smitvarnasvæði ef frumvarpið verður samþykkt, þegar verið úthlutað á grundvelli eldri laga og er útboðsskyldan því að nokkru fræðileg nema fleira komi til, svo sem burðarþolsmat fleiri hafsvæða, að áform um hafeldi verði að veruleika o.s.frv.

Í 3. mgr. er fjallað um hina ýmsu þætti sem koma til við mat á tilboðum sem kunna að berast. Heimilt er að víkja frá hæsta boði enda mæli aðrir þættir með því, svo sem umhverfis-sjónarmið og rekstrarsaga viðkomandi tilboðsgjafa.

4. mgr. þarfnast ekki skýringa.

5. mgr. tekur af allan vafa að úthlutun smitvarnasvæða skapar ekki eignarrétt eða önnur óafturkræf réttindi yfir smitvarnasvæðum enda tilgangur smitvarnasvæða eingöngu að skapa ramma um varnir gegn sjúkdómum og sníkjudýrum sem og, eftir atvikum, sambærilegan ramma utan um hvíld vatnshlots og sjávarbotns. Nýti aðili ekki smitvarnasvæði, eða ef hann glatar rekstrarleyfi sínu, þá glatar viðkomandi aðili einnig rétti til starfsemi á viðkomandi smitvarnasvæði sem er þá laust til úthlutunar að nýju.

6. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Um 26. gr.

Greinin byggist á 1. mgr. 4. gr. b og 1. mgr. 7. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Ákvæðið staðfestir að aðeins þeir sem hafa fengið rekstrarleyfi frá Matvælastofnun megi starfrækja sjókvíaeldi. Þannig er horfið frá því að einnig þurfi að sækja um starfsleyfi til Umhverfis- og orkustofnunar en þess í stað veiti Umhverfis- og orkustofnun bindandi umsögn til Matvælastofnunar þar sem fjallað verður um skilyrði um mengunarvarnir og annað, sbr. lög um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Í 2. mgr. er tekinn af vafi um að sjókvíar skuli vera að öllu leyti innan eldissvæða og er þá einnig miðað við að akkeri og festingar séu innan eldissvæðis, m.a. vegna siglingaöryggis. Þá er einnig kveðið á um að sjókvíaeldi verði aðeins stundað á eldissvæðum.

Um 27. gr.

Kveðið er á um að áður en sótt er um rekstrarleyfi skuli ákvörðun Skipulagsstofnunar um matsskyldu eða, ef við á, álit á matsskýrslu, liggja fyrir. Í umhverfismati framkvæmda er m.a. fjallað um möguleg áhrif framkvæmdar á siglingar. Við gerð matsins er aflað umsagna frá aðilum sem hafa stjórnarsýsluhlutverki að gegna þegar kemur að öryggi siglingamála, svo sem Samgöngustofu, Vegagerðinni og Landhelgisgæslunni. Í þeim umsögnum geta umræddir aðilar kveðið á um að framkvæmt skuli áhættumat siglingaöryggis og tekur þá álit Skipulagsstofnunar, eftir atvikum, til þess.

3. mgr. er nýmæli. Í henni felst að hvorki rekstrarleyfi né starfsleyfi verði gefin út til sjókvíaeldis nema að fyrir liggja strandsvæðaskipulag samkvæmt lögum um skipulag haf- og strandsvæða. Þó að umsókn um rekstrarleyfi samrýmist ekki gildandi strandsvæðaskipulagi er heimilt að senda slíka umsókn inn til Matvælastofnunar en Matvælastofnun er óheimilt að auglýsa tillögu að leyfinu nema nauðsynlegar breytingar séu gerðar á strandsvæðaskipulagi.

4. mgr. útfærir með nánari hætti þá breytingu sem lýst er að ofan og í almennum athugasemdum, þ.e. að ekki er lengur gert ráð fyrir starfsleyfi Umhverfis- og orkustofnunar heldur að Umhverfis- og orkustofnun muni veita Matvælastofnun bindandi umsögn um mengunarvarnir og önnur atriði sem tilheyra starfsleyfi og nauðsynlegt sé að verði í rekstrarleyfi Matvælastofnunar sbr. lög um hollustuhætti og mengunarvarnir. Þannig verða efnisatriði starfsleyfis í rekstrarleyfi og koma efnisatriði hinnar bindandi umsagnar því í stað starfsleyfis.

Um 28. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 8. gr. gildandi laga nr. 71/2008 Þó er lögð til sú breyting að einnig verði veittar upplýsingar um þá sem eiga meira en 10% í umsækjanda ef hann er lögaðili.

Ný 2. mgr. lýsir því að umsókn um rekstrarleyfi skuli jafnframt fylgja gögn sem nauðsynleg eru til þess að Umhverfis- og orkustofnun geti veitt bindandi umsögn skv. 4. mgr. 27. gr. eins og áður er rakið. Þannig verða markmiðin með útgáfu rekstrarleyfis með efnisatriðum úr bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar þau sömu og voru áður um útgáfu starfsleyfis, en markmiðin eru einkum að vernda þau gildi sem felast í heilnæmu og ómenguðu umhverfi, koma í veg fyrir eða draga úr losun út í andrúmsloft, vatn og jarðveg og koma í veg fyrir myndun úrgangs í því skyni að vernda umhverfið. Umsókn um rekstrarleyfi verður því, eftir því sem við á hverju sinni, að fylgja lýsing á fiskeldisstöðinni og starfsemi hennar, þeim efnum og orku sem notuð eru, staðháttum, upptökum losunar, eðli og magni fyrirsjáanlegrar losunar, áformaðri tækni og öðrum aðferðum við mengunarvarnir, fyrirbyggjandi ráðstöfunum um undirbúning fyrir endurnotkun, endurvinnslu og endurheimt úrgangs, frekari ráðstöfunum sem eru ráðgerðar til að fara að almennu meginreglunum um grundvallarskyldur rekstraraðila, ráðstöfunum um vöktun á losun í umhverfið, valkostum sem rannsakaðir hafa verið (tækni, aðferðir, ráðstafanir), skipulagi og hvernig starfsemi rúmast innan þess og öðrum upplýsingum, sem eru lagðar fram í samræmi við önnur lög, í samræmi við reglugerð um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit.

Um 29. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 2. og 3. mgr. 9. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Greinin er einkum til áréttingar á mikilvægi umhverfismats vegna sjókvíaeldis og ekki síst því lykilhlutverki sem álit Skipulagsstofnunar gegnir. Þá er áréttað að við afgreiðslu rekstrarleyfis er Matvælastofnun óheimilt að víkja frá umsögn Umhverfis- og orkustofnunar skv. 4. mgr. 27. gr.

Ákvæðið þarfnast að öðru leyti ekki skýringa.

Um 30. gr.

Greinin er að mestu leyti samhljóða 10. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 31. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 10. gr. gildandi laga nr. 71/2008 en er að nokkru leyti einfölduð. Það nýmæli er þó að finna í ákvæðinu, í samræmi við breytingar frumvarpsins um að Matvælastofnun skuli afla bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar, að rekstrarleyfi skuli kveða á um þau atriði sem koma fram í hinni bindandi umsögn.

Þá er það tekið fram berum orðum í lokamálsgrein greinarinnar að rekstrarleyfi skuli sæta breytingum samkvæmt lögum og reglum á hverjum tíma. Hér er trauðla um breytingu á gildandi rétti að ræða en engu að síður þykir eðlilegt að hnykkja á því að rekstrarleyfishafar verða að þola breytingar sem gerðar eru á lögum og reglum eftir að rekstrarleyfi er gefið út. Greinin þarfnast að öðru leyti ekki skýringa.

Um 32. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og gerir ráð fyrir að Matvælastofnun geti gert breytingar á rekstrarleyfum, hvort sem slíkt er gert í kjölfar umsóknar rekstrarleyfishafa eða að frumkvæði Matvælastofnunar. Ákvæðinu er fyrst og fremst ætlað að taka af vafa um það að gera megi breytingar á rekstrarleyfi án þess að um endurnýjun sé að ræða. Rétt þykir að Matvælastofnun geti að eigin frumkvæði þegar þörf krefur gert breytingar á rekstrarleyfi, einkum ef slíkar breytingar snúa að dýravelferð og umhverfisþáttum. Gæta þarf ákvæða 27. gr. og 30. gr. frumvarpsins eftir því sem við á en það felur meðal annars í sér að Matvælastofnun ber að auglýsa þann hlut rekstrarleyfisins sem breytingin tekur til, en ekki rekstrarleyfið í heild. Vísun í 27. gr. felur jafnframt í sér að ef breyting rekstrarleyfisins lýtur að þætti sem varðar lög um hollustuhætti eða mengunarvarnir, eða reglugerðum settum með stoð í þeim, beri Matvælastofnun að leita bindandi umsagnar Umhverfis- og orkustofnunar.

Um 33. gr.

Greinin tekur til þeirrar stöðu þegar rekstrarleyfishafi hefur fengið smitvarnasvæði úthlutað og skrá skv. 4. mgr. 5. gr. hefur að geyma tiltekinn hámarkslífmassa, en Hafrannsóknastofnun gefur út nýtt burðarþolsmat sem hækkar burðarþol viðkomandi vatnshlots og þar með smitvarnasvæðis. Eldisrekstur rekstrarleyfishafa miðar á þeim tíma hins vegar við eldra burðarþolsmat og viðeigandi hámarkslífmassa. Fáir rekstrarleyfishafi sjálfkrafa aukinn hámarkslífmassa væri hætt á að rekstrarleyfishafi myndi ekki ná að uppfylla skilyrði um nýtingu lífmassa og kynni því að missa leyfið. Því er farin sú leið að úthluta viðbótarlífmassa samkvæmt nýju burðarþolsmati eingöngu eftir ósk og umsókn rekstrarleyfishafa.

2. mgr. gerir tiltekna kröfur til umsóknar rekstrarleyfishafa um hækkun á leyfilegum lífmassa. Eðlilegt er að aukning í rekstrarumfangi fari í gegnum sama ferli og á við í upphafi rekstrar. Ráðherra getur þó skýrt skilyrði og málsmeðferð við aukningu lífmassa í reglugerð.

Um 34. gr.

Ákvæði 34. gr. frumvarpsins fjalla um endurnýjun rekstrarleyfa en fjallað er um endurúthlutun eldissvæða í 3. mgr. 7. gr. núgildandi laga nr. 71/2008. Í gildandi lögum segir að við lok gildistíma rekstrarleyfis sé heimilt, að framkominni umsókn, að úthluta eldissvæðum að nýju til hlutaðeigandi. Jafnframt að sé um endurúthlutun að ræða skuli Matvælastofnun endurmeta hvort umsækjandi uppfylli kröfur sem gerðar eru til rekstrarins. Ólíkt gildandi lögum, sem miða við endurúthlutun eldissvæða, miðar frumvarpið við endurnýjun rekstrarleyfa, en rekstrarleyfi samkvæmt frumvarpinu eru gefin út fyrir hvert og eitt smitvarnasvæði, sbr. 1. mgr. 26. gr. frumvarpsins. Skilyrði fyrir útgáfu nýs rekstrarleyfis samkvæmt frumvarpinu er að það uppfylli öll þau ákvæði sem frumvarpið kveður á um. Við endurnýjun ber Matvælastofnun sem leyfisveitanda að meta hvort forsendur umhverfismatsskýrslu hafi breyst verulega frá því að álit Skipulagsstofnunar lá fyrir við útgáfu fyrra rekstrarleyfis og eftir atvikum óskað eftir nýju álit Skipulagsstofnunar, sbr. 28. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Þá er gert ráð fyrir að umsókn um endurnýjun skuli berast með þriggja ára fyrirvara til þess að endurnýja megi leyfi áður en fyrri

gildistími rennur út. Þótt þrjú ár kunni að virðast langur tími verður að líta til fenginnar reynslu af útgáfu rekstrarleyfa og þeirra mörgu skilyrða sem að Matvælastofnun þarf að líta til samkvæmt frumvarpinu.

2. mgr. ákvæðisins gerir það að viðbótarskilyrði fyrir endurnýjun að Matvælastofnun framkvæmi mat á frammistöðu rekstraraðila á því rekstrarleyfistímabili sem er við það að ljúka. Ef niðurstaða þess mats er að rekstraraðili hafi á tímabilinu gerst sekur um alvarleg brot, er Matvælastofnun heimilt að endurútgefa ekki rekstrarleyfið. Almennt yrði að líta svo á að Matvælastofnun hefði rýmri heimildir til þess að synja um endurnýjun heldur en til þess að afturkalla rekstrarleyfi. Í þessu tilliti væri Matvælastofnun einnig rétt að horfa til frammistöðu samkvæmt öðrum eldri og gildandi rekstrarleyfum á öðrum smitvarnarsvæðum en því þar sem farið er fram á endurnýjun. Brýnt yrði þó að Matvælastofnun myndi upplýsa rekstrarleyfishafa á rekstrartímanum að hin alvarlegu brot kynnu að verða þess valdandi að rekstrarleyfi hans yrði ekki endurnýjað. Með því móti er betur tryggt að rekstrarleyfishafi hafi raunhæft tækifæri til að bæta úr annmörkum áður en til ákvörðunar Matvælastofnunar kemur um mögulega endurnýjun.

Um 35. gr.

Greinin er að mestu í samræmi við 11. gr. gildandi laga og þarfnast ekki skýringar.

Um 36. gr.

Greinin er að miklu leyti í samræmi við 13. gr. a gildandi laga en tvær meginbreytingar er að finna í henni. Í fyrsta lagi er ábyrgð á viðbrögðum við sníkjudýrum færð frá Matvælastofnun og yfir á rekstrarleyfishafa en þó þannig að Matvælastofnun hefur tækifæri til þess að stöðva aðgerðir rekstrarleyfishafa ef þörf krefur. Í öðru lagi er kveðið á um reglubundnar dýraheilbrigðisheimsóknir á starfsstöðvar og er það í samræmi við ákvæði 25. gr. reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2016/429 um smitandi dýrasjúkdóma sem og tillögur starfshóps um smitvarnir í sjókvíaeldi frá janúar 2023.

Um 37. gr.

Greinin byggist á 14. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Í 1. mgr. er nýmæli sem kveður á um að eftirlit Matvælastofnunar skuli vera áhættumiðað. Í því felst að Matvælastofnun skuli hafa meira eftirlit með þeim rekstraraðilum sem búa við meiri áhættu í sínum rekstri, að hafa skuli meira eftirlit með tilteknum þáttum sem teljast sérstaklega áhættusamir og jafnvel auka eða draga úr eftirliti eftir árstíma o.s.frv., allt eftir áhættumati Matvælastofnunar. Áhættumiðað eftirlit felur einnig í sér skilvirka nýtingu á mannafla og þekkingu Matvælastofnunar á hverjum tíma þannig að áhættumeiri rekstraratriði séu ávallt í forgangi við eftirlit.

Í 2. mgr. er lögð til sú breyting að Matvælastofnun geti krafist rekstrarleyfishafa um skýrslu um starfsemi sína oftar en mánaðarlega ef tilefni er til. Endurspeglar þessi breyting áherslu á áhættumiðað eftirlit.

Í 3. mgr. er nýmæli sem felur í sér að rekstrarleyfishafi skuli árlega útbúa framleiðsluáætlun sem send skal Matvælastofnun til samþykktar. Er þessi áætlun hugsuð til þess að auðvelda eftirlit og forgangsröðun Matvælastofnunar en ekki til þess að Matvælastofnun komi að skipulagningu viðkomandi rekstrar. Matvælastofnun er þó rétt að synja framleiðsluáætlun ef fyrirhuguð framleiðsla er til þess fallin að valda því að rekstrarleyfishafi fari fram úr framleiðslutakmörkunum eða hyggi á aðgerðir sem líklegar eru til að fara í bága við lög eða reglur. Framleiðsla rekstrarleyfishafa er þó sem endranær fyrst og síðast á ábyrgð rekstrarleyfishafa

sjálfs. Leiðbeiningar Matvælastofnunar sem kunna að koma fram við samþykkt eða synjun framleiðsluáætlunar létta í engu ábyrgð af rekstrarleyfishafa sjálfum.

Í 7. mgr. er kveðið á um að Matvælastofnun geti krafist þess að rekstrarleyfishafi komi fyrir myndgreiningarbúnaði í sjókvíum til þess að hægt sé að vakta velferð og fjölda eldisfisks, sbr. nýja orðskýringu orðsins myndgreiningarbúnaður. Hér er miðað við að það sé tæknilega gerlegt að koma fyrir búnaði sem getur gert eftirlit skilvirkara og nákvæmara með sjálfvirkum hætti.

Lagt er til að bætt verði við greinina nýrri málsgrein sem taki af allan vafa um það að vinnsla Matvælastofnunar á eftirlitsgögnum samkvæmt þessari grein skuli vera í samræmi ákvæði laga um persónuvernd og reglur Persónuverndar um rafræna vöktun.

Í 9. mgr. er nýmæli sem felur í sér tilmæli um aukna samræmingu í eftirliti og stjórnslu Matvælastofnunar og Umhverfis- og orkustofnunar. Núverandi rekstraraðilar hafa kvartað yfir því að Umhverfis- og orkustofnun og Matvælastofnun sinni, að einhverju marki, sama eftirlitinu og séu að óska eftir sömu gögnum. Ekki verður komist hjá einhverjum tvíverknaði en hins vegar er eðlilegt að ríkisstofnanir vinni saman að því marki sem hægt er. Með 9. mgr. greinarinnar er ætlunin að tryggja samtal milli Matvælastofnunar og Umhverfis- og orkustofnunar en báðar stofnanir sinna grundvallarhlutverki í tengslum við eftirlit með sjókvíaeldi. Í frumvarpinu er ekki gerð tilraun til þess að gefa stofnunum fyrirmæli um hvernig eigi að ná fram aukinni samvinnu en hins vegar er stofnununum skylt að gera grein fyrir þeim atriðum sem koma í veg fyrir samstarf, ef einhver eru. Þá er í málsgreininni einnig kveðið á um til áréttingar að Umhverfis- og orkustofnun beri ábyrgð á þeim atriðum sem heyra undir bindandi umsögn stofnunarinnar en að henni beri að upplýsa Matvælastofnun um brot sem kunna að vera þess valdandi að Matvælastofnun beiti viðurlögum og stjórnsluviðurlögum samkvæmt ákvæðum frumvarpsins.

Í lokamálsgreininni er nýmæli sem lýtur m.a. að aðgangi Matvælastofnunar að tækjum og búnaði í eigu rekstrarleyfishafa. Ákvæðið er m.a. komið til vegna athugasemda frá rekstraraðila sem bárust í umsögnum um stefnumótun í lagareldi. Þar kom efnislega fram að órökrétt væri að Matvælastofnun færi á milli smitvarnasvæða á eigin farartækjum þegar rekstraraðilum væri bannað að flytja búnað og tæki milli svæða vegna smithættu. Að sama skapi væri óraunhæft að Matvælastofnun kæmi sér upp búnaði vegna hvers smitvarnasvæðis fyrir sig. Kom fram í umsögninni að í „einhverjum tilvikum væri hagkvæmara að skylda fyrirtækin til að aðstoða við eftirlit með sínum búnaði og að hann sé til reiðu“. Tekið er undir þetta sjónarmið í frumvarpinu en miðað er við að skylda rekstrarleyfishafa að þessu leyti takmarkist við eftirlit með sjókvíum.

Um 38. gr.

Tilgangur ákvæðisins, sem er nýmæli, er að skylda rekstrarleyfishafa til þess að fjarlægja búnað sem ekki er í notkun. Þá er Matvælastofnun gefið færi á að veita undanþágu frá skyldu til að fjarlægja búnað. Ekki er talið að Matvælastofnun eigi að leggja strangt mat á skyldu til að fjarlægja búnað enda ljóst að dýrt getur verið að koma búnaði fyrir og því rétt að rekstraraðili njóti vafans nema viðkomandi búnaður sé þeim mun fyrirferðarmeiri eða valdi öðrum miklu ónæði.

Um VII. kafla.

Í VII. kafla er að finna nýmæli er lýtur að heimildum til eldis á frjóum laxi. Í kaflanum eru lagðar til breytingar á útfærslu og framkvæmd varðandi þær takmarkanir sem af áhættumati erfðablöndunar leiðir. Um efni kaflans vísast til kafla 3.1.1.

Um 39. gr.

Tilgangur greinarinnar er að kveða á um skrá Matvælastofnunar sem skal geyma allar nauðsynlegar upplýsingar um skráningu laxahlutar, laxamagns hvers árs auk laxamagns sem er nýtt hverju sinni o.s.frv. Þá er tekið fram að skráning í skrá Matvælastofnunar sé skilyrði fyrir eldi á frjóum laxi.

Í 2. mgr. er tekið fram að úthlutun og skráning laxahlutar samkvæmt frumvarpinu myndi ekki eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir heimildum til eldis á frjóum laxi. Að öðru leyti vísast í kafla 3.1.1.

Í 3. mgr. er ákvæði sem felur í sér undantekningu frá 6. gr. frumvarpsins um áhættumat erfðablöndunar. Ákvæðið felur í sér að ákveða má í reglugerð að skertan eða engan laxahlut þurfi til eldis frjós lax í lokuðum eða hálflokuðum búnaði enda dragi eiginleikar slíks búnaðar með verulegum hætti úr hættu á stroki. Markmiðið er að hvetja rekstrarleyfishafa til þess að færa eldi á frjóum laxi í lokaðan búnað sem dregur úr hættu á stroki. Slíkur búnaður er kostnaðarfrekur og einn þeirra hvata sem hægt er að bjóða rekstrarleyfishöfum er að auka framleiðsluheimildir samhliða þeirri auknu fjárfestingu sem felst í kaupum á lokuðum eða hálflokuðum búnaði. Ákvæði þetta á sér nokkra hliðstæðu í reglugerðarheimild 5. gr. frumvarpsins varðandi burðarþolsmat en mikilvægt er að hafa í huga að umræddur búnaður verður að vera til þess fallinn að draga verulega úr hættu á stroki til þess að hægt sé að frá frekari heimildir til eldis á frjóum laxi á grundvelli þessa ákvæðis frumvarpsins. Ákvæðið gerir ráð fyrir að ákveða megi í reglugerðinni að annað hvort þurfi engan laxahlut til þess að ala frjóan lax í lokuðum búnaði eða þá skertan laxahlut, t.d. með því að ala megi tvöfalt meiri frjóan lax lokuðum búnaði en opnum sjókvíum.

Um 40. gr.

Um greinina er fjallað í kafla 3.1.1 og vísast til þess sem þar segir. Lagt er til að laxamagn verði ekki flutt milli landshluta enda er áhættumatið í grunninn gefið út fyrir hvern landshluta, sem eru nú Austfirðir og Vestfirðir. Í 2. mgr. kemur fram að óheimilt sé að leigja laxahlut til annarra rekstrarleyfishafa lengur en tvær kynslóðir í senn. Sé miðað við að eldi tveggja kynslóða taki 3–4 ár, og að rekstrarleyfishafa sé heimilt að láta fjögur ár líða án eigin nýtingar áður en laxahlutur er afturkallaður, þá er ljóst að rekstrarleyfishafi getur haldið á laxahlut í 7–8 ár án þess að nýta hann sjálfur áður en hann sætir innköllun. Ætti sá tími að vera nægur til aðlögunar, t.d. ef rekstraraðili lendir í áföllum eða stendur í rekstrarbreytingum sem koma í veg fyrir eigin nýtingu laxahlutar til skamms tíma.

Veðsetning og framsal þeirra rekstrarleyfisbundnu réttinda, sem felast í skráningu í skrá Matvælastofnunar um laxahlut, er alfarið á ábyrgð þeirra aðila sem um slíka gerninga semja.

Um 41. gr.

Greinin kveður á um innköllun og útboð laxahlutar. Með nýtingu laxahlutar er átt við nýtingu hans að fullu a.m.k. einu sinni á þriggja ára tímabili. Sé aðili t.d. skráður fyrir laxahlut sem veitir viðkomandi rétt til eldis 5.000 tonna en viðkomandi aðili nýtir mest 3.000 tonn á þriggja ára tímabili, þá verður laxahlutur sem samsvarar 2.000 tonnum innkallaður án endurgjalds. Hér er gert ráð fyrir óbreyttu heildarlaxamagni á þeim tíma sem um ræðir. Laxahlutur er ekki eign viðkomandi rekstrarleyfishafa heldur í reynd takmörkun, sem á bara við um frjóan lax, á almennu rekstrarleyfi til sjókvíaeldis. Meðferð þeirrar takmörkunar, t.d. með flutningi milli svæða, framsali eða leigu, er einungis hugsuð til þess að tryggja sem skilvirkasta nýtingu á heimildum til eldis á frjóum laxi. Það er samfélagslega óhagkvæmt að aðilar sitji á ónýttum

laxahlut og mikilvægt að aðilar safni ekki laxahlut sem þeir nýta ekki enda útilokar slík söfnun réttinda aðra frá eldi á laxi. Þá verður einnig að horfa til þess að ákvæði um laxahlut eru í reynd almenn skerðing á atvinnufrelsi og þeir sem hafa rétt til laxahlutar því í forréttindastöðu. Innköllun laxahlutar er til þess fallin að hleypa nýjum aðilum að eldi fjórra laxa í gegnum útboð og innköllun er í því tilliti ætlað að vernda atvinnufrelsi almennt sem annars væri skert með því að tilteknir aðilar geti setið í lengri tíma á ónýttum laxahlut.

Í 4. másl. 1. mgr. ákvæðisins kemur fram að aðili sem öðlast rétt til laxahlutar í gegnum útboð Matvælastofnunar hafi lengri tíma en ella til þess að nýta laxahlut fyrst eftir útboðið, eða fjögur ár í stað þriggja. Að loknu fjögurra ára tímabili verður rekstrarleyfishafi að leigja hlutdeildina eða nýta hana sjálfur. Eftir það gilda almennar reglur um þriggja ára frest til nýtingar fyrir innköllun. Lagt er til að sama gildi ef aukning hefur orðið á heildarlaxamagni sem, eðli máls samkvæmt, ætti að hafa í för með sér að hlutfallsleg nýting laxahlutar lækki áður en rekstrarleyfishafi getur aukið framleiðslu sína.

Í 2. mgr. kemur fram að einungis aðilar sem fengið hafa úthlutað smitvarnasvæði hafa rétt á að bjóða í laxahlut.

Um 42. gr.

Greinin tekur á þeim möguleika að ný smitvarnasvæði í sjókvíaeldi verði skilgreind utan Vestfjarða og Austfjarða með þeim hætti að þar myndist möguleiki á eldi á frjóum laxi sem sé hrein viðbót við heimildir sem þegar eru til staðar til eldis á frjóum laxi samkvæmt áhættumati erfðablöndunar. Hér mætti, sem mögulegt dæmi, hugsa sér sjókvíaeldi fjær landi eða við Suðurland sem þó félli ekki undir það að vera hafeldi.

Um VIII. kafla.

Í VIII. er fjallað um strok og afleiðingar þess. Strok allra fiska er óæskilegt, hvort sem um er að ræða lax eða annan fisk. Í reynd hefur reynslan hins vegar verið sú að strok laxa hefur reynst áhættumest varðandi áhrif á villtan fisk. Kemur þar bæði til að eldi á laxi er langumfangsmesta eldið sem stundað er í sjó en einnig að lax sem alinn er í sjókvíum er almennt vel til þess fallinn að þrífast í íslenskri náttúru enda af sömu tegund (Salmo salar) og hinir villtu stofnar laxa sem fyrir eru í íslenskum ám.

Ákvæðum kaflans er ætlað að miða að því að tryggja upplýsingagjöf um strok, fyrirbyggja strok og kveða á um viðbrögð þegar upp kemur strok.

Um 43. gr.

Greinin byggist á 1. og 2. mgr. 13. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Í ákvæðinu er kveðið á með skýrari hætti en verið hefur um skyldu rekstrarleyfishafa til halda eldisfisk innan sjókvía og skyldu til að nota búnað sem kemur í veg fyrir strok. Ákvæðinu er ætlað að taka af allan vafa um að strok sé óheimilt og sé ekki hluti af almennum rekstri sjókvíaeldis.

Um 44. gr.

Greinin byggist á 1. mgr. 13. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Ákvæðið er ítarlegra og hlutverk stofnana hefur breyst. Markmiðið er að Matvælastofnun hafi yfirstjórnar- og samræmingarhlutverk í öllum málum sem snúa að stjórnslu sjókvíaeldis. Matvælastofnun getur hins vegar leitað til annarra stofnana, ekki síst Fiskistofu, vegna hlutverks Fiskistofu varðandi ár og villta stofna.

Ákvæðið þarfnast að öðru leyti ekki sérstakra skýringa.

Um 45. gr.

Í 1. mgr. er kveðið á um að Matvælastofnun skuli, þegar atburður verður sem greinir í 1. mgr. 44. gr., ákvarða hvort leita skuli að strokufiski í veiðiam eða vötnum og hann fjarlægður. Við mat sitt skal Matvælastofnun hafa samráð við Fiskistofu. Þannig skal Matvælastofnun hafa yfirstjórnar- og samræmingarhlutverk samkvæmt greininni en vegna sérþekkingar og framkvæmdar- og eftirlitshlutverks Fiskistofu samkvæmt lögum um lax- og silungsveiði, nr. 61/2006, verður Matvælastofnun skylt að hafa samráð við Fiskistofu. Skal Fiskistofa m.a. leggja mat á hvaða áhrif aðgerðir samkvæmt ákvæðinu hefðu á villta fiskistofna og vistkerfi þeirra. Skal Matvælastofnun jafnframt hafa samráð við viðeigandi veiðifélag eða veiðiréttarhafa þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað.

Í 2. mgr. er kveðið á um að Matvælastofnun og Fiskistofa skuli gera sameiginlega viðbragðsáætlun um aðgerðir sem veiðifélögum, eða veiðiréttarhöfum þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, er heimilt að grípa til í kjölfar strokatburðar. Viðbragðsáætlanir samkvæmt ákvæðinu horfa þannig eingöngu til viðbragða veiðifélaga og veiðiréttarhafa og samvinnu þeirra við Matvælastofnun og Fiskistofu. Markmið viðbragðsáætlunar er tvíþætt. Annars vegar að skilgreina fyrir fram þær aðgerðir sem heppilegar eða hentugar eru til þess að bregðast við strokatburði og hins vegar að skilgreina þann kostnað sem fyrir fram er vitað að veiðifélag og veiðiréttarhafar fá endurgreiddan. Markmið ákvæðisins er þannig að bregðast við mögulegu aðgerðarleysi veiðifélaga og veiðiréttarhafa sem skapast vegna þess að umræddir aðilar kunna að vera óvissir um þær aðgerðir sem þeir mega grípa til og hver ber þá kostnaðinn af slíkum aðgerðum. Það er mikilvægt að áréttu að viðbragðsáætlanir leggja ekki aðgerðaskyldu eða kvöð á veiðifélag eða veiðiréttarhafa né útilokar viðbragðsáætlun að veiðifélag og aðrir veiðiréttarhafar geti gengið lengra en viðbragðsáætlun segir til um og gripið þannig til róttækari aðgerða ef aðstæður krefjast slíks. Með því að skilgreina fyrir fram ákveðinn ramma um aðgerðir í viðbragðsáætlun, sem þó er hvorki bindandi né tæmandi fyrir veiðifélag eða veiðiréttarhafa, er þess vænst að veiðifélag og veiðiréttarhafar geti brugðist skjótt við með skilvirkum og áhrifaríkum hætti. Þótt það komi ekki fram berum orðum í frumvarpinu, þá er gert ráð fyrir að margar eða margþættar viðbragðsáætlanir séu gerðar af Matvælastofnun og Fiskistofu, þ.e. viðbragðsáætlanir fyrir tiltekin svæði, viðbragðsáætlanir þegar stök er staðfest, viðbragðsáætlanir þegar göt finnast á sjókvíum en stök hefur ekki verið staðfest o.s.frv.

Í 3. mgr. er vikið að greiðslu kostnaðar vegna aðgerða skv. 1. og 2. mgr. ákvæðisins. Meginreglan er að rekstrarleyfishafi sem hefur orðið fyrir strokatburði sem er kveikja aðgerða verði að bera kostnað vegna slíkra aðgerða. Ákvæðið tekur af vafa um að rekstrarleyfishafi ber kostnað þótt utanaðkomandi verktakar séu fengnir til þess að annast aðgerðir, sem og að Matvælastofnun annist innheimtu fyrir hönd veiðifélaga og veiðiréttarhafa gagnvart rekstrarleyfishafa.

Í 4. mgr. kemur fram að landeigendum verður skylt að veita þeim sem framkvæma aðgerðir samkvæmt greininni aðgang að ám og veiðistöðum. Þótt hér sé um takmörkun á lögvörðum eignarréttindum að ræða, þá verður að horfa til þess að um lítilvægt inngríp er að ræða auk þess sem um almenna takmörkun eignarréttinda er að ræða sem aðilar verða almennt að þola bóta laust. Er gert ráð fyrir því að í langflestum tilfellum verði hægt að haga málum þannig að veiðar fari fram í góðu samstarfi við hagaðila, þ.m.t. landeigendur, enda um mikilvægt verndunarstarf að ræða.

Um 46. gr.

Greinin er nýmæli en henni er ætlað að eyða vafa um framkvæmd og kostnað við uppruna-greiningu laxa sem veiddir eru vegna gruns um eldisuppruna. Samkvæmt orðalaginu gildir greinin þó um allan fisk.

Án sýnatöku og greiningar er sjaldnast vitað með fullvissu hvar tiltekinn lax á uppruna sinn enda lax sem nú er alinn í sjókvíum af sömu tegund og villtir laxar í íslenskum ám. Er þá helst að miða við sköpulag og ákomur á fisknum til þess að meta líkur á því að tiltekinn fiskur sé úr eldi eða villtur. Í kjölfar stroks hjá Arctic Fish (Arctic Sea Farm hf.), sem uppgötvaðist í ágúst 2023 og varð til þess að laxar úr eldi gengu upp í fjölda veiðiáa (sjá umfjöllun í kafla 3.1.10), var fiskur veiddur í mörgum ám og afhentur Hafrannsóknastofnun til sýnatöku og upprunagreiningar. Hluti þeirra laxa sem Hafrannsóknastofnun fékk til sýnatöku var villtur fiskur en slíkt er óhjákvæmilegt vegna hinna miklu líkinda milli villtra laxa og eldislaxa.

Í 1. mgr. er kveðið á um að veiðifélögum og veiðiréttarhöfum beri að tilkynna veiði á fiski sem kunnir að vera af eldisuppruna til Matvælastofnunar. Þá er jafnframt kveðið á um það í 2. mgr. að slíkur fiskur skuli afhentur Hafrannsóknastofnun.

Í 3. mgr. er kveðið á um að séu greiningar gerðar á fiski sem afhentur er Hafrannsóknastofnun í kjölfar aðgerðar skv. 45. gr. frumvarpsins þá skuli rekstrarleyfishafar greiða kostnað við alla greiningu fisks, hvort sem niðurstaða greiningar leiða í ljós að um eldisfisk eða villtan fisk sé að ræða. Sé um að ræða tilkynningu veiðifélags eða veiðiréttarhafa um grun um eldisfisk skv. 1. mgr. ákvæðisins, en ekki hluta af aðgerðum skv. 45. gr., skal íslenska ríkið greiða kostnað af greiningu ef í ljós kemur að tiltekinn fiskur sé villtur en að öðrum kosti rekstrarleyfishafi sem ól viðkomandi fisk áður en hann strauk eða gat af sér afkvæmi sem hafa veiðst.

Um 47. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 48. gr.

1. mgr. er nýmæli en henni er ætlað að skylda rekstrarleyfishafa að nota talningarbúnað sem uppfyllir tiltekin lágmarksskilyrði um nákvæmni samkvæmt reglugerð. Með ákvæðinu er leitast við að tryggja að talning fiska við útsetningu seiða sé sem áreiðanlegust, en slík nákvæmni er ein af meginforsendum þess að unnt sé að meta hugsanlegt stök úr sjókvíum, þ.e. með samanburði á útsettu magni að frádregnum skráðum afföllum og slátruðu magni fisks.

Í 2. mgr. er lögð skylda á rekstrarleyfishafa til að tilkynna frávik frá væntri fóðurnotkun til Matvælastofnunar. Líkt ákvæði 1. mgr. þá er þessu ákvæði ætlað að stuðla að áreiðanlegri upplýsingagjöf um fjölda fiska í kvíum, þar sem frávik í fóðurnotkun getur gefið vísbendingar um mögulegan mismun á ætluðum og raunverulegum fjölda fiska og þannig bent til mögulegs stroks.

Um IX. kafla.

Í IX. kafla er fjallað um afföll og afleiðingar þeirra. Svo sem greinir í orðskýringum í 3. gr. þá er með afföllum átt við dauða eldisfisks í sjó, sem og förgun á fiski vegna sára, sjúkdóma og sníkjudýra. Afföll eru þannig nokkurs konar heildarmælikvarði á dýravelferð sem tekur til sjúkdóma, lúsasmits, vanfóðrunar o.fl.

Um 49. gr.

Greinin er nýmæli og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 50. gr.

Greinin er nýmæli og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um X. kafla.

Í X. kafla er fjallað um eftirlit og viðbrögð við lúsasmiti. Tekur kaflinn bæði til laxalúsar (*Lepeophtheirus salmonis*) og fiskilúsar (*Caligus elongatus*) en þessar lúsategundir geta valdið miklum usla í sjókvíaeldi. Lúsasmit getur orðið að dýravelferðarmáli með þeim afleiðingum að farga verður verulegum fjölda fiska. Helstu aðferðir við lúsameðhöndlun eru annars vegar lyfjagjöf, sem getur verið veitt í gegnum fóður eða með því að efni er hellt í sjókví, og hins vegar meðhöndlun án lyfjagjafar í svokölluðu meðhöndlunarskipi sem gerir kleift að meðhöndla lax gegn lús án lyfja. Um er að ræða meðferð eins og ferskvatnsmeðhöndlun, hitameðhöndlun og burstun. Meðferð í meðhöndlunarskipi drepur lúsina á öllum stigum og hefur nær engin umhverfisáhrif ólíkt lyfjameðferðum sem geta haft í för með sér umhverfisáhrif. Í frumvarpinu er hugtakið lyfjameðhöndlun notað í stað efnameðhöndlunar eða lúsaciturs enda eiga síðarnefndu heitin t.d. illa við um lyf sem gefin eru með fóðri.

Lúsasmit mun fylgja sjókvíaeldi um fjórsjúaánlega framtíð enda lúsinn hluti af vistkerfum sjávar og því einungis hægt að leitast við að lágmarka lúsasmit og fækka alvarlegum smitum.

Um 51. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli en í 49. gr. reglugerðar nr. 540/2020 er gert ráð fyrir vöktun sníkjudýra og viðbragðsáætlun vegna lúsar líkt og í 1. mgr. greinarinnar.

2. mgr. veitir annars vegar Matvælastofnun heimild til að krefjast þess að rekstrarleyfishafi framkvæmi sjálfur lúsatalningu en hins vegar að Matvælastofnun sjálf, eða aðili á hennar vegum, framkvæmi talninguna. Aðkoma annarra en rekstrarleyfishafa að lúsatalningu tryggir samræmi og áreiðanleika við talninguna.

3. mgr. greinarinnar kveður á um að rekstrarleyfishafi skuli ávallt hafa aðgang að búnaði í íslenski lögsögu til þess að meðhöndla eða fjarlægja lús án lyfjameðhöndlunar á þeim árstíma þegar hitastig í sjó er til þess fallið að lús geti fjölgað sér. Er þetta talið nauðsynlegt enda bagalegt að þurfa að bíða eftir búnaði erlendis frá sem þá þarf að sótthreinsa, fá leyfi fyrir o.s.frv. þegar það er vitað fyrir fram að áhætta af lúsasmiti er meiri á ákveðnum tímum en öðrum.

Í 4. mgr. er sett fram mikilvægt ákvæði sem felur í sér reglugerðarheimild til þess að ákveða umfang eða takmörkun á lyfjameðferðum. Ástæður þess að æskilegt er að takmarka lyfjameðferðir eru neikvæð umhverfisáhrif í kringum kvíar sem fiskar eru meðhöndlaðir í ásamt hættu á því að lúsinn myndi ónæmi gegn tilteknum lyfjum. Þá kemur fram að kveða megi á um sérstakar aðgerðir af hálfu rekstrarleyfishafa ef rannsóknir Hafrannsóknastofnunar gefa tilefni til að ætla að mikil hætta sé á lúsasmiti. Loks er gefin heimild til þess að ákveða í reglugerð undanþágur frá vöktun og aðgengi að búnaði ef málefnaleg rök gefa ástæðu til þess, s.s. ef ekki hefur orðið vart við lúsasmit á tilteknu tímabili.

Um 52. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli en þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 53. gr.

Í greininni er kveðið á um bann við eldi á lúsasmituðum fiski ef tilraunir til meðhöndlunar hafa reynst árangurslausar eða hámarksfjölda meðferða hefur verið náð. Ef fjöldi lúsa fer yfir viðmiðunarmörk, sem sett skulu fram í reglugerð, þrátt fyrir meðhöndlun, þá er þrautaráðið að fjarlægja lúsasmitaðan fisk úr sjókvíum. Skv. 1. mgr. ákvæðisins er rekstrarleyfishafa fengið nokkuð frelsi til þess að ákveða hvernig slíkt er gert en ljóst er að oft myndi sú aðgerð fela í sér að rekstrarleyfishafi kysi að slátra eða farga öllum fiski. Ef sár og heilbrigðisstaða fisks býður ekki upp á viðunandi velferð getur Matvælastofnun ákveðið að rekstrarleyfishafi skuli farga öllum fiski í tilteknum sjókvíum.

2. og 3. mgr. þarfnast ekki skýringar.

Um XI. kafla.

Í XI. kafla er fjallað um kynþroska lax og eldi hans. Kynþroski lax er almennt óæskilegur í eldi. Annars vegar verðfellur laxinn við kynþroska og hins vegar er kynþroska lax líklegri til að hafa áhrif á villta nytjastofna lax ef hann strýkur. Það er því almennt bæði hagur rekstrarleyfishafa og vistkerfis að kynþroska sé haldið í lágmarki.

Um 54 gr.

Greinin er nýmæli og með henni er lagt til bann við eldi kynþroska lax þannig að þær aðstæður skapist að 5% fisks í sjókví sé kynþroska á tímabilinu desember til maí og 3% á tímabilinu júní til nóvember, sbr. 1. mgr. ákvæðisins.

Samkvæmt 2. mgr. verður rekstrarleyfishafi skyldur til að fjarlægja kynþroska fisk úr sjókvíum þegar hlutfall kynþroska lax fer yfir 5% í tiltekinni sjókví. Þau mörk eru lægri á tímabilinu júní til nóvember þegar villtur lax gengur í ár og meiri hætta er á tjóni ef kynþroska fiskar sleppa. Eru mörkin 3% á því tímabili. Þegar viðkomandi mörkum er náð verður að fjarlægja kynþroska fisk úr kvíum. Er rekstrarleyfishafa fengið nokkurt frelsi til þess að ákveða hvernig slíkt er gert en mögulegt er að sú aðgerð myndi fela í sér að rekstrarleyfishafi kysi að slátra öllum fiski.

3. og 4. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Um 55. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli. Annars vegar er kveðið á um eftirlit með fjölda kynþroska laxa við slátrun. Hins vegar er í 2. mgr. kveðið á um sérstakar aðgerðir þegar hlutfall kynþroska fisks er komið yfir 0,5% en þá ber rekstrarleyfishafa að viðhafa aukið eftirlit.

Um XII. kafla.

Í XII. kafla eru ákvæði sem lúta að afturköllun rekstrarleyfis til sjókvíaeldis, annars vegar á grundvelli forsendubrests og hins vegar á grundvelli brota gegn ákvæðum frumvarpsins.

Um 56. gr.

Greinin byggist á 15. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Markmið hennar er að hvetja rekstrarleyfishafa til þess að nýta útgefin leyfi en sæta ella afturköllun leyfis. Með því að veita einum aðila rétt til að starfa á smitvarnasvæði eru aðrir aðilar útilokaðir frá starfsemi þar. Þó að afturköllun rekstrarleyfis sé innngrip í atvinnufrelsi þess sem afturköllun sætir, þá er útilokun annarra frá starfsemi á viðkomandi smitvarnasvæði einnig takmörkun á atvinnufrelsi þeirra

sem ekki hafa rekstrarleyfi. Rekstrarleyfi til sjókvíaeldis eru forréttindi sem rekstrarleyfishöfum ber að nýta með ábyrgum hætti, m.a. þegar kemur að nýtingu þeirra gæða sem um ræðir.

Í 1. mgr. er kveðið á um að rekstrarleyfishafi verði, innan fimm ára frá fyrstu útgáfu rekstrarleyfis, að nýta a.m.k. einu sinni 20% af hámarkslífmassa samkvæmt burðarþolsmati en ella verði rekstrarleyfið fellt úr gildi. Sem dæmi mætti taka ef smitvarnasvæði er með hámarkslífmassa upp á 10.000 tonn. Þá verður lífmassi fisks í eldi að ná 2.000 tonnum á einhverjum tímavörðum á fyrstu fimm árunum frá fyrstu útgáfu leyfis. Strangt til tekið gæti rekstrarleyfishafi náð 2.000 tonna lífmassa snemma dags en hafið slátrun seinna sama dag þannig að sú stund sem viðkomandi aðili þyrfti að hafa 2.000 tonn af fiski í sjó til að uppfylla skilyrði ákvæðisins gæti verið mjög stutt. Sömu sjónarmið eiga við sé miðað við hlaupandi tólf mánaða meðaltalslífmassa, þ.e. þá verður rekstrarleyfishafi að ná 20% nýtingu af hámarki hins hlaupandi tólf mánaða meðaltals einhvern tímann á fyrstu fimm árunum og er þá nýtingin einnig reiknuð sem hlaupandi tólf mánaða meðaltal. Loks er heimilt að veita 12 mánaða undanþágu frá niðurfellingu ef málefnaleg sjónarmið búa að baki töf á upphafi rekstrar.

Í 2. mgr. segir að fella skuli rekstrarleyfi úr gildi ef rekstur stöðvast alfarið í 3 ár, þó að gefnum fresti til úrbóta skv. 3. mgr. Þá segir enn fremur að leyfi verði fellt úr gildi ef mesta nýting leyfilegs lífmassa á hverju ári er undir 35% að meðaltali á ári á sex ára tímabili, þó að gefnum fresti til úrbóta skv. 3. mgr. Ákvæðið á við hvort sem nýting burðarþols miðar við hámarkslífmassa á hverjum tíma eða hámarkslífmassa samkvæmt tólf mánaða hlaupandi meðaltali.

Í 3. mgr. segir að gefa verði rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta áður en rekstrarleyfi er fellt úr gildi. Mætti almennt ætla að hæfilegur frestur yrði ekki meiri en 12–18 mánuðir og að á þeim tíma yrði rekstrarleyfishafi að sýna jafnt og þétt fram á raunverulegar aðgerðir til þess að auka við framleiðslu sína til þess að ná megi aukinni nýtingu lífmassa.

Í 4. mgr. eru tekin af tvímæli um að ef rekstrarleyfishafi glatar rekstrarleyfi sem tengt er tilteknu smitvarnasvæði, þá glatar rekstrarleyfishafi jafnframt öllu tilkalli til að starfrækja sjókvíaeldi á því tiltekna smitvarnasvæði og bjóða má smitvarnasvæðið út að nýju. Í þeim tilvikum sem rekstrarleyfishafi glatar tilkalli til að starfrækja sjókvíaeldi á tilteknu smitvarnasvæði skal úthlutun smitvarnasvæðis til viðkomandi aðila falla niður án bóta og endurgreiðslu.

Um 57. gr.

Greinin byggir á 16. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Þó að niðurfelling rekstrarleyfis sé inngrip í atvinnufrelsi þess sem niðurfellingu sætir, þá er útilokun annarra frá starfsemi á viðkomandi smitvarnasvæði einnig takmörkun á atvinnufrelsi þeirra sem ekki hafa rekstrarleyfi. Rekstrarleyfi til sjókvíaeldis eru forréttindi sem rekstrarleyfishöfum ber að nýta með ábyrgum hætti, m.a. með því að hlíta þeim reglum sem um starfsemina gilda. Í 1. mgr. er gert ráð fyrir að brot rekstrarleyfishafa þurfi að vera alvarleg til þess að þau verði afturköllun rekstrarleyfis. Er varla um breytingu á gildandi rétti að ræða heldur er þetta breytta orðalag fremur áréttning á því að minni háttar brot verða ekki afturköllun.

Í 2. mgr. frumvarpsgreinarinnar segir að gefa verði rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta áður en rekstrarleyfi er fellt úr gildi. Mætti almennt ætla að hæfilegur frestur yrði skemmri en frestur samkvæmt 3. mgr. 56 og færi eftir eðli brota. Þá er einnig tekið fram í ákvæðinu að ef um sérstaklega alvarleg eða ítrekuð alvarleg brot sé að ræða þurfi ekki að veita slíkan frest. Ætti slíkt t.d. við ef brot væri framið af einbeittum ásetningi eða hefði verið langvarandi. Sú undantekning að ekki þurfi að veita viðvörðun í tilvikum

sérstaklega alvarlegra eða ítrekaðra alvarlegra brota er nýmæli frá gildandi lögum þar sem ávallt er gert ráð fyrir að rekstrarleyfishafa sé veitt skrifleg viðvörðun.

Í 3. mgr. kemur fram að Umhverfis- og orkustofnun geti afturkallað bindandi umsögn sína samkvæmt 4. mgr. 27. gr. ef rekstrarleyfishafi brýtur gegn ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir eða afleiddum reglum og fyrirmælum. Enda þótt rekstrarleyfishafi sé að formi til einungis bundinn af ákvæðum rekstrarleyfis í sínum rekstri, en ekki bindandi umsögn Umhverfis- og orkustofnunar, þá er hin bindandi umsögn grundvöllur að efnislega mikilvægum hluta rekstrarleyfisins. Þau atriði sem bindandi umsögn tekur til eru enn fremur á málefna- og sérfræðisviði Umhverfisstofnunar, sbr. m.a. 9. mgr. 37. gr. frumvarpsins. Er nauðsynlegt að brot gegn ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir hafi afleiðingar og geti leitt til afturköllunar þegar slíkt er réttlætanlegt.

4. mgr. kveður á um að Umhverfis- og orkustofnun skuli veita hæfilegan frest til úrbóta áður en bindandi umsögn er afturkölluð. Ef hins vegar ferli máls hjá Umhverfis- og orkustofnun lýkur með afturköllun bindandi umsagnar þarf Matvælastofnun ekki veita fresti eða tækifæri til úrbóta að sinni hálfu heldur getur Matvælastofnun þá þegar afturkallað rekstrarleyfi með vísan til afturköllunar bindandi umsagnar.

5. og 6. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Um XIII. kafla.

Í kaflanum er fjallað um umhverfisgjald vegna sjókvíaeldis. Sú meginbreyting er gerð á fyrirkomulagi tengdu gjaldinu að Umhverfissjóður sjókvíaeldis er lagður niður. Stærsti, eða stundum jafnvel eini, styrkþegi sjóðsins hefur verið Hafrannsóknastofnun og þykir rétt að einfalda stjórnýslu vegna umhverfisgjaldsins þannig að fjármögnun Hafrannsóknastofnunar sé veitt í gegnum fjárlög frekar en Umhverfissjóð sjókvíaeldis. Þá er reiknistofni umhverfisgjaldsins breytt með þeim hætti að annars vegar er ekki lengur miðað við hámarkslífmassa samkvæmt burðarþolsmati heldur þann lífmassa sem raunverulega er nýttur og hins vegar byggir umhverfisgjaldið einnig á reiknuðum afföllum. Um efni kaflans vísast að öðru leyti til kafla 3.1.12 og skýringa við einstakar greinar.

Um 58. gr.

Greinin byggist á 20. gr. e gildandi laga nr. 71/2008 en með frumvarpinu eru lagðar til talsverðar breytingar.

Í 1. mgr. kemur fram að rekstrarleyfishafi skuli greiða árlegt umhverfisgjald í ríkissjóð sem sé samtala þeirra gjalda sem reiknuð eru samkvæmt 2. mgr. og 3. mgr. frumvarpsgreinarinnar. Þá kemur fram að gjaldið sé innheimt til að standa straum af gerð og vöktun burðarþolsmats skv. 5. gr. og vöktun í ám skv. 7. gr. enda þótt fjármögnun þeirra verkefna ráðist af framlögum á fjárlögum hverju sinni. Til þess að markmið frumvarpsins nái fram að ganga er þó afar brýnt að fjárveiting hverju sinni sé í samræmi við innheimt gjöld enda eru þau verkefni sem gjaldinu er ætlað fjármagna ein af grunnforsendum sjálfbærrar uppbyggingar greinarinnar.

2. mgr. byggir á að rekstrarleyfishafi skuli greiða gjald fyrir hvert tonn lífmassa sem er raunverulega nýttur, í stað hámarkslífmassa samkvæmt rekstrarleyfi. Nýttur lífmassi reiknast sem samtala mesta lífmassa á hverju smitvarnasvæði á undanfarandi almanaksári. Hugsa mætti sér dæmi þar sem rekstrarleyfishafi er með rekstrarleyfi á þremur smitvarnasvæðum sem kalla má svæði A, B og C. Á sama almanaksárinu er mesti nýtti lífmassi á svæði A 1.000 tonn í september, 3.000 tonn á svæði B í ágúst og 1.500 tonn á svæði C í nóvember.

Samanlagður mesti nýttur lífmassi er þannig 5.500 tonn og væri það reiknistofn fyrir þennan þátt umhverfisgjaldsins.

Í öðru lagi er gert ráð fyrir að hluti umhverfisgjaldsins sé lagður á reiknuð afföll og er það nýmæli. Samkvæmt ákvæðinu yrði gjaldstofninn sá fjöldi fiska sem er mismunur á fjölda útsettra seiða í tiltekna sjókví annars vegar og fjölda fiska úr viðkomandi sjókví sem eru færðir til slátrunar til mannelis hins vegar. Frá fjölda útsettra seiða skal þó fyrst draga X% af fjölda útsettra seiða vegna væntrar skekkju í talningartækjum og væntra affalla.

Gjaldið greiðist þótt reiknaðan mismun megi rekja til annars en affalla. Þannig myndu stroknir fiskar einnig teljast til reiknaðra affalla sem og fiskar sem einungis yrðu nýttir í t.a.m. skepnufóður, sbr. þó ákvæði 59. gr. Gjaldið yrði vísitölutengt svo sem segir í frumvarpsákvæðinu.

Um 59. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og miðar að því að tilgreina atvik sem geta komið til lækkunar á umhverfisgjaldi sem reiknað er samkvæmt 3. mgr. 58. gr. frumvarpsins. Meginreglan er sú að ástæður affalla skipta ekki máli, umhverfisgjald samkvæmt 3. mgr. 58. gr. frumvarpsins greiðist hvort sem rekstrarleyfishafa verður kennt um afföll eða ekki. Atvik sem eru hluti af eðlilegri og eðlisbundinni áhættu í rekstri sjókvíaeldis geta verið óviðráðanlegur ytri atburður. Það er þó skilyrði að rekstrarleyfishafi hafi gripið til allra tiltækra ráðstafana og aðgerða í slíkum tilfellum svo þau geti í reynd talist óviðráðanleg. Yrði hér m.a. litið til þess hvort rekstrarleyfishafi hafi gripið til aðgerða í samræmi við viðbragðsáætlanir sem settar hafa verið fram í gæðahandbók samkvæmt reglugerð. Ef Matvælastofnun telur rétt að beita ákvæðinu þá er það sérstakt álitaefni hverju sinni hvort fella eigi umhverfisgjaldið niður að öllu leyti eða lækka það.

Um 60. gr.

Greinin er sama efnis og 20. gr. f gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki skýringa.

Um 61. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og þarfnast ekki skýringa.

Um XIV. kafla.

Í XIV. kafla er fjallað um töku sérstaks gjalds vegna sjókvíaeldis og samfélagsframlag. Um efni kaflans vísast til kafla 3.1.13 og 3.1.14.

Um 62. gr.

Greinin er sambærileg 1. mgr. 1. gr. gildandi laga um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019 og þarfnast ekki skýringa.

Um 63. gr.

Greinin byggir á 2. gr. gildandi laga nr. 89/2019 en hefur tekið nokkrum breytingum.

Í 1. mgr. er kveðið á um að það sé á hendi Matvælastofnunar að ákvarða og birta fjárhæð gjaldsins mánaðarlega. Er þetta breyting frá gildandi lögum nr. 89/2019 þar sem það var á hendi Fiskistofu að ákvarða og birta fjárhæð gjaldsins með auglýsingu eigi síðar en 1. desember hvert ár til að öðlast gildi fyrir komandi almanaksár.

Í 2. mgr. er lagt til að fjárhæð gjaldsins á hvert kílógramm slátraðs lax miðist við nýjasta mánaðarmeðaltal alþjóðlegs markaðsverðs á eldislaxi þarnæstliðinn almanaksmánuð fyrir ákvörðunardag skv. 1. mgr. Er þetta breyting frá gildandi lögum nr. 89/2019 þar sem miðað er við nýjasta 12 mánaða meðaltal alþjóðlegs markaðsverðs. Ástæða breytingarinnar er einkum fólgin í því að verð á laxi er mjög breytilegt milli mánaða. Í ljósi þess að upplýsingar um verð eru aðgengilegar er auðvelt að nota mánaðarlegar upplýsingar í stað þess að miða við verð fyrra árs. Sú breyting sem lögð er til er því talin leiða til þess að gjaldið endurspegli betur tekjur rekstrarleyfishafa á hverjum tíma. Um breytingar á gjaldhlutföllum samkvæmt málsgreininni vísast til kafla 3.1.13.

3. mgr. er nýmæli og vísast til kafla 3.1.13.

Í 4. mgr. er kveðið á um að fjárhæðarþrep 2. mgr. skuli uppreiknuð miðað við gengi evru þegar fjárhæðarþrep miðað við gengið 150 krónur á móti evru og sú evrutala síðan uppreiknuð miðað við viðkomandi evrugengi til þess að finna megi viðkomandi fjárhæðarþrep. Vegna þess að fjárhæðarþrepin eru sett fram í krónum, þá er nauðsynlegt að umreikna þau á hverjum tíma svo að fjárhæðarþrep fylgi breytingum í gengi krónu á móti evru líkt og heimsmarkaðsverð. Ástæða þess að fjárhæðarþrep eru sett fram í krónum, og gengið fastsett í 150 krónum á móti evru, er fyrst og fremst viðleitni til þess að nota krónur í lagatexta í stað erlendra gjaldmiðla þar sem því verður við komið.

Í 5. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem alinn er í sjó með lokuðum eldisbúnaði. Um hugtakið lokaður eldisbúnaður vísast til orðskýringa í 3. gr.

Í 6. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem alinn er í sjó með hálflokuðum eldisbúnaði. Um hugtakið lokaður hálflokaður eldisbúnaður vísast til orðskýringa 3. gr. frumvarpsins.

Í 7. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem alinn er skemur en 12 mánuði í sjó. Styttri tími í sjó minnkar álag á umhverfið og líkur á stroki. Styttri tími í sjó dregur jafnframt úr líkum á sjúkdómum sem og lúsaálagi.

Í 8. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem alinn er með búnaði, tækni eða aðferð sem líkleg er til að draga úr umhverfisáhrifum, samkvæmt fyrirframskilgreindum viðmiðum í reglugerð. Með ákvæðinu er gert ráð fyrir tæknilausnum og nýjungum sem hafa mögulega ekki litið dagsins ljós eða eru ekki sérstaklega útlistaðar í frumvarpinu, en geta falið í sér bætt umhverfisumgengni og dýravelferð.

Í 9. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds af slátruðum laxi sem aðeins er alinn einn vetur í sjó, þannig að slátrun fari fram eigi síðar en 20. október ári eftir útsetningu fisks. Sé lax aðeins alinn einn vetur í sjó má minnka líkur á afföllum þar sem oft verða mestu afföllin yfir vetrarmánuðina.

Í 1. másl. 10. mgr. er kveðið á um að eigi fleiri en ein framleiðsluáðferð við skv. 5.–9. mgr. þá skuli lægsta gjaldahlutfall gilda. Sem dæmi má nefna að ef lax er alinn skemur en 12 mánuði í lokuðum búnaði þá skal rekstrarleyfishafi greiða 25% af gjaldi skv. 2. mgr. Í 2. másl. 10. mgr. er kveðið á um að fyrsta kynslóð fisks í starfsemi rekstrarleyfishafa sem alin er með þeim aðferðum sem um ræðir í 5.–9. mgr. skuli vera undanþegin gjaldi.

Í 11. mgr. er kveðið á um fjárhæð gjalds þegar um er að ræða regnbogasilung og ófrjóan lax. Segir þar að fjárhæð gjalds í slíkum tilvikum skuli nema helmingi af gjaldi samkvæmt greininni og kemur sú lækkun til viðbótar við aðra lækkun gjalds skv. 5.–9. mgr. Sem dæmi má nefna að ef ófrjór lax er alinn skemur en 12 mánuði í sjó þá greiðist ekki gjald samkvæmt grein þessari.

12. mgr. byggir á 5. mgr. 2. gr. gildandi laga nr. 89/2019 og þarfnast ekki skýringa.

Um 64. gr.

Greinin er sambærileg 3. gr. gildandi laga nr. 89/2019 að undanskilinni 5. mgr. sem er nýmæli. Þar er fjallað um að ráðherra skuli með reglugerð kveða á um slægingarstuðul sem nota skuli við útreikning gjaldstofns. Þær upplýsingar sem rekstrarleyfishafi afhendir Matvælastofnun eru annars vegar sláturtölur um óslægðan fisk og hins vegar um slægðan fisk. Mismunur milli þessara tveggja talna getur verið þó nokkur og því mikilvægt að kveðið sé á um ákveðinn slægingarstuðul þegar gjaldstofninn er reiknaður.

Um 65. gr.

Greinin er sambærileg 4. gr. gildandi laga nr. 89/2019. Gerð er þó sú breyting að gjaldið skal lagt á 12 sinnum á ári.

Um 66. gr.

Greinin er sambærileg 5. gr. gildandi laga nr. 89/2019 og þarfnast ekki skýringa.

Um 67. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa.

Um 68. gr.

Greinin er nýmæli og felur í sér að fiskeldissjóður samkvæmt lögum nr. 89/2019 verður lagður niður, sbr. einnig bráðabirgðaákvæði IX við frumvarp þetta. Ástæða þess að sjóðurinn er lagður niður er einkum sú að markmiðið er að gera úthlutanir til sveitarfélaga fyrrsjáanlegri og að þær verði gerðar án umsóknar. Með þeirri breytingu hverfur þörfin á sjálfstæðri umgjörð að miklu leyti og horfir það enn fremur til almennrar einföldunar í stjórnsýslu að hætt verði við sjóðafyrirkomulag fiskeldissjóðs.

Markmið með úthlutunum samfélagsframlags sjókvíaeldis er að styrkja sjókvíaeldisbyggðir og þar með samfélög og stöðir atvinnulífs á þeim svæðum.

Í 2. mgr. ákvæðisins er kveðið á um að úthlutanir til sjókvíaeldisbyggða skuli skiptast annars vegar á milli landshluta og hins vegar sjókvíaeldisbyggða innan viðkomandi landshluta. Fyrst skal reiknað hvernig skiptingin er milli landshluta og síðan skiptingu úthlutunararfjár milli sjókvíaeldisbyggða í viðkomandi landshluta. Kveðið verður á um í reglugerð hvernig skiptingu úthlutunararfjár milli sjókvíaeldisbyggða skuli háttað sem og hvaða sveitarfélög teljist til sjókvíaeldisbyggða.

Í 3. mgr. er kveðið á um skyldu ráðherra til að kveða nánar á um efni ákvæðisins. Skal reglugerðin kveða á um málsmeðferð, útreikning úthlutunararfjár og skiptingu úthlutunararfjár milli sjókvíaeldisbyggða. Ráðherra skal jafnframt kveða á um með reglugerð hvaða sveitarfélög teljist til sjókvíaeldisbyggða.

Um 3. þátt.

Þriðji þáttur frumvarpsins tekur til landeldis. Ákvæði um landeldi eru til muna einfaldari en þau sem gilda um sjókvíaeldi. Eru fyrir því nokkrar ástæður. Í fyrsta lagi fela landeldisstöðvar ekki í sér nýtingu á takmörkuðum almannagæðum í sjó sem eru á forræði ríkisins. Í öðru lagi eru leyfisveitingar m.a. á forræði sveitarfélaga og Umhverfis- og orkustofnunar en aðkoma Matvælastofnunar og Hafrannsóknastofnunar er takmarkaðri en í sjókvíaeldi. Í þriðja

lagi eru strok og sníkjudýr minna þekkt vandamál í landeldi, ólíkt sjókvíaeldi. Afföll og sjúkdómar geta orðið vandamál í landeldi en ástæður og viðbrögð eru að einhverju leyti önnur en í sjókvíaeldi. Ákvæði fyrsta og fimmta þáttar frumvarpsins gilda einnig um landeldi.

Um XV. kafla.

Í XV. kafla er fjallað um smitvarnir og dýraheilbrigði í landeldi.

Um 69. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 15. gr. frumvarpsins og vísast þangað um skýringar. Sá greinarmunur er þó að 69. gr. tekur aðeins til búnaðar og farartækja sem hafa verið í beinni snertingu við fisk.

Um 70. gr.

2. mgr. er ætlað að koma í veg fyrir erfðablöndun í villtum fiskstofnum, einkum villtum laxastofnum, með því að leggja ýmsar kvaðir á herðar þeirra landeldisstöðva sem ala seiði til fiskræktar. Landeldisstöðvum ber að þekkja uppruna og erfðafni þeirra fiska sem nota á til undaneldis í fiskrækt og verða að fá upplýsingar um fyrirhuguð not seiða áður en þau eru afhent til fiskræktar.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 16. gr. frumvarpsins og þarfnast að öðru leyti ekki sérstakra skýringa.

Um 71. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli. Lagt er til að Matvælastofnun verði veitt heimild til að krefjast þess að rekstraraðili fjarlægi fisk upp úr eldiseiningum. Tekið er fram að ríkt tilefni þurfi til enda getur aðgerðin haft í för með sér neikvæð áhrif á velferð fiska. Meðal þess sem réttlætt gæti það að eldisfiskur sé fjarlægður eru að vatnsgæði séu undir viðmiðunarmörkum í tiltekinn skilgreindan tíma.

Um 72. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 18. gr. frumvarpsins en nær til rekstrarleyfishafa og skráningarskyldra aðila í landeldi. Vegna eðlismunar á landeldi og sjókvíaeldi eru þó sett fram atriði sem ráðherra skal m.a. líta til þegar hámarksþéttleiki fiska er ákvarðaður í landeldi.

Um 73. gr.

Greinin er að miklu leyti samhljóða 19. gr. frumvarpsins og vísast þangað um skýringar.

Um 74. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og á sér ekki hliðstæðu, eðli máls samkvæmt, í sjókvíaeldi. Markmið ákvæðisins er fyrst og fremst að tryggja, eins og kostur er, að smitefni eða skaðleg efni berist ekki frá landeldisstöðvun í villta fiskstofna.

Um 75. gr.

Greinin byggist á svipuðum sjónarmiðum og IX. kafla um afföll í sjókvíaeldi, þ.e. að stefnt skuli að því að lágmarka afföll.

Um 76. gr.

Greinin er sambærileg 50. gr. frumvarpsins og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 77. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. frumvarpsins og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 78. gr.

Greinin er sambærileg 22. gr. frumvarpsins og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 79. gr.

Greinin er að mestu leyti sambærileg 23. gr. frumvarpsins að efninu til með þeirri undantekningu að í stað þess að gera kröfu um samþykki Matvælastofnunar vegna umferðar um hættusvæði er kveðið á um að hafa skuli samráð við Matvælastofnun vegna þess. Ástæðan er sú að í landeldi er hægt að hafa meiri stjórn á umhverfisþáttum og þar af leiðandi er minni hættá á að umferð um hættusvæði valdi útbreiðslu sjúkdóma og sníkjudýra. Eftir sem áður hvílir sú skylda á rekstrarleyfishafa að gera allt sem í hans valdi stendur til þess að koma í veg fyrir útbreiðslu sjúkdóma og sníkjudýra, þ.m.t. að gæta þess að búnaður og eftir atvikum starfsfólk fari ekki á milli starfsstöðva án þess að gætt sé að smitvörnum.

Um 80. gr.

Greinin er sambærileg 24. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við þá grein eftir því sem við á.

Um XVI. kafla.

Í XVI. kafla er fjallað um rekstrarleyfi til landeldis. Kaflinn er að miklu leyti sambærilegur V. kafla hvað varðar rekstrarleyfi með þó því veigamikla fráviki að reglur V. kafla um smitvarnasvæði og eldissvæði eiga ekki við um XVI. kafla.

Um 81. gr.

Greinin er sambærileg 26. gr. frumvarpsins og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 82. gr.

Greinin byggir á 5. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Ein breytingin frá gildandi lögum er að frumvarpsgreinin tekur eingöngu til landeldis. Önnur breyting er að auk þess að miða við 20 tonna hámarkslífmassa þá er einnig miðað við hámarksseiðafjölda en það er í samræmi við gildandi reglugerð um skráningarskylda aðila í fiskeldi nr. 1133/2021. Þriðja breytingin felur í sér það nýmæli að Matvælastofnun skuli afla bindandi umsagnar frá Umhverfis- og orkustofnun við mat á skráningarskyldu. Til að taka af öll tvímæli þá er jafnframt tekið fram í ákvæðinu að það taki ekki til gæludýrahalds. Greinin á sér ekki samsvörun í reglum frumvarpsins um sjókvíaeldi.

Um 83. gr.

Greinin er sambærileg 4. gr. b gildandi laga nr. 71/2008 og 27. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við þá grein eftir því sem við á.

Um 84. gr.

Greinin er sambærileg 8. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 28. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við þá grein eftir því sem við á.

Um 85. gr.

Greinin er sambærileg 9. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 29. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 29. gr. eftir því sem við á.

Um 86. gr.

Greinin er sambærileg 10. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og 30. gr. frumvarpsins og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 87. gr.

Greinin er sambærileg 10. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 31. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 31. gr. eftir því sem við á.

Um 88 gr.

Greinin er sambærileg 32. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við þá grein.

Um 89. gr.

Greinin er sambærileg 34. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við þá grein.

Um XVII. kafla.

Í XVII. kafla er fjallað um starfrækslu landeiddisstöðva og eftirlit með þeim. Kaflinn er að miklu leyti sambærilegur VI. kafla hvað varðar rekstrarleyfi með þó því veigamikla frávikum að reglur V. kafla um smitvarnasvæði og eldissvæði eiga ekki við um XVII. kafla.

Um 90. gr.

Greinin er sambærileg 11. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 35. gr. frumvarpsins og þarfnast ekki sérstakra skýringa utan að bætt hefur verið orðalagi sem ætlað er að veita smærri landeiddisstöðvum undanþágu frá skyldu til öflunar stöðvarskirteinis.

Um 91. gr.

Efni greinarinnar er nýmæli og er ætlað að taka af vafa um að koma eigi í veg fyrir stök úr landeiddisstöðvum. Eðli máls samkvæmt ætti stök úr landeldi að heyra til algerra undantekninga en viðbúið er að hætta sé á slíku ef ástand búnaðar eða lagna er ekki sem skyldi. Þá er einnig mögulegt að stök eigi sér stað við flutning á fiski.

Um 92. gr.

Greinin er sambærileg 13. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og 36. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 36. gr. eftir því sem við á.

Um 93. gr.

Greinin er sambærileg 14. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 37. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 37. gr. eftir því sem við á.

Um XVIII. kafla.

Í XVIII. kafla er fjallað um afturköllun rekstrarleyfis til landeldis og afskráningu smærri eldisstöðva.

Um 94. gr.

Greinin er sambærileg 16. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og 57. gr. frumvarpsins og vísast til skýringa við 57. gr.

Um 95. gr.

Greinin er sambærileg 16. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 4. þátt.

Fjórði þáttur fjallar um hafeldi. Efni þessa þáttar frumvarpsins er nýmæli en byggist þó að miklu leyti á tillögum frumvarpsins um sjókvíaeldi. Auk 4. þáttar eiga ákvæði 1., 2. og 6. þáttar við um hafeldi. Vísast að öðru leyti til kafla 3.3 um skipulag þessa þáttar.

Um XIX. kafla.

Í XIX. kafla er fjallað almennt um hafeldi en með hafeldi er skv. 3. gr. átt við sjókvíaeldi á svæðum sem eru hvort tveggja í senn utan svæða skv. 8. gr. frumvarpsins og viðmiðunarlínu skv. 5. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997. Hafeldi og sjókvíaeldi eiga margt sameiginlegt og í grunninn má segja að aðalmunurinn felist í fjarlægð eldisstöðva frá landi. Sá skilsmunur hefur þó verulegar afleiðingar, ekki síst varðandi þær kröfur sem gerðar eru til sjókvía og annars eldisbúnaðar en almennt má búast við að kostnaður við hafeldisbúnað sé umtalsvert meiri en í sjókvíaeldi vegna meiri strauma og ölduhæðar lengra frá landi. Á hinn bóginn mætti búast við að botnset, þ.e. mengun og uppsöfnun lífrænna leifa á sjávarbotni, sem og áhætta af stroki og hætta tengd sníkjudýrum sé að einhverju leyti háð öðrum lögmaðlum fjær landi og er það einkum sú staðreynd sem ýtir undir þróun í hafeldi.

Um 96. gr.

Líkt og önnur ákvæði 4. þáttar er efni greinarinnar nýmæli. Í greininni er tekið fram að ákvæði um sjókvíaeldi gildi einnig um hafeldi, þó með þeim breytingum sem leiða af ákvæðum 4. þáttar.

Í 2. mgr. er fjallað um skilyrði þess að Matvælastofnun megi gefa út rekstrarleyfi og tilraunaleyfi. Eitt af markmiðum frumvarpsins þegar kemur að hafeldi er að tryggja að eldi verði ekki hafið áður en nægjanlegar grunnrannsóknir liggja fyrir. Er það bæði til þess að tryggja að vistkerfisáhrif séu ásættanleg af starfseminni og til þess að skipuleggja megi hafeldið með sem skilvirkustum hætti með tilliti til staðsetningar smitvarnasvæða o.fl. Af þessu leiðir að engin leyfi verða gefin út áður en grunnrannsóknir liggja fyrir. Það er ófrávíkjanlegt skilyrði fyrir útgáfu rekstrarleyfis til hafeldis að burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar liggja fyrir áður en rekstrarleyfi er gefið út. Það er hins vegar hægt að gefa út tilraunaleyfi án þess að burðarþolsmat og áhættumat erfðablöndunar liggja fyrir enda ætti aðeins takmarkaðan fjölda fiska að þurfa til á tilraunastigi sem leiðir aftur til þess að botnset verður lítið og hætta á stroki óveruleg.

Um 97. gr.

Ákvæðið er til áréttingar á því að afmarka þurfi smitvarnasvæði og að burðarþolsmeta þurfi viðkomandi vatnshlot til þess að hægt sé að hefja hafeldi. Þau vatnshlot sem hér skipta máli

eru strandsjór utan svæða skv. 8. gr. frumvarpsins og viðmiðunarlínu skv. 5. gr. laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, nr. 79/1997. Strandsjór myndar vatnshlot samkvæmt lögum um stjórn vatnamála, nr. 36/2011, allt til einnar sjómílu utan grunnlínu landhelgi, sbr. skilgreiningu í 9. tölul. 3. gr. þeirra laga. Í frumvarpsgreininni kemur fram að burðarþolsmeta megi svæði utan skilgreindra vatnshlota sem í því tilfelli væri svæði utan einnar sjómílu frá grunnlínu landhelgi.

Um 98. gr.

1. mgr. er til áréttingar á því að gera þurfi áhættumat erfðablöndunar fyrir svæði sem ætluð eru til hafeldis.

Í 2. mgr. er kveðið á um að viðbót við heildarlaxamagn sem myndast við áhættumat erfðablöndunar fyrir hafeldissvæði skuli ekki bætast við heimildir þeirra sem þegar stunda hefðbundið sjókvíaelði heldur skuli viðbótin boðin út.

Í 3. mgr. er kveðið á um að aðeins megi nýta nýjar heimildir skv. 2. mgr. í hafeldi en ekki í hefðbundnu sjókvíaelði.

Um 99. gr.

Í ákvæðinu er fjallað um tilraunaleyfi til hafeldis. Með ákvæðinu er gert ráð fyrir að hægt sé að sækja um tilraunaleyfi til hafeldis án þess að burðarþolsmat eða áhættumat erfðablöndunar hafi farið fram. Útgáfa tilraunaleyfis getur verið mikilvægt skref til að kanna hvort fýsilegt sé að stunda hafeldi hér á landi. Vegna þeirrar undanþágu að hvorki þurfi áhættumat erfðablöndunar né burðarþolsmat eru hins vegar sett skýr skilyrði fyrir að um afturkræfar tilraunir sé að ræða. Þá er einnig kveðið skýrt á um að óheimilt sé að gefa út tilraunaleyfi ef einhver umsagnaradeila leggst gegn því og að enn fremur skuli leita álits Skipulagsstofnunar á því hvort framkvæmd sé umhverfismatsskyld.

Um 100. gr.

Í ákvæðinu er fjallað um tímabundna undanþágu frá greiðslu gjalda samkvæmt ákvæðum XIII. kafla um umhverfisgjald og ákvæðum XIV. kafla um framleiðslugjald. Ástæður undanþágunnar eru aðallega tvær. Í fyrsta lagi er fjárfestingakostnaður almennt líklegur til að vera meiri í hafeldi heldur en í hefðbundnu sjókvíaelði þar sem búnaður í hafeldi þarf að standast meira veðurálag. Í öðru lagi er hafeldi skemmra á veg komið í þróun búnaðar og framleiðslu heldur en sjókvíaelði sem kallar með sama hætti á aukna fjárfestingu. Er eðlilegt að tekið sé tillit til þessara þátta við gjaldtöku.

Um XX. kafla.

Í XX. kafla er fjallað um grunnrannsóknir sem eru nauðsynlegur undanfari leyfisveitinga í hafeldi. Með heitinu „grunnrannsóknir“ er vísað til þess að umræddar rannsóknir leggi grunn að þekkingu á fýsileika og skipulagningu hafeldis við Ísland. Grunnrannsóknir eru í vissum skilningi einungis upphafið að rannsóknum tengdum hafeldi en fullvíst má telja að rannsóknir og þróun muni halda áfram eftir útgáfu leyfa til hafeldis. Það er jafnframt mögulegt að niðurstöður grunnrannsókna muni leiða í ljós að hafsvæði við Ísland henti ekki til hafeldis yfirhöfuð. Með frumvarpinu er engin afstaða tekin til þess hvort hefja eigi hafeldi við Ísland, aðeins hverjar forsendur slíks eldis eiga að vera með tilliti til rannsókna og leyfisveitinga. Í samræmi við markmið frumvarpsins í heild, þá er markmið grunnsókna að tryggja traustan grundvöll fyrir verðmætasköpun á forsendum vistkerfis- og varúðarnálgunar. Líkt og með

aðrar greinar lagareldis, þá eru það forsendur vistkerfis og villtra stofna sem ráða mögulegu umfangi hafeldisins.

Um 101. gr.

Í greininni er settur rammi utan um grunnrannsóknir vegna hafeldis. Til þess að teljast grunnrannsóknir í skilningi frumvarpsins er það ófrávíkjanlegt skilyrði að viðkomandi rannsóknir séu unnar af Hafrannsóknastofnun eða í samvinnu við Hafrannsóknastofnun. Ástæða þessa er að Hafrannsóknastofnun er hlutlaus og leiðandi stofnun við rannsóknir og ráðgjöf sem tengjast íslensku hafsvæði. Rannsóknaratriði geta verið hvaðeina sem snýr að hafeldi en ekki síst áhrif þeirra á villta stofna, vistkerfi og eldisfiskana sjálfa. Rannsóknir geta snúið að umhverfisþáttum eingöngu eða umhverfisþáttum og búnaði.

Um 102. gr.

Í greininni eru markmið rannsókna skilgreind. Sem fyrr segir er fjallað um atriði sem lúta að umhverfisþáttum en einnig rekstraröryggi og dýravelferð. Upptalning í ákvæðinu er ekki tæmandi.

Um 103. gr.

Í 1. mgr. er kveðið á um að Hafrannsóknastofnun skuli afmarka rannsókn hverju sinni, bæði með tilliti til landfræðilegrar afmörkunar rannsókna, tímasetningar og tímalengdar rannsókna sem og annarra atriða sem máli skipta við rannsókn á svæðum til hafeldis.

Í 2. mgr. er kveðið á um að Hafrannsóknastofnun geti ákveðið hvenær rannsóknnum er lokið og hvenær þær hafa náð markmiðum sínum, sbr. 103. gr. frumvarpsins. Almennt myndi þetta ekki valda vandkvæðum en þó getur skapast núningur í samstarfi einkaaðila og Hafrannsóknastofnunar um það hvenær rannsóknnum telst lokið. Þegar á reynir verður álit Hafrannsóknastofnunar að gilda enda um hlutlausan og sérfróðan aðila að ræða.

Um 104. gr.

Markmið greinarinnar er að veita lagastoð fyrir einkaréttarlegum samningum milli Hafrannsóknastofnunar og einkaaðila um samvinnu við grunnrannsóknir. Markmið með þessari heimild er að tryggja aðkomu rekstraraðila að rannsókniferli á fyrstu stigum en einnig að hvetja einkaaðila til að leggja fram fjármagn í rannsóknir sem annars þyrftu að bíða eftir að öðrum rannsóknnum lyki eða að öðru leyti kynnu að verða aftarlega við forgangsstöðun Hafrannsóknastofnunar.

Almennt er gert ráð fyrir að framlag einkaaðila myndi takmarkast við skilgreind fjárfraðlög en að Hafrannsóknastofnun myndi sjá um faglegan þátt samstarfsins. Það er þó ekki kveðið á um þetta í greininni enda óþarfi að útiloka að einkaaðili gæti t.d. lagt til búnað, gögn eða jafnvel starfsfólk við rannsóknirnar.

Gert er ráð fyrir að ráðherra taki ákvörðun um hvort grundvöllur sé fyrir samvinnu Hafrannsóknastofnunar við einkaaðila að gættum þeim atriðum sem talin eru í ákvæðinu en þau eru ekki tæmandi talin. Þá verður ráðherra að afla bindandi umsagnar Hafrannsóknastofnunar áður en ákvörðun er tekin um samvinnu við einkaaðila.

Þegar fyrir liggur ákvörðun ráðherra um samvinnu við einkaaðila skal gerður samningur milli viðkomandi aðila og Hafrannsóknastofnunar. Veigamesti þáttur samningsins er skilgreining þeirra rannsókna sem ráðist skal í, sem og skilgreining þess endurgjalds sem einkaaðili greiðir Hafrannsóknastofnun. Mikilvægt er, sem endranær, að samningur sé skýr og að umfang rannsókna með tilliti til aðferða, búnaðar, tímalengdar, kostnaðar o.s.frv. sé skilgreint

með sem ítarlegustum hætti. Gert er ráð fyrir að samningur aðila geti tekið til þess að aðrir rannsóknaraðilar en Hafrannsóknastofnun komi að rannsóknum.

Í 4. mgr. kemur fram að einkaaðili, sem fjármagnað hefur grunnrannsóknir Hafrannsóknastofnunar samkvæmt samningi, geti nýtt þær greiðslur sem runnið hafa til Hafrannsóknastofnunar á móti greiðslu tilboðsfjárhæðar til íslenska ríkisins vegna útboða smitvarnasvæða til hafeldis. Í ljósi þeirrar áhættu sem felst í fjármögnun rannsókna, en rannsóknir gætu t.d. leitt í ljós að tiltekið svæði eða aðferðir hentuðu ekki til hafeldis, þá er lagt til að við frádrátt frá tilboðsfjárhæð skuli fimmfalda kostnað vegna rannsókna. Sem dæmi þá myndi aðili, sem lagt hefði út 20 kr. í kostnað við rannsóknarsamvinnu við Hafrannsóknastofnun, ekki þurfa að greiða neitt til íslenska ríkisins ef sami aðili fengi tilboð samþykkt í smitvarnasvæði upp á 100 kr. Til að taka af allan vafa, þá má nýta kostnað sem ekki nýtist við tilboð í tiltekið smitvarnasvæði við tilboð í annað smitvarnasvæði. Kostnað má hins vegar ekki nýta oftast en einu sinni til frádráttar. Þá gerir ákvæðið ráð fyrir því að annar kostnaður en greiðslur til Hafrannsóknastofnunar geti nýst með sama hætti sem greiðsla tilboðskostnaðar.

Í 5. mgr. er kveðið á um heimild einkaaðila, sem sækir um smitvarnasvæði við úthlutun þess í útboði, til þess að ganga inn í hæsta tilboð annars tilboðsgjafa.

Um 5. þátt.

Fimmti þáttur fjallar um fjarðabeit. Efni þessa þáttar frumvarpsins er nýmæli. Vísast til kafla 3.4 um skipulag þessa þáttar.

Um XXI. kafla.

Í orðskýringu frumvarpsins er fjarðabeit skilgreind sem geymsla og gæsla villtra nytjastofna í sjó sem nærast á náttúrulegri fæðu sem er til staðar í umhverfinu. Sú fjarðabeit sem einkum er höfð til hliðsjónar er tilraunastarfsemi í Steingrímsfirði þar sem ljósum er komið fyrir í neðansjávarbúrum þar sem þorskur er geymdur. Ljósin laða að ljósátu sem er fæða þorsksins í búrunum. Ákvæði frumvarpsins um fjarðabeit miðar við að ekki sé um neina viðbótarfæðu að ræða, þ.e. að eina fæðan sem fiskur í fjarðabeit neytir sé villt fæða sem fiskurinn aflar sér sjálfur í búrunum. Fóðurbátar og fóðurleifar vegna fóðrunar af hálfu leyfishafa eru því ekki atriði sem þarf að huga að í fjarðabeit eins og hún er skilgreind í frumvarpinu. Frumvarpinu er ekki ætlað að skapa heildarramma um fjarðabeit til langrar framtíðar heldur einungis að veita tilraunum með fjarðabeit lagastoð. Verði fjarðabeit að umfangsmikilli starfsemi í framtíðinni þyrfti að setja ítarlegri reglur um slíkan rekstur en lagt er til í þessu frumvarpi.

Um 105. gr.

1. mgr. greinarinnar kveður á um að Matvælastofnun veiti tilraunaleyfi til fjarðabeitar. Þá er miðað við að líta skuli til reynslu umsækjenda og fyrri starfsemi í fjarðabeit ef umsækjendur um tiltekin svæði til fjarðabeitar eru fleiri en einn.

Í 2. mgr. er kveðið á um að það sé á ábyrgð umsækjanda að afla staðfestingar á því hvort fyrirhuguð starfsemi sé umhverfismatsskyld. Þá skal fyrirhuguð starfsemi samræmast strandsvæðaskipulagi ef slíkt liggur fyrir á viðkomandi svæði.

Í 4. mgr. kemur fram að tilraunaleyfishafi skuli eftir atvikum afla annarra nauðsynlegra leyfa og heimilda samkvæmt lögum um stjórn fiskveiða nr. 116/2006 og lögum um veiðar í fiskveiðilögsögu Íslands nr. 79/1997.

Um 6. þátt.

Sjötti þáttur hefur að geyma ýmis sameiginleg ákvæði sem gilda um allar greinar lagareldis, þ.e. sjókvíaeldi, landeldi og hafeldi. Mörg ákvæði þáttarins eiga sér fyrirmynd í ákvæðum gildandi laga nr. 71/2008.

Um XXII. kafla.

Í XXII. kafla er safnað saman ýmsum ákvæðum sem eiga ekki endilega samleið með öðrum ákvæðum.

Um 106. gr.

Í greininni er kveðið á um að ákvarðanir Matvælastofnunar um förgun, slátrun eða aðra meðferð fiska sem miða að því að tryggja dýravelferð eða vernda vistkerfi skapi að jafnaði hvorki Matvælastofnun, íslenska ríkinu né öðrum stjórnvöldum bótaskyldu. Byggist ákvæðið á því sjónarmiði að varúðar- og vistkerfisnálgun sé viðhöfð við framkvæmd laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum, sem og í starfsemi rekstraráðila. Með sama hætti verði að virða ákvæði laga þegar kemur að velferð eldisdýra. Taki Matvælastofnun ákvarðanir sem miða að því að tryggja að rekstrarleyfishafar fari að lögum varðandi meðferð dýra og áhrif á umhverfi, er óeðlilegt að slíkt skapi íslenska ríkinu eða einstökum stjórnvöldum bótaskyldu. Hér getur t.d. verið um að ræða fyrirskipanir Matvælastofnunar vegna lúsasmits sem miða að því að tryggja markmið laga um velferð dýra nr. 55/2013. Verður almennt að játa Matvælastofnun og öðrum stjórnvöldum rúmt mat í þessu tilliti, sérstaklega þegar kemur að velferð dýra. Ótti stjórnvalda við skaðabótaskyldu má ekki verða til þess að hafa áhrif á mikilvæg verkefni eins og t.d. að hafa eftirlit með velferð dýra og að grípa til nauðsynlegra aðgerða í því tilliti.

Um 107. gr.

Greinin byggist á 2.–4. mgr. 2. gr. laga um Fiskistofu, nr. 36/1992, sbr. 8. gr. breytingalaga nr. 85/2022. Í skýringu við viðkomandi frumvarpsgrein síðarnefndu laganna segir: „Lagt er til að Fiskistofa fái heimild til að nota fjarstýrð loftför í eftirlitsstörfum sínum sem eru búin myndavélum til upptöku, eða annan fjarstýrðan búnað sem getur safnað upplýsingum. Ljóst er að sú vöktun sem lögð er fram í ákvæðinu er í eðli sínu rafræn vöktun og rafræn vinnsla persónuupplýsinga í skilningi laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018, og þarf þar með að uppfylla skilyrði þeirra laga. Við samningu ákvæðisins var litið til laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga en í 14. gr. þeirra laga er fjallað um rafrænt eftirlit og skilyrði þess. Í skýringum við ákvæðið kemur fram að rafrænt eftirlit megi fara fram með leynd ef það styðst við skýra lagaheimild eða dóm. Um rafrænt eftirlit gilda reglur nr. 50/2023 um rafræna vöktun. Í 5. gr. reglnanna kemur fram að við rafræna vöktun skal þess gætt að ganga ekki lengra en brýna nauðsyn ber til miðað við þann tilgang sem að er stefnt. Skal gæta þess að virða einkalífsrétt þeirra sem sæta vöktun og forðast alla óþarfa íhlutun í einkalíf þeirra. Við ákvörðun um hvort viðhafa skuli rafræna vöktun skal því ávallt gengið úr skugga um hvort markmiði með slíkri vöktun sé unnt að ná með öðrum og vægari raunhæfum úrræðum.“

Um 108. gr.

Greinin fjallar um þjónustuaðila og verkataka sem starfa fyrir rekstrarleyfishafa. Rekstrarleyfi, sem og flestar reglur frumvarpsins, gildandi laga og reglugerða, lúta að háttsemi rekstrarleyfishafa. Með ákvæðinu er rekstrarleyfishafi gerður ábyrgur fyrir því að þeir aðilar sem hann skiptir við lúti sömu kröfum og rekstrarleyfishafi sjálfur. Það er ótækt að rekstrarleyfishafi

geti falið öðrum aðila þau verkefni sem rekstraraðili sjálfur ber ábyrgð á og að sú þjónusta sem sá aðili kynni að veita falli þannig utan eftirlits og viðurlaga sem Matvælastofnun kynni að ákveða.

Um 109. gr.

Greinin lýtur að framsali, leigu og veðsetningu rekstrarleyfa og byggist á 17. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Almennt er skynsamlegt að heimila framsal og leigu rekstrarleyfa enda gerir það rekstraraðilum kleift að framselja rekstur sinn í heild án óvissu um hvort framsalshafi fái heimild til þess að reka viðkomandi rekstur áfram. Oft myndi hins vegar framsal reksturs fara þannig fram að eignarhlutur í rekstrarleyfishafa, ef hann er lögaðili, yrði framseldur og þá með viðkomandi leyfum. Ekki er gert ráð fyrir að samþykki Matvælastofnunar þurfi til þótt endanlegir eigendur að rekstrarleyfishafa breytist, þ.e. í þeim tilfellum þegar rekstrarleyfishafi er lögaðili. Markmið reglunnar um að skriflegt samþykki þurfi til framsals eða leigu er fyrst og fremst að tryggja að framsalshafi hafi burði til þess að sinna hinni rekstrarleyfisskyldu starfsemi lögum samkvæmt.

Það nýmæli er lagt til varðandi veðsetningar rekstrarleyfa að til slíks þurfi ekki skriflega heimild Matvælastofnunar. Þá er enn fremur gert ráð fyrir því að fullnusta geti átt sér stað án aðkomu Matvælastofnunar en veðhafi, eða framsalshafi ef við á, fái þriggja mánaða frest til þess að uppfylla þær kröfur sem gerðar eru til rekstrarleyfishafa samkvæmt lögnum. Þann frest má framlengja um 12 mánuði en augljóslega yrðu gerðar ríkar kröfur til þess að kröfum laganna varðandi t.d. dýravelferð yrði fylgt lögum samkvæmt á aðlögunartíma sem endranær.

Þá er lagt til að ákvæði um þinglýsingu veðsetningar sem leitt var í lög sem nýmæli með 17. gr. frumvarps til laga nr. 57/2006 (595. mál á 132. lögb.), verði fellt niður. Ekki var skýrt með athugasemdum við frumvarpið hvert markmið þinglýsingar væri né í hvaða þinglýsingabók slík þinglýsing ætti að eiga sér stað. Um réttarvernd veðsetningar gagnvart þriðja manni fer því samkvæmt almennum reglum eftir því sem við á.

Um XXIII. kafla.

Í XXIII. kafla er fjallað um skil og birtingu upplýsinga.

Um 110. gr.

Greinin snýr að aukinni samvinnu stofnana og samnýtingu gagna, sem og einföldun á stjórnslu gagnvart rekstrarleyfishöfum. Ekki er talið fýsilegt að kveða með ýtarlegum hætti í frumvarpinu á um eiginleika og útfærslu hins miðlæga gagnakerfis en ljóst er að óskilvirkt er að hinir ýmsu leyfisveitendur og önnur stjórnvöld séu að safna t.d. sömu upplýsingum ítrekað frá rekstrarleyfishöfum.

Um 111. gr.

Greinin byggist á 19. gr. b gildandi laga nr. 71/2008 en þó er gerð sú breyting í 2. mgr. að vísað er til mikilla affalla í stað óeðlilegra affalla í ljósi þess að afföll eru almennt óumflýjanleg við fiskeldi.

Efni 3. mgr. er nýmæli sem er ætlað að veita svokölluðu mælaborði fiskeldis, sem birt er á vef Matvælastofnunar, beina stoð í lögum enda hefur mælaborðið sannað sig sem mikilvægt og handhægt verkfæri við upplýsingamiðlun.

Um 112. gr.

Greinin er sambærileg 19. gr. c gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa. Þó er það nýmæli í ákvæðinu að áréttað er að heimilt sé að birta upplýsingar með frétta-tilkynningu.

Um XXIV. kafla.

Í XXIV. kafla er fjallað um gjaldtöku vegna lagareldis og váttryggingarskyldu.

Um 113. gr.

Greinin er sambærileg 14. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 114. gr.

Greinin er sambærileg 4.–9. mgr. 14. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 115. gr.

Greinin er sambærileg lokamálslið 11. mgr. 14. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa utan að bætt hefur við lagastoð vegna dráttarvaxta.

Um 116. gr.

Greinin er sambærileg 14. gr. b gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa. Þó er það nýmæli að tekið er fram að rekstrarleyfishafi skuli árlega senda Matvælastofnun staðfestingu um að til staðar sé gild ábyrgðartrygging.

Um XXV. kafla.

Í XXV. kafla er fjallað um reglugerðarheimildir og refsíákvæði.

Um 117. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. gildandi laga nr. 71/2008. Í umsagnarferli um frumvarpið komu fram athugasemdir við mikinn fjölda reglugerðarheimilda í frumvarpinu, m.a. vegna þess að í þeim fælist óhóflegt framsal löggjafarvalds til ráðherra. Þá komu einnig fram sjónarmið um að hin almenna reglugerðarheimild væri óþörf vegna nákvæmari reglugerðarheimilda í tengslum við einstök reglugerðarákvæði. Telja verður að umsagnir um frumvarpið byggist að þessu leyti á nokkrum misskilningi. Tilgangur þess að greina heimildir ráðherra í tengslum við einstök ákvæði frumvarpsins er fyrst og fremst að veita ráðherra leiðbeiningar um reglusetningu. Sé t.d. gildandi reglugerð nr. 540/2020 um fiskeldi lesin með hliðsjón af frumvarpinu er ljóst að flest það sem mælt er fyrir um í frumvarpinu, utan það sem leiðir með beinum hætti af nýmælum, er þegar að finna í reglugerð nr. 540/2020. Það er í reynd hvorki ætlunin með frumvarpinu að skerða né auka við heimildir ráðherra til reglusetningar, heldur er sérstökum reglugerðarheimildum fyrst og fremst ætlað að skerpa á markmiðum ráðherra við setningu reglugerða.

Varðandi hina almennu reglugerðarheimild frumvarpsins þá þjónar hún áfram þeim tilgangi að vera öðrum reglugerðarheimildum til fyllingar. Þannig er ekki ætlunin að gagnálykta megi frá sérstökum reglugerðarheimildum heldur getur ráðherra áfram stuðst við hina almennu heimild til setningar reglugerðar enda rúmist reglugerðarákvæði innan þeirra marka sem reglur stjórnsýslu- og stjórnskipunarréttar setja ráðherra líkt og endranær.

Um 118. gr.

Greinin er sambærileg 18. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 119. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. a gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa utan að fjárhæðarhækkun er m.a. til komin vegna almennra verðlagsbreytinga.

Um 120. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. b gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 121. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. c gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 122. gr.

Greinin er nokkuð sambærileg 21. gr. d gildandi laga nr. 71/2008. Bent er á að þeim atriðum sem varða sektir hefur fjölgað frá gildandi lögum. Efri mörk sektarfjárhæða hafa verið hækkuð úr kr. 150.000.000 í kr. 500.000.000 til að taka mið af verðlagsbreytingum og auknu umfangi eldisstarfsemi.

Um 123. gr.

Í ákvæðinu er að finna nýmæli, þar sem lagt er til að Matvælastofnun sé heimilt að ljúka máli með sátt í þeim tilvikum þegar sá brotlegi gengst við broti eða óskar eftir að ljúka máli með sátt. Er lagt til að Matvælastofnun fái slíka heimild til að greiða fyrir úrlausn mála og spara málsaðilum og stofnuninni tíma með því að ljúka máli með sátt í stað einhliða ákvörðunar Matvælastofnunar um beitingu viðurlaga. Heimildinni má þó aðeins beita ef ekki er um meiri háttar brot að ræða. Þá er mælt fyrir um að sátt sé bindandi og ef málsaðili brýtur gegn henni er Matvælastofnun heimilt að fella sátt úr gildi og getur þá tekið málið til meðferðar á ný og þá eftir atvikum gert hinum brotlega stjórnvaldssekt eða aðra ráðstöfun samkvæmt frumvarpinu.

Um 124. gr.

Greinin er sambærileg 21. gr. e gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 125. gr.

Greinin er sambærileg 22. gr. gildandi laga nr. 71/2008 og þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 126. gr.

Ákvæðið er nýmæli sem kveður á um að Umhverfisstofnun skuli ekki hafa heimild til að beita þvingunar- og refsíúrræðum samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir vegna sömu atvika og kynnu að varða þvingunar- og refsíúrræðum af hálfu Matvælastofnunar samkvæmt frumvarpinu. Ákvæðinu er ætlað að stuðla að skýrri verkaskiptingu stofnananna tveggja og jafnframt að koma í veg fyrir tvöfalda refsingu rekstrarleyfishafa. Að jafnaði ættu valdheimildir stofnananna ekki að skarast þar sem verksvið Matvælastofnunar lýtur einkum

að eftirliti með eldisþáttum starfseminnar og dýravelferð en Umhverfisstofnun hefur eftirlit með umhverfistengdum þáttum. Ef valdmörk stofnananna skarast hins vegar í reynd, þá er miðað við að úrræði og aðgerðir Matvælastofnunar samkvæmt lögum þessum gangi framár.

Um 127. gr.

Gildistakan er miðuð við 1. september 2026 og falla þá um leið úr gildi ákvæði laga nr. 71/2008, um fiskeldi, og laga nr. 89/2019, um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð. Nauðsynlegt er að á þeim tíma sem frumvarpið tekur gildi muni ráðherra að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar, sem sett skal fram í áhættumati erfðablöndunar, ákveða með reglugerð það heildarlaxamagn fjórða laxa sem ala má á hverjum tíma. Að sama skapi er nauðsynlegt að ráðherra ákveði með reglugerð hvaða vatnshlot teljast smitvarnasvæði skv. 1. mgr. 12. gr. og hvernig smitvarnasvæði eru afmörkuð. Í þeim tilfellum þegar vatnshlot skiptist í fleiri en eitt smitvarnasvæði skal ráðherra einnig ákveða hvernig hámarkslífmassi viðkomandi vatnshlots skiptist milli smitvarnasvæða að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar.

Ákvæðum 3. mgr. er ætlað að veita rekstrarleyfishöfum og Matvælastofnun svigrúm til þess að laga sig að breyttum reglum varðandi tiltekna íþyngjandi reglur frumvarpsins. Í 1. tölul. er kveðið á um að þriggja ára viðmiðunartímabil sem kemur til skoðunar við innköllun á laxahlut skv. 1. másl. 41. gr. hefjist ekki fyrr en 1. janúar 2027. Með því móti er fyrsti mögulegi innköllunardagur 1. janúar 2030. Í 2. tölul. er kveðið á um að reglur frumvarpsins um forsendubrest og nýtingu leyfilegs lífmassa taki ekki gildi fyrr en 1. janúar 2027.

Um 128. gr.

Í ákvæðinu er kveðið á um breytingar á ýmsum öðrum lögum í samræmi við efni frumvarpsins.

Í 1. tölul. er lagt til að gerð verði breyting á lögum um varnir gegn fisksjúkdómum, nr. 60/2006. Með breytingunni er *í fyrsta lagi* ætlunin að breyta skipan fisksjúkdómanefndar. Um breytinguna vísast til skýringa við einstakar greinar frumvarpsins. *Í öðru lagi* er lagt til að 10. gr. laganna verði breytt þannig að viðbrögð sem mælt er fyrir um í ákvæðinu nái ekki til sníkjudýra heldur einungis til sjúkdóma. Ástæða breytinganna felst einkum í því að núgildandi fyrirkomulag getur reynst tímafrekt þegar brýnt er að bregðast skjótt við. Þess í stað er lagt til að viðhaft verði það fyrirkomulag sem kveðið er á um í 2. mgr. 36. gr. frumvarps þessa. Vísast að öðru leyti til umfjöllunar í kafla 3.1.15. *Í þriðja lagi* er lagt til að breyting verði gerð á 2. mgr. 11. gr. laganna. Felst sú breyting einkum í því að veita lagastoð fyrir reglugerðarheimild þar sem kveðið verður á um heimild Matvælastofnunar til að gefa út heilbrigðisvottorð vegna útflutnings á lagardýrum. Tengist þessi breyting þeirri breytingu sem fjallað er um í 2. tölul. þessarar greinar.

Í 2. tölul. eru lagðar til breytingar á lögum um Rannsóknadeild fisksjúkdóma, nr. 50/1986. Á 2., 5., 10., 11. og 14. gr. laganna eru lagðar til breytingar sem fela í sér að það verði ekki í höndum Rannsóknadeildar fisksjúkdóma að gefa út heilbrigðisvottorð. Meginverkefni deildarinnar felast nú í því að annast rannsóknir á fisksjúkdómum og sjúkdómsgreiningar á fiski. Útgáfa heilbrigðisvottorða hefur hins vegar um langt skeið verið hjá Matvælastofnun og þykir því rétt að ekki verði lengur kveðið á um að útgáfa heilbrigðisvottorða sé á hendi Rannsóknadeildar fisksjúkdóma. Lagðar eru jafnframt til breytingar á 16. gr. laganna um innheimtu kostnaðar. Lagt er til að 3. másl. 1. mgr. 16. gr. falli á brott. Þá er lagt til að 2. mgr. 16. gr. falli brott þar sem rétt þykir að kostnaður sem hlýst af rannsóknum sem ákvæðið fjallar um sé greiddur úr hendi rekstrarleyfishafa og fari eftir gjaldskrá hverju sinni.

Í 3. tölul. eru lagðar til breytingar á lögum um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri, nr. 34/1991. Ákvæðið byggist bæði á 1. og 2. tölul. 1. mgr. 4. gr. laganna. Uppsetning ákvæðisins byggist á 1. tölul. 1. mgr. 4. gr. laganna en að efninu til byggist ákvæðið frekar á 2. tölul. 1. mgr. sömu greinar. Ákvæðið fjallar um að aðilar á (1) Evrópska efnahagssvæðinu, (2) í aðildarríkjum að stofnsamningi um Fríverslunarsamtök Evrópu og (3) í Færeyjum geti allir fengið rekstrarleyfi til lagareldis á Íslandi. Sé rekstrarleyfishafi lögaðili myndi duga að hann væri undir yfirráðum aðila á einu hinna tilteknu svæða.

Um ákvæði til bráðabirgða I.

1. mgr. tekur til þeirrar aðstöðu sem er mögulega fyrir hendi við gildistöku laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum, að fleiri en einn rekstrarleyfishafi séu með starfsemi á einu smitvarnasvæði þrátt fyrir almennt bann við slíku samkvæmt frumvarpinu. Ákvæðið setur fram almennar reglur sem þarf að fylgja þegar þannig er ástatt, m.a. varðandi samræmda útsetningu fiska og seiða, hvíld eldissvæða innan smitvarnasvæðis, smitvarnir, viðbrögð við lúsasmiti o.s.frv., allt í samræmi við ákvæði frumvarpsins. Mætti með nokkurri einföldun segja að þeir aðilar sem starfrækja sjókvíaeldi á sama smitvarnasvæði þurfi í reynd að haga mörgum rekstraratriðum eins og um einn og sama aðilann væri að ræða.

2. mgr. tekur af vafa um að þrátt fyrir bann 13. gr. frumvarpsins við starfsemi fleiri en eins aðila á smitvarnasvæði, þá megi endurnýja slík leyfi sem þegar eru til staðar. Þó skal þess getið að við endurskoðun laganna samkvæmt bráðabirgðaákvæði VIII mun reynsla af starfsemi tveggja eða fleiri aðila á sama smitvarnasvæði vera endurmetin.

Um ákvæði til bráðabirgða II.

Ákvæðinu er ætlað að skapa grundvöll fyrir samningum milli rekstrarleyfishafa vegna flutnings á milli smitvarnasvæða svo að þeir geti uppfyllt skilyrði laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum, um að aðeins einn rekstrarleyfishafi starfræki sjókvíaeldi á smitvarnasvæði. Ákvæðið veitir frest til 1. júlí 2031. Auglýsa þarf ný rekstrarleyfi en leyfin eru ekki háð umhverfismati framkvæmda enda rúmist umfang eldis samkvæmt nýju rekstrarleyfi innan eldri rekstrar- og starfsleyfa á viðkomandi smitvarnasvæðum. Í öllu falli skal nýtt leyfi einnig vera í samræmi við strandsvæðaskipulag. Almenn er það allra hagur að stjórnvöld liðki fyrir flutningi rekstrarleyfishafa milli smitvarnasvæða og því ætti ekki að skýra heimildir þessa ákvæðis þröngt heldur með hliðsjón af tilgangi þess.

Í 2. mgr. segir að þrátt fyrir ákvæði frumvarpsins geti ráðherra, án aðkomu eða umsagna Hafrannsóknastofnunar eða Matvælastofnunar, ákveðið skiptingu hafsvæða í smitvarnasvæði með reglugerð. Skal sú heimild gilda til 1. júlí 2031. Ákvæði þessu yrði líklega aðeins beitt í undantekningartilfellum til þess að styðja við markmið og tilgang 1. mgr. bráðabirgðaákvæðisins.

Um ákvæði til bráðabirgða III.

1. mgr. er ætlað að koma í veg fyrir að rekstrarleyfishafi, sem hefur rekstrarleyfi til tiltekins reksturs við gildistöku laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum, sé í þeirri stöðu að glata rekstrarleyfi vegna þess að nýting lífmassa sé ekki nægjanleg samanborið við hámarkslífmassa viðkomandi smitvarnasvæðis. Ákvæðið miðar við að lífmassi samkvæmt rekstrarleyfi sem er í gildi fyrir gildistöku sé leyfilegur lífmassi en að rekstrarleyfishafa sé heimilt að sækja um hækkun á leyfilegum lífmassa skv. 33. gr.

2. mgr. er komin til af sömu ástæðu og 1. mgr. en hins vegar er ekki gert ráð fyrir að meiri lífmassa sé úthlutað ef fleiri en einn rekstrarleyfishafi starfrækja sjókvíaeldi á viðkomandi smitvarnasvæði.

3. mgr. er einungis ætlað að taka af allan vafa um að rekstrarleyfishafi, sem er einn með starfsemi á tilteknu smitvarnasvæði við gildistöku laganna, verði frumvarpið óbreytt að lögum, þurfi líkt og endranær að fara að ákvæðum laganna varðandi afmörkun eldissvæða, samræmi við strandsvæðaskipulag og umhverfismat eftir því sem við á.

Um ákvæði til bráðabirgða IV.

Ákvæðið fjallar annars vegar um aðlögun eldri rekstrarleyfa að nýju lagaumhverfi og hins vegar um meðferð umsókna sem ekki hafa verið afgreiddar við gildistöku laganna.

1. mgr. kveður á um að Matvælastofnun skuli breyta og aðlaga gildandi rekstrarleyfi að breyttu lagaumhverfi samkvæmt ákvæðum frumvarpsins varðandi smitvarnasvæði. Hér er ekki um neinar efnislegar breytingar á rekstrarleyfum að ræða hvað rekstur eða umhverfisáhrif varðar, heldur eingöngu tengingu gildandi rekstrarleyfa við smitvarnasvæði sem eru nýmæli samkvæmt lögnum og sem ætlunin er að verði skilgreind áður en löggin taka að fullu gildi.

2. mgr. er ætlað sama hlutverk og 1. mgr. nema að því er snýr að starfsleyfum.

3. mgr. tekur á þeirri aðstöðu þar sem í gildi eru starfsleyfi og rekstrarleyfi fyrir sömu starfseminni en með ólíkan gildistíma. Þar sem frumvarpið gerir ekki ráð fyrir að starfsleyfi verði gefin út vegna lagareldis heldur einungis rekstrarleyfi er nauðsynlegt að kveða á um hvernig starfsleyfi falla á brott. Ákvæðið miðar við að starfsleyfi falli brott þegar það leyfi sem skemmri líftíma hefur er endurnýjað og að hið endurnýjaða leyfi sé einungis rekstrarleyfi.

4. mgr. er ætlað að gera skil milli umsókna um rekstrarleyfi nokkru fyrir gildistöku frumvarpsins, þ.m.t. umsókna um breytingar á rekstrarleyfum. Lagt er til að um meðferð og afgreiðslu umsókna um rekstrarleyfi fyrir sjókvíaeldi, sem borist hafa Matvælastofnun fyrir 1. júlí 2025 og sem ekki hafa verið endanlega afgreiddar fyrir gildistöku, skuli fara samkvæmt eldri lögum. Um meðferð og afgreiðslu umsókna um rekstrarleyfi fyrir sjókvíaeldi, sem borist hafa Matvælastofnun 1. júlí 2025 og síðar og sem ekki hafa verið endanlega afgreiddar fyrir gildistöku frumvarpsins, skuli fara samkvæmt frumvarpinu ef að lögum verður. Með þessu er að nokkru leyti séð við því að aðilar sæki gagnert um rekstrarleyfi í aðdraganda lagasetningar til þess að láta eldri lög gilda um umsóknina eða tiltekna þætti hennar. Ákvæðið bannar þó ekki afgreiðslu umsókna sem berast eftir 1. júlí 2025.

Um ákvæði til bráðabirgða V.

Ákvæðinu er ætlað að taka af allan vafa um að núverandi rekstrarleyfishafar, sem hafa fengið útgefin leyfi til eldis á frjóum laxi, skuli áfram hafa hlutfallslega sama rétt til slíks eldis. Hér mætti taka sem dæmi rekstrarleyfishafa sem hefur heimild til eldis á 30.000 tonnum af frjóum laxi af heildarlífmassa upp á 106.500 tonn samkvæmt áhættumati erfðablöndunar en það eru 28% af heildartonnafjölda sem væri jafnframt laxahlutur viðkomandi rekstrarleyfishafa.

Um ákvæði til bráðabirgða VI.

Ákvæðið þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um ákvæði til bráðabirgða VII.

Ákvæðinu er ætlað að innleiða framleiðslugjald í skrefum. Ákvæðið er sambærilegt við ákvæði til bráðabirgða við lög um töku gjalds vegna fiskeldis í sjó og fiskeldissjóð, nr. 89/2019.

Um ákvæði til bráðabirgða VIII.

Ákvæðið er endurskoðunarákvæði sem kveður á um að frumvarpið, ef að lögum verður, skuli endurskoða eigi síðar en 1. júní 2030. Við endurskoðun skal líta til reynslu af rannsóknum, tilraunaleyfum, framkvæmd og rekstri með tilliti til hinna ýmsu greina sem lögin taka til. Þá er sérstaklega gert ráð fyrir að reynsla af starfsemi tveggja eða fleiri aðila á sama smitvarnasvæðinu verði endurmetin en meginregla frumvarpsins er að aðeins einn aðili starfi á hverju smitvarnasvæði enda þótt gert sé ráð fyrir því að í framkvæmd, vegna ákvæða gildandi rekstrarleyfa, muni í einhverjum tilfellum fleiri en einn rekstrarleyfishafi halda áfram að starfa á sama smitvarnasvæðinu.

Einnig skal endurskoða þrepaskiptingu gjalds skv. 2. mgr. 63. gr. og skal þá m.a. litið til þróunar heimsmarkaðsverðs á eldislaxi og rekstrarafkomu rekstrarleyfishafa. Erfitt er að sjá fyrir þróun í heimsmarkaðsverði á eldislaxi, þróun rekstrarkostnaðar, verðbólgu, vaxtaumhverfis o.fl. sem allt getur haft áhrif á getu rekstrarleyfishafa til greiðslu gjaldsins. Er óumflýjanlegt að gjaldtaka verði endurskoðuð ásamt öðrum ákvæðum laganna 2030.

Um ákvæði til bráðabirgða IX.

Ákvæðinu er ætlað að veita lagastoð fyrir vinnu stjórnar Umhverfissjóðs sjókvíaeldis í allt að sex mánuði frá gildistöku frumvarpsins til þess að megi ljúka greiðslum vegna umsókna um styrki sem hafa þegar verið samþykktar en Umhverfissjóður sjókvíaeldis er lagður niður samkvæmt frumvarpinu.

Þá er 2. mgr. tekið fram að Fiskeldissjóði sé heimilt að ljúka greiðslum vegna þeirra umsókna sem þegar hafa verið afgreiddar og samþykktar af sjóðunum fyrir gildistöku laganna, verði frumvarpið að lögum.